

117

A FELSŐ-MAGYARORSZÁGI
MUZEUM-EGYLET
NEGYEDIK ÉVKÖNYVE.

AZ IGAZGATÓ-VÁLASZTMÁNY MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTETTE S KÖZREBOCSÁTJA

Dr. STÖHR ANTAL,

egyl. titkár, prem. főgymn. rendes és k. jogakad. magántanár.

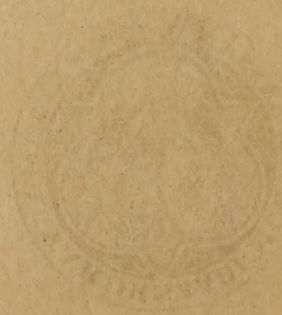
Két táblával.

KASSA.

Nyomatott Werfer Károly akad. könyr- és könyomdájában.

1882

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

A FELSŐ-MAGYARORSZÁGI
MUZEUM-EGYLET
NEGYEDIK ÉVKÖNYVE.

AZ IGAZGATÓ-VÁLASZTMÁNY MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTETTE S KÖZREBOCSÁTJA

Dr. STÖHR ANTAL,

egyl. titkár, prem. főgymn. rendes és k. jogakad. magántanár.

Két táblával.

KASSA,

Nyomatott Werfer Károly akad. könyv- és könyomdájában.

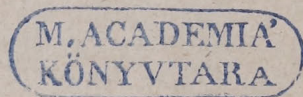
1882

303023

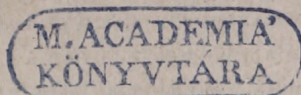

TARTALOM.

	Lap
Adalékok a kassai királyi jogakadémia könyvtárához. Dr. Rössler István, jogakadémiai tanártól	1
Adatok Kassa szab. kir. város pecsétjei- és czímereinek fejlődési történetéhez. Tutkó József	35
Kassa sz. k. város levéltárából	43
A felsőmagyarországi muzeum okmánytárából. Tóth Lőrincz . . .	59
A kigyókról, tekintettel a Java szigeten élő főbb fajokra. Dr. Lejtényi Károly	70
Kassa vidékének Umbelliferái. Szekeress Ödön	83
Egyleti és intézeti ügyek :	
Az egylet kormánya	105
A felsőmagyarországi muzeum-egylet 1882. július 2-án megtartott tisztújító közgyűlésének jegyzőkönyve	107
A felsőmagyarországi muzeum 1879. évi pénztár-számlája . . .	117
" " " 1880. " " . . .	118
" " " 1881. " " . . .	119
Kimutatás azon ajándéktárgyakról, melyekkel a felsőmagyarországi muzeum gyűjteményei 1879. óta szaporodtak	120
A felsőmagyarországi muzeum-egylet tagjainak névsora	151

„Visszafelé kutatva gyűjtve, biztosabban
haladunk előre“.

A d a l é k o k

a kassai kir. jogakadémia könyvtárához.^{*)}

Dr. Rössler István,

jogakadémiai tanártól.

Ismeretes dolog, hogy Kassa fényes multjának egyik ragyogó lapjára a kassai *gymnasium* és *egyetem* története van írva.

Az intézet eredetét eddig, sajnos, homály takarja; de neves történetbúvárok (*Wallaszky, Fessler, Toldy*) állítják, hogy Kassának már Hollós-Mátyás idejében volt *gymnasiuma*. Többet tudunk, adataink is biztosabbak a mohácsi vészen innen (*Frankl*¹⁾) s különösen azóta, hogy a jezuita-rend a XVII. század elején Kassán megtelepült,²⁾ s illetőleg *Kisdi* Benedek bőkezűsége 1657. febr. 26. a kassai *egyetemet* megeremtette.

Az egyetem, az 1660. aug. 7. Gráczban k. kir. megerősítő arany-

^{*)} Ezen, ritka lelkiismeretességgel és szorgalommal irt dolgozat, a Magyar Könyvszemle 1882-dik évi I—IV. füzetében is megjelent. Azt, hogy itt is napvilágot lát, a helyi érdeken kívül megmagyarázza azon körülmény, hogy a tudós szerző, Évkönyvünk számára, még első megjelenése előtt átengedte; de mindenek fölött az, hogy buvárlatai közben azóta több új, helyreigazító adatnak jutván birtokába, azokat egyedül e helyen értékesíthette.

Stöhr Antal.

¹⁾ *Frankl*, A hazai és külföldi iskolázás a XVI. században. 102. s k. II.

²⁾ A rend tagjai közül elsőik Kassán: Pázmány Péter és Némethi Jakab 1601-ben. — *L. Kazy*, Hist. Univ. Tirnav. 71. l. IV. — (*Adányi A.*) Initia Cassoviensis Societatis Jesu. 20. l. — *Frankl*, Pázmány Péter és kora. I. k. 615. l. — *Horányi*, Nov. Mem. Hung. I. 59. l. *Tutkó*, Szab. kir. Kassa városának tört. Évkönyve. 116. l. az Initia stb. c. munkát *Akai* néven. idézi; de *L. Fejér*, Hist. Academiae Scient. Pazmaniae. 65. l. *Egyet. m. Encycl.* I. 512. l.

bulla alapján ez évi nov.-ben megkezdvén működését,¹⁾ folytatta a rend fölösztatásáig, 1773-ig, tulajdonkép s mint Alma Universitas Episcopalis, 1777-ig, amikor azt az új tanulmányi rendszer jogi és bölcseleti tanfolyamu kir. *akadémiává* alakította. — Az 1849—50. szervezés óta a bölcseleti folyam a gymnasiumba olvadt, az akadémia pedig mint *jogakadémia* maradt fön.

Ezeket előre boesátva, nem szükség mondanom, minő fontossággal birnak az ily culturtényezők a nemzetek életében, valamint fölösleges volna bizonyítgatnom, mennyire kívánatos, hogy tudományos intézeteink multjának lehetőleg hű és *teljes* képe álljon rendelkezésünkre.

Bizonyos, hogy *Nátafalussy* Kornél méltó munkát végzett s a közügynek tett szolgálatot, midőn a kassai gymnasium történetét önálló kutatások alapján megismertette.²⁾ Nyomán megkészült a kassai kir. jogakadémia története is. Az itt következő vázlat föladata immár összehordani egy némely följegyzést és adalékot *ez akadémia könyvtára történetéhez*, és ezzel egy pár vonással járulni a kép teljességéhez.

A kassai kir. jogakadémia könyvtára eredetileg két forrásra vezethető vissza: a szorosan vett akadémiai könyvtárra — állott az akad. alaphól vásárolt s a helytartótanács vagy más

¹⁾ *Schmitth*, Episcopi Agrienses. III. k. id. év s utána *Wallaszky*, Conspectus Reipubl. Litt. in Hungaria. 172. l. — 1661. nov. 6. nyiltak meg a bölcseleti, vitázó hittani és (fensőbb) irodalmi előadások. — (*Trstyánszki* J.) Cassovia vetus, ac nova. 112. l. — Nem hagyhatom itt említetlenül, hogy az im érintett művet írónk, tán *Krones* kivételével, úgy tetszik *Tutkó* nyomán, általában *Timon*-nak tulajdonítják; l. azonban *Kaprinai*, Hungaria dipl. temp. Mathiae de Hunyad. II. r. 156. l. — *Fejér*, 78. l. — *Tutkó*-ról egyébiránt azon közlést veszem, hogy búvárlatai később rávezették *Kaprinai* jelzett helyére, aminthogy *Krones* is idézi *Zur ältesten Geschichte d. — Freistadt Kaschau c. tanulmányában az Archiv f. Kunde öst. Geschichts-Quellen*. 1864. 31. k.-ben, — ám e jobb tudomását már nem volt alkalma értékesíteni.

²⁾ L. a *kassai főgymn.* 1862^{3/5}. *Tudósít.*, ahonnan e becses dolgozat jobbára szószerént, részben kiegészítve átment *A m. kir. jogakadémiák és joglyceumok Történeté-be* (Pest, 1873. Külön lenyomat a Budapesti Közlönyből, 140 s k. ll.), az *id. gymnasium* 1874^{1/5}. *Tudósítványá-ba*, s e forrásból merített *Molnár A.*, A közoktatás tört. Magyarországon. I. 231., 251. ll. — L. még *Vass J.*, *Kisdi Benedek egri püspök s a kassai akadémia kétszázados emlékezete. Magyar Sion*. 1863. 31., 110. ll.

jótevő által ajándékozott könyvekből, — és másodszor a föloszlatott jezuita-collegium könyvtárára. ¹⁾ Főforrás mindenesetre ez utóbbi volt, amint ezt a könyvek hosszú sora igazolja, melyeken e fölírat olvasható: *Inscriptus Catalogo Collegii Societatis Jesu Cassoviensis.*

A könyvtár *alapját* ehhez képest a jezuiták vetették meg. Az előzmények azonban zivataros századok zűrében vesznek el. ²⁾ — Sőt a könyvtár *gyarapodása* is épenséggel csak 1784 óta kísérhető figyelemmel, — bár az eredmény erőszben sem mondható kielégítőnek. Korábbi évekből mindössze annyit tudunk, hogy

1778. a könyvtár kir. adományból *Redeker*, néhány évvel előbb elhunyt szepesi kamarai tanácsos hátrahagyott könyveivel gyarapodott, ezek egy része, hasonlóképp kir. rendeletnél fogva, a budai egyetemnek jutván; ³⁾ a kir. helytartótanács 1779. szeptember 27. k. intézvényéből pedig megtetszik, hogy

1. *Molindes* Ferenc, jezuita tartományfőnök, 1734. egy bibliotheca catechetica föllállítására 1000 frtot adományozott a collegiumnak;

2. *Andrássy* József báró 1755-ben 10.500 frtot azon kötéssel, hogy az érintett tőke kamataiból évenként 100 frt könyvtári célokra fordítandó, végül

3. *Keller* Jakab 600 frtot szintén a könyvtár javára. ⁴⁾

Ez idő tájt, vagyis a jezuiták föloszlatásakor, a collegiumi illetőleg „kassai könyvtár“ állománya 4 ezer 7—800 kötetre rug-

¹⁾ *Acta Academiae Regiae Cassoviensis.* 4-r. 270 l. kézirat a jogakad. könyvtárban; terjed 177⁷/₈—181³/₄-ig bezárólag. — V. ő. 176a, 225. ll. — *Ratio Educat.* 1777. §. CXCHL. s. k.

²⁾ Az t. i., hogy az intézetnek előbb ne volt volna könyvtára, alig lehető. — V. ő. péld. *Wallaszky*, 136. l.

³⁾ *Acta*, 10. l. — *Adversaria Bibliothecae R. Academiae Cassoviensis.* Ivr. 27 tört l. a jogakad. kvtban; terjed (némi visszapillantással) 178⁴/₅-től 1843. szept. 25-ig. — L. 2—3. l.

⁴⁾ *Adv. u. o.* — *Annales Universitatis Superioris Hungariae nunc Regiae Academiae Cassoviensis ab A^o foundationis 1657.* Ivr. 182 l. kézirat a jogakad. kvtban; terjed — az 1657—1688. évek között lefolyt időszakot adatok hián átugorva — az 184⁴/₅. tanév elejeig. — L. 63., 106. és 83. l., hol, nyilván az *Acta* 180. l. nyomán, *Molendines*-t olvasok, s ahol a *könyvtár* és muzeum javára tett külön 200 frtos alapítványról is van szó — ad 180³/₄.

hatott, ¹⁾ — a könyvtár tőkéje pedig 1781-ben 5%-ra elhelyezett Andrassy-féle 2000 s a Keller-féle 600 frtból állott. ²⁾

Az 1784¹/₅. tanév kezdetén az akadémiai könyvtár a *verbicei* (ex bibliotheca Urbitzensi), *besztercebányai*, *eperjesi*, *rozsnyai*, *selmeci*, *löcsei* és *zsolnai* könyvtárak, valamint a jezsuiták *szepesi* székháza s a fölösztatott *kamaldúliak* *szepesi* zárdája könyvkincseivel gyarapodott, ³⁾ — a legbecsesebb munkák azonban az egyetemi könyvtárnak voltak szánva. ⁴⁾ Viszont, a kevésbé szükséges és a kassai könyvtárban fölös műveket bethlenfalvi Eröss Pál, igazgató, a helytartótanács rendeletére Nagyváradra szállította 1785. jan. 10. ⁵⁾.

S ezzel, kimondhatjuk, hogy létrejött az *akadémiai könyvtár* — állítólag — 10.000 kötettel. ⁶⁾

De minő állapotban volt e könyvtár? . . .

¹⁾ *Inventarium Bibliothecae Cassoviensis olim ad Collegium Societatis Jesu pertinentis*. — Descriptus denuo 31. Martii 1781. Budae. — A leltárt Kraicsirovics János, tanulmányi igazgató, Philippen Antal, tanár, exjezsuiták s a hatóság részéről Fidler Károly, senator, írták alá (kelet n.) s látták el pecsétjökkel.

²⁾ *Klobusiczky József*, helytartó-tanácsos, fundi studiorum administrator levele a főigazgatóhoz. 1781. apr. 6. — *Ann.*, 64. l. — *Adv.*, 3. l. — *Korachich*, Merkur. II. évf. 294. l. s az *Egyet. m. Encycl.* II. 60. l. szerint az Andrassy-féle alapítvány korábbi keletű? — A Molindes-alapítvány megmaradt ugyan az intézetnél, de szegény tanulók javára (*Acta*, 26–27. l.), mihez csak azt jegyzem még meg, hogy 1844. a fundatio mint *Molindeschiana*, *Molenditsiana* fordul elé (az akad. levéltárban), s hogy a kassai kir. jogakad. segélyző egyesület s a főgymnasium *Molendics*-féle alapítványból évenként segélyt, illetőleg jutalmat oszt. — Ez alapítványról stb. l. különben *Mészáros F.*, A magyarorsz. kath. gymnasiumok Története. 114. l.

³⁾ A *Catalogus Librorum ex Residentia Ex-Jesuitarum Scepusiensium Cassoviam allatorum* szerint *innen* mintegy 566 kötettel. — Egyebünnen? — s valjon csak a szövegben id. helyekről??

⁴⁾ L. az id. *Invent.* és *Cat.* † jegyét és magyarázatát az *Invent* elején. — *Acta*, 223. l.

⁵⁾ *Acta*, 74–75. l.

⁶⁾ Igy *Plath*, *Kaschauer Chronik*. 145. l. — *Tutkó*, 173. l. — *Szepesházy* és *Thiele*, *Merkwürdigkeiten d. Königreiches Ungarn*. 1825. 112. l. mint nevezetességet említik az akad. könyvtárt, mely „több mint 10.000 kötetből“ áll. — *Rupp*, Magyarország helyrajzi tört. II. k. 259. l. végül azt mondja, hogy „Estei Győző olasz tanár (a kassai akadémián 1785–1825) 10.000 kötetből állott könyvtárát ajándékozta neki“, t. i. az intézetnek?

A jezsuiták fölösztatása után — így az akadémia egyik krónikása — a rend „néhány ezer“ (l. főnebb) kötetből álló könyvtárát a szomszédos, volt Szapáry-féle házból ¹⁾ átvitték az akadémia épületébe, s egyelőre részint itt, részint a templom chorusán helyezték el. Mindjárt a rend megszüntetése után s a helytartótanács rendeletére megkészült ez u. n. jezsuita-könyvtár catalogusa is; de, mert a könyveket különböző okoknál fogva egyik helyről a másikra kellett szállítani — „non pauci ex iis periverunt“. — A templom chorusán a könyvek ilykép vagy hét évig heverték, mígnem a helytartótanács az 1782²⁾/3. tanév végével új összeírást rendelt.

A munka Kenyeres József, igazgató, vezetése alatt meg is indult, azonban alkalmas helyiség hiányában csak a másik, t. i. nagyobb choruson, minek folytán a rendezés nem is lehetett végleges. ²⁾

Ez időn innen ismételve kibocsátott helytartótanácsi intévények foglalkoznak idevágó kérdésekkel, amilyenek voltak: miként kelljen a könyvek elküldése, megtartása és elárúsítása körül eljárni? (1788. nov. 6) — a megszüntetett szerzetes-rendek és papnevelő-intézetek javainak s jelesül könyveinek eladása fölfüggesztendő, ellenben ezek (péld. 1795. a leleszi convent ide került könyvei) további rendeletig gondosan megőrzendők (1790. máj. 3); — a convictusnak könyvek nem engedhetők át, a főlös munkák azonban annak idején a királyi gymnasiumok között szétozthatók lesznek (1801. dec. 16) stb. ³⁾

1795. indult meg az újabb rendezés a helytartótanács által leküldött utasítás és rovatok szerint, ezuttal az akadémiai épület másodemeleti már fölszerelt helyiségeiben, — és egészben véve tartott 1804-ig. Az összeírást Goczig Ignác, majd Vuchetich Mátyás akad. tanárok teljesítették. Rendezés alá ekkor, úgy látom, 9000 kötet került, — melyekben az 1793. nagy tűzvész nem csekély rendetlenséget okozhatott, — s kiterjedt mind a

¹⁾ Szapáry-Károlyi Anna grófné hagyományozta a jezsuitáknak, kik e (később főörségi) épület egy tágas teremét használták könyvtárul. — *Acta*, 223. l — *Rupp*, 260. l. — *Tutkó*, 175. l.

²⁾ *Acta* u. o. és 63. l. — *Adv.*, 1—2. l.

³⁾ *Adv.*, 3. s k. ll. — A leleszi könyvek közül 27 munka az akadém. könyvtárnak, a többi pedig a pesti egyetemnek volt szánva. — *U. o.* 5. l.

tulajdonképi akadémiai könyvtárra (m. e. 1464 k.), mind a jezuíta-collegium könyveire.¹⁾ A többes példányok a helytartótanács 1804. jun. 5. k. 12.146. sz. engedélyéhez képest egyes gymnasumoknak jutottak, péld. az eperjesinek 74 köt., a podolininak 159 k., a rozsnynainak 75 k.²⁾

A könyvtár gyarapításának ettől kezdve szinte állandó forrásul jelenkezik a csonka (és fölös) művek eladásából befolyt összeg, melyet a könyvtár alapjához kelle csatolni (1805. jul. 23.), s általában az akadémia pénzét biztos helyen kamatoztatni (1809. jun. 13.)

De gyarapodott a könyvtár más uton is. Amint eddig voltak az intézetnek jötevői, ilyenek ezután sem hiányoztak. Név szerint.

1801. márc. 8. *Goczig* Ignác,³⁾ akad. tanár, halála esetére vagy 156 k. könyvet ajándékozott a könyvtárnak;

1813. előtt *Tauber* János, kassai kereskedő, 26 kötetet;

1824. jul. 31. k. végrendeletében *Kossovich* József,⁴⁾ zenetanító, könyvek beszerzésére az akadémiának, — ha pedig ezt eltörölnék, a már beszerzett könyvekkel együtt a kassai gymnasiumnak — tőkésítendő 900 vftot hagyott. Ez összeghez

1827. márc. 5. *Benyó* Mátyás,⁵⁾ a hittud. tanára, 100 vftal járult ugyanoly kikötéssel, hogy t. i. a főnebbi végrendeletben

¹⁾ *Acta*, 176a, 224. s k. ll. — Érdekesnek tartom itt fölemlíteni, hogy az 1793. nagy tűzvész idején, amikor a városnak $\frac{1}{3}$ -a a lángok martaléka lőn s az iskola és templom is leégett, a könyvtárt *Spák* István, pedellus, „solus salvavit”. — *Acta*, 123., 130. ll. — *Ann.*, 76., 78. ll.

²⁾ *Kimutathatólag*, — minthogy a főigazgatóság fölhívására készült s a könyvtár irományai között meglevő *egri, gyöngyösi, jászberényi, lőcsei és ungvári* (többre nem akadtam) gymn. könyvtári kimutatásoknak bizonyára ugyanaz volt a céljok, mint azon eperjesi stb. kimutatásoknak, melyekre válaszas a jelzett adományok voltak. — V. ö. *Adv. ad* 1801.

³⁾ Jogtudor, kassa-egyházmegyei áldozó-pap, a történelem, a statisztika és bányajog tanára a kassai akadémián 1794—1825-ig. † 1834. — *Ann.*, 77., 99—100., 128. ll.

⁴⁾ *Musicius aulicus Comitissae Stephano Andrassyanae*, — mondja az *Ann.* 104. l.

⁵⁾ Bölcs.-tudor, az egyházjog és -történelem ny. r. tanára a kassai papnöveldeben, Abauj-, Torna-, Sáros- és Zemplénvármegyék táblabírája. — *Adv.*, id. év.

jelzett eset beálltával e 100 frtnyi tőke is, valamint a Kossovich-féle 900 frt gyümölcsseivel együtt a gymnasiumra szálljon. — Az ilykép 1000 vfrtra = 400 pfrtra kiegészített tőke 6%-ot kamatozott.

Vuchetich Mátyás, ¹⁾ akad., majd egyetemi tanár († 1824) végrendeletileg könyvtára felét,

Szuhányi Ferenc, ²⁾ tanulmányi főigazgató, szintén végrendeletileg mintegy 40 kötetet hagyott az akadémiának, végül — nem említve a kisebb adományokat ³⁾ —

Werfer Károly, akad. könyvnyomtató, az „akadémiai“ cím engedélyezése fejében 1830-tól kezdve a sajtója alól kikerülő termékek egy-egy példányát ajálotta föl.

1830. dec. 14. — 31.933. sz. a. rendelet érkezett a helytartótanácsból, mely szerint a csonka és többes példányok külön összeirandók s a könyvtári alap javára árverés útján eladandók. A jegyzék elkészítésével Magyar József, Csatskó Imre és Plath János akad. tanárok foglalkoztak, de főleg Csatskó; ez évtized végén pedig s folytatólag Szidor Antal, akad. tanár. Az árverés a könyvek — a latin szövegű árverési hirdetmény szerint 353 jobbra több kötetből álló munka — becsértékének megállapítása után, 1835. márc. 19. ment végbe, — azonban nem a kívánt eredménnyel. A könyvek nagyobb része t. i. (csak 90 frt 54 kr. ppben folyt be) nem talált vevőre. Ezért, s mert a Goczig-féle könyvek 1836. a könyvtárba kerülván, a kettős példányok száma ismét szaporodott (ekkor 436-ra), a főigazgatóság 1840. okt. 22. és nov. 12-re újabb árverést rendelt el, mely alkalommal a könyvtár alapja 199 frt 41 krral ppben gyarapodott. ⁴⁾

¹⁾ Életről l. *Pauler T.*, Adalékok a hazai jogtudomány történetéhez. 103—110. ll. — A hagyomány részleteiről nincs tudomásom. Az *Ann.* (106 l.) szerint 1829. febr. 1. a könyvek még nem voltak a könyvtárban. — L. még *u. o.* 101. l.

²⁾ Exjezuita, egri e.-m. áldozó-pap, pankotai apát, a bölc. tudora s a hittud. baccalaureusa, kir. tanácsos, 1799. akad. s gymn., 1813—1824. tanulmányi főigazgató. † 1824. jan. 30. — V. ö. *Acta*, 201—2. l. — *Ann.*, 96. l.

³⁾ Ilyeneket tettek: *Cserneczky*, könyvkereskedő, *Kovacsóczy Mihály*, a Forgách-családnál nevelő (183⁴/₅, a magyar nyelv- és irodalom tanszékének helyettese az akadémián. — *Ann.*, 128. l. — *Adv. ad* 1834. — Életről l. *Danielik*, Magyar Írók. II. 165. l.), valamint *Beretich Miklós*, expálos, még 1818. aug. 17. Budán k. szép levele szerint.

⁴⁾ *Adv.*, 12. s k. ll. s a könyvtárőr 1840. nov. 24. k. relatiója.

1836. jan. 11. a könyvtár rendezésének kérdése ismét fölmerült. A teendőkre most Plath János, könyvtárőr, vállalkozott, ki a rendezést 1838. jul. 10., némely hirlapot nem számítva, 8640 kötettel be is fejezte.¹⁾ Időközben a könyvtár

1836. Pongrácz János,²⁾ akad. tanár, gazdagította, úgy teszi, végrendeletileg (?); de, hogy mily mérvben? — e kérdésre az akkor működött könyvtárőrök följegyzései nem adnak fölvilágosítást. — Bizonyos egyébiránt az, hogy Pongrácz József elhunyt fivére emlékére (1840. máj. 26) vagy 285 kötetet adott át az akadémiának oly kérelemmel, hogy a könyvtárban netán már meglevő munkákat az igazgató visszaszolgáltassa.

A könyvtár imént érintett rendezése után remélhető volt, hogy annak fokozatos fejlődését többé semmi sem fogja megakasztani. Hiú remény! A könyvtárra újabb nehéz napok súlyosodtak.

1849. jun. 24. Kassa alá érkezett az orosz haderő, s ezzel az akadémia s az akad. templom is osztozott azon nyilvános és magánépületek sorsában, melyek katonai célra — éléstárul, kórházzul — voltak szolgálándók. A könyvtár ennek következtében³⁾

¹⁾ A könyvtár-rendező 1838. jul. 10. jelent. és mellékl.

²⁾ A magyar nyelv és irodalom tanára a kassai akadémián 1811--1836. † 1836. máj. 31. — *Acta*, 256. l. — *Ann.*, 141. l.

³⁾ Szóbeli közlés. — V. ö. *Tutkó*, id. m. 190. l. s. *Catalogus R. Academiae et A.-Gymnasii Cassoviensis II.* (Cat. — *Almae ac Episcopalis Academiae — Universitatis — Cassoviensis Soc. Jesu* címen kezdődik 1693-mal és végződik az 186³/₄. tanévvel. Ivr. 2 k. az akad. kvtban). Ebben *ad* 185¹/₂. olvasom: „Post tot tantasque fatalitates tandem semel academicae scholae et gymnasiales ad pristinum suum locum devenere“. (Az akad. előadások, t. i. az 1849. máj. 17. rendelet folytán megszűntek, a 6 gymn. osztály előadásai ellenben még 1848. dec. 11., amikor, a kassai hegyen vívott ütközet után, a convictus épületét, melyben ez osztályok el voltak helyezve, mint már előbb is, katonaság foglalta el. Ezentúl a gymn. tanulmányokat „non nisi privatim“ lehetett végezni. — 184⁹/₅₀. a Sahilhaussen-fele házban tartották az előadásokat; — 185⁰/₁-ben pedig a hadparancsnokság épületében. — *Catalog.* id. év.) Más versio szerint a könyvtárt, a könyvtári helyiségek roskatag-volta miatt, még 1846. vitték a chorusra. — V. ö. *Jogakad. levéltár* 185⁶/₇. 211. sz. — De bármint legyen, tény az, hogy a könyvtár a choruson tetemes kárt vallott, s nemcsak a szövegben jelzett okoknál fogva, hanem — ismét szóbeli közlés szerint — azért is, amit *Blotius* úgy fejez ki, hogy „sunt pallia longa manusque“ (*Denis*, Einleitg. i. d. *Bücherkunde*. I. 267. l.) — A chorusból elbordott könyvek egy részét utóbb hatósági közbelépés foglalta vissza a könyvtárnak.

ismét a templom chorusára vándorolt, aholott „nedvességnek, pornak, molynak“ kitéve sajnálatos állapotban hevert egész 1855-ig, mikor a Kassán székelő cs. kir. helytartósági osztály az évi jun. 4-én ¹⁸³⁶/₁₃₁₀ sz. a., válaszul a jogakad. tanári testület máj. 25. k. kérelmére, fölhatalmazta az intézet igazgatóját, hogy a könyvtárt előbbi helyére átszállíttassa és föllállíttassa, — a teendőkkel, az igazgatóság márc. 15. k. jelentése és javaslata kapcsán ¹⁾ Pawlowski Sándor, segédtanárt, a pozsonyi könyvtár volt rendezőjét, bízván meg.

Pawlowski eljárt megbízatásában. A mondott év nyarán megtisztíttatta a könyveket, nov.-ben átvitette a már helyreállított könyvtári termekbe, s a meglevő jegyzékek nyomán azok rendezését is befejezte, saját följegyzése szerint 1855. nov. 7. — dec. 22. — A choruson ugyanekkor ráakadtak a régi akadémia irományaira: aktáira, anyakönyveire is, valamint azon kettősekre, — számszerént m. e. 400 darabra, — melyek még a 30-as évek-ből maradtak volt fön; — azok, kivéve a főnállott kir. censura irományait, melyeket a helytartósági osztály a volt kerületi főigazgatóság levéltára számára jelölt ki, illetőleg vett át, a jogakadémiára szállottak, s a mai jogakadémiai *levéltár* alkotó elemeivé váltak, — a kettősek ellenben értékesítésre vártak. ²⁾

Aközben, hogy a könyvtár ügye ily kedvező fordulatot vön, a jogakadémia voltaképp csak egy kis kézi könyvtárral rendelkezett, mely 1851. — egészben *Bokrányi János*, volt akad. tanár adománya — 85 munkából = 169 kötetből állott, majd, 1855. aug. 14-ig, 270 jogi és politikai s 243 történelmi és vegyes, összesen 513 kötetre szaporodott, — ide értve a törvénygyűjteményeket, a bécsi cs. akadémia tört.-bölcseleti kiadványait (1852^{2/3}) stb. E könyvvállományhoz járult volna még a régi akadémia könyvtára — állítólag 4910 darab (?) — erről azonban egy 1852. márc. 15. jelentés úgy szól, mint „közös“ könyvtárról, aminthogy a könyvtári javadalom is közös volt és megoszlott a jogakadémia és gymnasium között.

¹⁾ *Levtár* 1853^{3/4}. 150. sz. ad helytt. oszt. 1854. jul. 20. ⁶⁰⁵/₁₂₂₉ sz. — E könyvtár állapotáról — új kötetst igényelt vagy 535, kisebb javítást, tisztítást 5000 k. — l. 185^{5/6}. 37. sz.

²⁾ *U. o.* a) 185^{5/6}. 49. sz. — Helytt. oszt. 1856. jun. 21. ¹⁶⁶⁵/₁₉₇ sz. *u. o.* 137. sz. és b) 185^{5/6}. 87. sz. ad 56. sz.

A dolgok ez állásában a legközelebbi föladat alig lehetett más, és a jogakad. tanári testület így fogta föl a helyzetet, mint a könyvtár jogi természetének és viszonyának tisztázása s a könyvtári javadalom megfelelő rendezése. Ez utóbbi különösen, magában véve is csekély összeg — kerek számmal 115 pfrt — felezve még kevésbé elégíthette ki az amúgy is elmaradt jogakad. könyvtár folyton növekvő szükségletét; — az u. n. akad. könyvtár pedig, úgy tetszik, közösnek is alig volt nevezhető; hiszen nem egyszer olvassuk, hogy a jogtanároknak „nem áll könyvtár rendelkezésükre“, vagy hogy „csak kézi könyvtáruk“ van ¹⁾ s aztán ugyane könyvtár, mely — valószínűleg a 48. előtti utolsó könyvtárral — a prémontrei rend főügyelete alá került, az 1853. évvel, amikor a rend a gymnasiumból távozni volt kénytelen, — ez a „nagy kincs“, mint a jogakad. igazgató 1855. dec. 15. jelentése méltán mondja, egyenesen főügyelet nélkül maradt és szinte gazdátlanul indulhatott pusztulásnak!

E jelzett körülményekben, nem különben abban, hogy az új tanulmányi rendszer csak úgy kívánt gondoskodni könyvtárról, akár annak idején a *Ratio Educationis* — bírjuk azon tárgyalások kulcsát, melyek ez ügyben már 1852-ben a kerületi főnök s folytatólag az 1853. évben szervezett helytt. osztály előtt kezdetüket vették. ²⁾

Nem lehet célom, hogy a tárgyalások menetét nyomról-nomra kövessék; legyen azért elég annyit megjegyezni, miszerint a jogakadémia a jogfolytonosság elvére támaszkodva, a tanügyi kormány a közérdek által vezéreltetve, s mindkettő áthatva a megoldandó föladat jelentőségétől és fontosságától — megteremtették amaz 1855. öröndetes fordulatot, melynek szerenésés folytatásakép a helytt. osztály 1856. dec. 20-án ^{24608/3396} sz. a. a jogakadémiai könyvtárt — minthogy ez ugyanazon évi szept. havára már használható állapotban volt — fensőbb jóváhagyás

¹⁾ Közös könyvtárról szól az 185¹/₂. 55. sz., kézi könyvtárról az 1853. jun. 12. jk. nyv.; s l. fön 9. l. 1) a. id. 150. sz. — A kézi könyvtár gyarapodásáról 185⁴/₅. 179. sz.

²⁾ 1852. jun. 28. jkv. — 1853. jan. 3. jelentés. — Magáról a tanulmányi rendszerről l. az akad. tört. id. b.

reményében, *megnyithatónak* jelentette ki. ¹⁾ S ezzel, mutatis mutandis, ismételhetném amit főnebb a régi akad. könyvtár eredetéről mondtam, s amit a es. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium által 1860. aug. 9-én 8369. sz. a. megerősített könyvtári szabályzat 23. §-a, a változott viszonyokhoz képest, így fejez ki: „Der Bücherstand der akademischen Bibliothek wird gebildet aus den Büchern der früher bestandenen königl. akad. Bibliothek und aus jenen Werken, welche von den jährlichen Einkünften angeschafft oder ihr durch Schenkung oder aus einem sonstigen Rechtstitel von Privaten oder durch öffentliche Anstalten zukommen. ²⁾

A megnyílt jogakad. könyvtár ezek szerint állott 1. a régi akad. könyvtárból és 2. a jogakadémia azon szerzeményeiből, melyek vétel, ajándék vagy csere útján folytak be.

Könyvek *beszerzésére* mindenelőtt az akad. könyvtár *alappénzkészlete* volt szolgálendő.

Ez alap, mely 1781-ben 2600 frtot tőn, egy, előttem ismeretlen eredetű 200 frtos tétellel (v. ö. fön 3.1.4) j. ?), 1824—27. a Kossovich-féle 1000 frtos hagyománnyal, majd az 1835—40. árverések, részben pénztári készletek fölhasználása folytán további 1000 frttal növekedett ³⁾ — a gymn. igazgatóság helyesnek talált 184⁴/₅—185²/₃. számadása szerint ez időtt tőkében 4800 v. = 1920 pfrtra rugott s 6°/_o-ot kamatozott. Az itt számbajöhető kamatösszegekről azonban tudjuk már, hogy csekélynek is bizonyult, meg is oszlott; de hiba eshetett az alap kezelése körül is, mint-hogy a kamathátralékok egyre növekedtek, sőt, úgy látszik,

¹⁾ U. o. 185°/₇. 53. sz.

²⁾ Statuten der Bibliothek der Kaschauer Rechts-Academie. — Másolat az akad. kvtban. Előzményeiről l. a vallás- és közokt. cs. kir. miniszt. 1849. dec. 20. szab. RGBL. 30. sz. s a 9. l. 1) a. id. 150. sz.

³⁾ V. ö. Liber Rationum super Fundis Bibliothecae etc. R. Academiae Cassoviensis ab Anno 182°/₇ (1846. okt. 31-ig) lvr. k. az akad. kvtban. — L. az id. év. — 1835. márc. *végeig* befolyt 93 frt 41 kr. pp.; ez összeget Udránszky Dániel, (szepesi kanonok, árvai főesperes, kir. tanácsos és) 1826—1835 tanulmányi főigazgató, 100 pfrtra egészítette ki „e penusa”. — U. o. ad 183°/₆.

185³/₄—185⁵/₆-ig számadás nem is készült: ¹⁾ mind megannyi ok a könyvtári alap és javadalmazás kérdésének rendezésére. S e rendezés Ő cs. és Apost. kir. Felsége legf. elhatározása, másrészt a helybeli helytt. osztályban 1853. óta folytatott idevágó tárgyalások kapcsán hova-tovább s a könyvtárra nézve óhajtott sikerrel be is következett.

A javadalmazást illetőleg először is Ő Felsége 1853. jun. 26. k. legf. elhatározása folytán a cs. kir. közoktatásügyi miniszterium az évi jul. 12-én ⁶³⁷⁴/₃₁₇. sz. a. meghagyta, hogy az 185³/₄. tanévén kezdve minden ujonnan belépő joghallgató 2 pfirtot tartozik fizetni a könyvtár javára; majd 1856., ugyancsak Ő Felsége az évi jun. 22. k. legf. elhatározása folytán, a miniszterium 1857. jan. 6-án ⁹⁷¹¹/₅₄₀. sz. a. a tanulmányi alapból 400 pfirtnyi évi járulékot engedélyezett a könyvtár gyarapítására, amihez, ha még főlemlitem, hogy a joghallgatók által beiktatási díj címén fizetendő összeg a jogtanodák új szervezéséről szóló szabályzat 47. §-ához képest az 187⁴/₅. tanév óta 3 frt o. é.-ben van megállapítva, — hogy az érintett évi járulékot (420 frt o. é.) a jogakad. könyvtár az 185⁶/₇. tanév óta állandóan élvezi, s végül, hogy a könyvtár pénzügyeinek kezelése ugyanez 185⁶/₇. tanévvel a helyb. orsz. fiókpénztárról a jogakadémiára ment át, ²⁾ mely aztán 185⁸/₉., fels. rendeletre, tőkéje legnagyobb részét állampapírokba fektette — alig maradt e tárgyban egyéb mondani való, mint, hogy a kassai jogakad. könyvtár tőkéje ez idő szerint 2444 forint osztrák értékben, — évi bevétele kamatokban

(5 és 6%)	117 frt 38 kr.,
-----------	-----------------

évi járandósága	420 " -- "
-----------------	------------

ehhez a joghallgatók (ezek száma által befolyásolt) beiktatási díja, az

187 ¹ / ₂ —188 ⁰ / ₁ . tíz év átlaga szerint	93 " 51 "
--	-----------

összesen	630 frt 89 kr. o. é.
----------	----------------------

Ez összeggel fedezi könyvtárunk évi szükségletét!

¹⁾ 1858. máj. 3-ig legalább nem. — L. ltár 185⁷/₈. 129. sz. Helytt. oszt. ⁷⁵⁶⁸/₁₆₉₃. sz.

²⁾ Az akad. könyvtár szükségleteinek fedezetét 1856-ig (tán 1853-tól) úgy látszik, az állam előlegezte, rendelkezésre álló pénzeit pedig a helyb. orsz. fiókpénztár kezelte letétkép. — V. ö. kvári jelent. 185⁸/₉. 195. sz.

A kettős példányok értékesítése, amint erre a helytt. osztály az igazgatóságot 1856. márc. 21-én ^{2483/307.} sz. a. fölhatalmazta, — ide nem értve egyébiránt a művészeti érdekű tárgyakat (festményeket, amilyenekkel az intézet ma is dicsekszik, rézmetszeteket stb.), melyek elidegenítéséhez vagy elcseréléséhez, a vallás- és közokt. cs. kir. miniszt. 1856. jun. 22-én k. 8416. sz. rendelete nyomán, különös engedély volt szükséges, ¹⁾ ezuttal jóval csekélyebb jelentőséggel bír, mint korábban. Így 185⁶/₇. e címen befolyt 19 frt 45 kr. pp., 186⁰/₁. 24 frt, 186²/₃. 20 kr. o. é., míg nem e forrás egészen kiapad. — Csere dolgában sines igen másként. Nevezetesebb ily eset 1860. fordult elé, amikor a jogakad. könyvtár a helyb. papnevelő-intézettől (jul. 15.) 35 frt 95 kr-ra o. é. becsült 104 kettősért 41 frt értékű 47 munkát cserélt.

Lássuk azért a könyvtár gyarapításának másik fontos tényezőjét: az *ajándékozások*at. S e tekintetben is

Ő cs. és Apost. kir. *Főlsége* az, kiről a könyvtár krónikájának első sorban és hálával kell emlékeznie. ²⁾

Következnek: a különböző kormányok s ezek közegei, hatóságok, testületek, intézetek s egyesek.

I. 185⁰/₁. óta a *cs. kormány*, a közoktatás-, kereskedelem- és pénzügyi cs. kir. miniszteriumok (részben ma is),

a *kassai cs. kir. helytt. osztály*;

186¹/₂. — a m. kir. udv. *kancellaria* és

a m. kir. *helytartótanács*;

186⁷/₈. — a m. *országgyűlés*,

a *kir. kormány*: a vallás- és közoktatás-, pénz-, honvédelem-, földművelés-, ipar- és kereskedelem- és igazságügyi m. kir. miniszteriumok,

az *orsz. statisztikai hivatal*,

Pest város stat. hivatala;

II. a) 185²/₃. — a *bécsi cs. Akadémia* jelzett kiadványaival;

¹⁾ L. ön 9. l. 2) j. b) és 185⁵/₆. 157. sz.

²⁾ *Beszerezési könyv*. 186⁰/₁. 97. és 186¹/₂. 111. l. — Beküldte a cs. kir. államminiszterium; folytatólag a m. kir. helytartótanács u. o. 191. l.

185⁶/₇. — a *Verein für siebenbürgische Landeskunde* ;

185⁸/₉. — a *M. Tud. Akadémia* ;

a budapesti és kolozsvári, a bécsi, gráci, prágai, innsbrucki czernowiczi és lemergi egyetemek, általában fő-, közép-, polg. és elemi tanodák ;

b) a sopronyi keresk. és iparkamara stb. — aminthogy a *M. N. Muzeum*, a *M. Történelmi Társulat*, a *Kárpát-egyesület*, a m. orvosok és természetvizsgálók egyes nagy-gyűlései, a József-műegyetem s a budapesti keresked. és iparkamara neveihez is becses adományok fűződnek.

III. Egyesek, akik 10 kötetten föllül ajándékoztak :

1851. aug. 21. *Bokrányi János*, ¹⁾ kassai akad. tanár, (l. f.) ;

1856—58. *Pawlowski Sándor*, ²⁾ kassai jogakad. tanár, 113 köt. ;

1856—61. *Degen Gusztáv*, ³⁾ k. jogakad. tanár, 376 k. ;

1857. *Demszky* (Nándor, helytt. járulnok ?) 59 k., *Jellek* —, helytt. fogalmazó, 35 k., *Pauli* lovag, helytt. tanácsos, *Virosztkó János*, jogakad. pedellus, 70 k. ;

1857—58. *Toperczer Lajos*, könyvkereskedő,

1857—59. *Pfefferkorn* —, helytt. tanácsos, 37 k. ;

1857—61. *Krones Ferenc*, ⁴⁾ k. jogakad. tanár, 41 k. ;

1857—62. *Ekmayer Ágoston*, ⁵⁾ k. jogakad. tanár ;

1858. *Loósz József*, joghallgató ;

¹⁾ Hites ügyvéd, 184³/₃—184⁸/₉. „a honi magán és fenytő jog s tisztí írásmód ny. tanítója, Zemplén és Abauj Vmegye tbirája“ (később gő-mőri ügyész). — *Catalog.* 184⁵/₆.

²⁾ Jogtudor, 185⁴/₅—185⁷/₈. Segédtanár, a közigazgatási és pénzügyi törvényisme h., 185⁶/₆. ny. r., majd 185⁸/₇. egyszersmind a nemzetgazdaságtan ny. r. tanára, — utóbb a bécsi Theresianum tanára és igazgatója, udv. tanácsos, † 1882. ápr. 18.

³⁾ Jogtudor, 185⁶/₇—186⁰/₁. Segédtanár, 186⁰/₁. a politikai s pénzügyi tanszék h., — jelenleg a pozsonyi jogakadémia tanára.

⁴⁾ Bölcs.-tudor, 185⁶/₇—186⁰/₁. az osztrák birodalom történelmének ny. rk., — jelenleg a gráci egyetem tanára.

⁵⁾ Jogtudor, 185⁴/₅—186⁰/₉. Az osztrák polg. jog és törvénykezés, — 185⁶/₆. a váltó- s keresk. jog és törvkezési eljárás h., 185⁶/₇. az osztrák váltó- s keresk. jog s 186¹/₂. az osztrák magánjog és polg. törvkezés ny. r. tanára, jelenleg pozsonyi jogakad. igazgató.

1858—59. *Bidermann* Herm. Ign., ¹⁾ k. jogakad. tanár;

1859. *Heim* Ede, orvostudor Pozsonyból, 22 k. és 82 db. zeneművet, *Pischl* —, cs. kir. hivatalnok, 27 k.; *Szrust* —, cs. kir. százados-hadbíró, *Thurn* — gróf, cs. kir. kamarás, helytt. titkár, 24 k.;

1860. *Weitzenbreyer* Frigyes, orvostudor helyb., 34 k. s ugyanez évről a *jogakad. ifjuság* ajándéka: a Kazinczy-ünnep örök emlékeül — a költő (fősz-) mellszobra és versei; ²⁾

1861. *Teuerkauf* —, es. k. esendő-ör-nagy;

1864. *Klekner* Alajos, k. jogakad. tanár, 22 k.

Ezentúl tömegesebb adományok egyesek részéről csak ritkábban érkeznek. A tért az I. és II. érintett jótévkök foglalják el; s habár a 70-es évek elején meg közepén némely u. n. hivatalos küldemény el is maradoz, a m. képviselőház 1869. sköv. évi nyomtatványai bőven helyreütik a csorbát, s legalább a 60-as évekkel szemközt örvendetes gyarapodás mutatkozik. — Jelentékenyebb adományok ez időből:

1876⁷/₇. *Turcsányi* Vince, ³⁾ nagyvárad i jogakad. tanár, hagyománya, állítólag 400 k.;

1878—81. *Werner* Rezső, kassai jogakad. tanár, 60 — s

1880. *Deil* Jenő, kassai keresk. s iparkamarai titkár, 25 k.-ból álló ajándéka; — amihez, ha még megjegyzem, miszerént a könyvtár jótévköi sorában ott találkozunk az 50—60-as években: *Pauler* T., *Karvasy* Á., *Wenzel* G., *Kastówsky* J., *Cherny* J., *Hoffmann* P., *Schnierer* A., *Harum* P. (részben kassai jogakad.) tanárok, — *Fábry* I., kassai m. és *Danielik* J., v. püspökök, *Gerlóczy* Gy. stb., — a 70-es évek óta: az ország hgprimása *Simor* J., bibornok-érsek, *Nogáll* K., v. püspök, *Butler* E. D., a british Museum hivatalnoka, *Télffy* I., egyetemi tanár stb. neveivel; — továbbá, hogy helybeli tanárok és joghallgatók, polgá-

¹⁾ Jogtudor, 185⁸/₉ - 18⁵⁹/₆₀. a közigazgatási és pénzügyi törvényisme s nemzetgazdaságtan ny. r., — jelenleg a gráci egyetem tanára.

²⁾ *Beszerz.* kv. 68. l. — Műtárgyakat ajándékoztak még péld. Bokrányi J. (V. Ferdinánd király képét. *Lvtár.* 185⁹/₁. 85. sz. E képről többet nem tudok), a kassai cs. kir. helytt. osztály (számos zeneművet. — *Beszerz.* kv. 53., 79. stb. l.), a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium (Zrínyi mellszobrát. — *Pénztári* kv. 18⁶⁹/₇₀).

³⁾ *A m. kir. jogakad. Tört.* 102. s. k. l.

rok, névszerént könyvkereskedők, akikkel a könyvtár üzleti összeköttetésben állott vagy áll, mint a *Haymann-cég*, szerzők és kiadók koronkint becses adományokkal gazdagították s gazdagítják könyvtárunkat: csak jelezni kívántam azon érzéket és érdeklődést, mely a kassai jogakad. könyvtár s ezzel a tudományos haladás ügye iránt különböző oldalról s egyaránt nyilvánul. Szónál ékesebben bizonyítja ezt (bizonyít ugyan mást is, ez azonban nem tartozik ide), hogy ismét az $187\frac{1}{2}$ — $188\frac{0}{1}$. évek átlagát vévén alapul, mindamellett be nem számítván a Turcsányi-féle eddig át nem vett hagyományt, valamint a Werner-féle ajándékból *nem* az alapul vett időszakra eső $57 = 457$ kötetet; a *könyvtár évi 236 k. szerzeményéből* a vásárlott művek $58\frac{9}{10}$, az *ajándékozások* $41\frac{1}{10}$ -ot képviselnek! — arány, mely hosszabb időközökre, így az $185\frac{6}{7}$ — $188\frac{0}{1}$. évekösszeredményére nézve is, irányadónak nevezhető.

Attérve a jogakad. könyvtár kineseire s illetőleg a könyvtár nagyságára, mint sajnálatos körülményt kell előrebocsátanom, miszerént azon kérdésre, valjon mekkora volt a *régi* akad. könyvtár, midőn a jogakadémiára szállott? — kétségtelen válaszom még nincs, bár van okom hinni, hogy az a 8000 kötetet megközelítette, — és mint sajátságos tüneményt, miszerént attól kezdve, hogy az akad. könyvtár létrejött, egész 1838-ig s innen egész $185\frac{5}{6}$ -ig gyarapodás helyett folytonos *apadás* észlelhető. — 1838. a könyvtár rendezője, mint láttuk, az eredetileg 10.000 kötetből állott könyvtárban, néhány hirlap jobbára esonka évfolyamait kivéve, csak 8640 kötetről tud, az 1857. jelentés (a 8. l. 3.) j. a. id. 211. sz.) az $185\frac{5}{6}$. évre már nem többről, mint 8392 kötetről, — pedig e számba a könyvtár öre nyilván befoglalta az u. n. kézi könyvtár állományát is! — Nem változtat a dolgon az sem, hogy az 1838. kimutatásban 441 k. eladásra van szánva, mert hiszen az 1857. jelentés szerént a könyvtár átvételekor is volt ilyen m. e. 400 k., s ha nem lett volna, ott volt a kézi könyvtár (l. fön.)! — De tegyük föl, hogy a jogakad. könyvtár vegyesekben (zenemű-

vekben stb., melyeket 186⁶/₇-ig, úgy tetszik, külön volt szokás kimutatni) 185⁵/₆-ig ép azon számmal gyarapodott, mely egyenlő a két kimutatás között főnforgó különbséggel, t. i. 248 db-bal, ami jóformán túlzás, minthogy e részben lényeges szaporodás csak később tapasztalható (1860. jul. 31-én 460—70 db) s forrásom is (185⁶/₇. 209. sz.) az id. 8392 k.-hez mindössze 122 térképet említ még: ¹⁾ nos, akkor is úgy vagyunk, hogy a könyvtár 1838 óta semmivel sem gyarapodott! — Végül, ha fölteszük, hogy az akad. könyvtár létrejöttéhez főn (4. l. 6) j. a.) közlött s 10.000 kötetről szóló becslés *nem* tart igényt szabatosságra — ami *valószínű* s amilyen becslésre a 70-es évekből szintén van írott példánk, s ennélfogva a kötetszámot 2000-rel alább szállítjuk, ezzel is legfőlebb a 38-iki eredményt leszünk képesek igazolni, de nem az 185⁵/₆-iki könyvvállományt, mely amazzal összehasonlítva kérelhetlenül bizonyítja s tényleg nem ám azt, hogy a könyvtár 38. óta semmivel sem gyarapodott, hanem igen is, hogy (8640 — [8392 + 122] =) 126 darabbal fogyott! — Vesztesség: hogy nem gyarapodott, — vesztesség: hogy föllül rá még fogyott is. — — Mindenkép szomorú és meddő töprengés, melynél egyébiránt azért időztem talán kissé hosszasan, hogy annál inkább szembe tűnjék, minő viszontagságokon kellett keresztül mennie, legutóbb a 40-es évek alkonyán, e főtanodai könyvtárnak, — s hogy eszünkbe jusson, miszerént könyvtárak s hasonló gyűjtemények történetében a lelkismeretlenség nem szokott a ritkaságok közé tartozni — szabály, mely alól a kassai akad. könyvtár legalább, fájdalom, nem volt kivétel! ²⁾

¹⁾ Tulajdonkép 124-et, csakhogy e tétel, mint 2 fasc. be van számítva a 8392-be.

²⁾ Az idők vihara útjában találta Kassát és kineseit, és útjában találta az emberi gondatlanság, avatatlanság stb. is. Csak két példát! — 1870. nagy zajt ütött szakkörökben, hogy Rómer Flóris, lelkes régiséghúvárunk, Norinbergában nagyszámu magyarországi pergamen codexre akadt, melyek — a XI—XIV. századból valók — a kassai dömés-zárda tulajdona voltak, s melyeket tudós Flegler S. norinbergai ötvösöktől szerzett meg — mázsaszámra! — *Századok.* (M. Tört. Társ.) 1870. 352. l. — Miként jutottak e codexek a nürnbergi ötvösök műhelyeibe? — A tulajdonosok révén nem; de nem sodorta-e el azokat Kassáról amaz áradat, mely Lippai Balázs, Bocskay vezére, nyomában járt? — a *Schematismus* S. O. Praedicatorum (Cas-

Ezek után nem is sorolom föl azon javasolt vagy megtörtént intézkedéseket, melyek úgy a kamathátralékok behajtása, mint a kikölesznözött művek visszaszerzése stb. tárgyában szükségessé váltak, mire nézve bőséges adatok kínálkoznak egész a legujabb ideig (péld. még helyitt. oszt. 1856. jan. 29. k. ⁵⁹⁵³/₉₂₆ sz. és fölterjeszt. *Lvtár* 185⁵/₆. 65. sz.) — hanem, a fönközlött 185⁶/₇. *adatra támaszkodva*, egybeállítom a könyvtár gyarapodását, jelesen az 1., 11., 21. stb. évek eredményéhez képest. Az idéztem adat szerént, a jogakad. könyvtár könyvállománya tehát

az 185 ⁵ / ₆ . tanév végével volt	8392	—	8392 k.
„ 186 ⁵ / ₆ . „ „ „ „ a vegyesekkegyütt	—	+ 4274	12.666 db.
az 187 ⁵ / ₆ . „ „ „ „	—	+ 2385	15.051 „
„ 187 ⁶ / ₇ . „ „ „ „	—	+ 230	15.281 „
„ 187 ⁷ / ₈ . „ „ „ „	—	+ 304	15.585 „
„ 187 ⁸ / ₉ . „ „ „ „	—	+ 262	15.847 „
„ 187 ⁹ / ₈₀ . „ „ „ „	—	+ 214	16.061 „
„ 188 ⁰ / ₁ . „ „ „ „	—	+ 233	16.294 „
vagyis :	8392	+ 7902	=16.294db
amihez még ujabban szerzett	—	+ 20	=20 térkép
valóságos végeredmény 188 ⁰ / ₁ .:	8392	+ 7922	=16314 d. ¹⁾

föltéve, hogy az alapul vett adat a könyvtár 185⁵/₆. évi állapo-

soviae, 1877. 10. l.) egyik adatát *Szamosközy* (Monumenta Hung. Hist. II. oszt. 30. k.), *Schmitt* (id. m. és k.) s az id. *kassai krónikák* 1604–5. évi ada'aival egybevetve — *ezúttal* sem állítani, sem tagadni nem akarom. (A kassai dömések könyvtáráról különben azt hallom, hogy az legnagyobb részt Egerbe került). — A másik példa: Kassa városának a XIV. századdal kezdődő számadásai s ezek sorsa. „E valóságos okirati kincsnek nevezhető gyűjtemény *csaknem tökéletesen elveszett*“ — mondja *Henszlmann* tudósunk (Archaeologiai kirándulás Abauj és Sáros vármegyébe. Arch. Közlemények. V. k. 104. l.) Hogyan? Kidobták, elajándékozták a sajtosnak; pedig nem is régen, csak „1848 és 1860“ között! — A kassai dömések kéziratairól l. *alább* 33. i.

¹⁾ Némí érdekel birhatnak a következő statisztikai adatok. A *kassai* jogakad. könyvtár könyvállománya az 187⁰/₁. tanév végével volt: 13.934 db., — a *pozsonyié*, ide értve az 187¹/₂. tanév első felét is: 5345 k. és füz., — a *nagyváradié*, szintén az 187⁰/₁. tanév végén: 4267 db., — a *nagyszebenié* (az állam tulajdona) mintegy 7259 k., f., lap és kézirat. — L. A m. kir. *jogakad. Tört.* 33., 122. és 239. l.

tának hű kifejezése. Ám azt ilyenül elfogadni — hajlandó *nem* vagyok; — s figyelemmel a könyvtár számos, részben igen becses történelmi érdekű colligatumára, melyek tartalmát a címtárakban földolgozva nem találom — azt hiszem, miként *mindamellet*t, hogy könyvtárunkat a multban tetemes veszteség érte — : e könyvtár 1855-ben *gazdagabb volt s tehát ma is gazdagabb*, mint aminőnek azt a jelzett adatok mondják.

A könyvek pénzbeli értéke, tekintettel a *vételár*ra, *csak az* 186⁵/₆. *tanév elejétől* van számítva (amikor a könyvállomány 12.400 db-ra rugott) jelesül az 188⁰/₁. tanév végén 11.534 frt 95 krral, — ami összesen 3914 db.-nak felel meg. ¹⁾

Az ím közlött számban

I. *szakok* szerint — és a címtárak megbízhatóságához, azok többé-kevésbbé szabatos berendezéséhez képest *hozzávetőleg*, egyszersmind oly megjegyzéssel, miszerént különösen a XVI—XVII. századi munkák a következő adatoknál *tényleg* jóformán nagyobb arányban képviselvek. — van :

	db.	%	XVI. sz.	XVII.sz.
1) jog- és államtud. mű	5984	36. ₇	43	83
2) történettud. "	2958	18. ₁	64	153
3) hittud. "	1823	11. ₂	178	484
4) encycl. és vegyes "	1035	6. ₃	—	2
5) nyelvtud. (ó) "	857	5. ₃	129	193
6) természettud. "	818	5	11	31
7) széptud. "	578	3. ₅	1	5
8) bölcs.-tud. "	505	3. ₁	19	73
9) mennyiségt. "	489	3	15	33
10) földrajzi "	455	2. ₈	10	12
11) térkép, részben köt. 166.) zenemű 112, kép 14 db.)	292	1. ₈	—	—
12) orvostud. mű	267	1. ₆	41	62
13) újabb nyelvek	253	1. ₆	—	7
összesen	16314	—	511	1138
vagyis :	—	—	3. ₁ %	7 %

¹⁾ Ahol tehát péld. olyan munkák, mint az Approbatae Constitutiones 1653. évi várad kiad., melynek ára (a Rosenberg testv. 1876. é. 6. sz. jegyz. szerint) ma 75 frt, fölvéve nincsenek !

II. a) Legrégibb nyomtatványaink — XV. sz.

1. *Ioannis de Lobec* Almani, Pronostievm — svper Antichristi adventu indeorvmq ve Messiae. — Végül: Paduae calculatum — Anno gratiae millesimo quadrigentesimo septuagesimo quarto — Bartholomevs De Val De Zoccho. F. F. — 4-r. lat. a—b == 12 sztlan lev.

2. *Athanasii* (Theophylacti) In S. Pauli Epistolas Comm. („Cristoforus de persona Romanus Prior“ etc. traduxit). — V.: Rome — Anno incarnationis dominice M. cccc. lxxvii. 2-r. lat.

3. *Nicolai Abb. Siculi* Lectura super IV. et V. Decretalium. — V.: Venetiis — Anno salutis dominice. m. cccc. lxxvij. 2-r. góth.

4. *Aeneae Sylvii* Epistolae. — (Az 1481. évi, Koburger-féle, nürnbergi 2-r. kiad. — Voigt, D. Briefe d. Aeneas Sylvius az id. Archiv 1856. 16. k. 334. l. — V. ö. Denis, Merkwürdigkeiten. 164—5. l. — Hellebrant, Magyarorsz. vonatkozású ősnymtatványok a M. T. Akadémia könyvtárában. M. Könyvszemle. 1880. évf. 32—34. l.)

5. *Nicolai de lyra*, Prima pars Postilla — super Genesim etc. — Paralypomenon. cum additionibus pauli episcopi Burgen. etc. — 2-r. góth. (71 soros, Koburger-féle, nürnbergi kiad.? — V. ö. Müller, D. Incunabeln d. Hermannstädter „Capellenbibliothek“. Archiv d. Vereines f. siebenbürgische Landeskunde. 14. k. 77. sz.)

6. *Jacobi publicij* Oratorie artis epitoma. Ars scribend epl'as. Ars memorie. 2-r. góth. — (Venetiis, 1482. v. 1485? — Denis, 118. l.)

7. *S. Thome de aquino*, Prima pars secunde partis summe theologie. — V.: Uenetijs — Anno dominice incarnationis M. cccc. lxxxij. 2-r. góth.

8. *U. az*, de potentia dei, de malo, de spiritualibus creaturis, de anima, de unione verbi incarnati, de virtutibus. — É. és h. n. 2-r. két hasábos, apró góth, számos rövidítés, csak sign. — (A 7. sz.-nál idősebb lehet.)

9. *Concordia discordantium canonum*. — V.: Nurenberge

— Anno dominice incarnationis millesimo quadringentesimo octuagesimotercio. 2-r. góth.

10. *Joannes diae. hisp. (de Deo). Flos decreti.* — U. o. s együtt. — (*Savigny, Gesch. d. röm. Rechts i. M. V. 477. l.*)

11. (*Martinus Polonus*) *Margarita decreti seu tabula martiniana.* — É. és h. n. 2-r. góth. — (*Fabricii Bibl. lat. med. 1754. V. 43. l. az első kiadást 1486-ra teszi. Példányunk a 7. sz.-mal egybekötve.*)

12. *Bartholomaeus Anglicus. De proprietatibus rerum.* — (*Argent.*) Anno domini Mccccxxxvij. 2-r. góth. — (*Az utolsó levélen: Registrum rer. Georgj Koppani, koniv-ekről és különféle őerőam-okról. Kézirati följegyzés a XVI. sz.-ból.*)

13. *Boetij, anitij manilij seuerini* — duo libri de Arithmetica etc. — V.: *Finit arithmetica etc. Impressa* — auguste — Anno domini. M. cccc.lxxxvij. 4-r. góth.

14. *Gregorij IX., Compilatio decretalium.* — V.: *Uenetijs* — Anno salutis christiane Millesimo ccccxxxxix. 4-r. góth. — Ez után:

15. *Sextus liber decretalium.* — Ez előtt:

16. *Joannes andree. Arbor consanguinitatis.*

17. (*Jacobi de voragine Januensis*) *Lombardica historia que a plerisque Aurea legenda sanctorum appellatur.* — V.: *Argentine Anno domini. Mccccxc.* 2-r. góth. — Ez után: *Sequuntur quedam legende a quibusdam alijs superaddite.* — (*Fabricius, IV. 20. l. stb.*)

18. *Legende sanctorum regni hungarie in lombardica historia non contente.* 2-r. góth. — (*Itt emlitem, bárha idősebbnek tartom.* — V. ö. *Müller, id. h. 324. l.* — *Hellebrant, id. h. 325. l.*)

19. *Ludolfi carthusiensis, Expositio* — in Psalterium. — Végül:

20. *Francisci petrarche poete, Psalmi penitentiales.* (*Spirae, 1491*) 2-r. góth.

21. *S. Ambrosij Operum* — pars prima. — A könyvtárnak e nemből tán legszebb példánya. Különösen szép a 8. l. diszítése és u. itt az *Officiorum liber primus* Ca. I. initialéja. — Végül a rubricator: *Explicit labor rubricando libri huius per me*

Balthazar blutvogel predicatorem simplicissim Bistriciens nacione Slesitam (?) stb. cuius et liber iste est anno salutis 1496. — (Eszerént, ha jól olvasom, beszercei dömés betű-festővel van dolgunk!?)

22. *U. az*, Pars II. és III. — A harmadik rész végén Basilee — Anno salutiferi virginalis partus nonagesimo secundo supra millesimum quaterque centesimum. 2-r. lat. góth.

23. *Nicolai de lyra*, Prima pars — tractans super toto corpore biblie. cum suis additionibus etc. et figuris sculptis. — És: Quarta pars. — V.: Argentine — Anno incarnate deitatis. M. ccccxxxij. 2-r. góth. — (*Pray*, Index rar. libr. I. 143. l.)

24. *U. az*, Postilla — super Librum Psalmorum. — Ez után: in libr. Paralip. etc. — Job. — Ennek folytatása: Postilla super parabolas salomonis etc. a Macchabaeusokig. — 2-r. góth. két hasábos, számos rövid. meg kettős betű: de, pe, pp stb., csak sign. — (A 23. sz.-nál nyilván idősebb.)

25. (*Alphonsus de Spina*). Fortalitium fidei contra iudeos. saracenos. aliosque christiane fidei inimicos. — V.: Anno incarnate deitatis millesimo quadringentesimo nonagesimoquarto — Nurmberge. 4-r. góth. — (A cím kézirati följegyzés a munka 1. lapján. Külömben v. ö. *Fabricius*, VI. 245. és I. 74. l. — *Vogt*, Catalogvs Libr. rar. 1738. 549. l.)

26. *Speculum exemplorum* omnibus christicolis salubriter inspiciendum ut exemplis discant disciplinam. — 2-r. góth.

27. *Pronosticon* siue (vt alij volunt) Iudicium Ex coniunctione Saturni et Jouis Decennalique reuolutione Saturni Ortu et fine antixpi ac alijs quibusdam interpositis prout exsequentibus claret preambulis hic inseritur. — H. n. 1496? 4-r. góth. — (Az előszóban: Sagacitate ac studio percelebris Viri Joseph *Gruenpeck* arcium magistrj in lucem deductum. — Ajálás: Cristoforo insignis ecclie Pataui. presuli. — Végül: Addiciones — ex indicijis astronomicis — *Cristanni ex clagenfurt*. — a—c₄ = 16 sztlan lev. — A címlapon: Figura celi — 1484. nov. 25. — A Ca. XX.: De Sacro regno ungarie ac eiusdem regente prelati et baronibus szól.)

28. *Cyrurgia Guidonis de cauliaco*. Et *Cyrurgia Bruni Theodorici Rogerij Rolandi Bertapalie Lanfranci*. — V.:

Uenetijis — Anno a salutifero virginali partu Millesimo quadringentesimo nonagesimo octauo. 2-r. góth. — (*Pray*, u. o. 257. l.)

29. *S. Bonaventure*, Prima pars huius operis videlicet disputata — in primum (és II.) librum Sententiarum. † — V. : Tabula Joh. Beckenhab. — 2-r. góth. (Koberger-féle, nürnbergi kiad. 1499 ?)

30. *Phlauii Josephi* (Hist.) de Antiquitatibus quam de bello Iudaico. — (Ruffini Aquilensis trad.) -- V. : Impressum Venetiis — Anno Domini. M. CCCXCIX. 2-r. lat.

31. *Thalmut*. Obiectiones in dicta Talmut seductoris iudeorum. — É. és h. n. 4-r. 8 sztlan lev. góth. — (Úgy vélem, szintén e századba tartozik) ¹⁾

b) Magyar nyomtatványok — XVI. sz.

1. *Melius Péter*. Magyar Predikatio. — Debrecen, 1563. 4-r. (Leírva : Szabó K., Régi magyar könyvtár. 53. sz.)

2. *Melius Péter*. Valogatot praedikatio. — Debrecen, 1563. (*U. o.* 54. sz.)

3. *Telegdi Miklós*. Az Evangeliomoknak — Magyarazattyának Harmadic Resze. — Nagyszombat, 1580. 4-r. (*U. o.* 176. sz.)

4. *Monoszlai András*. De Cvltv Imaginvm. — Nagyszombat, 1589. 4-r. (*U. o.* 230. sz.)

5. *Calepinus (Ambrosius)*. Dictionarivm Vndecim Lingvarum. — Basel, 1590. 2-r. (*U. o.* 231. sz.)

6. *Károlyi Gáspár*. Szent Biblia. — Vizsoly, 1590. 2-r. (*U. o.* 236. sz.)

¹⁾ E sorozat sem mennyiségileg, sem könyvészetiileg nem teljes, mint-hogy az ily teljesség föltételei ez idő szerint végkép hiányzanak. — A szép föladat tehát máskorra marad föntartva ; s most csak azt jegyzem meg, miszerént a főnebbi 31 sz. közül 28 sz. a catalogusok 16 tételéből került ki ; — hogy azok címmását, címlap nem-létében, a munka bevezető szavaiból, esetleg a kolophonból vettem ; logy a példányok legnagyobbbrészt épek (különös barbarismus nyomai a 6. sz.-on), s végül, hogy — amennyire az 50-es évek könyvkötője (l. fön 9. l. 1) j.) a kutatást meg nem zavarta — egyik-másik mű egykorú, rézveretes, kapesos, köldökös, sajtolt bőrkötéssel bír.

Régi magyar nyomtatványt egyébként Szabó Károly, jeles bibliographusunk, 1871-ben 71 darabot talált a könyvtárban. Ezek közül, idevágó jelentésében, ¹⁾ „*részint egyetlen, részint igen ritka*“ példányokul említi a következőket:

1. *Velechinus István*. Halálról való emlékezet, melly lett az Felséges Bethlen Gabornak stb. kedves házastársának stb. temetésének idején — Cassan (1622) A—C₃ l. (U. o. 524. sz. „*Egyetlen ismert péld.*“)

2. *Alvinczi Péter*. Qvadragesima Vasarnapra tartozó szent Evangeliomnak magyarázattya. — Cassán, 1632. (U. o. 618. sz.)

3. *Alvinczi Péter*. Egy Roevid Vti Praedikativ stb. — Cassoviae, 1632. (U. o. 619. sz.)

4. *Baróti Fr. Miklós*. A' Sz. Bvlesv Méltóságának stb. igaz értelmére vezérloe Roevid Tanvsag. — Cassan, 1659. (U. o. 940. sz.)

5. *Catechismus*, Keresztyen. — Sarospatakon, 1667. (U. o. 1059. sz. Csak a „kassai jogakad.“ említve.)

6. *Evangeliomok* es Epistolak, Vasarnapokra és Innepekre valók. — Cassan, 1674. (U. o. 1160. sz. u. oly megjegyzéssel.)

7. *Illyés István*. Készuelet A' jól meg-haláshoz. — Nagyszombatban, 1693. (U. o. 1447. sz.)

E sorozatból az 1882. évi orsz. könyvészeti kiállítás céljaira bekérte a kiállítási bizottság az 1., 4., 5., 6. és 7. számot, nemkülömben a következő nyomtatványokat:

1. *Articuli juris thavernicalis*. — Cassoviae, É. n. 2-r (A dedic. k. 1609.)

2. *Alvinczi P.* Resultatio plagarum Castigatoris Autorem Machiavellizationis, reverberata in Thomam Balásfia. — Cassoviae. 1620. 4-r.

3. (*Comenius*) Eruditionis Scholasticae P. I. II. III. — In usum Scholae Patakinae ed. 1652. 8-r.

4. *Buzinkai M.* Compendii logici libri dvo. — Patakini, 1661. 8-r.

5. *Dietericus C.* Epitome catechetica. — Leutschoviae, 1672. 12-r.

6. *Vectigal* regium reformatum. — Tyrnaviae, 1693. 2-r.

¹⁾ Szabó K. Jelentése könyvtár-búvárlatairól. Századok. 1871. 687—689. l.

7. *Szentiványi M.* Oeconomia philosophica. — 8-r. (V. ö. *Pauler*, 28. l.)

8. *Maupas Du Tour H.* Synopsis vitae Sti Francisci Salesij. (Latine redd. Fr. Creuxius). — Tyrnaviae, 1701. 8-r.

9) (*Ács M.*) á. . Zengedezoe Mennyei Kar. — Lötén, 1703. 12-r.

10. (*Tapolcsányi L.*) Axiomata christiano-politica. — Tyrnaviae, 1706. 12-r. (*Katoná*, Hist. Crit. 38. k. 891. l. — *Pauler*, 42. l.)

11. *Colloquium Sphyngis cum Oedipo.* — Tyrnaviae, 1709. 12-r.

Mindent összevéve, s megjegyezvén, miszerént könyvtárunk a mondott könyvkiállítás céljaira, a főnebbi csoportokba tartozó s 1711-ig megjelent további 58 nyomtatványt mutatott ki: *magyar nyelvű és magyarországi* nyomtatványaink száma, a jelzett évig, 129 db-ra tehető. — Van azonban előttem már is egy munka, melyről, mint nálunk meglevőről a Régi magyar könyvtár nem szól. Ez volna tehát a 130-ik, — t. i.:

Pázmány Péter. Az Nagi Calvinvs Ianosnac hiszec egy Istene. — Nagyszombat, 1609. 8-r. (A és Mm_{2—4} hiányzik. — *Leírva: Szabó K.* id. m. 415. sz.)

Ujabb szerzemény — dr. *Hevessy Károly* ajándéka —

Laskai János. Justus Lipsiusnak a' polgari tarsasagnak tudomanyarol irt hat koenyvei. — Bartfan, 1641. (U. o. 709. sz.)

A könyvtár-kéziratainak száma m. e. 40, melyek jobbára az intézet multjára vonatkoznak, avagy tankönyvek.

Azok között még:

1. *Album Sodalitatis Majoris Studiosorum sub titulo B*M*AE VIRG* MARIAE Elisabeth Visitantis erectae & confirmatae Cassoviae in Academico S. J. Collegio Anno — MDCCXVI.* 2-r. (Két kötet, az 1653. keletkezett (1715. kettévált) sodalitas kiváló tagjainak és jötevőinek: a Csáky, Erdődy, Eszterházy, Nigrelli grófok stb. hártýára festett családí címereivel — összesen 15 — jelmondatokkal, többnyire sajátkezű aláírással, számos életrajzi adattal. Terjed 1784-ig.)

2. *Vendégkönyv* 1804-en kezdve, melyben Ő cs. és Apost. kir. *Főlsége* (1877. szept. 8.), úgy főlséges előde, V. *Ferdinand*

király, mint trónörökös (1805. nov. 24.) és *Maria Clementina* főhercegasszony (1806. febr. 18.) Kassán mulatásának kedves emlékét kegyelettel őrzi a könyvtár.

Nem az érintett körbe tartozik a következő verses kézirat:

— — *Tövissek* közt nyílt szep Rosa az az szűz szent
Martýr Juliana elete, mely Magyar Ország szép Virágszálának
kedvéért most ujjonnan ki boesattátot, es versekre csinaltatot. —
MIDőn RákóCI IVLIána VárVán Várná VéghVIRagzasat házaLa-
nak. — Ajálás: Méltóságos kétfejedelmi dücsőséges Rakoci es
Zérinyi Verbül szarmazot stb. Rakoci Juliana kegyelmes kis Asz-
szonyom eő Nagysaganak hoszszu örvendetes boldog életet kivan
edgyik alazatos legkisseb szolgaja K G. — V.: Irattatott MVn-
kaCs Varaban az szabaDVLas Utan aUgUstUsban. stb. — 8-r.
58 lev. közben olasz nyelvtani jegyzetek. — A versfejekben:
Rakóc(s)i Ivliana éli Istennek, régi szent hitednek, viragoz szü-
lédnek s édes nemzetednek stb.

A jogakad. könyvtár tartalmának ismertetéséhez még csak annyit, hogy 1876. a könyvtár részt vett a Budapesten tartott statisztikai congressus *könyvészeti és grafikai* kiállításában, — a bécsi könyvnyomtatás 400-os évfordulójára pedig, az ünnep-rendező közp. bizottmány megkeresése folytán, XVI. és XVII. századi 64 bécsi nyomtatványt mutatott ki.

A könyvtár rendezése ¹⁾ főbb mozzanatairól már emlékez-
ven, azok kiegészítéseül hátravan szólanom a könyvtár catalogusairól.

¹⁾ Legyen ehelyütt megemlítve, hogy az 1782³/₄. évi rendezés alkalmá-
val Kenyeres József (böles.- és hittudor, jezuita, utóbb esztergam-e-m.
áld., biersi apát, rozsnyai kanonok s 1777—1783) akad. igazgatónak, (kiról
Fejér, 83. l. — *Pauler* T.: A budapesti tud.-egyetem Tört. I. 94. l.) segéd-
keztek: Rimánóczy Ferenc, (egri áld., exhortator, a nagy congregatio BMV.
elnöke, utóbb kassai plebános, kanonok, nagyprépost), Havass Mihály (egri
áld., catecheta, a kisebb congregatio főnöke), Haydinger Ignác (akad. pedel-
lus), Spák István (gymn. custos) „et bini alii juvenes“. — L. fon. 5. l. 2) j. s v. ö.
Catalog. 1782³/₄. — 1855-ben a könyvtárörnek, betű szerént, jobb keze Virosztkó
János, akad. pedellus volt (Tőle ered a Catalog.-ból fon 8. l. 3) j. a idézett
följegyzés, és utódától, Virosztkó Győző, akad. pedellustól, némely szóbeli közlés u. o.)

Erészben a hajdani jezuita-könyvtár id. Inventariumának rendszere ez volt:

1. Ascetae.	9. Medici.
2. Concionatores	10. SS. Patres.
3. Controversistae.	11. Philosophi.
4. Ecclesiastici.	12. Precatorij.
5. Historici.	13. Scripturistae.
6. Humanistae.	14. Theologi.
7. Juristae.	15. Vitae Sanctorum.
8. Mathematici.	16. In crudo.
17. Haeretici.	

Az 1795. s k. évi rendezés ekkép osztályozott:

Classis I. Libri Theologici — 12 alosztályal

" II. „ Juridici	— 3	"
" III. Medici	— 4	"
" IV. Philosophi	— 5	"
" V. Mathematici	— 4	"
" VI. Historici Sacri	— 4	"
" VII. Auxilia Hist.	— 7	"
" VIII. Historici prof.	— 2	"
" IX. Scriptores rerum Patriarum.		
" X. Historiae Litt. scriptores.		
" XI. Oratores. Poetae s még 6 alosztály.		

A catalogusok rovatai voltak:

Auctor	Argumentum	Locus	Annus	Forma	Volumina	Theca	Gradus	Numerus
--------	------------	-------	-------	-------	----------	-------	--------	---------

1838-ból egy „Genericus Conspectus totius Bibliothecae“ következő szakokat említ:

1. Theologi	— 7	szekrénynyel
2. Jus et polit.	— 2	"
3. Philos. Math.		
et Physica	— 3	"
4. Hist. et Statist.	— 5	"

5. Prohibiti — 2 szekrényvel

6. Medici — 1 „

7. Philologi — 2 „

Scripta periodica stb.

Az 1855. rendezéssel készültek azután ama *szakcímterek*, számra 13 k., melyek a fön közlött szakkimutatás alapjául szolgáltak, t. i.

1. Rechts- u. Staatswissenschaften.
2. Geschichte.
3. Theologie.
4. Encyclopaedie u. Miscellen.
5. Philologie d. alten Sprachen u. Mythologie.
6. Naturwissenschaften.
7. Schönwissenschaften.
8. Philosophie.
9. Mathematik. Astronomie. Mechanik.
10. Geographie.
11. Landkarten u. Kunstwerke.
12. Medicin.
13. Neuere Sprachen (Rovatok m. f., de Nr. helyett jegyzet).

E címterek szerint van jelenleg elhelyezve a könyvtár az akadémiái épület II. emeleti két termében 39 szekrényben, melyek azonban már rég elégtelennek bizonyultak. — Hasznavehető, illetőleg használatban levő könyvtár-kezelési könyvek továbbá a *pénztári, beszerzési, kikölcsönzési* könyvek, melyek közül a két első az évi számadások és pótleltárak anyagát tartalmazza. — Sajnos, hogy a betűrendes címter dícséretes kezdeménye, úgy látom, már a 60-as évek elején elakadt.

A könyvek egyébként a könyvtár *bélyegével*: az utolsó rendezéskor K. K. Rechtsakad. Bibliothek in Kaschau, majd: Kassai Királyi Akadémia Könyvtára; — a tábla belső lapján *signaturával*: Kassai királyi jogakadémia Könyvtára Szekrényszám (péld. XIX.) osztályzat (péld. b) jelölvék; — s ha a kötés újabb, a könyv hátlapján még a tulajdonos nevének *kezdőbetűi*: A. C.

Az akad. könyvtár jellegét a *Ratio Ed.* akként határozta meg, hogy „Bibliothecae Academicae — in publicum usum erigendae sunt“, hozzá tévén, hogy a könyvek beszerzésében „ante omnia praecipuus Instituti hujus literarii scopus prae oculis est habendus“. (V. ö. 194. §.)

Az 1860. évi statutumok 2. §-a lényegileg ugyanazon vezéreszméből indult ki, mondván: „Zur Benützung der Bibliothek in dem hiezu bestimmten *Lesezimmer* an den festgesetzten Tagen sind berechtigt:

d) *Alle* — den gebildeten Ständen angehörigen Personen“; — *házi* használatra azonban csak *kivételesén*, a jogakad. igazgató írásbeli engedélye alapján s a 3. és köv. §-ban említett föltételek (téritvény és szabály szerint megfelelő biztosíték, nem különben a kikölesönzés tartamának igazgatóságilag történt megjelölése) mellett adhatók ki könyvek.

A mai állapot az, hogy, a jogakadémiának *olvasó terme* nem lévén — a könyvtár — kivált figyelemmel azon visszaélésekre, melyek a kikölesönzések körül a múltban fölmerültek, — csak az id. föltételek mellett áll és állhat a nagy közönség rendelkezésére. Sietek azonban megjegyezni, hogy azért a könyvtár elzárva senki elől sincsen, s *legkevésbé a tudományok bűvára elől*; sőt, alkalomadtán, ha tudományos mozgalmak ügyét kell támogatni: a kassai kir. jogakad. könyvtár mindenkor teljesítette és teljesíti, hivatás szerint, köteleességét!

A mondottakból következik, miszerént a könyvtár *rendes* olvasói, a jogakadémia tanárai és hallgatói.

Végül a könyvtár őreiről.

A *Ratio Ed.* többször id. §-a — korábbi nyomokra t. i. itt sem akadtam — az akad. könyvtár kezelésével a *történelem* (bőleselet-kari, l. *Acta*, 222. stb. l.) *tanárát* bízta volt meg, — őt e tekintetben az akadémia igazgatójától tévén függővé.¹⁾

¹⁾ Viszont a *jogi* kar tört.-tanára, majd (1809—) a statistika tanára, volt az intézet *történetirója*. Ehhez képest az *Acta Acad.* írói voltak; 1777—1780. Schreger György, exjezuita († 1793. febr. 13.), 1780—1793. Zinner János, jogtudor, szepes- e.-m. áld. († 1793. okt.), 1793—1794. Bo-

Igy volt-e ez mindjárt kezdetben? — adatok hiányában eldönteni nem merem; de bizonyos, hogy később szinte kivétel eset, ha az említett tanár egyúttal könyvtárnok is. És kétségtelen, hogy az igazgatók nemcsak fölügyeltek a könyvtárra, de ennek legalább pénzügyeit utóbb is jó sokáig maguk kezelték, ¹⁾ — amire egyébiránt az 1860. évi szabályzat 20. §-a hasonlóképp az igazgatót szemelte ki, — azon hozzáadással, hogy az idevágó teendőket a könyvtárnokra ruházhatja.

Az 50-es évek változása a könyvtárnokságot a segédtanári állással fűzte együvé, s e mellett is maradt egész 187⁴/₅-ig, amikor a jogtanodák új szervezéséről szóló szabályzat, a segédtanárságot megszüntetvén, úgy intézkedett, hogy — a mondott tanéven kezdve — „a könyvtárőri tisztelet a tanártestület valamelyik tagja teljesíti, kit evvel a tanári kar meghallgatása mellett, a vallás- s közoktatásügyi miniszter bíz meg”. (12. §.)

És most álljon itt a könyvtárőrök névsora, ahogy azt összeböngészniem sikerült:

173*—1736. apr. 7. Timon Sámuel. ²⁾

1777—1779. Koppi Károly.

ross Dániel, a m. nyelv- és irodalom első (v. ö. 1791: XVI. 1792: VII) tanára, mint helyettes, 1794—1804. Goezig Ignác, 1804—1809. Biszaglies András, böles-tudor, 1785. prodékán, 1809—1814 Goezig Ignác, és — koronkint nyilván mások is. — Az *Annales* írójának Plath János, jogtanárt tartom. — Az *Adversaria* írója Plath J. és Szidor Antal.

¹⁾ Az előttem fekvő 1793. évi cataloguson azt olvasom, hogy ab Illmo D. LB. a Sahlhaussen — confectus s később is ő írja alá az elenchusokat. — (Sahlhaussen Móréc báró, kir. tanácsos, 1791. akad., 1796—1812. tanulmányi főigazgató) — Az 1827—1835. évi könyvtári számadásokon hasonlóképp főigazgatók: Udránszky Dániel és Riehter Alajos (hittudor, járszai prépost, kir. tanácsos és 1835—1849. tan. főigazg.) nevével találkozom. — Ez utóbbi azonban 1839. már csak láttamoz. Számadó a könyvtárnok.

²⁾ Timon S. (sz. 1675) a kassai egyetemen 17¹⁹/₂₀. a vitázó hittan, azontúl 172²/₃-ig a sz.-írás-magyarázat tanára. — *Catalog.* id. év. — „Praeluit — mondja továbbá *Katona*, *Hist. Crit.* id. k. 893. l. — Cassouiensi seminarió; (1728. *Rupp*, 269. l.); ex quo translatus ad collegium, *bibliothecam* et valetudinem curabat: qua necquicquam curata, relicto magno sui desiderio, mortalitatem explevit 7. Apr. 1736.” — és *Fejér*, 62. l.: „*Cassoviae Bibliothecam quoque curavit*” ... — *Ellenben* l. *Molnár*, 241. l.

1780—1795. Biszaglies András. ¹⁾

1795—1804. Goczig Ignác

1804—1809. Vuchetich Mátvás. ²⁾

1811—1813. Weszerle József. ³⁾

1813—1833. Magyar József. ⁴⁾

1833—1834. Csatskó Imre. ⁵⁾

1834—1839. Plath János. ⁶⁾

1839—1843. Szidor Antal ⁷⁾

¹⁾ Koppi K. (böles.-tudor, kegyes t.-r áld., később egyetemi tanár, J. Fejér, 151. l.) és utóda a Ratio Ed. szerint tartoznak ide. Külömben ők voltak-e csakugyan az idétt a könyvtár őrői? — nem tudom. Könyvtárnok-ságuk, azt hiszen, a legjobb esetben is alig volt több — névleg-snél. — V. ö. az 178³/₃, 178⁴/₅. és 1795. év. tört. fön.

²⁾ L. fön 7. l. 1.)j. — Az 1803. évhez, bár *szoron kívül*, megemlítem, hogy a kassai (pozsonyi és zágrábi) akadémia jogi tanfolyama kevésben múlt, hogy, legf. rendeletre, meg nem szűnt; a veszély-azonban „néhány előkelő vár-megye” repraesentatiója s főleg József nádorunk közbenjárása következtében csakhamar elmúlt, s az akadémia megszakítás nélkül folytathatta erészbén is működését. — *Acta*, kül 222. l. s v. ö. *A m. kir. jogakad. Tört.* 124. l.

³⁾ Böles.-tudor, 18¹⁰/₁₁—181³/₃. a történelem tanára (utóbb az egyete-men). — Vuchetich 1809. ápr. havában távozott az egyetemre; Weszerle 1811. húsvét után érkezett Diakovarról Kassára: ki volt időközben a könyvtár őre? ... Az 18⁹/₁₀. tanévről azt mondja az intézet krónikása: „Annus ille pro Academia Cassoviensi fatalis erat”. — Vuchetich elment; utóda Raab Pál, győri jogta-nár, meg sem érkezett; meghalt. — Jan. 22. elhunyt a már említett tanárok közül Biszaglies, febr. 15. B. ross, jul. 3. ez utóbbinak első helyettese; el-húnytak továbbá még egy akad. tanár s az actuarius, — és a helyettesítést alig győzték! — Nos, ez ugyan nem válasz a főnebbi kérdésre, de tán meg-magyarazza a mutatkozó hézagot. — *Acta* id. év. — *Ann.*, 86—87. l.

⁴⁾ Böles.-tudor, 181³/₄—184⁴/₅. a történelem tanára; 1829. (?) könyv-vizsgáló s Abaujvármegye táblabírája.

⁵⁾ L. *Pauler*, Adalékok. 231—244. l.

⁶⁾ Jogtudor, 182³/₄—184⁹/₅₀. a politikai tudományok, a váltó- és ke-resk. jog s tisztí írásmód, ez utóbbinak 1841-ig ny. r. tanára, 1827. a jogi kar idősbeje, 1844. Abaujvármegye táblabírája, 1850—1851. es. kir. iskolai tanácsos.

⁷⁾ Böles.-tudor, prém. r. k. 182⁶/₇—184²/₃. a mennyiségtn tanára, 1851—1853. és 1861—1866. gymn. igazgató

- 1843—1846. Jancsik Mihály ¹⁾
 1846—1853. Soltész Bálint. ²⁾
 1851—1854. Konopasek Ágoston. ³⁾
 1855—1857. Pawlowski Sándor.
 1857—1861. Degen Gusztáv.
 1861—1863. Ekmayer Ágoston.
 1863—1865. Klekner Alajos.
 1865—1868. Fésüs György.
 1868. Mariska Vilmos.
 1869. Pisztóry Mór.
 1869. Mariska Vilmos.
 1869—1870. Bekényi Ákos.
 1870—1871. Mariska Vilmos.
 1871—1873. Bekényi Ákos.
 1873—1874. Klekner Alajos.
 1874. Molnár Imre. ⁴⁾
 1874. okt. 1. Rössler István.

S ezzel végzem, azon reményben, hogy a kassai kir. jogakad. *könyvtár* lehetőleg kimerítő története, az itt közlött adalékok segítségével, már csak idő kérdése. ⁵⁾

¹⁾ Hites ügyvéd, 184²/₃—184⁷/₈. „az álladalomtan és bányajog ny. r. tanítója, a pesti kir. tud. egyetemenél a törvénytudomány karának tagja, Zemplén és Abanj Vmegyék táblabírája“. † 1847. nov. 27. — *Catalog.* 184⁷/₈.

²⁾ Bölcs.-tudor, prém. r. k., 184⁵/₆—185⁹/₁. „a közönséges és honi oknyomozó történettan ny. r. tanítója“. — *U. o.*

³⁾ Jogtudor, 185¹/₂—185³/₄. a közigazgatási és pénzügyi törvényisme ny. r. tanára — tudtomra — az u. n. „kézi“ könyvtár őre.

⁴⁾ E névsorhoz csak azt jegyzem meg, hogy a szükséghez képest ny. rk. és ny. r. tanárok is végeztek könyvtárnoki teendőket.

⁵⁾ E remény azonban csak mindazok közreműködésével valósulhat meg, akik netán *fölvilágosító, helyreigazító vagy új adatok birtokában vannak*. — Midőn azért ezek közlését az ügy nevében bizalommal kérem, egyuttal köszönetet mondok dr. Bernolák J., m. kir. honvéd-főtörzsorvos, Bernolák S., min. osztálytanácsos, Bemkő I., kir. tanácsos és jogakad. igazgató, Dragóner B., hitelemző, dr. Hohenauer I., lapszerkesztő, Magócsy E., papnöv. tanulmányi fölügylő, dr. Novák K., kincst. orvos és Schlatter A., főgymn. tanár — uraknak azon érdeklődésért, illetőleg támogatásért,

melylyel kutatásaimat előmozdítani szíveskedtek; s köszönet a M. Könyvszemle érdemes szerkesztőjének, Csontos J. úrnak, a kassai domonkos-rendi kéziratok tárgyában (I. f. n. 17. l. 2. j.) közölt azon becses *főlvilágosítása*ért, mely a Könyvszemle ez évi I—IV. f.-ből (30. l.) egész terjedelmében itt következik:

„Ismeretes, hogy a kassai dömések könyvtára már az Árpádkorban létezett. Hogy a XIV—XV. században virágzott, arról, egyéb adatokon kívül, leginkább azon kéziratok tanúskodnak, melyek a szerzet egykori kassai könyvtárából, a gyulafehérvári, budapesti, krakkói, bécsi, nürnbergi és más gyűjteményekben fenmaradtak. Ezek egykorú feljegyzésekben a kassai könyvtárról több érdekes adatot tartottak fön s több oly dömés hazánkfiának emlékét őrizték meg, kik mint könyvmásolók a szerzet könyvtárának gyarapításán fáradoztak. A könyvtár a XV. század végén mindenestre már jelentékeny könyvkészlettel bírt. Hogy ez mikor pusztult el, s elkalódására a reformatió, a Bocskay fölkelés, a saecularisatio vagy pedig más tényezők voltak-e befolyással? azt ezuttal fejtegetni nem akarjuk. Tény az: hogy mikor gróf Batthyányi Ignác erdélyi püspök, a mult század végén, hazánk felső vidékén tett tudományos körútjában a felvidéki szerzetesrendek, egyházak és plebániák régi könyvtáraiból szétszórva talált kéziratokat és nyomtatványokat gyulafehérvári könyvtára számára összevásárolta, ezek közt a kassai domonkosoktól is voltak kéziratok. Én két évvel ezelőtt a gróf Batthyányi-könyvtárban Gyulafehérvárott nyolcz oly XIV—XV. sz. kéziratot találtam, melyekről kétségtelen, hogy a kassai dömésektől származnak. A mult század végén tehát még nem pusztult el egészen a könyvtár, mert Jankovich is ekkor szerzett belőle egy kéziratot, mely jelenleg a Nemzeti Múzeumé. A Bécsbe és Krakkóba került kassai kéziratokról bővebb adataim nincsenek. A nürnbergi „Germanisches Museum“ könyvtárába került kassai dömés kéziratokról azonban a következőket mondhatom. 1868. okt. 19-én szerzett a nürnbergi könyvtár *von Cunig bonni országos törvényszéki elnöktől 16 kötet XI—XV. századbeli és egy kötet XVII. sz. kéziratot*, melyeket ez állítólag a nürnbergi ötvösöktől összevásárolt. E kéziratok közt kettőről kétségtelen volt, hogy a kassai domonkosoktól származnak, s mivel a többinek provenientiaja is ezekkel azonosnak látszott, az egész szerzeményt a könyvtárban a kassai domonkosoktól valónak tartották. Én két évvel ezelőtt átvizsgáltam e kéziratokat s úgy találtam, hogy az egyik kéziratban van a kassai könyvtár nyomtatott bélyege a következő felirással: „*Bibliotheca F. F. Praedicatorum conv. Cassoviensis*“, egy másikon pedig a következő XV. sz. feljegyzés: „*Iste liber est fratrum praedicatorum de Cassovia*“. A többi 15 kéziratban azonban semmiféle kassai feljegyzést vagy bélyeget nem találtam. Mindamellett több oknál fogva valószínűnek tartom, hogy a kéziratoknak nagyobb része Kassáról került Nürnbergbe; bár — néhányának kétségkívül más a provenientiajuk. Így az egyik Missale Calendariumában túlnyomóan német szentek vannak vörössel bejegyezve, magyar szentek említése nélkül, egy másik kézirat (*Breviarium in oberdeutscher Sprache*) német *breviarium*-

mot tartalmaz, ismét egy másiknak: „Handwerksordnung der Zimmerleute in Landger. Sulzbach v. J. 1670“ a címe. Mindezek nem magyarországi eredetűek, hanem kétségkívül Németországból származnak. S tekintve, hogy *von Cunig* kiváló németországi bibliophil volt, föltehetjük, hogy gyűjteményét nem egy helyről vásárolta össze. Hogy pedig a kérdéses kéziratokat kétségtelenül a nürnbergi ötvösöktől vásárolta volna, annak nyomára legjobb akaratom mellett sem juthattam. A tudós *Flegler* Sándor, kihez felvilágosításért fordultam, arról, hogy a nürnbergi Múzeum az odavaló ötvösöktől kassai provenientiaju codexeket mázsaszámra vásárolt volna, mit sem tudott. Itt tehát valami tévedésnek kell lenni, mely még felderítésre vár. Egyébiránt e kérdésre még alkalmilag visszatérek, most csak annyit jegyzek meg, hogy a kassai dömések középkori könyvtárából ekkorig 35 kéziratot ismerek, de csak egyetlen egy van olyan, mely, mint az egyik nürnbergi, a könyvtár rendes bélyegével volna ellátva. A többiekben csak egykoru feljegyzések vannak. Ezt tartottam szükségesnek a kérdés megvilágítására elmondani“.

A d a t o k

Kassa szab. kir. város pecsétjei- és czímereinek fejlődési történetéhez.

Tutkó József.

Kassa 1142-ik év előtti történetét sűrű homály fedi.

Régi történészeink, városunk gyarapodását és művelődését azon német gyarmatosoknak tulajdonítják, kik II. Géza magyar király alatt, a nevezett esztendő táján honunkba, és pedig nagyobbbrészt Erdély- és Szepességbe szállítottak.

A Németország különféle tartományaiból hazánkba hívott vendégek (hospitibus) közül, villa Cassa is lakókat kapott. Ezen vendégek, az általuk meggyarmatosított Kassát, egyszerre oly népessé és virágzóvá tették, hogy örömünkre azt, félszázad elmúltával, Imre király idejében, 1196-ban, a királyi villák (villae regiae) sorában találjuk.

E királyi helység vendégeinek munkássága, nemcsak a régebben itt lakó honfiaknál, hanem a királynál is, nagy megkedveltetést és rokonszenvet szült. Mutatja ezt az 1202-ben hozzájuk intézett levél következő kitétele: „Cassa falvensibus fidelibus nobis subditis“, némelyek szerint „dilectis“ is. ¹⁾

Mi ezen királyi kegyből azt következtetjük, hogy ők voltak azon régi lakóink, kik azelőtti igénytelen helységünket, példás szorgalmok, s új hazájokhoz buzgó ragaszkodásuk által, királyivá emelték.

¹⁾ Bombardi: „Topographia Magni Regni Hungariae“, 1750. 31. l.

A királyi helységben meggyarapodott vendégek, illetőleg honfiak, azon nyugalmat, melyet benne bírni óhajtottak, sokáig nem élvezhettek; mert a tatárpusztítás, az amúgy is csendes és vallásos népet nemsokára fölzavarta. Ők azonban, a sejdített veszedelemtől magokat jó eleve biztosítandók, királyi helységüket árkokkal és földsánczokkal vették körül.

Az annyira megerősített királyi villa azután, nemcsak saját biztosításukra, hanem midőn IV. Béla 1241-ben a Muhi pusztán a tatárokkal szerencsétlen csatát vívott, neki is menedékhelyül szolgált. ¹⁾ Itt fogadták a hű alattvalók királyukat, ki a sajátói ütközetből, Cserehát vidékén keresztül hozzájuk menekült.

Ezen szíves fogadtatást a király nem feledte el, hanem midőn a tatárok által elpusztított s elhagyott országát, Dalmátiából visszatérte után ismét birtokba vette, s a kedves emlékezetben maradt egykori kassai menedékhelyét meglátogatta, a még akkor csak királyi villát kiváltságokkal ellátva, szabad királyi várossá emelte. ²⁾ S valamint elődei igyekeztek, úgy ő maga is törekedett a szomszéd német tartományokból, különösen Tübingiából, hol huga Erzsébet, Lajos hercegnél volt férjnél, hazánkba behívott vendégekkel (hospitibus), városunkat népesíteni. ³⁾

Negyedik Béla király e fentebbi adományát a kassaiak azal örökítették meg, hogy első polgári nagy pecsétjökbe, fejedelmök hugának, Erzsébetnek, — ki 1235 junius havában, Perugiában IX. Gergely pápa által, nagy egyházi szertartással szentté avattatott, ⁴⁾ — élethű alakját, „St. Elisabeth Sigillum Civium de Cassa“ körirattal, vésették ki. Azonkívül az elődek által épített sz. Mihály egyház szomszédságában, mely a meggyarapodott városi népességnek már kellőleg megfelelni képes nem volt, egy, korukban igen dívott csücsives (góth) stílus egyháznak alapkövét

¹⁾ Szerdahelyi: „Urbium Chorographia“ Cassoviae. 1732. 150. l.

²⁾ U. ott.

³⁾ Archivum Civitatis Cassov. Secretum. A. Cassovia Nro. 1.

⁴⁾ Pray: „Vita S. Elisabeth“ 13. l. — Katona: Hist. Crit. Tom. V 725. l. — Fejér: „Cod. Dipl. Tom. III. Vol. 2. 444—448. l. — Charles Montalembert: L'histoire de S. Elisabeth“ magyarítása 496—499. l.

tették le 1245-ben ; ¹⁾ melyet azután az egész keresztény világ által dicsőített Szt. Erzsébet tiszteletére, amint az 1285, 1292 és 1375-ik, évekből felmaradt ezen egyház és a vele összeköttött kórházra vonatkozó eredeti okmányok bizonyítják, fel is szenteltek. ²⁾

Hogy az egyház gyorsan épült, kitetszik IV. Márton pápának 1285-ik évi márczius 7-én Rómában kelt bullájából, melynek azon kitétele, hogy „Rector Ecclesie Sancte Elisabeth de Cassa“, minden kételyt eloszlat az iránt, hogy a mondott évben munumentalis egyházunk már állott. Ez okmány eredeti példánya a városi levéltárban őriztetik, és függő, kettős ónpecséttel van ellátva, melynek felső oldalán két fő: Péteré és Pálé, látható, az alsón pedig Martinus P. P. IV. olvasható.

Jelenleg főczélunk azon pecsétet megismertetni, mely úgy városunkra, mint sz. Erzsébet egyházunkra is nagyon fontos. Magát az egyházat, mely a nevezett pecséttel egykoru, már a befejezéshez közeledő s ily című munkánkban: „A kassai sz. Mihály és sz. Erzsébet csücsíves egyházak története“ a városi titkos levéltárból kinyert eredeti okmányok alapján, történelmileg fogjuk leírni.

Ha a kérdéses polgári nagy pecsétünkben előforduló jelvényeket vizsgáljuk, mint legkiválóbb momentumot találjuk azok között, sz. Erzsébetnek egész alakú képét. A szent, góthstylű oltáron áll, ékített fővel, hölgymenyéttel bélelt felöltőben, melynek gallérját elől a szokásos kapcsok kötik össze. Bal kezével kebléhez támasztja azon pénzes erszényt, melyből jobbjaival a szegényeknek alamizsnát osztogat. ³⁾ A nevezett oltár háttérében csillagos ég tündöklök. A góth oltárt jobb- és balfelől tornyok takarják. E tornyokban két kis oltár tűnik fel, melyeken kiterjesztett szárnyú angyalok, kezeikben harangköteleket tartanak. A paizsnek a tornyokon túli részét, valamint a főoltár feletti meze-

¹⁾ Honrecourti Villard francia építész által, ki albumában azt mondja, hogy a nevezett időtájt Magyarországon sokáig tartózkodott. L. „Mittheilungen“ 1859. Nro. 6. p. 145—149. — D. B.

²⁾ Archiv. Civ. Cassov. Sec. C. Hospitale Nro. 48. A Cassovia Nro. 3, 4. Wagner: „Annal. Scep.“ I. 414. l. — Fejér: „Cod. Dipl.“ Tom. X. Vol. 2. 60. l.

³⁾ Dr. Henszelmann szerint jobb kezében kanalat tart. — D. B.

jét is, lombos díszitmények ékítik. Magát a paizst, mely két erős hüvelyknyi átmérővel bír, ezen körirat egészíti ki: „St. Elisabeth Sigillum Civium de Cassa“. — E pecséten a körirati betűk azok, melyek a XIII-ik században, országos és királyi pecsétteken divatoztak. Ily betűkkel volt ellátva Imre királyunk pecsétje 1203-ban; II-ik Andrásé 1216-ban; IV-ik Béláé a tatárpusztítás utáni években; V-ik István királyé az 1261-ik és 1264-ik években; végre III-ik Andrásé 1291-ben. ¹⁾

Mi ezekből, valamint városunknak már általunk más helyen közölt történelmi adataiból, minden tétozás nélkül kimondhatjuk, hogy kérdéses pecsétünk IV-ik Béla, a második honalapító korából, illetőleg 1245-ik évből veszi eredetét.

E pecsét nem a XIV-ik századbéli, mert az 1290-ik évből fennmaradt okmányon bár tetemesen megromolva, eredetiségére ráismerhetni. ²⁾ Ugyancsak vannak az érintett század elejéből, polgári nagy pecsétünknek lenyomatai zöld viaszban, de ezek annyira össze vannak törve, hogy róluk nem rajzolhattunk, annálkevésbbé készíthettünk gypszlenyomatot. Az 1347-ik és 1352-ki pecséteink a többiekénél valamivel épebbek, de lerajzolás vagy lenyomásra ezek sem alkalmasak. Ily körülmények között az 1378-ik évi eredeti, bőrhártyán írt okmányról, ³⁾ melyen függő pecsétképen alkalmaztatott — másoltuk le. ⁴⁾

¹⁾ Pray: „Syntagma Historicum de Sigillis“. Budae 1805.

²⁾ Archiv. Civ. Cassov. Secr. C. Ecclesia Nro. 38.

³⁾ Archiv. Civ. Cassov. Publicum. Nro. 8.

⁴⁾ Az átirrt okmány rajzzal és gypszlenyomattal a magyar tudományos akadémiának megküldetett 1864-ik január 26-án. Felolvasatott a philosophia-, törvény- és történettudományi osztályok ülésében u. a. év fbr. 1-én. Röviden ismertette volt a Pesti Napló 37—4200, és a Sürögöny 39-ik számában. — A boldogúlt, ezen pecsét feltalálásának örömére, Müllner Frigyes akad. építész és városi iparrajztanár által 1865. készített terv szerint, egy márvány-emléket akart a kassai székesegyházban emelni következő felirattal: Sigillum hoc, dum Bela IV. Hungariae Rex Villam Cassa circa annum Millesimum ducentesium quadagesimum quintum regiam Civitatem declarasset, per Cives Cassenses usatum; eodemque tempore haec augusta aedes per pr mos Cives et Hospites aedificata et viduae Sanctae Elisabethae dedicata est. — Ezen felállítandó monumentum vázlatrajzát a belefoglalt nagypecséttel együtt lefényképeztettem Janovich Gyula által Kassán 1882. január 24-én. — D. B.

Ezen általunk másolt okmány, valamint ennél régiebbek záradékában is, ily kitétel van: „Sigillum nostrum Cassense majus“. Ebből azt látjuk, hogy a kassai polgárok a nagy pecséten kívül, kiesít is használtak. Ez utóbbi nem annyira a közhitelű okmányokon, mint inkább a missiliseken, a küldő leveleken használtatott. Ily kisebb polgári pecsétet, zöld viaszlemezbe lenyomva csak egy panaszlevelen láttunk, mely 1400-ban Bubek Detrik nádorhoz, a szikszói vámosok által, Gröntz Jakab nevű kassai polgáron elkövetett hatalmaskodás ügyében menesztetett. E lenyomat köriratából márcsak „Civium“ és „Cassa“ szavakat vehettük ki, a körirat többi része, valamint a jelvények is, melyek más okmányokkal való gyakori érintkezés folytán nagyjából lehullottak, jelenleg már kivehetetlenek. Sajnos, hogy a kis polgári pecsét lenyomatai annyira gyérek. E nagy hiányt mi annak tulajdonítjuk, hogy a kérdéses pecsét, más hatóságok és személyekhez küldött iratokon használtatott; lenyomatai tehát nem a kassavárosi levéltár okmányain, hanem más hazai okmánygyűjtemények példányain keresendők.

Mennyire ragaszkodtak a kassaiak első, polgári nagy pecsétjük használatához, tanúskodnak azon számos okmányok, melyekre az még 1369-ik után, sőt az 1405-ik évben is nyomatott.

Nagy Lajos király 1369-ben a városnak új címet adományoz, hogy azt nyilvános és titkos pecsétein, valamint zászlóján is használhassa. ¹⁾ A címer hosszúdad paizsának alsó része csúcsíves, felseje párvonalos. Ez az Anjou-ház liliomos és szelemenes paizsával egyidomú, és csak belső jelvényeire nézve tér el attól némileg. E címer paizsa két mezőre oszlik: A felső kék udvarban vizirányosan, három aranysárga liliom tűnik elő; az alsó vörös mezőt, mely a felsőbbnél hosszabb, szélről négy ezüstfehér szelemen futja meg. ²⁾

¹⁾ Archiv. Civ. Cassov. Secretum. C. Insignia Nr. 1. — Kassa város Évkönyve, Okmánytár 220. 1. — Budapesti szemle 1860. XI. k. 360—369. Plath: Kaschauer Chronik 369. 1. D. B.

²⁾ Ehhez Mátyás oroszlánt adott. A paizst kék ruhás koszorúzott angyal tartja kiterjesztett szárnyakkal. Budapesti Szemle 1860. XI. k. 363. 1. — Plath: Kaschauer Chronik 1860. p. 57. — D. B.

A nagy király által adományozott városi címerünk és pecsétünk lenyomatai oly ritkák, hogy két gyűrű-pecsétlenyomatnál többre nem akadhattam. E hiányt onnan magyarázom, hogy a polgárok régi nagy pecsétjüket Nagy Lajos király ideje után is tulságos előszeretettel használták. Mutatja ezt az 1405-ik évből felmaradt kötelezvényök, melyet Schmidt Henrik, Soltész Márton és Bertoldi Miklós, krakói polgárok s posztókereskedőknek, háromszáz vég posztóért s ennek 1410 ftnyi ára iránt kiállítottak; ezen is függő alakban, az első polgári nagy pecsét alkalmaztatott.¹⁾

Zsigmond király 1423-ban a városnak díszes címert adományoz. ²⁾ Ennek paizsa két mezőre oszlik: A felső kéken három arany lilium, az alsó veresben négy ezüst szelemen van. A paizst veres mezben, égszínű és kiterjesztett szárnyú angyal tartja két kézzel maga előtt. Az angyal fejét arany füzér övedzi, melyből homloka fölött kis aranykereszt nyúlik fel. Az angyal mellét arany szalag veszi keresztbe. A paizs takarója jobbról éppen úgy mint balról is füzöld.

V-dik László király 1453-ban a városi címert nagyban módosítja ³⁾ Az angyalnak vörös mezét fehérre változtatja Ugyanennek kék szárnyát zöld és hamuszínre festeti, az arany mellszalagba pedig apró fekete keresztkeket rakat; a paizsra grófi koronát, zöld, veres és sárga ékkövekkel tétet, s a foszladékot jobbról-balról sárgára színezteti.

II-ik Ulászló király 1502-ben, a városi címert saját és neje Anna királyné családi címerjelményeivel öregbíti. ⁴⁾ A címer paizsa három mezőre oszlik: A felső kéken három arany lilium, a közép veresben négy szelemen látható, melyek a Duna, Tisza, Dráva és Száva folyóinkat ábrázolják; ugyanezen mezőnek közepében, a nevezett folyók között jobbról egy, felében elvágott

¹⁾ Und das czu eynem offn. barern Bekentnis. Habe Wir das gröste unser Stat Ingesigel. An disen Brif gehangen. Gegeben. Am Sonnoynd vor dem Tag der Hymelfart Cristi. In dem vor nach seyner geburt. Virzenhundert ym fünftem Jor. — Arch. Civ. Cassov. Publicum Nro. 43.

²⁾ Archiv. Civ. Cassov. Secretum. C. Insignia Nro. 2. — Tutkó: Kassa város Évkönyve, Okmánytára 220—222. l.

³⁾ U. ott.

⁴⁾ U. ott. — Timon Sámuel: „Tibisci Ungarici fluvii notio“. Cassoviae. 1735. p. 57. — D. B.

koronás sas áll. Az alsó mező színe vörös, és négy helyen aranykoczkás, két részre osztva a felső jobb szögletből harántosan vonuló gerenda által. E gerendán felül kék udvarban egy aranyliliom van, azon alól kék mezőben két aranyliliom, mint Anna királyné címeréből adományozott jelvény. A paizst ibolyaszínű s közben aranyos mezbe öltöztött, kiterjesztett égszínű szárnyú angyal tartja maga előtt két kézzel. Az angyal fejét fűzér díszíti, melyből homloka felett aranykereszt emelkedik. A paizson jobbról-balról egy-egy sisak áll. E jelképek Jaksich Demeter azon párbaját ábrázolják, melyet 1491-ben február havában Kassa falai alatt, tatár ellenével a királyi sátorok előtt vívott. ¹⁾ A mindkét sisakon nyugvó arany koronából kék, sárga szárnyak emelkednek, melyek közepében egy-egy aranyliliom díszlik. A paizs foszladéka jobbról-balról zöldes veres. ²⁾

Ez azon címer, melyet a város pecsétjében maiglan is használ. Régibb időkben a városi címer, pecsétekben körirat nélkül használtatott, a múlt században azonban a címeres pecsétet körirattal látták el. A legutolsó módosítás e tekintetben az 1842—1848-ik évekbe esik, amikor is a városi címeres pecsét következő magyar köriratot nyert: „Sz. kir. Kassa város pecsétje“. E körirat olvasható a jelenleg használt pecséten is, csak hogy a nevezett évszámok helyett, reá az 1861-ik év vésetett. ³⁾

¹⁾ Nicolai Istvánfi: „Historiarum de rebus Hung.“ Libr. I. 13. l. Coloniae 1622. — Nagy Ivan: „Magy. orsz. cs.“ Pest. 1859. V. k. 293, 294 l. — D. B.

²⁾ Kassa város címerének fejlődési történetét ujabbán röviden leírta Thaly K. az 1881-ik évi Ország-Világ I. füz. 24. lapján. Könyomatu rajzai pedig megjelentek Tagányi Károly: Magyarország címertárában. Pest 1880. 4. füz. I. 34. lapján, hol az első kassai nagy pecsét adományozási ideje 1215 helyett, hibásan 1285-re van téve. — D. B.

³⁾ Ez adatokat, amint a szöveg folyamából is kivehető, szerzőnk egy nagyobb régészeti műve számára gyűjtötte, melynek bevégzésében őt a halál meggátolta. Jelenleg nejének, született Morel Lujza-asszonynak sziveségéből látnak napvilágot.

Tutkó József egyike volt azon keveseknek, akiket a szó igazi nemes értelmében illet meg a nemzet és a tudomány napszámosának jelentőség teljes elnevezése.

Amint a hivatalos, 1866-ik évi szolgálati és minősítvényi táblázatból olvassuk, született Kassán 1829. január 21-én. Az első és második jogi

tanfolyamot szülővársa akadémiáján, a harmadikat és negyediket pedig a budapesti tudomány-egyetemen, 1853-ban jó sikerrel végezvén, ugyanazon évben augusztus 1-én, az abaujmegyei törvényszékhez mint fizetéstelen gyakornok vétetett fel. Egy félév múlva dijnokká lett, s ugyanezen minőségben átment a kassai cs. kir. pénzügyi ügyészégi osztályhoz 1854. deczember 7-én. Ez időtől folytonosan ott szolgált, 1856. október 12-ke óta mint 300, majd 350, utóljára 420 frtos irodasegéd, míg végre 1866. január 28-án 630 frt fizetéssel irodatisztnek végleges minőségben kineveztetett.

Tizenhárom évi lelkiismeretes munka kellett tehát ahhoz, hogy Tatkó József, — az az ember, aki a hivatalos minősítvény szerint, jogi előtanulmányain kívül szóban és írásban bírta a magyar, német, tót, francia, latin és angol nyelveket; járatos volt az oklevél- és címertanban; kellő készséget tanusított a történet-, régészet- és középkori építészetben; aki 1861-ben Kassa város történetét magyar nyelven megírta, kiadta és a tiszta jóvedelmet a magyar tudományos akadémia vagyonának öregbítésére felajánlotta, — ezt a szerény állást elnyerje. Hová nem emelkedtek az alatt mások felényi ismerettel, felényi munkával! Hja, hiába, vannak olyan emberek, akikről a könyvekben igen, de az életben nem szoktak megemlékezni. Ő ezek közé tartozott. Hivatalos kötelességének és tudományos bűvárlatainak élő, igénytelen szerény ember volt. De elvonuló, csendes munkásságával a társadalomnak okvetetlenül többet használt, mint amennyi anyagi előnyben attól részesítettett. És ha az élet becsének, ezen differentia nagysága az igaz mértéke: akkor az ő élete valóban positiv beccsel bírt.

Meghalt, mint közelebbi ismerősei által őszintén tisztelt m. kir. pénzügyőrségi lajstromozó, 1880. október 20-án.

Stöhr A.

Kassa sz. k. város levéltárából.

E rovat megnyitásával, egy régen érzett és illetékes helyről többször hangsúlyozott szükségleten kívánunk némileg segíteni. Szilágyi Sándor, a Magyar Történelmi Társulat nagyérdemű és tudós titkárja, még az 1860-ik évben így ír Tutkó József kassai krónikájának ismertetése alkalmából a Budapesti Szemle XI-ik k. 369. lapján: „Végül ismételve sajnálatomat fejezem ki, hogy a kassai krónika az ottani gazdag levéltárból csak gyér és kivonatos közleményeket hoz, de bízom az ottani közönség hazafiasságában, hogy e hiányt *levéltári kincseinek közrebocsátásával* fogja pótolni“. A Századok 1882-ik évf. 7-dik füz. 603—608-ik lapján pedig, városi levéltárunk újabb rendezéséről emlékeztvén meg méltánylólag, azt mondja: „Oly gazdag anyag ez együtt, hogy abból magából meg lehet írni a város történetét, — de oly nagy fontosságu is egyszersmind, hogy annak érdekét egy nagybecsű *oklevéltárral* kellene emelni.

Óhajtandó volna, hogy ez megtörténjék. A nevezetesebb németországi városok megkezdték oklevéltáraik, kronistáik kiadását. Bécs, Nürnberg, Augsburg jó példával mennek elől. Nálunk ez úgy el van hanyagolva, s amit felmutathatunk, mindössze egy pár monographia. Ezeket is jobbadán alföldi vagy dunántúli városoknak (Kecskemét, Debreczen, Szeged, Kőszeg, Szombathely) köszönhetjük, s épen a leggazdagabb levéltárral bíró felvidéki városok részéről történt legkevesebb.

Az a körülmény, hogy Kassa oly szép áldozatot hozott levéltára érdekében, hinnünk engedi, hogy ott jobb fordulat állott be. A férfiútól, kit polgártársainak bizalma „Felső-Magyaror-

szág fővárosa“ élére helyezett, e részben minden jót várhatunk: ő érdeklődik az ügy iránt s fog is módot találni, hogy létrejöjjön *Kassa városa monographiája* és *Kassa városa oklevéltára*“.

Addig is tebát, míg az itt kifejezett ohaj megvalósul, a M. Tört. Társulat által kiadott „Hazai Oklevéltár“ mintájára. folyó évszám szerint, rövid tartalmu ismertetéssel, eredetiben közöljük e helyen Kassa város levéltárának okmányait, a fentebb méltatott szorgalmas kutató, Tutkó József másolatai után.

1.

1247. Béla király meghatározza a bátfai sz. Egyed templománál lakó cisterciák birtokainak területét. amennyiben annak élvezetében az eperjesi német lovagrend vitézei által háborítva voltak.

Bela, Dei gratia, Hungarie, Dalmatie, Croatie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex. Omnibus Christi fidelibus, presentem paginam inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad Uniuersorum tam presentium quam posterorum notitiam, harumque serie litterarum volumus peruenire: Quod accedentes ad nostram presentiam *quidam Fratres de Coprynincia*, Cisterciensis Ordinis, *apud Ecclesiam Sancti Egidii de Bardfa*, prope Sarus commorantes, suis nobis curauerunt insinuare querimoniis, quod Theutonici, de Epuries metas terre ipsorum Bardfa vocabulo, ubi supra dicta Ecclesia est sita, auctoritate propria destruxissent, eleuantes in preiudicium et grauamen ipsorum metas falsas de nouo, quarum occasione terminos predictorum Fratrum transgredere attentantes, non modicam partem terre eorundem indebite occupando. Verum, quia nostri incumbit officio, iura quorumlibet illibata et illesa observare, nostro fidei Tegus Comiti de Sarus, dedimus in mandatis, quod tam terram Bardfa, quam etiam alias terras ad ipsos fratres pertinentes, que fuerant ab eis alienate, nostra circuiret auctoritate et erectis nouis metis iuxta veteres metas easdem restitueret Fratribus antedictis. Idem vero Comes Tegus hoc nostrum nolens preterire mandatum, sicut nobis retulit viua voce, et etiam in litteris suis

insinuare curavit, totam terram Bardfa vndique circum eundo et nouas metas iuxta veteres erigendo, memoratis Fratribus restituit, et ut de cetero tota materia questionis controuerse sopietur, easdem metas, prout in litteris ipsius Tegus Comititis vidimus contineri, suo ordine, nostro fecimus interseri priuilegio, que *tali ordine distinguuntur*; Prima meta incipit a quidam riuolo, qui nuncupatur Kisthopul, et ibi immediate tenent metas cum Cruciferis de Gyboltho, ab hinc ascendit versus Aquilonem per Syluas, peruenit ad quemdam montem; vbi oritur quidam fluuius, qui vulgo dicitur Orronospothok; deinde vadit per syluas ad caput cuiusdam riuli, qui vocatur Monupothok; inde vero transit per montana ad vnum fluuium, qui dicitur prichikyn; ab hinc descendit per sylvas ad caput cuiusdam riuli nomine Kysberetnek; inde vero protenditur ad Lopuhmezew, et ibi est meta terrea; ab hinc vero transit ad Burcuth, deinde ascendit ad montem qui dicitur Macowcha; inde vero vadit ad caput cuiusdam riuli nomine Breznicha; deinde protenditur et transit ad caput vnus riuli nomine Woggrabovch, et idem Grabovch intrat in quemdam fluuium Thopul nomine, et inde vadit per syluam ad caput cuiusdam riuli, nomine Kislocoycha; inde vero vadit per syluosam terram ad Chellewsmezew, et ibi est meta terrea; inde vero transit ad preuium riulum, qui nominatur Thorycha, et per eundem riulum Thoricha, intrat in aquam Thopul et ibi terminatur. Item prima meta predii, quod vocatur Zwkehu, incipit in littore fluuii Zwkehu a parte orientali, et vadit ad partes meridionales, inde vero transit per planiciem ad dumum, qui dicitur Reketiabucur, deinde ad viam regalem, inde vero per nouas et veteres metas cadit iterum in Zwkehu, et sic terminatur. Item prima meta predii Delnafew, quod pertinet ad fratres predietos, incipit a parte Orientali et vocatur Sydovpothok, ubi sunt mete terree, et per regalem viam vadit ad fluuium Delnafew, et per eundem fluuium Delnafew, et per eundem fluuium ascendendo, vadit iterum ad Thopul, deinde per syluosam terram reuertitur ad Sydopotoka, ad metam priorem et sic finitur. Ut igitur hec nostra descriptio salua semper et inconcussa permaneat, ad instantiam fratrum sepe dictorum presentes concessimus litteras, duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum ab in-

carnatione Domini Millesimo, ducentesimo, quadragesimo septimo. Septimo idus Nouembris, regni autem nostri anno tredecimo.

2.

1266. A Loztouch és Mylgozt családtagoknak Lampert egri püspök előtt kötött osztályegység.

Lampertus miseracione divina Agriensis episcopus vniversis christi fidelibus ad quos presens Scriptum pervenerit Salutem in Domino. Ad universorum noticiam tenore presencium, volumus pervenire, quod enim Paulus et Nicolaus, filij ynas, de Loztouch, Gregorium filium Nata, et filios eius, Marc scilicet, Chegzem, Nicolaum, Petrum, et Gregorium, super quarta vxorum suarum filiarum Mijlgozt fratris eiusdem Gregorij, que eas iure nature contingebat, de voluntate ipsarum dominarum, coram nobis traxissent in causam, et ipsa causa in nostra presenciam inter eos diucius fuisset agitata et ventilata, tandem ex nostro beneplacito, et promissu, talis inter eos compositio et ordinacio intervenit. quod ipse Gregorius, et filij sui, ipsis Paulo et Nicolao, nomine uxorum suarum, pro ipsa quarta, unam ancilla *Dominica* vocatam, cum filia sua nomine Elsa, et quartam partem terrarum suarum, Lezna et Mikuta vocatarum, statuerent et assignarent certis metis undique distinctam, et sic essent ab ipsa quarta, omnino expediti, quam quidem ancillam cum filia sua, et quartam partem ipsarum terrarum, coram homine nostro, specialiter ad hoc deputato uidelicet Vz de Thulchua, dictus Gregorius et filij sui consentientibus commetaneis suis, scilicet, Dominico palatino, qui nobis consensum suum per hominem suum, et literas suas mandavit. Chepano et Ladizlao, filijs Chys, qui personaliter in metis ipsius terre comparuerunt. Rodnolto, filio Mersa, pro quo Nicolaus officialis suus comparuit prebens uoluntatem, et consensum domini sui, prout idem Vz homo noster nobis retulit ante partes statuerunt et assignaverunt. Obligantes se, ut si aliquis, ipsos, Paulum et Nicolaum, vel heredes eorum, super ipsa ancilla cum filio, et terra predicta, quocumque tempore niteretur molestare, ipse Gregorius cum filiis, tenetur eos ab omnibus defensare, et in pa-

cifica possessione ipsius terre conservare, confessus est eciam idem Gregorius cum filijs, paruulam puellam nomine Benedicta, filiam ancille superius nominate, se vendidisse, ipsis Paulo et Nicolao, pro tribus fertionibus. et ipsam pecuniam dixerit se, ab eisdem, plenarie recepissee. . . . cuius terre mete sic distinguntur. Prima meta exit de aqua Loborch, a parte orientali, in loco, ubi aqua Netecha, cadit in ipsam aquam Loborch. de inde uadit uersus occidentem ad aquam nomine Ludun, et ibj est meta terrea, que diuidit ipsam terram, a terra Dominici palatinj perecha uocata, de inde vadit ad sepulcrum Rutenorum, quod uulgo dicitur Mogula. et ibi sunt due mete terree, de einde uadit per metas, et uenit ad quendam fluuium, nomine Iezenow. et transito fluuiio, in ripa sunt quatuor mete terree. de inde flectitur uersus meridiem, per eundem fluuium qui pro meta habetur, et uenit ad locum ubi quidam fluuius nomine Helewna, cadit in ipsum fluuium Iesenow. de inde iterum uertitur uersus occidentem, per eundem fluuium Helewna et uenit ad tres metas capitales, qui diuidunt ipsam terram a terra Rodnoltj nomine Zaha et perecha. de inde uadit iuxta silvam helewna in campestribus, quod uulgo Liget uocatur per metas, et uenit, ad monticulum quod uulgo dicitur Berch, et transit unam uiam, et ibi sunt tres mete capitales, que diuidunt ipsam terram a terra filiorum Chys, Rokouch uocata, et dicti Rodnoltj deinde vadit uersus aquilonem, iuxta terram ipsorum filiorum Chys, per arbores signatas, et uenit ad quendam monticulum qui Holm dicitur et ibi sunt tres mete capitales, de inde descendit ad quendam uallem ad caput helewna, iterum uersus orientem et ibi sunt due mete terree, de inde ascendit de ipsa ualle ad quendam arborem, que uulgo Nyr uocatur, et ibi sunt due mete terree, de inde uenit ad pedem montis Lezna, et ibi sunt aparte aquilonis due mete terree, deinde vadit ad duas metas terreas sub eodem monte, ab eadem parte, et in descensu ipsius montis, sunt due mete terree, iuxta terram aratam; de inde uadit per metas iterum ad fluuium Iesenow, et ibi sunt due mete terree, transito ipso fluuiio sunt due mete terre, de inde uenit ad locum campestem, et ibi sunt due mete terree, de inde uadit ad uiam, que uadit in uillam perecha, et transita uia sunt due mete terre, de inde uadit iterum

ad aquam Ludun, et ibi sunt due mete terree, de inde uadit per siluam Loborch, ad eandem aquam Loborch, in eadem latitudine sicut est alia terra et descendit per medium ipsius aque ad locum priorem, et ibi conterminatur cum meta priori. *Ut igitur processu* temporis, Gregorius et filij suj ante dicti, super ipsia (sic ipsia) quarta per quemquam non possint molestari. Paulus uti et Nicolaus ipsas ancillas ac predictam terram et heredes eorum pacifice possideant et quiete ad petitionem utriusque partis literas nostras eisdem concessimus, Sigilli nostri munimine roboratas. Datum in dominica qua cantatur Adteleunavj Anno domini millesimo ducentesimo Sexagesimo Sexto.

Egri káptalani föggő pecsét.

3.

1270. István király Kyrtes Jánosnak szolgálatai jutalmául a sárosi várhoz tartozott Trochan nevű földbirtokot adományozza.

Stephanus Dei gracia Hungarie Dalmacie Croacie Rame Servie Gallicie Lodomerie Cumanie Bulgarieque Rex. Omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis. Salutem in salutis largitore. Celsitudo Regia, et Benignitas petitiones fidelium admittere consuevit in optatis precipue horum qui sibi tempore oportuno (oportuno) commendabile servitium in fervore fidelitatis inpendisse dignoscuntur. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire. Quod Johannes filius Naznad dictus Kyrtes dilectus, et fidelis noster coram nostre maiestatis presentia competendo, et sue fidelitatis obsequia nobis exponendo quandam terram nostram Trochan vocatam ultra indagines sitam, Sibi obmerita servitiorum suorum dari postulavit. Nos vero Servitiorum eiusdem Johanis merita que antea karissimo patri nostro, ab indolis puericie, et demum nobis in domo nostra famulando exhibuit fideliter, et devote, qui etiam in nostris negocijs, et legationibus diversis in Regno nostro, et extra Regnum multipliciter insudavit se totum beneplacito Regis exponendo, omnia ad benignitatis aurem revocantes, ut eius exemplo reliquos ad fidelitatis opera forceius atendamus, ipsam terram nostram Trochan vocatam ultra indagines habitam ad Castrum nostrum Sarus per-

tinentem eidem Johani et pereum filijs suis filiorumque suorum
 successoribus cum omnibus utilitatibus et pertinencijs suis uni-
 versis, dedimus, donamus et contulimus limitatoribus, et metarum
 distinctatoribus infra declarandis perpetuo, et inrevocabiliter pos-
 sidendam tenendam pariter et habendam. Cuius quidem terre
 mete hoc ordine protenduntur. Prima meta incipit, a parte ori-
 entali ubi quidam fluvius Kuchyn vocatus cadit in fluvium Tho-
 pul, et in meatu ipsius fluvij Thopul vadit infra ubi fluvium
 Kapruncha cadit in ipsum fluvium Thopul et exeundo de ipso
 fluvio Thopul vadit supra per ipsum alium fluvium Kapruncha
 contra meatum eiusdem, et pervenit, ad alium fluvium Thulum-
 pothoka vocatum, et eundo in ipso fluvio vadit contra meatum
 ipsius supra et pervenit ad unum Pratum Thulum dictum situm
 circa fluvium anotatum, et exeundo ad ipsum pratum pervenit
 ad unum locum Egressed vocatum, et medio ipsius prati, et inde
 eundo versus plagam meridionalem pervenit ad unum locum Far-
 kasócz dictum, et inde eundo, ad eandem plagam, et transeundo
 aliquos Rijvulos venit ad unum locum Strarazvelg dictum, et de
 ipso loco vadit super ad quasdam arbores Cherasy et inde de-
 scendit infra per vallem aparte Razlaychameczey ad quemdam
 fluvium Gorboch dictum, et in eodem fluvio contra meatum ip-
 sius vadit, ad partem aquilonalem usque ad semitam unam, que
 de villa Kabalafalva ducit in campum Curima, et in ipsa semita
 eundo pervenit, ad unum Berch Darabhege dictum, et exeundo
 de ipsa semita in vertice ipsius ad partem orientalem eundo, in
 fronte eiusdem Berch descendit in fluvium Thopul, et eundo in
 ipso fluvio pervenit ad locum ubi prima meta recepit egressum,
 et ibi terminantur. In cuius rei memoriam perpetuamque fir-
 mitatem litteras nostras eidem Johani, et non fratribus suis con-
 cessimus, ac pereundem Johanem filijs suis filiorumque suorum
 successoribus, duplicis Sigilli nostri munimine roboratas. Datum
 per manus magistri Benedicti prepositi ecclesie Orodensis Aule
 nostre vicecancellarij, dilecti et fidelis nostri. Anno Domini
 Millesimo Ducentesimo Septuagesimo. Regni autem nostri
 Anno. primo.

1283. László király Inok, Tubul, Eljas, Bolija és Péter nevű, asguthi kir. erdőőröket, a Kunok ellen viselt hadjáratban szerzett érdemeikért, nemesekké teszi.

Ladislaus dei gracia, vngarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie, Bulgarieque Rex. Omnibus christi fidelibus, presentem paginam inspecturis, salutem, in salutis largitore. Ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod Inok, Tubul, Eljas, Bolija, et Petrus custodes siluarum nostrarum de Asguth, ad nostram accedentes presenciam, a nobis humiliter supplicando postularunt, ut ipsos a ser-vicio custodie siluarum nostrarum, eximere, et incetum, nume-rum, ac collegium: regni nostri nobilium, simul cum dimidietate terre ipsorum, Asguth vocate, de benignitate regia transferre dignaremur. Nos Itaque considerantes fidelitates et serviciorum merita dictorum Inok, Elye, Tubul, Bolija, et Petri que iidem induersis expeditionibus regni nostri, et specialiter, in expedi-cione nostra, quam in Houd contra Cumanos habuimus, fideliter impenderunt et indefesse, inibi letalia vlnera sub portantes, eos-dem Inok, Eljam, Tubul, Bolya et Petrum Custodes siluarum nostrarum de Asguth, simul cum dimidietate terre Asguth vo-cate, ab omni honore seruitutis Custod . . . siluarum nostrarum, eximendo, et in numerum, cetum, et collegium, regni nostri no-bilium . . . duximus aggregandos, ita ut de cetero, pre-dicti Inok, Eljas, Tubul, Bolija, et Petrus, ac eorum heredes, heredumque suorum successores, illa, eademque gaudeant et fruantur, libertate, qua ceteri Regni nostri nobiles, seruientes, gratulant . . . sub vexillo regio militantes. In cuius rei me-moriam, perpetuamque firmitatem, presentes concessimus litteras, dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus discreti viri, magistri Bartholomi prepositi de Scepus, aule nostre vice cancellary dilecti et fidelis nostri. Anno domini Millesimo ducentesimo octvagesime Tercio. vndecimo Kalendas Octobris Indiccionem vndecima Regni autem nostri, Anno duodecimo.

1304. Az Egijh nemes családnak birtokrendezési szerződése, a nagyváradi káptalan előtt.

Nos Capitulum Ecclesie Varadiensis, significamus quorum interest presentium per tenorem, memorie commendamus: quod Comes Arnoldus filius Michaelis, filii Johannis, ex una: et Konch ac Nicolaus filii Erney, filij eiusdem Johannis, Nobiles de Egijh, parte ab altera; coram nobis personaliter constituti diexerunt: quod ipsi in locis sessionalibus quarundam possessionum suarum infra declarandarum, et in alys utilitatibus earundem pari voto per modum pacificum talem inter se Divisionem perpetuo duraturam fecisse, nobis aseverarunt: quod loca Sessionalia diete possessionis eorum ereditarie Egijh, in Comitatu de Zabuch existentis, in quibus nunc idem Konch, et Nicolaus personaliter, et ipsorum jobagiones residerent, exceptis aliis locis eiusdem sessionalibus vacuis, ac quibuslibet alys utilitatibus suis, quarum omnium dimidietatis dicto Comiti Arnolde, et heredibus suis procreandis, et procreatis — et relicta dimidietas dicto Comiti Arnolde, et heredibus suis, procreandis, et procreatis — et relicta dimidietas ipsarum dictis filijs Hernej, et ipsorum posteritatibus possidende remanerent, ex consensu, et assensu prefati Chonch, facta ipsa Divisione, devoluta extitissent, et remansissent eidem Konch, et Nicolao filijs Herney, et ipsorum heredibus irrevocabiliter possidenda, et habenda; dictum etiam nobis per eosdem filios Herney, et relatum: quod quia memoratus Comes Arnoldus, et ipsorum heredes de dicta possessione Egyh, quam idem Arnoldus manu extranea suis proprijs laboribus, et expensis venditis, equatys suis, et quarta filiali quondam nobilis Domine matris sue reoptinuissent, ob hoc ipsi in recompensationem favorabilitatis eiusdem Comitis Arnoldi, cuiusdam piscine eorum Bodogch tertiam partem, alterius piscinae eorum Zilagch dimidietatem, simul cum utilitatibus earundem dedissent donassent, et contulissent; et coram nobis donaverunt, et contulerunt eidem Comiti Arnolde, et suis heredibus irrevocabiliter possidendas, tenendas, et habendas. Datum in Festo Nativitatis Sancte Marie Virginis, Anno domini millesimo tercentesimo quarto.

1323. Károly király által Kokos János részére kiállított bűnmentességi levél.

Karolus Dei gracia Rex Hungarie fidelibus suis, Palatino, Iudici Curie sue, Omnibus parochialibus seu provincialibus Iudicibus nobilium nunc et protempore constitutis, ac alys Cuiusvis dignitatis Hominibus quovis nomine vocitatis quibus presentes ostenduntur in Regno suo constitutis salutem et gratiam. Quia magister Kokos, quondam noster fidelis et dilectus, in nostris et Regni nostri expeditionibus continue et Lucide faventi fidelitate, *vivente* ipso nobis laudabiles in acceptos exhibuit famulatus, Tandemque, *quod* Matheus filius petri Capitalis nostri infidelis, unque memorie. Conflictum iuxta fluvium Tarcha prope Kassa notorie infidelitatis et contumacie sue, vexillo errecto, habuit contra nostram maiestatem, ubi misericordia salvatoris nobis victoriam concessit adoptatam, idem magister Kokos bone memorie ut miles sincere fidelitatis, nobis et sacre Corone regie, debite ibidem, viriliter coram oculis nostre maiestatis et omnium Baronum ac nobilium tunc fidelium nobiscum existentium, dimicando, per premissam partem adversam proh dolor extitit pro nostri Honoris Regy, exaltatione, interemptus et miserabiliter interfectus pro quam suam memoriam et multiplicem sui sanguinis effusionem, si cuiusque, quid mali intulisset, de eo, abluit et excessit, Obhoc magistro Johanni filio predicti magistri Kokos dilecto nobis et fidelique vestigia patris sue imitans nobis fideliter studet complacere, concessimus ut super Iniurijs dampnis et Quovismali generibus, per ipsum patrem suum quibusvis factis et illatis, eundem, et suos posteros, nullus Iudicum Regni nostri possit vel valeat iudicare, sed ipse et sui successores super cuiusmodi malis, expediti habeantur. Quare fidelitati vestre firmiter precipientes presentibus damus in mandatis. Quatenus ipsum *Johannem* et suas prosteritates, racione Iniuriarum, dampnorum et per prefatum patrem eius quibuslibet illatarum, contra quospiam iudicare, nullatenus presumptatis, et aliud facere nullo modo audeatis. Datum in Temesvár feria quarta proxima post festum beati Barnabe Apostoli. Anno domini millesimo tercentesimo vigesimo tercio.

1343. A sárosi alispán és négy szolgabíró, a Delnei Miklós-nak ugyancsak Delnei Demeternél elzálogosított birtokrészét, a ki nem fizetett 3 markányi zálogösszeg fejében, öröktulajdonul odaitéli.

Nos magister Johannes vicecomes Nicolay, et quatuor Iudices nobilium de Sarus. Memorie commendamus, quod cum Nicolaus filius Mocho de Delne, in quadam congregacione magnifici viri domini Nicolay palatini feria secunda proxima ante festum beati Michaelis Archangeli prope Civitatem Cassa vniuersis nobilibus dicti Comitatus de Sarus, et Vyuar celebrata, contra Demetrium Filium Nicolay, de eadem Delne in iudicio trium marcarum convictus extitisset, et Georgius Filius Nicolay exactor Iudiciorum eiusdem Domini palatini coram testimonio conuentus de Iazow et nobiscum ad ocupandam porcionem possessionariam eiusdem Nicolay filij Mocho in eadem possessione Delne habitam pro ipso iudicio, porrexisset, idem Demetrius ipsam porcionem Nicolay mediantibus literis magistri Zonk prioris Comitatus, et quatuor Iudicum nobilium dicti Comitatus Sibi pro quarta dimidia marca obligatum esse conprobavit nec cum pluribus ipsam redimere posse se allegavit Secus quia dominicus frater prefati Mocho cui ipsa redemptio magis competebat, personaliter astando, ipsam porcionem possessionariam Nicolay ante dicti redimere non curavit, et eundem Demetrium ad redimendum quortavit et admisit, ne ipsa porcio possessionaria, per manus alienas occupari debeat, ab hoc prefatus Demetrius, se ipsum angariando, pro ipsis tribus marcis cum pondere Budensi dictam porcionem Nicolay cum omnibus suis vtilitatibus, et pertinencys vniuersis secundo redemit, tali modo, quod nec idem Nicolaus filius Mochon nec eciam predictus Dominicus proximus suus, vel aliquis alter, ab eodem Demetrio, uel suis heredibus cum aliqua existimacione nisi cum prompta pecunia, redimere possit porcionem Nicolay prenotatam Datum in Sarus feria secunda proxima post festum beati Nicolay Confessoris. Anno Domini Millesimo tercentesimo quadragésimo tercio.

1377. A kassai bíró és esküdtek által kiállított bizonyosság-levél arról, hogy Bysteri Heynco. Jakab ispánnak Kassa határában fekvő három kötel földjét örök áron megvette.

Nos Jacobus Stoyani Iudex. necnon Georgius Sampleben. Henlinus Grolenbach. Nicolaus Flechtner. Henzlinus Grenitzer. Lenlinus. Ladislaus Heydenvici. Aldrianus. Petrus Rose. Hans Gletzel. Iacobus Lazer. Salmon. Thomas Czekel Iurati Civitatis Cassa Notumfacimus quibus expedit universis. Quod coram nobis in Iudicio personaliter constitutus Iacobus comes filius Iwanusche publice profitendo. Se tres cordas terre arabilis sitas foris Civitatem Cassa retro Cumani pulchre ungare Heynconi de Bister rite et irrevocabiler atque sibi predictum Heynconem de Byster totaliter dictas tres cordas esse persolutas. Quare dictus Iacobus Comes in dicto Iudicio dictas tres cordas terre arabilis ac cuiusvis in petitione liberas dicto Heynconi de Byster iure hereditario resignavit possidenti faciendique et dimittendi cum eisdem cordis terre arabilis peradmodum dicti Heynconis de Bystra placuit voluntati. Incuius rei testimonium Sigillum nostrum Cas-sense maius presentibus est appensum. Datum in Cassa feria quarta proxima ante festum beati Thome Apostoli Anno domini Millesimo tercentesimo septuagesimo septimo.

1377. A kassai bíró és az esküdtek, Henlinus Culnbach és érdektársainak mint malomörökösöknek a felsőárok vízfolyásához való jogát bizonyítja.

Nos Iacobus Stoyani Iudex. necnon Georgius Sampleben. Henlinus Culnbach. Nicolaus Flechtner. Lenlinus. Henzlinus Grenitzer. Ladislaus Heydenvici. Aldrianus. Petrus Rose. Hans Gletzel. Iacobus Lazer. Salomon. Et Thomas Zekel. Iurati civitatis Cassa. Notumfacimus quibus expedit universis. Quod coram nobis in iudicio. Dictus Henlinus Culnbach nunc coniuratus supranominatus. Nicolaus Knol. Iohannes Sthonemeltzer. Nicolaus

Polener. Iohannes Rabintryber. Hano Cristelmi. Katherina relicta ruffi Dytlini ac alii concives totaliter duorum molendinorum sub muro diete civitatis Cassa et molendini Andree in superiori fossato aque contra iacencium. Heredes et possessores sibi et successoribus suis mediante Iure dicti superioris fossati aquam contra in eo ducta ac obstaculum et aquefluam vulgariter flutrynnne dictum in incontrato superiori fossato constructis cum eodem fossato ad dicta duo sub muro civitatis et ad andree eorum molendina obtinuerint pertinere. Ita quod molendinum in tempeto vulgariter eiusdem angir et molendinum integre inferiori fossato iacencia et omnes ipsorum possessores in dicti superioris fossati aqua-ducta obstaculum et aquefluam in eo constructis penitus nihil Juris habere debebunt et dicta duo sub muro civitatis et andree molendina in premissisque et quibuslibet aliis causis nunquam perpetuis temporibus impedire. In cuius rei testimonium Sigillum nostrum Cassense maius presentibus est appensum: Datum in Cassa proxima feria secunda ante festum Nativitatis Beati Iohannis Baptistae. Anno Domini Millesimo tercentesimo septuagesimo septimo.

10.

1378. A kassai bíró és esküdtek bizonyoságlevele arról, hogy Albert fia Miklós, a kassai felső malomnak kilenczed szedési jogát Grénitzer Jánosnak örökáron eladta.

Nos Iacobus Stoyani Iudex necnon Georgius Sampleben. Nicolaus Knoll. Henlinus Grölenbach. Nicolaus Flechtner. Lenlinus. Ladislaus Heydenvici. Aldrianus. Petrus Röse. Hans Gletzel. Iacobus Lazer. Salmoñ. Et Thomas Czekel. Iurati Civitatis Cassa. Notumfacimus quibus expedit universis. Quod coram nobis in Iudicio personaliter constitutus. Nicolaus filius Alberti publice profitendo, Se, nonam partem molendini superioris siti circa superiorem valnam Civitatis Cassa in maiori fossato circa murum cum omnibus ipsius. None partis utilitatibus et provenientibus. Iohanni Grenitzer rite et irrevocabiliter vendidisse, atque sibi dictam Nonam partem molendini predictum Iohannem Grenitzer totaliter esse persolutam. Et ideo dictus Nicolaus Alberti in

dicto Iudicio coram nobis dictam Nonam partem dieti molendini cum omnibus suis utilitatibus et proventibus acuiuslibet inpetitione et impedimento liberam dicto Iohanni Grenitzer resignavit Iure hereditario possidendi faciendique et dimittendi cum dicta Nona parte molendini et eius utilitatibus et proventibus per admodum dieti Iohannis Grenitzer placuit voluntati. Incuius rei testimonium Sigillum nostrum Cassense maius presentibus est appensum Data in Cassa feria secunda proxima post Dominicam Reminiscere. Anno domini Millesimo tercentesimo septuagesimo octavo.

Az eredeti oklevél-hártyán írva, függő sárga-zöld viaszpecséttel van ellátva. Rajta a körirat következő S. Elisabeth. Sigillum. Civium. De Cassa. — Ezen okmányról rajzoltatta le Tutkó Iózsef az 1245-ikévből származó nagy pecsétet. — L. „Sürgöny“ 1864. 39. sz. — D. B.

11.

1382. Imre egri püspök jóváhagyja azon szerződést, mely szerint a Pál fia Nikus örökösei, a kassai Erzsébet-templom plébánusa által atyjokért minden nap mondandó mise-alapítványának 40 arany forintnyi értékét, a Szikszó város határában fekvő három db. szőlő és egy rét átengedésével váltják meg.

Emericus Miseratione Divina, et Apostolicae Sedis gratia Episcopus Ecclesiae Agriensis tenore praesentium significamus, quibus expedit, Universis memoriae commendantes. Quod cum olim providus vir Nikus filius Pauli dictus Genad Civitatis de Cassa ob frugem meliorem vitae viam versus Romam ad Limita Sanctorum Petri, et Pauli Apostolorum recipere voluisset de rebus suis disponendo universis, inter caetera statuit, voluit, et ordinavit: Ut si eundem Nikus. Filium Pauli diem contingeret claudere extremum, quod de bonis suis a Deo sibi collatis una perpetua Missa in Ecclesia Sanctae Elisabeth Parochiali Cassensi in Altari Beatorum Apostolorum ob animae suae salutem, suorumque praedecessorum, et successorum felicitatem singulis diebus per Plebanum pro tempore Ecclesiae memoratae servari deberet, et teneri. Cumque praefatus Nikus filius Pauli Deo volente in dicta peregrinationis via diem clausisset extremum, ac inter ho-

norabilem virum Dominum Vynandum Plebanum pro tunc in Cassa ex parte una, et haeredes ipsius Nikus ut praemittitur defuncti, super ordinatione huiusmodi fuisset aliquamdiu coram nobis et Vicario nostro quaestio ventillato tandem ipsae partes pacem zelantes de Consilio, et assensu honorabilium virorum Iudicis, et Iuratorum in Cassa ad eam devenerunt concordiae Unionem: Ut ipsi haeredes Nikus filii, Pauli supradicti pro comparandis redditibus, proventibus, et obventionibus Missae praeartatae reponere, et cum effectu solvere deberent quadringentos florenos aureos viginti quinque florenis de praemissis defalcatis ac quod pro praedicta florenorum summa ad usum, utilitatem, et perpetuam Cassensis Ecclesiae fructum praeintitulatus Dominus Vinandus Plebanus tres vineas patrimoniales in Zikszó, quarum duae sunt in Monte Hungaricali prope viam publicam protendentes se, usque ad secundam viam ascendendo versus orientem contigue sibi invicem situatae habentes commetaneos versus meridiem Petrum dictum Taly, versus vero septemtrionem Georgium dictum Samphleben. Tertia vero vinea adiacet medio monti praetactas duas vineas tangens versus orientem ad viam superiorem se tendens, in parte occidentali, ad partem meridiem Petrum Schmakindel, et ad septemtrionem Nagy-Mihály pro Commetaneis tenens, et quoddam pratum suum emptitium quondam Alberti Iudicis prope fluvium Harnad versus Civitatem Sifridum quondam Iudicem; Iacobum Stojan, et Nicolaum Flechtner ex tribus partibus pro Commetaneis habens. Quod quae huiusmodi tres vineae, et pratum ipsi Ecclesiae Sanctae Elisabeth deinceps perpetuis ac futuris temporibus incorporentur, et unirentur, Plebano ipsius Ecclesiae, ac in Ius, proprietatem, et dominium Ecclesiae cederent memoratae. Et nos praemissam ordinationem, ac amicabilem compositionem consonam reputantes rationi, ipsam Missam perpetuam ad honorem Dei, Genitricis Ejus Mariae, et Beatorum Apostolorum ob ipsius Animae, suorum praedecessorum, successorumque salutem, Donationem, et incorporationem vinearum, et prati admissimus, omnia praemissa, et singula praesentis nostri scripti patrocinio, et autoritate ordinarie roboramus, obsecrantes plebanos pro tempore per viscera Misericordiae Dei, et sub obtestatione Divina Iudicii saepefatam Missam irrevocabiliter in me-

moriam defuncti, et Beatorum Apostolorum honorem celebrare in ara memorata, ipsas que vineas, et pratum laborare, gubernare, et regere, ut fructum valeant supportare destinatum nullam in eo desidiam, seu negligentiam committendo, adjicientes expresse, quod si Plebanus pro tempore dictas vineas sua efficiente desidia, vel pigritia non coleret delabi, seu desertari, qui pro tempore fuerint Agrienses Episcopi ad insinuationem Iudicis, et Juratorum in Cassa, qui de presenti sunt, vel fuerint in futurum per censuram Ecclesiasticam Plebanum possint constringi, et cum effectum compelli ad recuperandum, et instaurandum vineas memoratas, Volumus etiam, quod in nullum eventum praefata Donata, empta, et legata ab ipsa Ecclesia per quempiam alterari valeant, vel medio quolibet alienari. In cuius Testimonium praesentes literas nostri Sigillis majoris appensione duximus roborandas. Datum in Zeplak Tertia Die mensis Augusti Anno Domini Millesimo Tercentesimo Octvagesimo secundo.

Közli:

Dragóner Béla.

A felső-magyarországi Muzeum okmánytárából.

Közli: Tóth Lőrincz.

1.

Vely Bek székesfehérvári helytartó levele a fehérvári bíróhoz.

Vely Bek Potentissimi Principis turecorum locum tenens
locis finitimis Albae.

Tinektek birák, keknek ez levélben az faluk neve irván vannak, akár Spáhia — jobbágyai legyetek, akár Bégek jobbágyai legyetek, akár kijé legyetek mindenteknek ez levél látván hogyom is parancsolom, hogy ezennel fejenkenként a birák ide be én hozzám jöjjetek ; mert valaki elmulatna süket füllel, fejüket vesztik azok el ; se egynapot, se kettőt ne várjon, hanem mindjárt jöjön. Ez levél valahol késik, még tudakozom róla meg is büntetem érete. — Minden bíró hamar az másiknak küldje ez levelét. Ez levél Fejérvárról kelt Pünkösöd-hetféjén 1556.

2.

Mi Drugetth Homonnay György, adgyuk mindeneknek tudtára, az mi Levelünknek rendiben, hogy mi attuk a mi Szomszedunknak Baratunknak, Kalnaffy Ferencz Uramnak, egy Mal munkat, Hat Száz Forintokban, mely malom hivattatik Kohányi malomnak, ilyen Conditioval adm. az malmot Kalnaffy Ferencz Uramnak, hogy valaki el akarja tőle venni, avagy megakarja benne haborítani az felül nevezett malomban, tartozik először le

tenni Kalnaffy Ferencz Uramnak, az felül megh nevezett Hat száz Forintot azért attuk az mi levelunket keszünk irásával és Pese-tünkkel megerositetten, attuk az mi levelunket Azary Máté előtt Zemplen Varmegyei Szolgabíró előtt Azary Sigmond előtt Zem-plény Varmegyei esküdt előtt költ Terebes Várában 13-a die Marty anno Dni 1584.

Idem qui Supra
Georgius Drugeth
De Homonna.

(L. S.)

3.

Bocskay István levele Forgách Simon es. hadtanácsoshoz.
Postscriptum. Uram most az ideje, hogy jó akaratodat megmutassa kegyelmed az én artatlan uramhoz Magáért is eselekedjék, kegyelmed, de legfeljebb az egész magyar nemzetért. Ne viseljünk ennél nagyobb gyalázatos nevet idegen nemzetség közt.
Datum Magnum Waradinum die 17. July Anno 1594.

4.

Ala Aga párkányi helytartó levele a barsi bíróhoz.
Köszöntömnek utamra csak efelől kölletet írnom nektek Barsi bírák és polgárok tudjátok azt, hogy ti jöttetek én hozzám, úgy kértetek hogy az Beyhez elmenjek veletek, elmentem, menyit törekettem melletetek, engemet az Nagyságos Bey előtt hazugságban hoztatok, én reám nagy haragot szerzőtetek azért jól meggondoljátok mi az reátok, én elöttem. Isten velünk! Actum in Párkány 14 die Septembris anno 1607.

5.

Anno 1633.

Az Nemes Kiraly Szabad Warosnak, Cassanak, Nemes és Böcsületes feő-Biraianak: es az Nemes Böcseletes Tanacsnak akaratyabol valasztottak volt minket az Fölseő Hostati ado szedő Tisztre ugymint Szegedi Miklóst és Wiettus Pankaly.

Keövetkezik Elsőben Felzör ucza az Tegla uczaval, Eggiut
az mint fizettek.

Fridrik Vanner . . . — 80	Csurmanj Adam . . . — 25
Kornelius Patikarius — 40	Kun Pall U . . . 1 —
Kanasi Marton . . . — 32	Sebestyen Deak . . . 1 —
Molnar Geörgy . . . — 70	Istvan Deak . . . 1 —
Keörczolás Ferencz . . — 60	Kendi Mihaly . . . — 40
Nagy Antalne . . . — 32	Sovari István . . . — 40
Dedesi István . . . — 50	Vagner Jacob . . . — 45
Nadaskaj Geörgy . . . — 60	Kocis Andras . . . — 20
Kar Mihályné . . . f 1 —	Nagy Istvanne . . . — 25
Turczar Marton . . . 1 5	Bartphaj Janos . . . — 25
Deömek Andras . . . 1 —	Szebeny Geörgy . . . — 25
Christoph Pomendörfer — 50	Totth Pall — 25
Atal István 1 —	Lengyel Bartus . . . — 32
Ugroezi János 1 —	Páska Matthias . . . — 50
Wencel Schwertl U . . — 50	Foder István — 80
Nyereggiarto Matthias — 50	Kurtos Szaniszlo . . . — 50
Miklós Deak 1 50	Mezaros Samuel . . . — 50
Korodi Istvan — 50	Daniel Partsan . . . 1 —
Kalmar Thamas — 50	Totth Janos — 75
Alvinci Peter U . . . — 50	Christoph Pomendorfer — 50
Zaralicki Janos 1 —	Rez Fazekas Geörgy U 1 —
Sirmer Janosne 1 —	Geöngwfí Janos U . . — 80
Szabó Pall — 32	Egri Miklos 1 25
Majoros András — 32	Tamas Kovacs — 50
Homonnaj Janos — 40	Christoph Fromiller U 1 —
Belik Mattias — 45	Rozmany Martonne . 1 —
Boeso Benedek — 50	Szabo Geörgy 1 60
Acs Sandor 1 —	Szabo Sidmond — 84
Kocsis Janos — 60	
Kocsinszki Mihály . . . — 50	Az Felzeör és Teghla
Kapesar György — 52	uczának Summaja . 38 85
Kocsis Peter — 24	
Veöros Mihály — 24	
Kopas Christophne . . . — 24	

Keövetkozik az Csörmollye
uczaz az Uy Uczaval, eggiut.

Szegedi István . . .	1 —	Kendi Antal . . .	1 —
Hercegh Sidmond . .	1 —	Liptak Mihaly . . .	— 60
Kirili Janosne . . .	1 —	Palliaj Geörgy . . .	— 60
Miskolczi Gergely . .	1 —	Borlobas Marton . .	— 60
Süveges Geörgy . . .	— 50	Nemet Janosne . . .	— 36
Gerber Geörgy . . .	— 50	Süveges Istvan . . .	— 25
Ferencz Geörgy . . .	1 —	Kannagiarto Geörgy	— 25
Mesteller Geörgy . .	— 50	Erzengygiarto András	— 25
Waradi Peter . . .	— 50	Nagy Ferencz . . .	— 25
Szegedi Mihaly . . .	— 50	Kocsis István . . .	— 50
Kiraly István . . .	— 50	Fodor Marton . . .	— 50
Was Mihaly Uram . .	1 —	Sztropkaj Pall . . .	— 50
Varadi Peter . . .	1 50	Csapo Janos . . .	— 40
Mezaros Janos . . .	— 40	Kocsis Andras . . .	— 50
Acs Lenart . . .	— 40	Dutko Lukacsne . . .	— 25
Langh Janos . . .	1 —	Zurzaho Janos . . .	— 25
Palcer Palne . . .	— 50	Hopporsorum Mihalyne	— 50
Hegedus Janos . . .	— 50	Tehanny Szabo Geörgy	— 50
Kis Janos . . .	— 50	Neveleos Thamas . .	— 50
Kis Albert . . .	— 50	Szabo Laszlo . . .	— 50
Szegedi Mihaly . . .	1 —	Malo Palne . . .	1 —
Veghazi Gergely . . .	— 50	Szabo Andras . . .	1 —
Istvan Deak . . .	— 25	Tüzi Martonne . . .	— 50
Majoros Marton . . .	— 25	Nyarsi Mihaly . . .	— 80
Vasarhely Pal . . .	1 —	Resko Istvan . . .	— 75
Szabo Sidmond . . .	1 —	Persek Sofi . . .	— 40
Csizmadija Janos . .	— 40	Bodnar Geörgy . . .	— 20
Keckemeti Gergely . .	— 50	Bene Palne . . .	— 15
Csapo Lörincs . . .	— 50	Lazar Marton . . .	— 36
Vas Mihaly Uram . .	— 50	Kocsis Gergely . . .	— 60
Kiraly Matthe . . .	— 50	Parajos Andras . . .	— 80
Fridrik Vanner . . .	1 —	TokajSzabo György U	1
Kenes Jacob . . .	— 25	Ranki Marton . . .	— 60
Sztropkaj Lukacs . .	— 25	Csapo Janos . . .	— 40
Bozak Mihaly . . .	— 50	Szucs Miklos U . . .	— 75
Baresi Istvan . . .	— 50	Ugroczy Janos . . .	1 —
Csapo Thamas . . .	— 50	Rotth Gaspar U . . .	— 40

Totth Geörgy . . .	— 50
Az kett Uczanak Sum- maja Ugy mint Cseör- mellye Ueza az Uy Uczaval Egyut . . .	40 27

Keövetkozik Szent	
Laszlo Ueza az Ger- gely Uczaval Eggiut.	
Suveges Peter . . .	1 50
Varadi Ottvos Janos . . .	— 50
Molnar Andras . . .	— 60
Jobbagy Andras . . .	1 60
Ola Mihaly . . .	— 60
David Plas . . .	1 —
Kocsis Sanislo . . .	1 —
Kozma Janos . . .	— 40
Marini Mihaly . . .	1 25
Balha Simon . . .	2 —
Totth Geörgy . . .	— 20
Kis Marton . . .	— 20
Acs Miklos . . .	— 20
Pelyhes Istvan . . .	— 20
Repasi Marton . . .	— 20
Halasz Geörgy . . .	— 20
Hajas Istvan . . .	— 32
Peter Kovacs . . .	— 45
Molnar Thamas . . .	— 45
Halasz Gergely . . .	— 50
Adam Deakne . . .	2 25
Patikarius Jakabne . . .	— 50
Rotth Gaspar U . . .	— 50
Res Fazekas Geörgy U . . .	— 34

Deobroczeni Mihaly U . . .	— 66
Orosz Ferencz . . .	— 50
Katona Istvan . . .	— 75
Drabant Janos . . .	— 32
Lenart Achelspergerne . . .	1 —
Mezaros Palne . . .	— 99
Szüniej Mihaly . . .	1 —
Kopesa Jakab . . .	1 —
Peter Gerber . . .	1 —
Szegedi Mihaly . . .	1 —
Christoph Gerber . . .	1 —
Süveges David . . .	1 —
Peter Gerber . . .	1 —
Sinko Thamas . . .	1 —
Waranaj Andras . . .	2 —
Rotth Gaspar U . . .	— 50

Ennek az ket Ueza- nak Summaja Ugy mint Szent Laszlo Ueza. Gerbely Ueza- val Eggiutt . . .	29 83
--	-------

Summa Tegla Ueza Felszer Uczaval együt =	38 85
---	-------

Az Csörmölye Ueza, Uy Uczaval együt . . .	40 27
--	-------

Az Szent Laszlo Ueza Gerber Uczaval együt	29 83
Summa Summar =	108 = 95

6.

Nemzetes Szetsény Péter, Hidy Ferencz Uram, és Szetsény Soffia Aszsz. Contractusa és Plenipotentiája Csetneky Basik Daniel Uram Hazarúl genuinum pár.

En Szetsény Soffia, Nemzetes Hidy Ferencz Hazás Tarsa. Recognoscalom per praesentes. Hogy én, említett Uramat Constituáltam legitimus Plenipotentariusnak az alab meghirt személyek előtt, úgy hogy nemzetes Basik Daniel Urammal én nevemmel az Házá és nemessi Szabadsága iránt mindeneket végezhessem és concludalhasson, és valamiket ő kelme végez és concludal megírt Basik Daniel Urammal, mindeneket pro rato, grato et firmo acceptalok, melynek nagyobb erőségére és bizonságára adtam ezen kezem kereszt vonásommal erősített és petsételt Levelemet. Dietum in Civitate Zátmár, die 16 Xbris Anno 1673.

Coram me Georgio Hidy Jurassore
Cottus Zathmar.

Coram me Paulo Szegedi Jurassore
Cottus Zathmar.

Coram me Joanne Tyn-
kody Sacr. Caesar. Regii
Mattis Tricesimatore Szat-
mariensi ac Comitatus Jurato.

(L S.) Szetsény + Soffia keze ke-
resztvonása és Petsétye.

7.

Mi Szetsény Péter és Hidi Ferentz. Nemzetes Szetsény Soffi Aszszonak Férje és tellyes Plenipotentarius, elsőbenis föl vévén terheket mind ket ágon lévő gyermekeinek, Successorainak és Legatarusinknak. Adgyuk tudtara mindenkinek valakinek illik ez mi Levelünk rendiben, hogy mi bizonyos szükséginktől kényszerítetvén, s — kiváltképpen más hasznossab Jószágunknak kivaltasanak okáért, adtuk zálogban ezen Nemes Gömör vargyeben Csetnek városában lévő fél ház helyünket, melyet Nebesz János ház helyének hívnak = négyszáz Magyar forintokban, és annak előtte is lévén raita száz s Hetven Magyar forintya, azt is computalván az négyszáz Magyar forintokhoz, in summa adtuk Ötszáz és Hetven Magyar forintokba. Nemzetes Basik Daniel

Uramnak és Felesége Cekus Ersebet Aszsz. ket agon lévő gyermekek — Successorok, Legatáriusok — mostaniaknak és ennek utana Isten kegyelmiből Születendőeknek ily Conditioik allatt, hogy a Data praesens computando Tiz egész Esztendeig magunk és maradékunk ő kettőktől, és ket agon lévő maradékjoktól ki ne válthassuk, és maradékaink ki ne válthassak. El telvén pedig a megirt Esztendő, amikor Jusosan megirt ház helyünket kiváltására alkalmatosságot enged depositis deponendis, tudniillik Summa és tacta magokat és utriusque sexus maradékokal le tévén tartozzanak magok és maradékokjuk sine ullo Juris strepitu renitalni, per Vice Comitem Inelyti hujus Cmitis Gömöriensi abscissis universis humanitus excogitatis juridicis remediis et juristicior temporibus exequenda, hoc etiam declarato, hogy mi engedünk megirt Basik Daniel urunk Feleségének, kétagon lévő gyermekeinek azon Ház helyünken való Szabad épületet, úgy hogy ha ő kiglme, megnevezet Felesége és ket agon lévő maradiki azon megirt ház helyünken, akar mi nével nevezendő notabilis épületeket tesznek, és maradiki is tétetnek, tehát tempore redemptionis megbetsültetvén, tartozunk magunk és maradékunk ő kettő maguk és maradékjok az épületek becse szerint való arat, simul cum Capitali Summa deponálni in eurenti moneta. Az Ország Törvénye szerint való pedig magunkra és utriusque sexus maradékunkra assumalván, tartozunk megirt Basik Daniel Uramat, és Feleségét, és utriusque sexus maradékát minden Törvényel háborgatok ellen propriis expensis fatigiis meghóltalmazni, és azon Ház helyünket birodalmaban meghtartani, sub poena praenotata Summa per Dnum Vice-Comitem Inelyti hujus Cottus Gömöriensi. abscissis universis humanitús excogitatis juridicis juristiciorum temporibus exequenda. Adtuk pedig azon Ház helyünket minden hozza tartozando pertinentiakal és utilitasokal, földekkel, réteekkel, halászó vizeivel, makos bardos erdeivel, leggelő mezeivel, egy szóval minden jószágal valamint mi birtük és Praedecessoraink birtak szabad kortsma arrultásnak is annualván. Hoc etiam declarata, hogy ha Istennek úgy tetszik megirt Basik Daniel Uram és Felesége in utriusque sexu sine semine a Szetsény Familianal eléb defficialna, tehát in hoc casu azon meghirt Ház helyünk cum omnibus Pertinentiis sine ulla

soluzione Summa Pecuniaria mi reank és utriusque sexus maradikinkra imediate devalvassék. Melynek nagyob bizonyoságára és állandóbb erősségére adtunk ezen kezünk irásával és Pecsétünkkel corroboralt Contractusunkat in Oppido Csetnek die 8. Mensis Januarii Anno Millesimo, Sexcentesimo, Septuagesimo Quarto.

Szetsény Peter + keze kereszt vonassa	Franciscus Hidy, Plenipotentiaris Maritus
és Petsétye. (L. S.)	Dne Sophia Szetsény.
Coram me Ladisláo Zabreczky. (L. S.)	(L. S.)
Coram me Paulo Kallay de Sz. Miklós (L. S.)	
Coram me Joanne Szillassi (L. S.)	Coram me Stephano Török seniore. (L. S.)

8.

Gaál Szecsi Albinyi hegyen Levő Szőlőről való Levél.

Mi Torma Janos Gaál Szecs Varosanak Fő Biraja és fő Eskütt Szobonya Janos Roman György Varga-Janos közönséges Eskütt Birák Hajdu György, Drwe-Janos, Bodnár Pál Lakatos Janos Varga Gergely, Osoy Lazár : Varga Mihaly, Kopeso Andras Varos hites kerülője Orosz Illes. Parnay Gasi Andras Varos Prokatora, adgyuk tudtara es ertesere mindeneknek ez mi Levelünknek rendiben, valakik ez mi Levelünket latyak, Olvassak es hallyak jöve mi előnkben nemzetes es Vitezlő Keresztes Istvan Uram, es jelente eszt elő nyelvével az mi Polgari Szekünk es Szemelyünk előtt hogy Nagy Azarban lakozó Czenczi Istvan Uramtól vett volna egy parlagi Szőlő Eörökséget Eörök áron itt az Varosunknak Albiny nevü Szőlő hegyen 23 Magyar Forintokon mely Szőlőnek Eszaknal való szomszedsagaban Albinyi Lőrincz Mihaly Szőlője vagyon Nap keletről pedig Gyepü es Szanto mező, Delről való szomszedsagaban Szőlő ut es Nemzetes Szomse Laszlone Aszonyom Banyasz nevu Szőlője Nap nyugatról való szomszedsagaban Nemzetes Kalnasy Sandor Uram szöllei, es Varga Gergely Szőlője es Domina Janos parlaga ezek mind reá günek véggel, Vette meg pedig felül meg nevezet Keresztes Istvan Uram ezen felül meg nevezet parlag Szőlőt Eörök aronma-

gának, es feleségének Nemzetes Csurini Dasoczi Eva aszonynak, fiainak, Leányinak, es mind ket agon levő maradékinak fiurul fiura, Leányrul Leányra, nemzetiségrül nemzetiségre meg masolhatatlan keppen. Tovabba midőn Czenczi Istvan Uram az penzt fel vette volna Keresztes Istvan Uramtol Birak Uraim Czenczi Istvan Uramnak mondottak, hogy az be vőt Város szokasa szerint eő kgme Keresztes Istvan Uramat be vallana, mikor az penzt fel vötte Czenczi Istvan Uram Keresztes Istvan Uramot be vallotta mi előttünk, es ugyan azon parlagi szöllörül szolo Eörök Levelet is akkor atta mi előttünk nemzetes Keresztes Istvan Uramnak kinek igasagaért Keresztes Istvan Uram aldomas poharatis meg atta mindazon hozza tartozoival egyetemben Eöt Magyar forintokig, miis anakokaert Városunknak igaz Törvénye es rendelete szerint Tizen Eötöd napot adunk s meg ugyan három napot hogy ha itt közelnő valo attya fia keresne ha pedig tavulrul valo Atya fia találkozna arra Esztendőt s három napot attunk. Ez dolognak nagyobb bizonsagara oda fellyebb meg nevezet Keresztes Istvan Uramnak adgyuk ez mi Levelünket Városunknak Pecsetjevel megerősitven.

Datum Gaál Szécs, Anno 1683 Die 29 Aprilis.

9.

Generoso Domino Stephano Tott Comitatus de Ugocsa Commissario, Dno mihi observando. N. Tarna vel ibi, ubi.

Ajálom mindenben szolgálatomatt Kigelmednek.

Tegnap szinte az Midőn Mlgos Baro Perenyi Sigmond uramnál eő ngnál lőttem volna, hozzám Hozták az Kiglmed levelétt, mellyből megértettem az szegénységnek szó fogadatlanságúkat, azonnal mingyárt írtam Farabas David, és Tott János Uraméknak, hogy Hozzam jőjjenek az Mint elis jöttek vala, de meg értettem a mások relatiojából infirmatus vagyok Farabas Davidnének Sullyes betegsége iránt mint hogy Hellyes Vala az Menésége Davidnak, azért én sem vagyok Pogány Hogy olyas Sennődő Felesége mellül az urát el Hajtottam Volna, Hanem kiglmed Mellé kültem Tott János Uramat, nem különben írtam Kovács Josef Uramnakis, hogy még egy Nemes Embert külgyen kiglmed

Mellé, Kérem azért kiglmedett mentül szorosabban Lehett, Hajtassa kiglmed az Portiót ha Lehett két Három holnap alat is, mivel hogy bizonyos vagyok, Hogy ide assignalva vadnak 20 németek Executiora, és így ha a Szegénység most szaporan igyekezik az Portio megadásában, Hamaréb Le megyen rulluk az Német Executio.

Az Taxa Libellusaitis ugy Gondolom ki osztották Enyedy és Kovacs Josef Uramék, mind Birákon, ugy Libertinus Manusmissus Immunisque Armalista uramekon bátran Exequállya kiglmed az Taxát mivel VIszan Uram eő kiglme keményen szorgalmaztatott iránta, egyczersmind Had Hajtogyék Mindenütt. Irja kiglmed, Hogy az Hajdu Haza menne, éppen eő kiglmeire bízták az Dolgott azért meg mongya kiglmed az Hajdunak. Hogy meg ne Probállya mert bizony nem esik neki Pénzére, Hanem az Portio körül járjon éjel és nappal, mentül szebben és rendesebben szedgye, kiglmetel, de emellett keménynnk is lenni a hol szükségés épen.

Mához ket hét az Nemes vgye Gyülése, maga kiglmed el ne Felejese még elütte kiglmed maga Hellyiben egy Armalista Nemes Embert Constituáljon, akar kiglmed, akar Szegedy Uram Mind addig mig az nemes vmegye Gyülese fog Tartattni observallja kiglmed is az nemes vmegye Determinatioját Lova, és Fegyverre készen legyen kiglmednek egy nappal előtte az Gyülésnek ugy mint 16 Juny Sárvara jőjön kiglmetek ottan Fogunk össze Gyülni, és más nap Csoportosan fogunk az Gyülésre bé menni, mivel úgy Parancsoltatik. Ezutánis kiglmed Tudositását el Várom Maradok F. Ardo Die 3-ia Junnii 1744.

Kiglmednek

jó akarója szolg.

Megyeri János m. p.

Ajánluk szolgálatunkat Nemzetes Aszonyom Kelmednek.

Ezen Nemes Bihar Vármegyében helyezettett Mihályfalvá névű helységben, nemely portiók, és Jusok Kelmed Atyainak admoneri curans Uram eleitül el adva s zálogosítva, mostan pedig-

len ez Jure Successionis Kelmed Birtokába léven. Mivel N. Syllye János Uram (ugymint Frater natu major) ezen Nemes Bi: Vármegyének Substitutus Ispánya T. Thurzo János Uram Commissioja mellet; mely itten in partibus acludálva vagyon; Annak tehát erejével, mi alább írtak által, Törvényessen in Conformitate arti 52. 655. Foliorum Regni Legum, Kelmedet három fornitokkal admoneáltatni kívánná. Hogy ezen három fornitokat leválná, említet portiókat pediglen (rajta fekvő pénzt telyesen liquidálván), oly státusban a mint áltál adattának, integre et effective Viszsza botsátaná s- kezeihez ereztené Kelmed. Külömben admoneri Curans Uramnak Ő Kegyelmének Törvényes Igazságot inpendalnánk. Annakokáért miis Hivatalbéli Kötelességünk szerint, említett Iudicia Comissiót be telyesíteni s engedni kívánván, annak erejével felől említett három fornitokkal, melyek kezünknel (úgy mint in manibus Iudiciis) vadnak, meg irt Törvénynek Conformitása szerint, Kelmedet-Iudicialiter admonealjuk. Hogy Tudni illik nevezett három fornitokat vegye fel, és a megirt portiókat (helyesen rajta lévő pénzt liquidálván) totaliter et integre ámint áltál adottak admoneri Curans Uramnak remítálja, s- botsássaki Kelmed.

Mely dolog hogyha pörpatvarkodás nélkül amicis complanaltatik, Jóvaljó; különben fine Commissorum, adeoq omni modae Impensionis Juris et Aequitatis Terminusul reánk jövendő 1764 esztendőben Febr. 6-dik napját cum Subsequis Juris ac rebus ezen Bihar Vármegyében situált Mihályfalva nevű helységbe praesentifigálván, említett napra s- helyre suoquemodo hogy Kelmed Comparéaljon és non levationis liquidationis remissionisque helyes okát adgya per praesentes Certificáljuk s evocáljuk Kelmedet. Signatum Mihályfalva 22-a Xbris 1763.

Hivatalbéli szolgai

Kovaacsics György Tt. Bihar Várm. Subst. bírája.
Pongrácz Gábor fent említett Ns Vármegye Esküttye.

A kigyókról, tekintettel a Java szigetén élő főbb fajokra.

Dr. Lejtényi Károly.

A felső-magyarországi muzeum természetrajzi osztályának állattani részében önkénytelenül egy szekrény tartalma kelti fel a figyelmes szemlélő érdekeltségét, minthogy abban oly különös állatok vannak elhelyezve, melyek figyelmünket méltán megérdemlik, a mennyiben sem vidékünkön, sem hazánkban, de valljuk meg, hogy földrészünkön sem találhatók. Ezen állatok a forró égöv gyermekei, az Ind szigetvilágon honosak és Java szigetéről kerültek dr. Moskovics Leo hazánkfiának szivességéből, a felsőmagyarországi muzeum birtokába.

A kigyók, melyek most itt a borszeszben mozdulatlanul tűrik el a szemlélő vizsga tekintetét, őshazájukban félelmes voltak miatt nem egyszer voltak rémei az oda való lakosságnak. Hazájukat a természet minden bájaival ruházta fel egyrészt, de másrészt gondoskodott arról is, hogy bizonyos esetekben az ott tartózkodás nemcsak az idegennek, hanem a bennszülöttnek is lényelmetlen legyen. A gyakori földrengések, tűzhányók kitörései, bizonyos barlangok és sziklaüregekben lappangó szénsav-gőzök halálhozó tulajdonsága, végre a gerincezesek osztályához tartozó, különböző fajú, ragadozó vagy mérges természetű állatok nagy száma, képezi a mesés gazdag és elragadóan szép tartomány árnyoldalát. Java szigetén éppen ezért csak igen kevés kaukázai képes hosszabb ideig élélni, amennyiben az égalj idegen lakókra nézve határozottan káros hatással bír.

Örömittasan pihen meg a szem azon égöv gyönyörű vidékein, melyek többnyire már régi idők óta állanak az ember culturvekenysége alatt. A távolban feltűnik a magas hegylánczolat és ezüstfehér körvonalai élesen tűnnek ki az égboltozat azurkék színéből. A hegylánczolatok és fensíkok számos helyen még ősregi erdőkkel vannak borítva, és csak ha lejjebb szállunk a mélyebb fekvésű lapályok és rónaságok képezte vidékre: akkor változik meg előnyére a sziget látképe. Dús rizs-, dohány- és kávéültetvények váltakoznak egymással; a theabokor, tengeri és burgonyaföldek között a forró égöv kegyeltje, a pálma emeli égnek büszke fejét. Mindezen oly annyira különböző tájképeket az állatvilág népesíti be, mely színpompa és váltakozó testalak tekintetében számos, ritka és az ember szemét gyönyörködtető fajokkal bír; de másrészt veszélyes tulajdonságokat illetőleg oly nagy mennyiségű contingenst állít eléink, hogy e tekintetben megnyugodva gondolunk mérsékelt égövi tartományunknak az Isten ilyenü csapásától való mentességére.

A folyók és mocsarak partjain, a viruló ültetvények közé húzódva, a homokos rónák buczkái között, erdőségek és sziklás vidékeken, valamint az emberlakta községek, faluk, sőt városok közelében, a leglátogatottabb kertekben, sőt mi több még a házakban is csak úgy hemzseg a veszedelmes hullók egész serege, melyek közül már csak a velünkszületett hagyományos előítélet-nél fogva is, leginkább felkeltik érdeklődésünket a kigyók.

A kigyók már az őskorban, a régiek hitregetanában és symbolikájában nagy szerepet játszottak. Hajlékonyságuk és gyors testmozdulatuk miatt a gyorsaságot, hosszú életük miatt az időt jelképezték és az orvosi tudománynak is symbolumai voltak. A biblia a ravaszság és gonoszság személyesítőjeként szerepelteti őket.

A deucalion vízözön után Apolló megöli az iszapban elrejtőzött sárkánykigyót, vagyis az esőzések után bekövetkezett szárazság folytán az iszapban élő hullók tönkremennek.

Egyptomban koralakban, farkát szájában tartva ábrázolták, s mint ilyen, a nap pályakörét és az állatövét jelezte. — Argosban isteni tisztületben részesítették; az atheneiek egy a tempomban talált kigyót szent és sérthetetlennek tartva, mint városuk védnökét tisztelték. — Cadmust a költészet istennője kigyóvá

varázsolta, hogy az által dicsőségének örökkévalóságát jelképezze. — Az Indusok a kigyót mint a bölcsesség symbolumát tisztelték, a zsidók pedig ugyancsak istenként imádták.

Azon roppant tisztelet, melyet a régiek a kigyók irányában tanusítottak, bizonyos népeknél még mai nap is létezik és leginkább azon félelemből ered, melyet ezen állatfaj maga iránt gerjeszteni képes.

Az Indus- és Malai-nép ma is szentül hiszi, hogy egy kigyó elpusztításával mindenféle baj keletkezik, sőt Amboina szigetén annyira megy a babonás félelem, hogy a benszülöttek közül senki sem meri bántani az óriás kigyót, attól tartva, miszerint a megölt féreggel a gyilkos is elveszti életét. A Galla-, Dinka- és Schilluk-négek az afrikai óriás-kigyótól származtatják az emberi fajt és azokat saját édes rokonaik gyanánt tekintik. Hogy mennyire megy a kigyókat illető téves hit, mutatja az, miszerint felvilágosodottabb arabs kereskedők, kiknek észbeli tehetsége minden esetre magasabb fokon áll, mint a fennevezett néger-törzseké, azt beszélik, hogy utazásuk alkalmával, a Nyanza tó szigetein egy beszélni tudó kigyófajt találtak, mely szerintök egyenesen a paradicsombeli őskigyótól származik.

De nemcsak a műveletlen vadnépek bírnak ily csodálatos fogalmakkal; még az Európaiak is, mint az orosz, délnémet és olasz földműves is tiszteletben tartja a kigyót és örül neki, ha az véletlenül hajlékába húzódik.

Ezen tisztelet és örömrészlet persze nem mindenütt jut ki nekik részül, sőt gyakoribb az undor és félelemszülte üldözés, mely vidékenként velük szemben nyilvánul.

Észak- és Közép-Európában csak kevés és ártalmatlan kigyófajt ismerünk, de már Dél-Európában (Magyarországban is) él egy mérges kigyó, mely küllemére oly annyira hasonlít egy másik, de nem veszedelmes fajhoz, hogy azt emettől igen nehéz megkülönböztetni. A mérges kigyófajok szaporodnak a déli égövhöz közeledve, mely mint egyáltalában a növény- és állatvilág, úgy különösen a kigyók óriás példányainak is hazája; ezek azonban távolról sem oly veszedelmesek, mint azt hajdani leírások szerint képzelni lehetne.

Egyébiránt, hogy a kigyókban, bármennyire undorodjunk is tőlük, nem mindig a méltán üldözött ellenséget kell látnunk: meggyőz szervezetöknek ismerete.

Hosszúra nyúlt testökön hiányzanak a végtagok: a fejcsonjtainak mozgékony összeköttetése által a száj és toroküreg felette tágítható, habár léteznek oly fajták is, melyek szűk nyílásu és nem tágítható szájüreggel bírnak, vagy pedig hátsó végtagokat, illetőleg azok csontjait mutatják. A mellső-végtagok, valamint a vállöv rendszerint minden kigyónál hiányzanak. A koponyaüreg igen hosszúra nyúlt; az állcsontok és szájpadsontok egymásközt és a koponyával, porczok útján mozgékonyan vannak összekötve; ennek folytán a szájnylás és a szájüreg tetemesen kitágulhat, mit azon körülmény is növel, hogy az állcsont vagy állkapocs ágai külön váltak és egy ruganyos szalag által összekötve tetemes szétterjedő képességgel bírnak. Az állkapocs fogazata egy sorban helyeződik, míg a felső állcsontokban a fogak többnyire kettős sorban állanak, hátrafelé görbült alakkal bírnak és a zsákmány lenyelésekor abba belekapaszkodva, mint horgok működnek, melyek a falatnak a szájból való kisíklását akadályozzák.

Ezen horogalaku fogak mozdulatlanul állanak az állcsonton; nem úgy a méregfogak. Ezek a felső állkapocs hátsó részén vannak elhelyezve, hosszátmérőjükben átfúrva, alapjuk felé egy méreg-mirigy kivezető csövével függnek össze, melyből a mérges váladék a fog esatornáján át a fog által okozott sebbe jut. Ezen méregfogak az állkapocs szétnyitásával felemelkednek és a harapás alkalmával a zsákmány testébe csapódnak; ugyanekkor a halánték-izmok nyomása következtében a méregmirigyből a méreg kisajtoltatva, a vezetéken és fogcsatornán át közvetlenül a sebbe jut, és a megragadott állatnak néha rögtön bekövetkező halálát okozza.

A méreg hatása függ a kigyó fajtától, annak nagyságától, a mirigy tevékenységétől és telítettségétől, a megharapott egyén nagyságától és szervültségétől; de változik még az évszak és éghajlat körül ményeihez képest is. Melegvérű állatokra veszélyesebb mint hűlők, két élteuk, vagy halakra nézve; a forró égöv alatt gyorsabb és veszedelmesebb mint a mérsékelt égöv alatt, de a meleg időjárás is fokozottabb hatást idéz elő mint a hűvös vagy hideg, szellős idő.

A testet különböző alaku és számu szarupikkely fedi, melyeknek elhelyezése a különböző fajták szerint változik s czéljuk a tovakúszás lehetővé tétele. A kigyók évenként többször változtatják külbőrüket, mely az által válik lehetővé, hogy elől a fején megreped, s így az állat régi ruhájából mintegy kibúvhatik. A test a forró égöv alatt előforduló kigyóknál élénkebb színezetű és igen gyakori azon eset, hogy a környezet színéhez alkalmazkodik, pl. a tengeri kigyó a víztükör sötét kék színében pompázik a homoki kigyó egyszerű sárga színű stb.

Az állat belszerveinek szerkezete megfelel a test külalkatának. A bázsing vékony, igen hosszú és tágulékony, hátrafelé átmegy a zsákalakúlag kiszélesedő gyomorba, mely után egy aránylag rövid és kevésbé hajlott vékony bél következik. A légcső eleje, a gége, igen előre van helyezve a szájüregben, úgy, hogy midőn az állat aránylag nagy falatot készül lenyelni, a gége előre tolódik, a légzés ez által megkönnyítettik, illetőleg az elfúlás megakadályoztatik. A légcső, mely igen hosszú, néha már lefutásában is légeserét közvetítő sejtekkel van bélelve. A bal tüdő többnyire csak durványosan van meg, míg a jobb tüdő annál hatalmasabban van kifejlődve és hátsó végén tömlőalakú légartány nyúl bír.

A hallási érzék nem rendelkezik hangvezető készülékkel, hiányzik tehát a külfül; a szemet pedig nem fedik szemhéjjak, hanem egy erős, óraüvegszerű, átlátszó külburok szolgál védelmére, mely megett nagy mennyiségű könnyedv fejlődik. Az orrnyílások az arczorr elején vagy oldalán fekszenek. A hasított kéthegyű nyelv felette mozgékony, szarunemű és nem mint izlési, hanem mint tapintási érzék működik, tokkal bír és akként van elhelyezve, hogy a szájnyílás egy bemetszésén át, zárt ajkak mellett is szabadon mozoghat ki és be.

A kigyók ismert kuszó mozgásuk alkalmával a bordahegyek által vannak alátámasztva; a némely fajtáknál durványosan jelen levő hátsó végtagok a helyváltoztatásnál nem működnek közre. A mellső-végtagok egyáltalában nem szerepelnek, amennyiben a vállöv és szegycsonttal együtt teljesen hiányzanak.

A gerincoszlop oldalaslagos mozgékonyasága igen nagy, azonban a fel- s lefelé való hajlás lehetetlennek mutatkozik. A

fejre következő második csigolya már álbordákkal bir és minden törzscsigolya ugyanesak ilyenekkel áll eléggé laza összeköttetésben, mi által az oldalhajlásokon kívül a törzs összehúzódhatik és elernyedhet.

A csigolyák száma változó; ösmerünk oly fajokat, melyeknek száma a 400-at is meghaladja.

A kigyó tápszereit a legtöbb esetben az állatvilágból szerzi be; a meleg és hidegvérű állatok egyaránt kedveltek előtte. Hirtelen pattan kiszemelt áldozatára és vagy reá tekerődve fojtja meg, vagy pedig méregfogával sebet ütve rajta, mérgével öli meg, s az életjelt már nem mutató hullát egészben nyeli le.

Sokszor megtörténik, hogy a zsákmánynak elnyelt része már felemésztetett, a szájból kilógó fele pedig a levegő hatása alatt enyészetnek indult. Nagy fáradsággal történik tehát a nyelés, de a nyálmirigyek erős működése és a fent említett gégeszervezet segítségével biztosan.

A nyelés fáradságos munkájának végeztével a testi erők tetemesen ellankadnak, miért is az állat hosszabb ideig tétlenül nyugszik, ez alatt azonban az emésztés lassan bár, de folytonosan működik.

Szaporodásukat illetőleg, a nőstény csekély számu, de aránylag nagy petéket rak, melyekben az ébrény kifejlődése többé kevésbé van előre haladva. Fogságban levő viselő nőstények néha élő fiakat is szülnek, éppen úgy, mint azt a szabadon élő tengeri kigyók- vagy a keresztes viperánál is tapasztalhatjuk.

A mérsékelt égöv alatt csak csekély számu, kis testű fajok tenyésznek; a nagyok és színpompásak azonban a forró égöv alatt fordulnak elő. Ezek a forró hónapok alatt az iszapba fúrva be magukat nyári álomba merülnek, míg a mérsékelt égöviek a téli hónapokban összebújva valóságos téli álmot alusznak, sőt a a hőfoknak zerus alá való sülyedésekor még meg is fagynak. Majdnem mindnyájan, végbélnyílásuk mellett levő mirigyek váladékával, átható bűzt terjesztenek.

A kigyók érzékei, a tapintás kivételével, csak kevésbé vannak kifejlődve. A tapintás főszékhelye a nyelv, mely ha csak a kigyó nem nyugszik, folytonosan ide-oda mozog. Az állat, mielőtt helyét változtatja, vagy ingerelve támadásra készül, esetleg

zsákmány után jár, nyelvével folyton kémkedik, avval szerevezve magának bizonytságot a közelében levő tárgy természetéről. Arabiában általánosan el van terjedve azon hit, miszerint a kigyó nyelvével idézi elő a halálos sértést, és ezen okból az odavalók ha csak szerit tehetik, a nyelvet lemetszik és ekként törekednek, — megszabadúlva a kigyó ezen veszélyesnek képzelt szervétől — az állatokat megszelidíteni. Az esetleg nem mérges, ártalmatlan kigyók megfosztva tapintási szervüktől, csakhamar elvesztik étvágyukat és lassan de biztosan tönkre mennek.

A kigyók többi érzékszervei kevésbé vannak kifejlődve; érző tehetségük csekély és inkább érzéketlenségnek mondható, mert némelyek oly sértéseket és kízásokat is képesek elviselni, milyenekkel magasabb szervezetű állatok mihamar tönkre jutnának.

A kigyók egyáltalában rosszul látnak a bőrváltás előtt pedig alig képesek a közelfekvő tárgyakat megkülömböztetni, miután a szemet védő, kemény, óraüvegszerű fedő hártýának külső része szintén leválík, előbb azonban még tejszerűen megzavarodik. A szemek mindegyike különbözű irányban, függetlenül egymástól képes mozogni. A kigyók szemeinek kifejezéséről sok mindenféle mende-monda kering, ismeretes a nekik tulajdonított megigézű képesség; sokkal valószínűbb azonban, hogy ennek a megigézű tekintetnek hatása a megigézetteknek félelmétől származík.

A hallás még alantabbi fokán áll a kifejlődésnek. Némely tudósok határozottan tagadják, hogy a kigyók egyes hangokat vagy zörejeket megkülömböztetni képesek lennének, mások azonban az ellenkezőt állítják. Lenz, ki igen sokat foglalkozott a kigyók tanulmányozásával, azt találta, hogy azok csak azon hangokat képesek észrevenni, melyek erejüknel fogva a levegűt vagy talajt annyira megrezegtetik, hogy e rezgéseket a kigyók kültakarója vezetí eszméletökhöz. Ellenben Brehm és mások, kiknek az ind kigyóbüvölöket szemlélni alkalmuk volt, ellenérvül azon körülményt hozzák fel, hogy az azok által idomított kigyók a klarinet egy nemének hangja után mindenféle testhajlásokat és táncmozdúlatokat tesznek; ez pedig a hallás némi fejlettségére mutat.

Bár a fül szervezete kezdetlegesebb mint az orr, még is a szaglás gyengébb. Ezen szerv felette rövid ideggel bír, úgy hogy ennek végződéseit nem is vagyunk képesek felfedezni.

Észbeli tehetségük igen csekély, oly annyira, hogy bátran mondhatjuk, miszerint az elme alsó fokán álló hüllők között, a kigyók foglalják el az utolsó helyet.

Günther 1858-ban 635 fajt különböztetett meg, már Jan 1863-ban 780-ra teszi azok számát és Wallace 970-et sorol fel. Günther 635 fajából negyven az Óvilág északi részében él, 80 az Aethiopiai, 240 az Ind, 50 az Australiai, 75 az Újvilág északi részében és 150 a déli újvilági vidékeken tartózkodik.

A kigyók mindnyájan többé-kevésbbé félnék állatok s inkább az oly vidékeket kedvelik, hol elegendő rejtékhelyeket találhatnak; hol ezek hiányoznak, ott igen kevés faj él, vagy egyáltalában nem is fordul elő. Így Schweinfurth afrikai utazó legnagyobb esodálkozására a Bongó-földön nem talált kigyókat; kérdésére azt felelték az odavaló lakosok, hogy a köves talaj a forró évszak beálltával nem repedezik meg úgy mint a fekete nyirok, mely megfelelő búvóhelyeket szolgáltat a kigyók számára a szárazság beálltával, vagy ha a forró napsugarak folytán az ott gyakran előforduló fűgések bekövetkeznek.

Táplálkozási és egyéb szokásaik az éghajlatok, sőt az évszakok szerint is nagyon különbözők. Némelyek nappaliak, mások éjjeliek; ide tartoznak különösen a mérgesek. Némelyek kerülnek az emberi lakot, mások azonban felkeresik; így Brehms állítása szerint azon 20.000 ember közül, melyet Indiában a kigyók évenként megmarnak, a legnagyobb rész nem várt hálótársának esik áldozatul. Táplálékok leginkább eleven állatok, némelyek azonban a dögöt, sőt a gyümölcsöt sem vetik meg.

A mérges kigyók zsákmányuk elejtésénél egészen másképen járnak el, mint a nem mérgesek. Az utóbbiak mindenkor nagyobb gyorsaságot és mozgékonyaságot tanúsítanak, minthogy áldozatukra a szó szoros értelmében vadászni kénytelenek; a mérgesek ellenben szervezetükkal és mérges tulajdonságukkal megegyezőleg a tápszer beszerzésénél elrejtőzve lesik az alkalmas pillanatot, hogy kellő időben búvhelyükről a kiszemelt prédára ves-

sék magukat és méregfogaikat azok testébe ütve, nyugodtan várják be a méreg öldöklő, biztos hatását.

Még a legujabb időkig is el volt terjedve azon nézet, miszerint a kigyók nem isznak; ezen állítás azonban valótlan, a mennyiben a természet az ellenkezőt bizonyítja. Némelyek egészen rendesen veszik fel és nyelik le vízszükségletüket, mások csak a nyelvüket nedvesítik meg, mintegy felnyalva a levelekre lecsapódó harmatcsöppeket. Ez utóbbiak hetek, sőt hónapokon keresztül képesek élélni anélkül, hogy szomjukat kielégíteni törekednének, míg ismét egyesek egyáltalában nem tudják nélkülözni a vizet.

A kigyók megszeliidítésével már régi idők óta foglalkoznak, biztos jóindulatjukról azonban soha sem lehetünk meggyőződve; egy szeszélyes perczekben ép úgy megmarják ápolójukat, mint miképen máskor bármely idegennél is csendesen viselik magukat. Valószínű, sőt bizonyosnak mondható, hogy az indus kigyóbüvölők, ha a kigyókat méregfogaiktól nem is fosztják meg, mégis mindig gondoskodnak arról, hogy mutatványaikat megelőzőleg a kigyót ártalmatlanná tegyék, mit az által érnek el, hogy egy eléje tartott bőrdarabba harapni késztetik, mi által a méregmirígy tömlője egy időre kiürül.

Ezek után ismerkedjünk meg már most a gyűjteményünkben levő egypár jelesebb fajtaival.

A *Vörös kigyó* (*cylindrophis rufus* — *Rothschlange*, *Brehm*) az úgynevezett féregalaku kigyókhoz tartozik, Java szigetén otthonos, barnás vagy feketés alapszínnel bír, és csak feje megetti nyaköve, valamint farka tündöklő élénk koralpiros színben. A test alja rendetlenül elhelyezett harántsávokat mutat s hossza 80 ctmtr körül változik. Csak ritkán kerül elő a föld felszínére, többnyire mélyen befúrja magát a talajba, hol rovarok, férgek, kisebb hüllők és emlősökkel táplálkozik.

A *Tigrisfaló* (*Python molurus* — *Tiegerschlange*), Kelet-Indiában és szigetein honos, a 7—8 méter testhosszat is eléri. A fej mellső része paizsokkal fedett, hátulján pikkelyek láthatók; szennyes testszínű, a homlok és tarkón ellenben világos barna; hasonlóan barna a hátközepe is, mely itt néha sárga színnel változik. Az orrnyílástól a szemeken át hátra a szájszegletekig

hasonló barna sáv vonúl el, valamint a szemek alatt is egy ugyanily színű **V** formájú folt látható, mely hegyével mellfelé irányul. A háton végig hátrafelé egy sárga középponttal bíró rendetlen négyszögekből álló barnás folt sor terjed; oldalt ezen foltok mellett ugyanily, de kisebb foltok vannak elhelyezve. A test pikkelyzetének elrendezése felette complicált.

A *Rácsos-kigyó* (*Python reticulatus* — *Gitter-Netzschlange*) az előbbinél gyakrabban található. Testhossza körülbelül ugyanaz. Alapszíne világos sárgás, barnás vagy sötétbarna. Felülete világosabb vagy sötétebb pontok, sávok és foltok elhelyezése következtében hálózatos rajzot mutat.

Ezen két óriás kigyófajt gyakran összetévesztik és mesés történeteket regélnek róluk a bennszülöttek; mindezekre azonban nem lehet sokat adni, mert a többi között oly esetek, a midőn egy ily óriás kigyó egy bivalyt nyelt volna le, bátran a képtelenségek országába sorolhatók. Kisebb emlősökkel táplálkoznak, és csak kifejtettebb példányok próbálkoznak meg néha fiatalabb szarvasborjikkal.

Felette szép külsővel bírnak az úgynevezett *Dendrophidák* (*Fénysikló* — *Glanznatter*) melyek közül a *Schockari* (*Dendrophis pictus Schockari*) említendő meg. Egy és fél méter hosszú teste igen vékony s oldalt összenyomott, valamint farka is, mely a testhossz majdnem egy harmadát képezi; barna fémfényű alapszínében sárga csíkok és sávok foglalnak helyet. Inkább a dombos vidékeken él; kisebb hüllők, madarak és kétéltűekre vadász, fiatalabb korában azonban férgek és rovarokkal is megelégszik. Hirtelen haragú természete folytán mindig harezkészen áll.

Az *Oster-kigyó*khöz tartozó *Passerita* (*Passerita purpurascens et fusca* — *Baumschnüffler*) hosszú, vékony s oldalt összenyomott testtel bír, míg farka, mely szintén igen hosszú és vékony, inkább zsinórszerű. Ezen utóbbi tulajdonsága miatt nyerte az „ostorkigyó“ nevét. Feje lapos, hosszúkás; a száj mellfelé ormányban végződik, melynek azonban tulajdonképeni célját meg nem magyarázhatjuk. Testszíne szürkésbarna, bíborpirosan márványozott és sötétbarnán pontozott; a bőr a pikkelyek közt fehér és fekete, míg a fejet borító paizsok szélei sárgán

szegélyezettek. A testhossz 130 cm'rrre tehető, melynek több mint egyharmadát a farkra kell számítani.

Rokon az előbb leírt fajtával az *Ularburong*, mely a *Dipsadidák* (*Nachtschlange*) családjához tartozik és otthonjában igen gyakori. Színezése felette pompás; testének fekete fémfényű alapszíne szürkés körkörös sávok (40—90) által tarkázott; a has egyszerűen fekete vagy feketén márványozott. Kifejlett példányok 2 méternyire is megnőnek és nagyságuk egynegyede a farkhosszra jut. Nem mérges kigyó, bár szokásai oly esetben, ha harapni készül, igen hasonlítanak a mérgesekéhez.

A Szemölcsös kigyó (*Acrochordus javanicus*, *Warzenschlange*) teste igen különös felületet mutat; ugyanis a pikkelyek alapjáról felfelé apró tövisek emelkednek ki, melyek által a kigyó ezt a bizonyos jellegző szemölcsös küllemet nyeri. A fej rövid, vaskos és lapos, a két nagy szem erősen előre helyezett, az orrlíkok közel egymáshoz állók, a szájnylás nem felette tág. A test alapszíne barna, mely az oldalakon sárgába játszik; a fiatal állatoké sötétbarnán foltozott. A meglett kora példányok $2\frac{1}{2}$ métert is elérnek. Vízi lakókkal táplálkoznak, bár némelyek szerint egyesek gyomrában gyümölcscrészek is találtak. Dühös, harapós természetűek.

A *Pama* vagy *Bungarus fasciatus* több válfajokkal bír, melyek mindegyike igen veszélyes, mérges természetű kigyó. A testhossz 1.3—2 méter között váltakozik. A fej tojás alakú, kicsiny, majdnem észrevétlenül megy át a nyakba, a test is hengereszerű vagy tompán háromszegű vastag, a fark inkább rövid; a szájnylás kicsiny; a test alapszíne fekete vagy kékes fekete, számos sárga övekkel tarkázva.

Ennek válfaja a *Paraguda* (*Bungarus coeruleus*), melynek háta kékes vagy barnásfekete, hasa szennyes fehér és a hátton számos keskeny szintén fehéres harántsáv látható, a fej felül fehér és fekete harántsávval bír, vagy egyéb sávzott rajzot mutat.

E két faj felette ártalmas, és pedig főleg az által válik veszélyessé, hogy nagyon szereti az emberi lakásokat felkeresni, hová zajtalanul belopódzva, ha idejekorán észre nem véteik, beviszi a biztos halált.

Ugyancsak veszélyesek gyorsan ölő mérgük hatása miatt az úgynevezett *Paizsos kigyók* (*Naja — Schildviper*), ezek közül a *Szemüveges kigyó* (*Naja tripudians — Brillenschlange*), mely majdnem 2 méternyi hosszra megnő és halványbarnás színű, habár e szín sokkal inkább elmosódott, mert az egyes pikkely közők halványsárga vagy fehér színben világlanak. Nevét onnét nyerte, hogy a halványsárga alapszínű nyak felső oldalán szemüveg alakú világosabb rajz látható, feketén szegélyezve.

Honában számos válfajt különböztetnek meg; mindnyájának nyaka két oldalt ellaposítható.

Ugyane családdhoz tartozik még egy másik u. n. *kalapos Naja* (*Naja elapsa, Königshutschlange*), mely azonban majdnem 4 méternyre nő. Ez is számos válfajjal bír testszíne is felette változik; háta sötétzöld, basa ellenben halványzöldes; a pikkelyek feketén szegélyezettek; a törzs és fark számos ferdén futó világosabb övvel van tarkázva. Fialat állatok színezése még sokkal változóbb, úgy, hogy azokat egyenkint pontosan leírni alig lehet. Ligetekben és növénydús virányokban tanyázik, hol előszeretettel faodúban választja lakását; jól mászik és kitűnően képes úszni.

Átmenetet képeznek a szárazföldi kigyóktól a vízben lakókhoz az úgynevezett lapos farkuak (*Platurus, Plattschwänze*).

Ezek közül a *Sávós kigyó* érdemel említést (*Platurus fasciatus — Zeilenschlange*), melynek testhossza másfél méter körül változik; a test hátrésze kékes vagy zöldeskék, míg a hasoldal szennyes fehér vagy sárga; 25—50 sötét öv köríti a testet, a fejen és nyakon pedig sötét haránt- és oldalsávok különös alakú rajzot képeznek. Aránylag csekély számban fordulnak elő; a vízben élnek és ott éppen oly veszélyesekké válhatnak, mint a szárazföldi mérges kigyók a szilárd talajon; marásuk okvetlen halálos, sőt a méreg némelyeknél gyorsabban öl mint bármely más szárazföldi kigyónál.

Kizárólag a tengerben lakókhoz soroljuk még a kétszínű *Pelamist* (*Pelamis bicolor Plattchenschlange*), mely az Ind szigetvilág tengerközeiben igen gyakori; alig éri el az 1 méter testhosszat, hátán barnás fekete, hasán fehér vagy sárgás; a fark felé e két sötét és világos szín összevegyülve, számos foltokat és

sávokat mutat. Nevezetes, hogy orrlíkait széles fedőkkel zárhatja el; a fark két oldalt lapított, mely utóbbi tulajdonságával képes a vizet oly kecsesen átszelni. Inkább csak a partok mellett tartózkodva, a tenger nyiltabb részei felé nem igen merészkedik; fogságba kerülve néhány nap alatt elpusztúl; többnyire kisebb halak- és tengeri puhányokkal táplálkozik. Az általa ejtett sebekvetetlenül halálos.

A mérges kigyók egy nevezetes és félelmetes családját képezik a viperák, melyek közül a nevezetesebb alakokhoz Java szigetén a *Lánczos viperát* (*Vipera Russelii*, *Kettenviper*) soroljuk. Ez néha $2\frac{1}{2}$ métert ér el s családjának majdnem a legszebb képviselőihez tartozik. A fej inkább hosszú, az orrnyílások nagyok és a fark igen hosszú és vékony; a hát barnás, sárgás, szürkés vagy vereses, és három egymás mellett sorban álló sötétebb és fehér, vagy sárgásan szegélyezett foltokkal van tarkázva, melyek együttesen lánczalakú rajzot képeznek. Ezen foltok a farkfelé sávok alakjába mennek át; ugyancsak foltozott ily sávokkal a fej teteje is. A vipera, különben mint családjának más képviselője, nagy színgazdagságáról ismeretes. Igen veszélyes, sőt mondhatni halálos sebeket ejt; nappal tunyán hever és csak éjjel jár zsákmány után, mely kisebb emlősök, hüllők és kétéltűekből áll.

Ezek a Java szigetén élő főbb kigyófajok, melyekhez még az itt nem említett nagyon sok árnyalat, eltérés, válfaj sorakozik.

Meggyőződhetünk a jelen hézagos sorokból is, hogy mily fontos tényezők az állati élet kifejlesztésére az éghajlati és talajviszonyok.

A természet mindig következetes önmagához. A mely föltételek megtermik a főszegecses pálmát, a zúgó bambusz-erdőt, ugyanazok életre hívják a növényóriások lábainál prédára leső szörnnyeket is.

A *nagyszerűnek* árnyékában születik az *iszonyatos*.

Kassa vidékének Umbelliferái.

Ismerteti: Szekeress Ödön.

Az Umbelliferák igen sokoldalúlag kötik le figyelmünket. Érdeklődést kelt nagy számuk, mert egyikét képezik a legnépesebb növényesaládoknak; könnyen felismerhetők, állandó karakteristikonul bírván az egyszerű vagy összetett ernyővirágzatot; általános elterjedtségnek örvendenek, mert e család képviselőivel lépten-nyomon találkozunk. Keressük föl vizenyős, mocsaras réteinket, látogassuk meg tölgy-, bükk- és fenyőkkel ékeskedő erdeinket, avagy sovány legelőinket: a mily előszeretettel tanyáznak ott, épen oly mohó életerővel törnek elő ennek száraz talajából. Mint hasznos kerti növényeket termesztí konyhakertjeinkben a kertész; mint dús tápanyagot tartalmazó füvek díszlenek tarka réteken; majd ijesztőleg tekintenek egyes fajaik a szemlélőre, gyilkoló mérgükkel félelemre intve; majd háláját nyilvánítja nekik az üdülő beteg, mert gyógyító szert tőlük nyert.

Ily sokszerűleg kötve le figyelmünket, nem végzek fölösleges munkát, ha flóránk Umbelliferáit ismertetem meg t. olvasóimmal, olyan külsőt szándékozván e rövid ismertetésben kezükbe adni, melynek segélyével bátran léphetnek az ernyősök nagy családjának körébe, megismerhetik nálunk honos tagjait egyetemleg és egyenkint.

Az Umbelliferák *gyökere* gömb-, retek-, karó- vagy orsó-idomú főgyökér, melyből a nagyszámú mellékgyökök erednek. A rostedénynyalábok a közepén futnak végig, gyakran megfásod-

nak vagy meghúsosodnak, kívül vastag kéregréteggel vannak borítva. A rostedénynyalábok közepett nem ritkán többé-kevésbbé megvastagodott bélt észlelhetni, a midőn a rostedénynyalábok hüvelyként övezik ezt, mely hüvelyen a bélsugársejtek törnek keresztül (pl. *Daucus Carota*). A mellékgyökerek sokszerűleg ágaznak szét s dúsan meg vannak rakva epidermis képletekkel — gyök-hajakkal —, melyek a tápanyag felszívására rendelvek. A gyökér legtöbb esetben kétéves, gyakran évelő, némelyeknél egyéves.

Valamennyi nálunk előforduló Umbellifera szára fűnemű; fás törzsszel flóránkban egyetlen faj sem kérkedik. A hengeres száralak váltakozik a szegletessel, mely mindkét esetben lehet rovátkás, midőn fölületén mélyebb vagy kevésbbé mély barázdákat vehetni észre, melyek a szár hosszában futnak végig s rendszert csak ott szűnnek meg, hol a szár ernyősugarakra ágazik szét, sőt gyakran még ezekre is átterjednek; lehet sima, midőn ily barázdák a szár felületén nem vehetők észre; lehet finomabb vagy durvább szőrökkel fedve, vagy egészen kopasz. A szár belsejét a rostedénynyalábokon belül laza bélállomány tölti ki, mely azonban hiányozhatik is, mi által az üreges, csöves lesz, mely üregek néhány fajnál a levélnyéltre is átterjednek. A száron fölépő bütykök izeltté teszik ezt. A lapos epidemissejtek rendszert chlorophyllt tartalmaznak, minek folytán a szár zöld színt nyer; de vannak Umbelliferák, melyek a nevezett sejtekben más színező anyagokkal rendelkeznek, s így a szár kékesnek vagy pirosónak, avagy pirosan és barnán foltozotttnak tűnik föl. A cymös, racemös s a dichotom elágazási módoknak igen szép példáira akadhatni nálunk, de nem ritka az sem, hogy a szár ágatlanul emelkedik föl egész az ernyőig.

Levelek dolgában az ernyősök majd szegényebbek, majd gazdagabbak. Némelyek csak szárlevelekkel bírnak, mások ellenben szárleveleken kívül még tőlevelekkel is el vannak látva, mely utóbbiak levélrózsát képeznek, minek közepéből emelkedik föl a törzs. A szárlevelek legtöbbször váltakozó, ritkán átellenes vagy keresztben átellenes állásúak. Ily helyzetet foglalva el a levelek gyakran a kifejlettség legmagasabb fokát érik el, midőn ugyanis hüvelyt, nyélt és lemezt lehet rajtuk megkülönböztetni. A hüvely leggyakrabban jelentékenyen van kifejlődve úgy a tő- mint a

szárleveleknél, mindig hasított, kiszélesedő, néha hasasan felfúvódott. A nyél hengeres, félhengerded, lapított, barázdált, sima, szőrös, csöves, néha egészen hiányzik s ekkor állunk szemközt az ülő, szárórelő vagy átnőtt levelekkel. A lemez ritkán egyszerű, rendszerint összetett, még pedig legtöbbször páratlanul szárnyalt. Az egyszerűen, kétszer, háromszor, vagy többször szárnyalt levelek metszetei tojásdadok, kerülékesek, szívídomúak, hosszúkásak, lándzsások, vonalídomúak, hegyezettek, sallangosak, csipkésék, fogazottak, fűrészeltek, tüskések, épszlűek, épek, hasábosak, ujjazottak, fényesek, fénytelenek, szőrösek, kopaszak világos vagy sötétzöldek stb.

A *virágzat* egyszerű vagy összetett ernyőt képez, s ezen állandó karakteristikontól nyerte a család elnevezését is. Az ernyő sugarainak tövében álló levélkör gallérnak mondjuk, mely lehet egy- vagy több levelű, avagy teljesen hiányozhatik is. Ha az egyes ernyősugarak újból ernyőszerűleg szétágaznak, ernyőcskéket viselnek, akkor a virágzat összetett ernyő. Az ernyőcské sugarai tövükön szintén lehetnek ellátva egy- vagy többlevelű levélkörrel, úgynevezett gallérkával.

A *virágok* tökéletesek és hiánytalanok; kehely, pártá, poroda és termőből állanak. A kehely, pártá és poroda tövükön egymással összenőttek, miért is kehelyhez nőtt virágúaknak (*calyci-floreae*) mondjuk az ernyősök virágait. A kehely rendszerint nagyon kicsiny, csöve a maghonzhoz nőtt, csupán öt foga áll szabadon; gyakran azonban hiányzik ez, sőt maga a csésze is csak durványos. A pártá öt tojásdad, viasztojásdad, szívídomú, viasztojásdad, szívídomú, hegyes, tompa, csonka, szálas, sárga, fehér vagy rózsaszínű, egymásközt szabad szirmokból (*eleutheropetaleae*) áll. E szirmok alapjukkal a kehelyhez nőttek s ennek fogaival váltokozva állanak. Gyakran az ernyőben helyfoglaló virágok körül a szélsők nagyobb szirmú pártával vannak ellátva, s ilyenkor az ernyőt sugarasnak mondjuk. A porodák száma öt, melyek éppen úgy mint a szirmok a bimbóban befelé hengerednek. A porodák szálcái a szirmok tövéhez nőttek; a porhon hosszúkás s egy ereszték által két félre van osztva. Néha a poroda szálcája hiányzik, s ez esetben a porhon a maghonzon ül. A maghonz egy válaszfal által két részre van beosztva, mindegyik üregben egy-

egy csüngő pete foglal helyet. A két bibeszár alapja tányérszerűleg kiszélesedik, húsosan megduzzad s a maghont a bibeváncos-sal vagy bibetalppal díszíti. A maghón alsó állású.

A maghónból fejlődő *termés* hosszúkás, tojásdad, gömb-idomú, előlről, vagy oldalról lapított. Felülete csupasz, vagy szőrökkel fődött; gyakran a megmaradt s elszáradt csésze koronázza. E termés két gerezdre válik szét, melyek egy oszlopocska — ereszték — által függnék össze felső részükön. Maga az ereszték felülről hasad be félig vagy ezentúl, míg a termés gerezdjei alúlról válnak el az eresztéktől, vagy ezzel összeforrnak. Minden gerezden meg lehet különböztetni egy külső — háti — részt, s egy belső — hasi — részt. A gerezd hosszában többé-kevésbé kiemelkedő vonalak húzódnak, melyeket bordáknak nevezünk; ezek közül a középső a gerincz, a két legkülső, mely az eresztéket fődí, a szélső borda s a közbefoglaltak az oldalbordák. Mind az öt együttvéve: főborda. De ezen főbordák között gyakran még más négyet is találunk, a mellékbordákat. A bordák száma, minősége, jelen vagy távolléte s helyzete fontos ismertetőjelül szolgál az egyes fajoknál. A bordák között barázdák, u. n. völgyecskék húzódnak, melyek számos Umbelliferánál egy vagy több, olajat vagy gyantát tartalmazó csíkkal vannak ellátva. A gerezdek felső részét nemritkán a megmaradt bibeszár csőrszerű nyúlvánnyal díszíti, mely vagy egyenes, vagy pedig kifelé görbült.

A *mag* kitölti a gerezd egész üregét s dús fehérsége tartalmú, mibe a kis csira van ékelve. A mag fehérsége, melyből a kis csira veszi táplálékát, hasi oldalán vagy sík, s ilyenkor az ernyős növényt egyenesmagúnak (*Orthospermeae*) mondjuk; vagy ugyancsak hasi oldalán egy hosszant futó barázdával van ellátva, mely esetben az Umbellifera görbemagú (*Campilospermeae*); vagy pedig a mag nevezett oldalán homorú lappal van határolva, s ekkor az ernyősvirágú növényt homorú magúnak (*Coelospermeae*) nevezzük.

A magvaknak e minősége szerint osztjuk mi is az Umbelliferákat három nagy csoportba:

1. A magfehérje hasi oldalán lapos, nagyritkán

kevésbé domború, sohasem odvas . . **Orthospermeae.**

2. A magfehérje hasi oldalán hosszantfutó barázdával van ellátva: **Campilospermeae.**
3. A magfehérjének hasi oldala félgömbszerűleg bemélyed: **Coelospermeae.**

A) Orthospermeae. Egyenes magúak.

1. Virágzatuk gombalakú egyszerű ernyő: *Saniculeae.*
Virágzatuk összetett ernyő: 2.
2. A termés oldalról nyomott: 3.
A termés háti oldala felől nyomott: 4.
3. A termés gyakran két göcsű; az öt főborda egyszerű, egyenlő: . . . *Ammieae*
4. A gerezdeken csak főbordák vannak mellékbordák nélkül: 5.
A gerezdeken szőrös főbordák mellett még mellékbordák is előfordulnak: 7.
5. A termés háti oldala felől gyöngén nyomott gömbbidomú *Seselineae.*
A termés lencsealakú: 6.
6. A termés szélei egyszerűen szárnyasak: *Peucedaneae.*
A termés szélei kétszer szárnyasak: *Angeliceae.*
7. A termés kopasz, széle nem szárnyas, a mellékbordák szárnyasak: *Thapsieae.*
A termés szőrös, a mellékbordák jobban előtérbe lépnek s tüskések: *Daucineae.*

I. *Saniculeae.*

1. A gerezdeken a bordák nem szembeötlők: 3.
A gerezdek látható öt egyenlő bordával bírnak: 2.
2. Az öt borda egyenlő, felfúvott s redősen ezakos *Astrantia.*
3. A gerezden bordák nincsenek, maga a gerezd olajsávokkal bír s horgosan görbült tüskékkel van fődve: *Sanicula.*

- A gerezd nem bír olajsávokkal: 4.
 4. A gerezden az olajsávok nem ismerhetők föl; fölülete pikkelyes vagy érdes *Eryngium*.

1. *Sanicula europea*. L. *Europai gombernyő*.

Orsóidomú gyökere évelő, melyből a levéltelen, ritkábban egylevéllel ellátott 15—25 c/m hosszú ágatlan szár veszi eredetét. Leveli majdnem mindannyian tölevelek, melyeknek hosszú nyelei félhengerdedek; a levéllemez tenyeresen osztott, a metszetek egyenlőtlenül fűrészelték fehér vagy halványrózsaszínű apró virágocskái gombalakú egyszerű ernyőt képeznek, melynek három vagy öt sugara különböző hosszúra van szabva. A termés gömbömdomú, s rajta számos olajsávot és horogszerű tüskét lehet látni, bordái ellenben hiányzanak. E régiebb időben gyógyászatilag használt növény május és júniusban virágzik a „Furesa” árnyas helyein. Neve a latin „sanare” szóból származik, mely officinalis természetére vall.

2. *Astrantia maior*. L. *Hegyi zápóca*.

E 60—90 c/m magas ernyős növény több éven át él s fekete barna gyökereit az ember- és állatgyógyászatban használják, de gyakran föl is szokták cserélni a fekete hunyor (*Helleborus niger* L.) hasonlínú gyökereivel. Levélalkotás tekintetében hasonlít a fennebb leírtéhoz, csak hogy fűrészfogocskái hegyes tüskékkel vannak fölfegyverezve. Virágzata, mint általában valamennyi *Saniculea*-é, gombszerű ernyő, melynek gallérlevélkéi fehérén vagy rózsaszínűen vannak erezve; e lándzsaalakú, épszélű levélkéik nagyon hasonlítanak a csillaghoz s e miatt nyerte a növény *Astrantia* (ἀστὴρ és ἀντι) nevét. A csészé levélkéi hegyes sertében végződnek; a szirmok rózsaszínűek vagy fehérek. Hosszúskás termésén öt felfúvott s redősen fogazott borda van. A „Jahodna” árnyas, vizenyős helyein a bokrok közt júniustól augusztusig díszlik.

3. *Eryngium campestre*. L. *Mezei iringó*.

Villáselágazású 15—40 c/m magas évelő növény. Hosszúnyelű tölevelei s ülő szárlevelei háromszorosan tollazottak, a met-

szetek tüskésen fogasok ; a levél alsó lapja úgy mint a szár, szürkészöld. Szennyesfehér virágai gombszerű ernyőben ülnek s júliustól szeptemberig nyíllanak. Termései polyvaszerű pikkelyekkel vannak borítva. A „Vereskereszt“ kavicsos talaján eléggé gyakori. Másik, nálunk honos faj az

4. *Eryngium planum*. L. *Lapos iringó*.

Börnemű tölevelei tojásdad-szívidomúak, nyelesek s épszelűek, a 10—25 c/m hosszú száron levő levelek három- vagy öt-metszetűek. A gallérlevelek lándzsaalakúak s tüskéshegyűek. Ez amethystkék szárral és virágokkal bíró növény júniustól szeptemberig az utak szélén virágzik s ugyanoly termések lépnek föl elvirágzás után, mint a megelőző fajnál. Nevét még Dioskorides-től kapta, hihetőleg gyökerei miatt, melyek régebben a gyógyszerárban is használatnak örvendtek.

II. A m m i e a e.

1. A szirmok kikerekítettek : 2.
A szirmok nincsenek kikerekítve,
viasszás-szívidomúak : 5.
2. A termés eresztékje ketté válik : 4.
A terméseresztékje nem válik ketté 3.
3. A szirmok kerekdedek, begönggyölődöttek, sárgák ; a levelek egyszerűek, épek és épszelűek ; a termés tojásdad : *Bupleurum*.
A szirmok csillagállásúak, zöldesfehérek ; a levelek szárnyaltak : . . *Apium*.
4. A szirmok zöldesfehérek, kerekdedek, keskenyebb hegyük befelé görbül ; a levelek osztottak ; a termés sima, serte és tövisek nélküli : *Petroselinum*.
5. A csésze karimája alig kivehető, nem fogacskás : 6.
A csészé karimája jelentékeny, öt-fogú : 8.

6. A gyöklevelek egyszerűen szárnyaltak; a termés kétgöcsű, a völgyecskeben három olajsáv van: *Pimpinella*.
 A levelek kétszer vagy háromszor szárnyaltak: 7.
7. A levelek kétszer--hármankint állók: a völgyecske olajcsíknélküli *Aeogopodium*.
 A völgyecske olajcsíkos; a levelek kétszer szárnyaltak: *Carum*.
8. Az olajcsíkok a termés fölületén észlelhetők; a levelek egyszerűen szárnyaltak; a gallér soklevelű: *Sium*.

1. *Apium graveolens*. L. *Nagyszagú zeller*.

Mívelés alatt levő konyhanövény, mely különösen a sós talajt kedveli. Gyökere gömbidomú, melyből a 15--30 c/m magas szár és a tőlevelek nőnek ki. A tőlevelek többszörösen, a szárlevelek háromszorosan szárnyaltak; a metszetek ékidomúak, sötétzöldek, fényesek. Összetett ernyőjéről a gallérka hiányzik. Zöldesfehér szirmai csillagállásúak, begöngyölt hegyűek. Termése gömbölyded-tojásidomú, rajta öt egyenlő fonalképű borda van; a völgyecskek egy-egy olajsávval vannak ellátva. A magfehérje hasi oldalán meglehetősen lapos *Apium* nevét onnan nyerte, mivel június és júliusban nyíló virágait a méhek szeretik meglepni. Vizelethajtó hatása van; a levesnek ízt ad, salátának eszik.

2. *Petroselinum sativum*. Hoffm. *Vetési petrezselyem*.

Kétéves orsóidomú gyökérrel bíró konyhanövény, melyet ugyanazért nagyban mívelnek, habár sziklás réteinken vadon is előfordul. Ez előfordulási helyére vonatkozik elnevezése is: $\pi\epsilon\tau\rho\alpha$ = szikla és $\sigma\epsilon\lambda\alpha\varsigma$ = fénylő. Egyenes szára kopasz, szegletes s gyakran egy méternél is magasabbra nő. Háromszorosan tollazott, levelei kopaszok, világoszöldek, fényesek; a rövidnyelű szárlevelek szálas, ép sallangokkal bírnak, a tőlevelek hosszúnyelűek, tojásdadon ékülnek, hárommetszetűek, fogazottak. Zöldesfehér virágocskái ernyőben egyesülnek, melynek gallérja egy-kétlevelű, gallérkája pedig hat--nyolcz levélkéből áll. A szirmok keske-

nyedő hegye befelé görbül. E június- és júliusban virágzó növénynek termése ugyanolyan mint a zelleré. Üdítő kellemesízű leveleit és gyökerét a levesbe használják zöltség gyanánt.

3. *Aegopodium Podagraria*. *L. Bigecsi baktopp*.

15—90 c/m hosszú, üreges, barázdált szára, évelő orsóidomú gyökeréből emelkedik föl s viseli a hármankint álló szárleveleket, míg a tőlevelek kétszer-hármasan tollazottak. Az egyes levélkéek tojásdad-lándzsaalakúak, vállukban szívídomúak. Az ernyők és ernyőcskék szárait durványos gallér- és gallérkalevelek övezik. Virágai fehérek. Termése különösen jellegezve van az által, hogy a völgyeeskékben olajesíkok nem fordulnak elő. Gyümölcsös kertek árnyas, vizenyős helyein található e májustól júliusig virágzó növényt.

Carum Carvi. *L. Konyhakömény*.

Réteinken eléggé közönséges e kétéves, orsóidomú gyökérel bíró növény, mely némelyek szerint nevét Kis-Ázsia Caria tartományától nyerte, mások a *καριον* = fej szótól származtatják. Már a tövénél elágazó, kopasz, szegletes és barázdált szára 30—60 c/m magasra nő. Kétszer szárnyalt, sokosztatú levelei igen egészséges táplálékot nyújtanak szarvasmarháinknak a széna és a sarjú között; az alsó levelek hosszúnyelűek, a felsők megduzzadt hüvelylyel nőttek a szárra; a levélmetszetek keresztben helyezkednek el a nyélen. Sugaras ernyői sem gallérral sem gallérkával nem bírnak. Május- és júniusban nyíló virágai fehérek, a csésze karimája elmosódott, nem fogacskás. Termése hosszúkás, oldalról összenyomott; öt fonálidomú borda van minden gerezden s egy olajsáv a völgyeeskében. Mi egyes ételnemekben élvezzük jóízű magvait, melyekből a gyógyszer-tárban aqua carvi, spiritus carvi, oleum carvi készül s nyer alkalmazást.

5. *Pimpinella magna*. *L. Nagy Pimpinella*.

Szegletes, mély barázdákkal ellátott 30—80 c/m hosszú szára orsóidomú gyökeréből veszi eredetét. Szárlevelei rövid-, tőlevelei ellenben hosszúnyelűek s kétszerszárnyaltak, mire „bibinella”-ból származott neve is vonatkozik. Az egyes levélmets-

szetek majd tojásdadok, majd lándzsaalakúak, majd válban szívesek, fűrészelt szélűek. Ernyőinek gallerja kétlevelű. A csésze nem fogacsás, durványos; a fehér szirmok visszás-szívidomúak végük befelé görbült. Termése tojásdad, kétgöcsű, oldalról összenyomott; a gerezdek öt bordája fonalidomú, a völgyecskék számos olajcsíkkal vannak ellátva. A „Bankó“ és a „Furesa“ erdőszéleken július- és augusztusban virágzik. — Előző itt még a

6. *Pimpinella saxifraga* L. *Kötör pimpinella*.

Hengeres, gyöngén barázdált szára orsódíomú élő gyökérből nő fel, de nem oly magasra mint az előbbié, s fent majdnem egészen levélnélküli. Levélalkotása tekintetében megegyezik az előbbi fajjal, de eltér tőle a bibeszár hosszúságára nézve, a mennyiben ennél rövidebb ez mint a magzat, míg a *P. magna*-nál hosszabbra nyúlt meg már a virágzás folyama alatt. A „Bankó“ nyugati oldalán s a „Hradován“ július- és augusztusban virágzik.

7. *Sium latifolium*. L. *Széleslevelű bolonyik*.

Rostnyalabos, élő gyökerei törügyeket hajtanak. Ötszögletű s mélyen barázdált fölálló szára 1 méter magasra nő. Szárlevelei tollazottak, a metszetek lándzsaalakúak s fűrészelt szélűek; az alámerült tölevelek sokszorosan hasogatva tollazottak. Összetett ernyője, mely a szár csúcsát díszíti, soklevelű gallért visel; egy-egy ernyőcskébe 7—8 virág jó össze, melynek kelyhe ötfogú, a fehér szirmok visszás-szívidomúak. Tojásdad termésének már borítékán fölismerhető a három olajcsík. Július- és augusztusban virágzik e mérges növény a vasút mentén levő mocsarakban.

8. *Bupleurum longifolium*. L. *Hosszúlevelű színgallér*.

Mint más, nálunk honos Umbellifera, ez is fűnemű, gyökere azonban fás és áttelel. Szára egyszerű, felül csekélyszámú ágakat visel. Szárölelő egyszerű levelei tojásdad- vagy lándzsaalakúak, vállban erősen szívidomúak, az alsóbb állású levelek nyélbefutók. Ernyőjének gallerja ötlevelű, a gallérka keskeny, szálas levelei hosszabbak az ernyőcske sugarainál. A kehely durványos; a kerekded szirmok sárgák, begöngyölödött véggel; a bibe-

talp lapos. Hosszúkás termése oldalról összenyomott, a gerezdek öt egyenlő fonalidomú bordával vannak ellátva. A „Hradova“ sziklás részein júniustól augusztusig virágzik.

9. *Bupleurum falcatum*. L. Gacsos színgallér.

Fás, orsóidomú elágazó gyökere tartós, mely 60–80 c/m magas, villásan elágazó szárát köt partos helyen száraz, kövekes talajhoz. Levelei lándzsaidomúak, vagy kerülékesek, az alsók nyélbefutók, a felsők mindkét végükön hegyesek, gyakran sarlóidomúak. E levelek, mint maga a gyöngén barázdált szár is, egészen kopaszok. Az ernyő gallérát lándzsaalakú levelek képezik. Sárga virágai júliustól októberig nyíllanak szőlőkertjeinkben. Termésén a bordák keskenyen szárnyaltak; a völgyecskek három olajsávvá bírnak. — Előfordul még a

10. *Bupleurum rotundifolium*. L. Buvár színgallér.

Fűnemű, egyéves gyökeréből ered felül villásan elágazó 20–80 c/m magas szára, melyen a kerekded-hosszúkás vagy tojásdad levelek nőttek át. Lándzsaalakú gallérlevelei kétszer oly hosszúak, mint az ernyőcskek sugarai. A gallérkák elállóak. Gerezdjei fonalidomú bordákkal vannak ellátva; völgyecskekben olajcsíkok nincsenek. Június- és júliusban mezőink mesgyéin díszlenek sárga virágukkal. E legutóbb leírt három *Bupleurum*-faj nevét a βούς = szarvasmarha és a πλευρά = borda szótól nyerte, némelyek szerint azért, mivel a levélerek nagyon dagadtak, mások szerint pedig, mivel a szarvasmarhát felfűja.

III. *Seselineae*.

1. A végükön begöngyölödött szirmok
visszás-szívidomúak : 2.

A begöngyölödött szirmok tojás-
dadok : 3.

2. A csésze ötfögű : 4.

A csésze durványos : 5.

3. A csésze ötfögű és állandó ; a bi-
beszár kifelé görbült ; az eresz-
ték szabad és ketté válik ; a gal-
lér hiányzik : *Seseli*.

4. Az ernyő sugárzó, a belső virágok ülők; a tojásdad termést egyenes bibeszár díszíti; az ereszték a gerezd hasi oldalához nőtt . . . *Oenanthe*.
5. A gallér hiányzik; a gallérka egyoldali, háromlevelű, lecsüngő; a bibeszár kifelé görbül; a szabad ereszték ketté válik . . . *Aethusa*.

1. *Oenanthe fistulosa*. L. Ostorindás haramag.

Rövidizű tőkéből egyrészt kétéves gyökerek erednek, másrészt 20—25 c/m csöves, hengeres szár nő, melynek tövéből ostorindák és tojásdad vagy ékalakú tölevelek nyúlnak ki. A felső szárlevelek egyszerűen, az alsók kétszer szárnyaltak s rövidebb mint az üreges levélnyel. Gallérja egy-, gallérkája soklevelű, s ezek lándzsaaalakúak. Csészéje ötfogú, partája öt szívidomú, befelé türemlett fehér vagy rózsaszínű szíromból áll. Ernyője sugárzó, a belső virágok ülők. A tojásdad termés akkora hosszú, mint az öt díszítő egyenes bibeszár. A gerezdeken öt borda van; a völgyeeskék egy olajcsikkal bírnak. A magtartó ereszték ketté válik. A Hernád melletti vízenyős réteken június- és júliusban virágzik.

2. *Aethusa Cynapium*. L. Ebzeller ádáz.

E mérges növény első pillanatra föltünőleg hasonlít a petrezselyemhez, de kellemetlen szaga által, melyet különösen akkor érzünk, ha leveleit ujjaink között összedörzsöljük, csakhamar elárulja magát. Közelebbi megismerésül szolgálnak következő kültulajdonságai: Gyökere egyéves, orsóidomú, mely földhöz köti 25—40 c/m hengeres, kopasz szárát. Fényes, sötétzöld levelei kétszer vagy háromszor tollazottak; az egyes levélkék háromszorosan metszettek, fogacsások; a szárlevelek rövid, a tölevelek hosszúnyelűek. Összetett ernyőjének gallérja nincs; gallérkája lecsüngő, háromlevelű, egyoldali. A csésze durványos, a befelé görbült fehér szirmok visszás-szívidomúak. Tojásdad gömbidomú termésének gerezdjei öt vastag és éles bordával bír-

nak; a völgyecskében egy sáv van, a szabad ereszték ketté hasad. Júniustól szeptemberig kertekben s mezőkön virágzik. Neve αἰθω (égni), κυύα (ku'ya) és ἀπτεν (petrezselem) szavakból van összetéve.

3. *Seseli coloratum*. Ehr. Színes gurgulya.

Kétéves kis növény, 10—30 c/m-re nyúlik föl pelyhes szára. Levelei háromszorosan tollazottak, a metszetek keskeny czimpákkal vannak ellátva s mint a szár, finom pelyhekkal fődött. Virágzata összetett ernyő, mely 15—30 szegletes sugarú s a gallért nélküli, míg a gallérkalevelek jelen vannak, lándzsások s legalább akkora hosszúak, mint az ernyőcske. Az állandó csésze ötfogú, a fogak háromszögűek, rövidek. A fehér vagy halványpiros szirmok visszás-tojásdadok s befelé göngyölödtek. Hosszúkas termését a megmaradt csésze koronázza; az öt bordás gerezdeket a ketté hasadó ereszték tartja össze. A „Jahodna“ és „Hradová“ naptüzte helyein július és szeptemberben virágzik.

IV. A n g e l i c e a e.

1. *Angelica sylvestris*. L Erdei angyelika.

Puha, szivacszerű gyökere élől s számos barázdált mellékgyökérrel bír. Hengered szára $\frac{1}{2}$ —2 meter magasra nő s rovátkás. Levelei, különösen az alsók igen nagyok, kellemes illatúak, háromszorosan tollazottak; a metszetek tojásdadok vagy lándzsások, fűrészelt szélűek; a felső szárlevelek zsákszerűleg fel vannak fűródva. Fehér vagy rózsaszínű virágain, melyek összetett ernyőbe egyesültek, a csésze durványos, a szirmok lándzsaidomúak, hegyezettek. Tojásdad termése kétszárnyú, mely tulajdonságot a kimagasló szélső bordáktól nyeri; a völgyecskében egy az olajsáv. Julius- és augusztusban a „Bankón“-túli erdőben virágzik az angyelika, mely nevét az ἄγγελος szótól vett azon angyali hatásaért, mit gyakorolt akkor, midőn az orvosok lázas bántalmakban kimerült egyéneknek rendelték, vagy mint gyomor-erősítőt avagy mint szélhajtót írták elő.

V. *Peucedaneae*.

1. A gerezden a szélső bordák a bárom háti bordától távolabb állanak: 2.
A gerezden az öt borda egyenlő távolságban áll egymástól: 6.
2. A szirmok visszás-szívidomúak, fehérék: 3.
A szirmok kerekdedek, sárgák: 5.
3. A gallér hiányzik, a gallérka soklevelű: 4.
Mind a gallér, mind a gallérka hiányzik: 5.
4. A termés kezdetben szőrös, éréskor kopasz, az olajcsíkok ékalakúak: *Heracleum*.
5. A termés kopasz, az olajcsíkok fonalidomúak: *Pastinaca*.
6. A csésze hiányzik, a szirmok kerekdedek: 7.
A csésze ötfogú, a szirmok visszas-tojásdadok vagy visszás-szívidomúak: 8.
7. A gallér és gallérka hiányzik: . . . *Anethum*.
8. A gallér és gallérka jelen van: . . . *Peucedanum*.

4. *Peucedanum Chabrei*, Reich. Chabrey Kocsord.

E barázdált szárú 40—90 c/m magasságot elérő növény neve a görög *πεννη* (fenyő) és *δαρυς* (alacsony) szóból származott, a fenyőfához hasonló levelei miatt kapta e nevét. Az ötször-hárommetszetű leveleinek állása átellenes; az egyes metszetek vonal-, vagy fonalidomúak, hegyesek. Összetett ernyőben egyesült fehér-sárga virágainak ötfogú kelyhe és visszas-tojásdadalakú, begöngyölödött végű szirmai vannak. Az ernyő sugarai belső oldalukon szőrösödők, gallérja kevés-, gallérkája pedig egylevelű. Lenecsidomúlag meglapított termésének gerezdjei ötbordások, me-

lyek egyenlő távolban állanak egymástól; a völgyecskekben három olajsáv ismerhető föl. A „Csermelyvölgy“ felső részében a réteken július- és augusztusban virágzik.

2. *Peucedanum austriacum*. Koch. Osztrák kocsord.

A *Peucedanum*-nemből a másik faj, mely július- és augusztusban szórványosan virágzik az „akasztóhegyen“. Egyenes szára 40—80 c/m-re nő. Leveli háromszor tollazottak, háromhasábúak, a czimpák keskenyek, vonalidomúak, hegyesek. Ernyőjének gallérja soklevelű. Virágának fehér szirmai visszás-szívidomúak. Egyéb tulajdonságaiban az előbbivel megegyezik ez évelő növény.

3. *Anethum graveolens*. L. Nehézszagú kapor.

E fűszeres illatú növény, melynek illó olaja — oleum anethi — már rég idő óta szerepel a gyógyszerek közt mint jeles szélhajtó, emésztőnedv és vizeletválasztó-szer, igen közönséges kertekben és réteinken. Kopasz, hengeres, kékeszöld 60—85 c/m magas szára orsóidomú gyökeréből ered. Háromszorosan tollazott levelei vékony fonalidomú czimpákkal vannak ellátva; a levelek hüvelye kiszélesedő, fehérszélű. Júniustól szeptemberig nyíló, csésze nélküli, kerekded sárga szirmokkal ellátott virágai összetett ernyőben állanak, melynek gallérja és gallérkája hiányzik. Tojásdad termése háti oldala felől lencsealakúlag meg van lapítva; az éréskor ketté hasadó ereszték felső végén függő gerzdje öt bordájú, melyek közül a kében egy-egy olajcsík van.

4. *Pastinaca sativa*. L. Kerti pasztinák.

„Pastus“ latin szóból származik neve, mivel kertekben mivel húsos gyökere táplálékul szolgál. Szegletes 20—80 c/m magas szára barázdált. Egyszerűen tollazott levelei felül fényesek, alól szürkén pelyhesek; a levélmetszetek tojásdadok vagy hosszúkas-tojásdadok, fűrészelt szélűek. Az ernyő gallérja és gallérkája hiányzik. A kehely fogaeskái jelentéktelen kicsinyek; a kerekded szirmok végei befelé türemlettek. Tojásdad széles termé-

sének gerezdjén a szélső bordák távolabb állanak a háti bordák-tól. Kertjeinkben s réteinken július- és augusztusban nyílnak sárga virágai.

5. *Heracleum Spondilium*. *L. Medvetalp tápsír*.

Azt állítják, miszerint Herkules fődözte föl a tápsír gyógyító erejét, s azért tisztelték meg őt azzal, hogy neve 'Ηρακλής után nevezték el e növényt. Barázdált, üreges, hengerded, merevszőrű szára 40—80 c/m magas, melyre a mélyen bemetszett, szőrös, tollazott levelek nőttek; a metszetek tenyeresen osztottak, egyenlőtlenül fűrészelt szélűek. Sugaras ernyőt képző virágainak csészeje ötfogú; szirmai visszás-szívidomúak s befelé türemlenek. A gallér hiányzik, a gallérka ellenben soklevelű. Tojásdad termése kezdetben szőrrel mezelt, érés után azonban megkopaszkodik. A gerezdeken a két szélső borda a középső háromtól észrevehetőleg távol áll, az olajcsikok ékalakúak. Kertek és rétek árnyékos helyein júliustól szeptemberig nyílnak fehér virágai.

VI. Thapsieae.

1. *Laserpitium pruthenicum*. *L. Borzas lázerfű*.

45—100 c/m magas merevszőrű, szegletes, barázdált szára van e „laser“ nedvet szolgáltató növénynek, melyet ugyancsak ezen természete miatt neveznek Laserpitiumnak, mely név a λασόριον és πιττειν görög szókból ered. Kétszer szárnyas leveleinek metszetei osztottak, szálas sallangokkal vannak ellátva. Gallérja soklevelű; kelyhe ötfogú; sárga szirmai visszás-szívidomúak s befelé türemlettek. Tojásdad termése a háti oldala felől gyöngén össze van nyomva. A gerezdeken az öt szőrös főborda mellett még négy mellékbordát lehet találni, melyek szárnyasak; a völgyecskében egy olajcsik fordul elő. Vágásokban s erdei réteken július- és augusztusban virágzik, kísérve egy más faja által, melynek neve:

2. *Laserpitium latifolium*. *L. Széleslevelű lázerfű*.

1 meter magas kopasz szárán levő alsó levelei egyszerűek, vállban szívidomúak, durván fűrészelték; a felső levelek metszet-

tek, a metszetek hosszúkás tojásdad alakkal bírnak. Ernyőjének 30—50 sugara belől szőrösödő; virága fehér vagy pirosuló.

VII. D a u c i n e a e.

1. *Daucus Carota*. *L. Sárgarépa-murok*.

Mivelés alatt lévő növény, mely mint ilyen húsos, vastag, orsóidomú gyökerekkel bír, míg vadon előfordúlva gyökerei megvékonyodnak és megfásodnak. Szára, mely 0·10—1 meter magasra fölnyúlik, ízelt s merev serteszőrökkel fődött, alul borzas. Kétszeresen vagy háromszorosan tollazott levelei fénytelenek; az egyes metszetek lándzsaalakúak. Ernyője összetett sugárzó; a gallér levelei, szárnyasan osztottak s olyan hosszúak, mint a vonalidomú gallérka-levélekkel ellátott ernyőcske sugarai; az ernyő elvirágzás után fészekszerűleg behorpad. Júniustól szeptemberig nyíló virágainak szirmai fehérek s visszástojásdadok. Keskeny tojásdad termésük a háti oldal felől csak gyöngén van nyomva. A gerezdeken az öt szőrös főbordán kívül van még 4 mellék-borda is, mely akkora hosszú tüskékkal van fődve, mint a mekkora a gerezd harántmetszete.

B) *Campylospermeae*. Görbe magúak.

1. Gerezdjük az öt főbordán kívül még négy mellékbordával is el van látva, mely utóbbiakon tüskeszerű nyulványok észlelhetők . . . *C a n c a l i n e a e*.
2. Gerezdjük csupán öt főbordával bír mellékbordák nélkül; a termés oldalról összenyomott, néha csőr-szerű nyulvánnyal is el van látva: *S c a n d i c e a e*.
3. Gerezdjükön a mellékbordák hiány-zanak, csak öt kiemelkedő főborda foglal rajta helyet; a termés földuzzadt, csőr nélküli; . . . *S m y r n i e a e*.

I. *Caucalineae*.1. *Caucalis daucoides*. L. Vigályi borzon.

10—15 c/m-re nő meg ez alacsony, kopaszszárú, egyéves növény. Levelei kétszer, vagy háromszor-szárnyaltan hasogatottak, az egyes metszetek vonalképű keskeny végezimpákkal vannak ellátva. Összetett ernyőt alkotó virágai fehérek. Termésük tojásdadalakú; az öt főborda apró szőrökkel vagy sertékkal van fődve, míg a mellékbordákon egy sor horogszerűleg görbült tüs két lehet találni, melyek akkora hosszúak, mint a gerezd szélességi átmérője. Neve *καυκός* görög szótól származik, így nevezték égető íze miatt. Nálunk a „Bankó“-i erdő alatt fekvő réteken láttam virágozni májustól augusztusig.

Mezőkön találtam Kassa határában egy másik fajtát, a

2. *Caucalis mauricata*. Bischoff. Tüskés borzon.

nevűt, mely habitusára nézve igen hasonlít az előbbenihez, csak hogy a termése mellékbordáin előjövő tüskék jóval rövidebbek s bibircsképzűek. Virágzása ugya azon időre esik.

II. *Scandiceae*.

1. Termésük csőrszerű nyúlványnyal van ellátva, a bordák csak a csőrön vehetők észre: . . . *Anthriscus*.
2. Termésük hosszúkás, csőr nélküli, a gerezdeken öt egyenlő laposborda figyelhető meg: . . . *Cherophyllum*.

1. *Anthriscus vulgaris*. Pers. közönséges turbolya.

Ἀνθρίσχος vagy *ἀνθρίσις* — *ισος* görög szótól nyerte nevét; ízelt szárára vonatkozik ez elnevezés. E mérges növény, mely szédlést idéz elő, kopasz, bütykös, ízelt, 10—25 c/m hosszú szárral bír. Levelei váltakozó állásúak, kétszer vagy háromszor szárnyaltak; a metszetek hosszabb-rövidebb, tompább vagy tüskehegyű czimpákkal vannak ellátva. Ernyői a levelekkel ellentétes állásúak s a csúcson foglalnak helyet. A gallér egészen hiány-

zik, a gallérka pedig két-három levelű, de egyoldalra nőtt. Apró fehér virágai ülnek az ernyőcskében s május- és júniusban nyílnak. A párta levelei visszás-tojásdadok; a porodák szálcái nagyon rövidek úgy, hogy a hosszúkás belül nyíló porhon ülőnek látszik. Tojásdadalakú termésén jelentéktelen kis csőr van, melyen a bordákat s ezek közt a barázdákat figyelhetni meg; a termés befelé görbülő tüskékkal van megrakva. A „Rozália“-hegyoldalban levő szőlőkertek alatt gyakori.

2. *Cherophyllum temulum*. L. Bóditó baraboly.

Orsóidomú gyökeréből emelkedik föl a 25—80 c/m magas. alul barnás-vörösen tarkázott ízelt szára, mely a bütykök alatt jelentékenyen föl van duzzadva. Levelei kétszer-szárnnyaltak, s ezek úgy mint a szár, rövidszőrűek; az egyes metszetek tojásdadok vagy tompakarélyúak tüskehegyű rövid czimpákkal. Ernyős virágainak szirmai fehérek, visszás-szívidomúak; a gallérka szőrös. Hosszúkás csőrnélküli termésén öt lapos borda van. A magfehérjének harántátmetszete félhold alakot árul el. A „Bárányka“ feletti bozótokban májustól júliusig virágzik e kétévi növény.

3. *Cherophyllum bulbosum*. L. Mogyorós baraboly.

Rövid gyökere répaídomú. Barázdált szára 60—80 c/m magasságot ér el, alsó részét merev szőrök és sötét-vörös foltok díszítik, felső része kopasz és kéklő, mely szín a levélnyelekre is áttérjed; az ízelt szár a bütykök alatt duzzadt. Levelei többszörösen tollazottak, metszetei vonal- vagy lándzsaképu czimpákkal vannak ellátva s gyöngén szőrözöttek. Gallérja hiányzik, vagy ha jelen van egylevelű; gallérkája szőrtelen. Fehér szirmai visszás-szívidomúak. Az előbbivel ugyanazon helyen és időben virágzik.

III. S m y r n i e a e.

L. Conium maculatum. L. Bűdös bürök.

Mindenki előtt eléggé ismeretes ez 1—2 m/ magasra nyúló dudva, mely utak szélén s kerítések közelében nagyon gyakori. Kétévi orsóídomú gyökeréből emelkedik föl a kopasz s barna-

vörösen foltozott szára, mely kéklő ágakat s háromszorosan tollazott, sötétzöld, fénylő leveleket visel. Az egyes levélkék tojásdadok, hegyesek, mélyen hasgatottak, fűrészelt szélűek. Összetett ernyőjének gallérja öt, vagy több tojásdad levélből áll; gallérkája három-négy levelű, melyek az ernyő szárainál sohasem hosszabbak. A virágok csészéje hátrahajlott, a szirmok fehérek. Termésük gömbölyded-tojásidomú; a gerezdeken a főbordák föl-tűnők, gyöngén íveltek, a völgyecskék nincsenek ellátva olajcsíkkal. A magfehérje hasi oldalán keskeny, mély barázda által van jellegezve. Bármely részét dörzsöljük is össze ujjaink között e közönséges növénynek, sajátlagos egérszag üti meg orrunkat. Neve *κωριανδρον* görög igéből származik, jelentménye: keringek. Az egész növény, de különösen magvai tartalmazzák a „conün“ nevű növényolajat, melyből tizenöt csepp néhány percz alatt megszünteti az ember életét. Kis adagokban azonban az orvosok rendelni szokták részint külsőleg, részint belsőleg.

C) Coelospermeae. Odvas magúak

I. Coriandreae.

1. *Coriandrum sativum*. L. Kerti koriandrom.

E kopaszszárú, szétágazó egyéves növény, mely alig ér el 30—50 c/m magasságot, nálunk csak kertekben fordul elő. Alsó levelei egyszerűen vagy kétszeresen, a felsők többszörösen tollazottak, a metszetek tojásdadok, szélesek, ékalakú czimpákkal. Ernője sugárzó, gallérja hiányzik, gallérkái néhány keskeny levélből állva egyoldalúak. Csészéje ötfogú, szirmai fehérek vagy rózsaszínűek. Termésük gömbidomú; gerezdjükön öt főbordát, ugyanennyi csatornát s négy mellékbordát olvashatni meg. Olajmeneteiben illó olajat tartalmaz, melyet régebben a váltóláz ellen, vagy a fül zsábjánál impraegnálásra rendelték; jelenleg illatos szeszt készítenek belőle, vagy a hascsikarás csillapítására használják.

Egyleti és intézeti ügyek.

Az egylet kormánya.

A tiszti kar.

Elnök: Nmélt. és főt. dr. *Schuster Konstantin*, kassai m. püspök, v. b. t. tanácsos, a Ferencz József lovagrend nagykeresztese.

I. Alelnök: Loósz József, K. városi tanácsos.

II. Alelnök és igazgató: Klimkovics Béla, akad. festész, főreáltanodai tanár.

Titkár: Dr. Stöhr Antal, prem. főgymn. tanár.

Felügyelő: Klimkovics Gábor, cs. kir. nyug. százados.

Régiségtár-őr: Myskovszky Viktor, akad. építész, főreáltanodai tanár, a m. tud. akad. levelező tagja.

Könyvtár-őr: Tóth Lőrincz, prem. főgymn. rendes és jogakad. magántanár.

Természettrajziak öre: Szekeress Ödön, prem. főgymn. tanár.

Pénztárnok: Maurer Rezső, kereskedő.

Ügyész: Korányi Károly, kir. közalapítványi ügyész.

Számvizsgálók: Horváth Lajos, főgymn. tornatanár. Mocsáry József, kereskedő. Stadler Sándor, takarékp. igazgató.

A választmány.

Antal Emil, Kassa vár. urad. ügyész.

Barthos Tivadar, kir. közalapítványi ügyész.

Benczúr Géza, köz- és váltóüggyvéd.

Bezsilla Samu, köz- és váltóüggyvéd.

Dragóner Béla, r. k. hitelemző.
Éder Ödön, köz és váltó-ügy-
véd.

Fekete István, földbirtokos.
Gerhardt György, magánzó.
Heffler Konrád, prem. főgymn.
tanár.

Hegedűs Lajos, gyógyszerész.
Dr. Hohenauer Ignác, lap-
szerkesztő.

Dr. Juhász Mihály, köz- és
váltó-ügyvéd.

Kaplárcsik Mihály, főreáltano-
dai tanár.

Karsa Tamás, abauj-torname-
gyei főjegyző

Kemény Lajos, magánzó.

Mauritz Rezső, főreáltanodai
igazgató.

Meskó Sándor, magánzó.

Müllner Frigyes, akad. épít
s főgymn. rajztanár.

Nagy László, kir. törvényszéki
bíró.

Naményi Gyula, árvasz. elnök.
Novelly Sándor, ker. és ipar-
kamarai elnök.

Orbán Bertalan, prem. fő-
gymn. tanár.

Rusinkó Zsigmond, kir. tör-
vényszéki bíró.

Sudy János, elemi iskolai igaz-
gató.

Szikay Lipót, főreáltan. tanár.

Szilez István, hites ügyvéd.

Sztollár Gyula, gazd. intézeti
tanár.

Timkó József, köz- és váltó-
ügyvéd.

Ifj. Várkonyi János, kereskedő.

Weisz Vilmos, Kassa egyh.
kápt. tag.

A felsőmagyarországi muzeum-egylet 1882. július 2-án megtartott tisztújító közgyűlésének JEGYZŐKÖNYVE.

1. Dr. Schusztér Konstantin úr ő nagyméltósága mint egy-
leti elnök, üdvözlőlvén a városház tanácstermében egybegyűlt ta-
gokat, a gyűlést megnyitottnak nyilvánította.

2. Stöhr Antal egyleti titkár felolvasta a következő jelentést:

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Az elmúlás törvénye, annyira egyetemes világtörvény, hogy
annak kérlelhetlen szigorával szemközt elnémul a kétkedés, hiába-
valónak bizonyul minden erőlködés. Az idő következetesen tölti
be a maga szerepét, hogy helyet csináljon, napról napra
szaporítja a leendő kedveért a voltak számát.

Mi, midőn a felsőmagyarországi Muzeumot egyleti szer-
vezkedés útján iparkodunk létesíteni, tiszta tudatával bírunk az
elmúlás okvetetlen bekövetkeztének, s ami fáradozásainkban ve-
zérel, nemis az enyészetnek lehetetlen megakadályozása, de fel-
tartóztatása avégből, hogy ameddig csak lehet, ne szakadjon meg
köztünk és a multak között az összekötő kapocs; hogy az el-
tűnt civilizatio összegyűjtött emlékeiben, mentül tágabb körű ren-
delkezésre bocsáthassuk, a mindég kedves, mindég hasznos me-
moría praeteritorumnak eleven, gazdag táplálékát.

Eppen azért az én titkári jelentésemnek első helyen emlí-
tendő tárgya az, hogy utolsó nyilvános kimutatásunk, harmadik

évkönyvünk megjelenése óta, mily sikerrel feleltünk meg a gyűjtés önkényt vállalt feladatának.

E tekintetben, hogy a mélyen tisztelt közgyűlésnek az átnézetet megkönnyítsem, egyenesen a főösszegekkel felelek.

Muzeumunk tárai szaporodtak 2648 különböző tárggyal; alaptőkénk pedig, amennyiben utoljára 2320 frt 68 kr. volt kimutatva, jelenleg pedig 3251 frt 83 krczárunk kamatozik, összesen 931 frt 15 krczárral gyarapodott.

Az ajándékba kapott tárgyak részletes kimutatását, Klimkovics Béla muzeumi igazgatónak időszakonként pontosan beterjesztett jelentései alapján, legközelebb megjelenő negyedik évkönyvünknek tartván fel, itt csak a kegyes ajándékozók neveit említem már csak azért is, hogy a mélyen tisztelt közgyűlésnek alkalmat adjak azok megismerésére, akiket mélyen érzett és ezenen ünnepélyesen kifejezett hálánk joggal megillet.

Muzeumunk gyarapítása iránt érdemesültek: A nm. m. kir. vallás- és közoktatási ministerium, a br. Melczer család, a m. tud. Akadémia, a pannonhalmi főapátság, az erdélyi muzeum, a délmagyarországi természettudományi társaság, az orsz. iparművészeti muzeum, a délmagyarországi történelmi társulat, Klimkovics Ferencz, Klimkovics Béla, Klimkovics Gábor, Rotthauscher Károly, dr. Thallóczy Lajos, Csoma József, Hazay Ödön, Czirkel József, Reisz Nándor, Simon Lajos, Saárossy-Kapeller Ferencz, Gerhardt János, Lacsny Vince, Osztrovsky Sztaniszló, Ellinger János, Kozák István, gf. Zichy Rezső, Pilissy Antal, Kozák Lajos, Ganczfried Bertalan, Horváth Béla, Mocsár Endre, gf. Péchy Manó, dr. Csorba Gyula, Holicsek Pál, Répássy István, Füller Jenő, Wenetianer Mór, Maxintsák János, Stern Géza, Probszt Emil, Liskay Nándor, Ágh Sándor, Pongrácz Imre, Hamburger Ignác, Lehoczky N., Medveczky Albin, Paléta N., Spiegel Gyula, Baross László, Geiger Zsigmond, Bászel Károly, Nagy Ferencz, dr. Tély János, ifj. Palugyay Imre, Fülöpp Károly, Baliga Róbert, Stadler Sándor, Fuhrmann Gyula, Hayduk Ambrus, Máday N., Németh János, dr. Hegyi István, ifj. Pocsatko N., Várkonyi Imre, Legányi Géza, Szabó János, Szereday Károly, Wolf József, Későy István, Beszedics N., Golovitz Mihály, Roxer N., Bodnár Péter, Willenrotter Henrik, Hódy Gyula, Ágh Imre, Herglőtz Antal, Hauszer

Károly, Krusóczky József, Czoppelt Ferencz, Novelly Sándor, Comáromy László, Somogyi Rezső, Antalfy Lajos, Overbeck Sándor, Lukovszky József, Sepitko Ferencz, dr. Szinyey József, Tohó István, Terezer Károly, Werfer Károly, Juhász Mihály, Gleviczky Béla, Hübsch Samu, Dürr Ödön, Klestinszky László, Pontelly István, Kaynar Vilmos, Szimeso Kálmán, Novelly Antal, Zemányi Lázár, Csehovics N., Sztollár Gyula, Orczy Gyula, Gyulay Rezső, Magócsy József, Schwarcz Dávid, Komjáthy Lőrincz, Adler Manó, Dessewffy Zsigmond, Gollubits N., Mesko Sándor, Gyulay Rezső, Tomesányi Gusztáv, Lészkay Gyula, Kürz Jakab, Gerhardt Sándor, Daróczy Mihály, Reitzner János, Loósz József, Korzsenszky Antal, Dluhoss Károly, Grugeresik Géza, Sarudy Ákos, Tetmayer László, Lovász Ferencz, Szövényi Gusztáv, Dessewffy Sándor, dr. Spanyol Béla, Gasko Gyula, Radován Flóris, Rónay Gusztáv, Demaresek István, dr. Földváry Béla, Müller János, Doby Antal, Báth György, Lasztókay László, Kovács Mihály, Locz Károly, Kéler József, dr. Róth Samu, Sulkovszky János, Bródy Fülöp, Klein László, Schwigut Gyula, Vétsey Mátyás, Bálint N., Hegedűs Lajos, Quirsfeld Károly, Schleifer N., Schwarcz Vilmos, Gábrriel Zoltán, dr. Kosztka József, Schirger Gusztáv, Tóth Lőrincz, Demkö Imre, Weisz Vilmos, Ujházy József, Weinfeld Lajos, Farkas István, Nagy Bertalan, Stephány István, Magyarváry Endre, Szekeress Ödön, dr. Spatz Dávid, Elischer Károly, Pazár Károly, Petróczy Gellért urak, és Wirkner Lujza, Hericz Etelka, Hericz Teréz, Siehert Karolina, Gerhardt Augusztá, Sebők Eszter, Zemányi Rezsőné, Schwarcz Malvina, özv. Földváry Jánosné, Fischer Mária, Henszelmann Karolina, Munkácsy Józsefné, Brunner Mária, Ambrózy Etelka, Jászay Gáborné és br. Sardagna sz. Dorner Irma úrhölgyek.

Alaptökénk gyarapítására nézve különös hálával tartozunk tek. Sipos Pál szikszói tak. pénztári igazgató úrnak, ki az említett takarékpénztár által 1880. márczius 14-kén részünkre megszavazott 20, és 1881. ápril 4-dikén ugyanesak kegyesen aján-dékozott 10 forintot, mindkét esetben 5—5 frttal öregbíteni méltóztatott, követésre méltó példát mutatván ezáltal vidékünk pénz-intézeteinek, áldozatokból keletkezett és abból élő intézetünk gyámolítására. — Növelték még alaptökénket a kassai népbank

által 1881-ben megszavazott 20 és társas összejövetel alkalmával begyűlt 8 frt; a Feldmann Jónás úr 25, nagys. Mayer Károly kanonok úr 5, és N. N. 5 frtnyi adománya; továbbá a kassai vadásztársaság és ng. Jakabfalvy Ferencz kir. tanácsos úrnak, Rudolf trónörökös főherceg ő fensége menyegzője alkalmából tett 100—100 frtos alapítótagsági illetékei; a titkárnak 1879-ben felvett, de az alaptőkéhez csatolt, 1880. és 1881-ben pedig föl nem vett, de megtakarított és ugyancsak az alaptőkéhez csatolt évi 60 frtos tiszteletdíjai; ezeken kívül a kassai népbank, pennybank és zálogintézetben elhelyezett tőkeink után járó összes kamatok.

Intézetünk bútorzata szintén szaporodott a titkár adományából 30 db. közönséges és 3 db. karos nádszéssel 69 frt értékben.

Egyleti életünk legfőbb segélyforrásának bővítése, a pártolótágok megnyerése körül, Klimkovics Gábor ny. es. kir. kapitány urat, a — bátran elmondhatjuk — muzeumalapító Klimkovics-család ezen lelkes tagját illeti meg az osztatlan érdem. Mióta a tényleges szolgálatból visszavonúlt, egyedül ügyünknek élve, a mellett, hogy pénzügyüteményünknek magyar osztályát gyönyörűen rendezte és táraink látogatóit a legnagyobb készséggel kalauzolja, 19 új tagot szerzett; akiknek, névszerint Erdélyi Géza, Frankó István, Uray Mór, ifj. Halykó Mihály, Spielenberg István, Spielenberg József, Matyasovszky Ágoston, Bögler János, Junger Gyula, Petrás Gyula, Heffler Konrád, Kriegerbeck Ferencz, Fischer Gusztáv, Bayer Leo, Daróczy Mihály, Reisz Nándor, Berzevics Egyed, Szekeress Ödön és Schmidt Kálmán uraknak, továbbá Meissner Regina kisasszonynak, Müllner Frigyes választmányi tag úrnak szívessegből tett ékes írásával a tagsági okleveleket ki is állítottuk.

Bizonyosan a mélyen tisztelt közgyűlés megegyezésével találkozom, midőn fentnevezett es. k. kapitány úrnak, ugymint dr. Lejtényi Károly, Szekeress Ödön és Sztollár Gyula tanár uraknak is, akik a természetrajzi gyűjtemény rendezésével hoztak a közművelődésnek áldozatot, ezennel ünnepélyesen köszönetet szavazok.

Választmányi üléseinknek intézetünk fejlesztése érdekében hozott fontosabb határozatait voltak:

1) Hogy a muzeumi igazgató az egyszerű hivatalos köszönő-iratok kiállíthatása végett pecséttel láttassék el. 1880. május 9.

2) Folyamodás intézése Kassa sz. kir. város tek. tanácsához és polgármesteréhez aziránt, hogy az „Arany Csillag“ nevű városi épületben, egy munkabíró egyleti tagnak való alkalmas lakást és szolgáknak való helyiséget mérsékelt áron rendelkezésünkre bocsátani méltóztassék. 1881. jun. 20. — Ezen folyamodás, Kassa sz. kir. város polgármesterének Münszter Tivadar úrnak 1881. nov. 15-kén 713. sz. a. kelt átiratával akként nyert elintéztést, hogy a kért lakás évi 100 ft bérért bocsáttatik az egylet rendelkezésére, a muzeumi feljárat alatt lévő helyiség pedig mentül előbb kijavíttatván, szolgánk használatára, aki egyszersmind nevezett épületnek házmestere lesz, ingyen adatik át. E végzést köszönettel elfogadtuk és a lakásba f. évi január 1-jétől a kellő szabad idővel rendelkező lelkes alapítotagunkat Klimkovics Gábor urat helyeztük el, minek folytán intézetünk megtekinthetésének és őrzésének régen érzett legnagyobb hátránya elháríttatott. Szolgánk a neki szánt lakást, amennyiben a kijavítás még meg nem történt, nem foglalhatta el; de a polgármester úrnak a felsőmagyarországi muzeum fejlődése iránt többször tanusított meleg érdeklődése biztosít, hogy e tekintetben is mentül előbb célhoz jutunk.

3) A választmányi ülések tartásának idejéről bár ugyan az egyleti alapszabályok intézkednek, de e tekintetben döntőnek határozottatott az igazgató szava; vagyis hogy mindannyiszor legyen választmányi gyűlés, ahányszor ő annak megtartását szükségesnek látja. 1881. jun. 26.

4) Elhatározottatott az alapítótágok fényképeinek összegyűjtése és kiállítása. 1881. okt. 9.

5) Ugyan csak ezen datum alatt el lett fogadva a következő kérelem intézése alaptőkének gyarapítása iránt oda, ahonnan az áldozatkészség méltán várható:

Kérelem. Bátorítva azon tudat által, hogy hazánk művelődési intézeteinek legnagyobbbrészt a társadalom, egyesek nagyra-törő szelleme és áldozatkészsége vetette meg alapját, Czímed figyel-

mét teljes tisztelettel, a „Felsőmagyarországi Múzeum“ ügyének támogatására hívjuk fel.

Ez intézet, melyet 1872-ben a pusztá lelkesedés teremtett, és a felsőbbség minden pénzbeli támogatása nélkül, folytonosan az gondoz és fejleszt, Kassa sz. kir. város nagylelkűségéből használt 9 teremben, több mint 20,000 példásan rendezett régiség, — edények, fegyverek, szerszámok, szövetek, — pénz, szobor, kép, könyv, okmány, díszművek és természetrajziakból álló gyűjteményt tart nyitva, a nagy közönség élvezetes tanulásának s izlése nemesedésének.

Hogy ily rövid idő alatt ennyi kincset volt képes összehozni az áldozatkészség, megmagyarázza azon körülmény, miszerint Felsőmagyarország nem lévén annyira kitéve a pusztító háborúknak mint az alsóbb, különösen a keleti részek, több becses emlékét őrizte meg a multnak, több ereklyéjét, a jelenlegit előkészítő civilisationak.

És ez a tény az, melybe a „Felsőmagyarországi Múzeum“ létjoga és fejlődésképesége sarkallik.

Hívatasának betöltését pedig, vagyis azt, hogy gyűjteményei nincsenek zárt ajtók mögé temetve, érthetővé teszi Kassának topographicus fekvése.

E város ugyanis, mint egyike az ország legnagyobb vasúti csomópontjainak, és mint számos felsőbb-, közép- és szaktanodák, katonai és polgári főbb hivatalok székhelye, már magában, de különösen a nyár folytán rendesen átutazó idegenek jelentékeny számában bírja azon nagy continenst, melyre nézve, vendéghelyünk adatai szerint, egy jól rendezett és szilárd alapokon nyugvó múzeum, culturális szükség.

Éppen azért a gondolat, mely a jelen kérelmező szavakat sugalmazza, nem más, mint valóságos nemzeti közvagyon képező intézetünk jövőjének, egy szerény alaptőke összegyűjtése által való biztosítása.

Ez alaptőke a helybeli pénzintézetekben lenne elhelyezve, és kamatainak csak fele fordíthatnák, egyelőre, az évenként kiadandó évkönyv nyomtatási költségeinek fedezésére, a másik fele pedig folytonosan a tőkéhez csatolthatnák mindaddig, míg a tőke feléből egy, a „Felsőmagyarországi Múzeum“ fogalmának és szükség-

ségeinek megfelelő saját épület volna emelhető, a másik fele pedig, az évi kamat bizonyos részének folytonos tőkésítésével, a tárak gyarapítása és a kezelés ellátására tovább kamatoznék.

Meggyőződhetik tehát Czímed ezekből, hogy az alaptőke melyet összegyűjteni iparkodunk, voltaképen a jövő tőkéje lévén, ügyünkre nézve a jelenben kapott legesekélyebb összeg is nagy értékű adomány.

Azért bátorkodunk Czímed jó szívéhez és fenkölt gondolkodásához teljes tisztelettel fordulni aziránt, hogy jó szándékunk megvalósításában nagylelkű adományával segítségünkre lenni kegyeskedjék.

Ezen az uton jött létre és biztosított az „Erdélyi Múzeum” is, melynek köztudomás szerint gf. Mikó Imre házat, b e. Bartakovics Béla egri érsek pedig egymaga öt ezer forintot adomán yozott.

Tegye lehetővé Czímed, alázatos kérésünk teljesítésével azt, hogy Felsőmagyarország fővárosa, Kassa, legalább egykoron lehessen részese annak a méltán megérdemelt szerencsének, mely Kolozsvárt már napjainkban érte, hogy t. i. falai között, egy változó kegytől nem függő, biztos fejlődésű múzeumban tarthat permanens kiállítást, az enyészettől megmentett természeti és művészeti remekeken okólni akaró jelennek és jövőnek“.

Fájdalom ezen törekvésünket teljes sikertelenség követte. Országunk érsekei s püspökei, a kiknek nevei után százezres alapítványok olvashatók, a mi részünkre még eddig semmivel sem rendelkeztek. — Hasonlóan jártunk a m. tud. akadémiához már másod ízben beterjesztett azon kérésünkkel is, hogy összes kiadványait könyvtárunk számára küldje meg. Ismét csak az archeologiai művek engedélyeztettek.

Az utazó-közönség figyelmének felébresztése végett, intézetünk megtekinthetésének föltételeit tartalmazó hirdetéseket függesztetünk ki tek. Maurer Rezső pénztárnok úr közbenjárásával a teschen-, ruttkai-, podrád-, iglói-, abos-, eperjes- és kassai vasuti állomásokon, úgyszintén a helybeli társalgási egyletekben és vendéglőkben. — Hétről hétre közöljük a vasárnapi látogatók számát, melynek nagysága 300, 400, 500, volt már 600-on felül is, vendéglőnknek adataival együtt napnál világosabban mutatja, hogy egy jól rendezett múzeum Kassán kulturális szükség.

Stephani Frigyes lovag, tiszteletbeli tagunk által képviselve voltunk az 1881-dik évben Velenczében tartott nemzetközi földrajzi Congressuson. Részt vettünk Mátyás-kori Gradualénk és régi missalénkkal a f. év első felében Budapesten tartott országos könyvkiállításban. És hogy küldeményeink figyelmen kívül nem hagyattak, mutatja azon körülmény, hogy a kiállítás alkalmából díszkiadásban megjelent Kalauz táblasarkára, a mi missalénknak Myskovszky Viktor úr által lerajzolt sarkéktményei fogadtattak el.

Magas megelégedését érdemeltük ki legközelebb Trefort Ágoston m. kir. vallás- és közoktatási miniszter úr ő nagyméltóságának, aki püspök-elnökünk ő excellentiájának, továbbá Hegedüs Kandid, Szász Károly miniszteri tanácsos, dr. Markusovszky osztálytanácsos, dr. Korányi és dr. Fodor egyetemi tanár és Wagner állami mérnök urak társaságában, muzeumunkat f. hó 19-én kegyes megtekintésre méltatni sziveskedett. Ő nagyméltóságának elismerő szavai biztos zálogul szolgálnak arra, hogy egyletünket az eddig elért eredmények alapján jól megérdemelt anyagi segélyben is hova előbb részesíteni fogja.

Buzgó pénztárnokunk Maurer Rezső úrnak. az 1879, 80 és 81-ik évről beterjesztett számláiban bármily örvendetesen emelkedő eredményt tüntetnek is fel az 1242 frt 22 kr., — 1299 frt 8 kr. — és 1466 frt 1 kr. záró összegek, az ugyanazon sorrendben apadó 441, 357 és 315 frtnyi kimutatott tagdíjak, a mélyen tisztelt közgyűlésnek elfogadásul azon indítvány előterjesztésére vezették a választmányt, hogy eltérve a jelenlegi három éves praxistól, ezentúl minden évben adjunk ki egy évkönyvet, legalább 3—4 ívnyi terjedelemben, amelynek tárgyát képezné egy-két tudományos közlemény, és pedig muzeumunk egyetemes jellegének megfelelőleg, az ágazatos hittant kivéve, a tudománynak bármely ágából; továbbá a választmányi és közgyűlések jegyzőkönyvei, a pénztári kimutatás és az ajándékozások jegyzéke. Ez által a pénztár sem lenne megterhelve, mert a jelenlegi három évre szóló 10—11 íves évkönyvnek, addig míg vagyoni helyzetünk jelentékenyen nem javul, évenként körülbelül harmadrészét adnánk, a tagok érdeklődése pedig minden esetre nagyobb éberségben tartatnék.

Es ezekkel, ha még felemlítem várandóságainkat, a nméltóságú Melczér István úrnak be nem fizetett és nt. Neumer János úrnak biztosan megígért alapítótagsági illetékeikben, úgyszintén tek. Timkó József úr közbenjárása folytán megnyerendő Szemere Miklós-féle gyűjtemény nagy részében; továbbá ha a részvét könyvére ajánlom azon veszteséget, mely egyetünket Faller Gusztáv, Fiedler Gyula G., Soós Sándor, Pápay Jeromos, dr. Földváry Béla és Mester Antal halálával érte, — jelentésemnek végére jutottam.

Meggyőződhetik ezekből a mélyen tisztelt közgyűlés, hogy a felsőmagyarországi muzeum minden tekintetben fejlődik; fejlődik pedig a gyűjteményeket illetőleg oly rohamosan, hogy ma-holnap, különösen ha nagyobb térfogatú tárgyak érkeznek, lehetetlen lesz az elhelyezés. A jelenlegi könyvtárhelyiség is olyan, hogy ott a birtokunkban levő összes könyveket elrendezni és rendben tartani majdnem lehetetlenség. — Hogy alaptőkénk növekedése nincs arányban táraink gyarapodásával, annak egyszerű oka az, hogy amit legkevésbé szívesen ajándékoz el az ember, az a pénz; de meg az is, hogy ott, ahol azt ajándékozhatják, aminthogy ajándékozzák is, ügyünk érdeklődést még eddig nem tudott kelteni. Ezt megint vissza lehet vinni a közvetlenség hiányára, a nagy Magyarországon kicsínyesen, szegényesen hangzó felsőmagyarországi névre, de mindennek fölött arra, hogy a miénknél égetőbb szükségletek enyhítésére alakult, nagyobb erők által képviselt, s éppen azért hathatósabban concurráló egy-letek, a kiapadhatlannak látszó forrásokból is különösen a letelt három évben, kelleténél bővebben merítettek. Engem azonban mélyen tisztelt közgyűlés e tapasztalatok el nem csüggesztenek. Én bennem él a hit az emberek nagy részének jószívúsége iránt; s meg vagyok győződve, hogy az a társadalom, mely a felsőmagyarországi muzeumot annyi más humanitarius intézmény mellett megteremtette és gondozza, gondoskodni fog arról is, hogy ez intézet, egy, — kamatjainak megtakarított bizonyos részével folytonosan növekvő szerény alaptőke összegyűjtése által biztosíttassék.

3. E jelentésnek úgy általában mint részleteiben való egyhangú elfogadása után tárgyalatott a muzeumegyleti Értesítő

évenkénti kiadásának kérdése, mely a megindult rövid eszmecsere után abban nyerte szerencsés megoldását, hogy elnök úr ő nagyméltósága a *nyomtatási költségeket egyszer mindenkorra följárlván*, a gyűlés tagjainak viharos éljenzése között emeltett határozattá!

4. A titkár felolvasta elfogadásúl azon, folyamodás szövegét, mely a nm. m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, némi segélyezés ügyében a jelen közgyűlésből volna intézendő.

Elnök úr ő nagy méltósága indokoltnak találta a folyamodást először azért, mert a kért segélyben köztudomás szerint más hasonló egyletek is részesítettek; másodsor pedig Trefort Ágoston miniszter úr ő excellentiájának azon, többször hangoztatott nyilatkozata alapján, miszerint a felsőmagyarországi muzeum, az ország hasonnemű, magányos adakozásokból alakult intézetei között a legelső. Táraink gyarapítása érdekében azon módosítással ajánlja elfogadásúl a folyamodás szövegét, hogy egyúttal a m. nemzeti muzeum gyűjteményeiből, már csak a túlságos elszaporodás mellőzése végett is, a nagyon sokszoros példányok kegyes ajándékozását kérjük.

Loósz József alelnök úrnak azon megjegyzése után, hogy a szövegben tétessék ki az is, miszerint a segélyt helyi kutatósokra kérjük, — a folyamodás, ezen módosításokkal elfogadtatott.

Ezzel a közgyűlés tárgysorozata ki lévén merítve, elnök úr ő nagyméltósága a tiszti kar és választmány nevében leköszönt, minek folytán, dr. Juhász Mihály ügyvéd urnak, a közgyűlés elismerését és bizalmát tolmácsoló meleg szavai után, közfelkiáltással megtörtént az egylet kormányának ujja alakítása, a fent látható eredménnyel.

Stöhr Antal.

A felsőmagyarországi muzeum 1879. évi pénztár számlája.

Bevétel.

Kiadás.

1879.				1879.			
Januar 1.	Készpénzkészlet 1878. évről	659	68	Dec. 31.	Titkári irodai illeték . .	60	—
Decz. 31.	Pártolótagok díjai . . .	441	—	"	Évkönyv költsége . . .	291	—
"	Adakozások és ajándékok .	30	66	"	Munkadíjak	55	—
"	Belépti jegyek és díjak .	24	60	"	Szolga fizetése és ujévi ajándék	140	—
"	Persely gyűjtése	16	82	"	Felszerelések	31	32
"	Tőkekamatok	69	46	"	Leltári tárgyak s fuvar . .	36	92
				"	Nyomtatványok	7	24
				"	Készpénzk.mintegylenleg1880	620	74
1880.		1242	22			1242	22
Január 1.	Készpénzk.mint egyenl. 1880.	620	74				

Kassa, 1879. december 31.

Maurer Rezső, pénztárnok.

Megvizsgáltván, helyesnek találtatott.

Mocsáry.

Horváth Lajos.

A felsőmagyarországi muzeum 1880. évi pénztár számlája.

118

Bevétel.

Kiadás.

1880.				1880.			
Januar 1.	Pénztárkészlet mint egyenleg	620	74	Dec. 31.	Üveges számla	198	71
Dec. 31.	Színélődás jövedelme . .	114	54	"	Könyvkötő számla . .	13	—
"	Ajándékok	107	—	"	Asztalos "	8	60
"	Tagdíjak	357	—	"	Festő "	20	40
"	Belépti díjak	17	40	"	Nyomatvány	6	25
"	Persely jövedelme	43	10	"	Szolga fizetése	140	—
"	Kamatok	39	30	"	Felszerelések	41	09
				"	Házi költség	9	—
				"	Pénztárkészlet mint egyenleg	862	03
1881		1299	08			1299	08
Januar 1.	Pénztárkészlet mint egyenleg	862	03				

Kassa, 1880. december 31.

Maurer Rezső, pénztárnok.

Megvizsgáltván, tökéletesen megegyezőnek és helyesnek találtatott.

Kassa, 1881. június hó 25.

Koch Lajos, Mocsáry József, Horváth Lajos.

A felsőmagyarországi muzeum 1881. évi pénztár számlája.

Bevétel.

Kiadás.

1881.				1881.			
Január 1.	Készpénzkészlet mint egyenl.	862	03	Dec. 31.	Szolga fizetése	140	—
" 31.	Színelőadás jövedelme . . .	59	41	"	Irodai munkák	50	—
Május 10.	Jakabfalvay úr adománya . .	100	—	"	Felszerelési számla	47	45
Dec. 30.	Tagsági díj	315	—	"	Házi kiadások	8	60
"	Persely jövedelme	12	40	"	Nyomtatványok	5	30
"	Belépti díjak	35	20	"	Vasúti szállításokért	34	59
"	Okmányok	43	—	"	Készpénzkészlet mint egyenl.	1180	07
"	Kamatok	38	97				
		1466	01			1466	01
1882.							
Január 1	Készpénzkészlet, mint egyenleg	1180	07				

Kassa, 1882. január 1.

Maurer Rezső, pénztárnok.

A mai napon megvizsgáltatván, helyesnek találtatott.

Kassa, 1882. május hó 8-én.

Kemény. Mocsáry. Horváth Lajos.

KIMUTATÁS

azon ajándéktárgyakról, melyekkel a felsőmagyarországi muzeum
gyűjteményei 1879 óta szaporodtak.

I. Régiségtár.

a) K ő t á r g y a k.

Gerhardt Sándor úr, a tiszaszabályozási társulat főmérnökének adománya: Egy őskori súlykő; — egy ugyanazon korból való, négyszögletes alakú, megfogásra idomított zúzó-kő; — egy háromszögletes, elhasznált állapotban levő zúzó-kő; — egy félkörű zúzó-kő, melyen a használás nyomai láthatók; — egy körtvealakú kő, mely morzsolásra használtatott; — egy kézi malomkő a hozzátartozó őrlővel s egy négyszögletes kő, mely alkalmasint szintén az őrlésnél használtatott; — egy serpentinbaltakalapács hegyes részlete; — egy csiszolt kőbalta részlete s egy orsógomb felerésze. Mindezen tárgyak, az adományozó úr leírása szerint, Tószeg község határában levő „Kucorgó“ nevű domb szakadásaiban, melyek az 1881. év tavaszán volt vízáradás folytán keletkeztek, találtattak. Schwarez Malvine úrnő adománya: 2 darab mozaikkő Pompejiből s 2 darab faragott kő a jeruzsalemi sírokról. — Egy régi kővéső és kalapács, melyek abaujmegyei Korláton szántás közben találtattak; adom. Roxer N. úr, kataszter hivatali tisztviselő Kassán.

b) C s o n t e s z k ö z ö k.

Gerhardt Sándor főmérnök úr adománya: Egy 38 c/m hosszú aganceszköz, mely a föld megműveléséhez használtatott; egy keresztülfúrt s félig kövesült aganceskalapács 20 c/m hosszú s $4\frac{1}{2}$ c/m széles; egy $9\frac{1}{2}$ c/m hosszú s $5\frac{1}{2}$ c/m széles, keresztülfúrt s nagyon elhasznált aganceskalapács; — egy 11 c/m

hosszú, átfúrt aganceszke, melyet az őskorban a föld megmunkálásához használtak; — egy ugyanoly aganceszke töredéke 14 c/m hosszú; egy 15 c/m hosszú, bevégetlen állapotban levő agancssíp, melyen egyenközü vonalakkól álló primitív díszítmény látható; — egy, $7\frac{1}{2}$ c/m hosszú nyílhegy szarvasagancsból; — egy, csiszolt szarvasagancsból készült eszköz, mely alkalmasint kés gyanánt használtatott; — 3 db szarvasagancsból való eszközrészlet, melyek a föld megmiveléséhez használtattak; egy félig kövesült állapotban levő szarvasagancsrészlet, mely igen érdekes, mert láthatni rajta, hogy kalapácsesá kívánták idomítani; — egy kövesült szarvasagancsrészlet s egy a föld megmunkálásához használt szarvasagancstöredék. Az elősorolt tárgyak a fentemlített Kucorgó szakadásaiban találtattak; egy 11 c/m hosszú véső; — egy $8\frac{1}{2}$ c/m átfúrt, csiszolt csonttű, melyen az átfúrás két más helyen is megkiséreltetett; — egy rövidebb, de nem keresztülfúrt tű csontból; — egy $8\frac{1}{2}$ c/m, egy $6\frac{1}{2}$ s egy 4 c/m hosszú csontnyílhegy; — 5 db csontból készült hegyes eszköz, melyek alkalmasint villák gyanánt szolgáltak; — 2 db csontnyílhegy, — egy csonték, — s egy átlukasztott s zománczozott csonteszköz. Ezen tárgyak a fentnevezett Kucorgó-domb hasádekaiban találtattak.

c) B r o n c o k.

Két bronzgyűrű, egy fibula, egy delphint ábrázoló bronzékszer, egy bronzékszer, bronzkapocs és egy pécseinyomóalakú bronzékszer; adom. Hazay Ödön, m. kir. kataszteri becslobiztos úr, Nagy-Mihályban. — Egy bronzfégyver, találatott Leleszen.

d) R é z m ű v e k.

Klimkovics Béla főreáltanodai rajztanár adománya: 20 c/m hosszú s 6 c/m széles egyforma rézművű ajtódíszítmény I. Napoleon korszakából; — egy ugyanazon korból származó 7 c/m hosszú s $3\frac{1}{2}$ c/m széles ajtószark-díszítmény sárgarézből; — két szekrényzári díszítmény 9 c/m hosszú és 6 széles; — egy kisebbalakú, sárgarézből készült szekrényzári díszítmény. Egy kisebb oszlopalakú gyertyatartó; s egy gömbölyű minden díszítmény nélküli réztálca; adom. özv. Jászay Gáborné úrnő, Kassán. Egy sárgarézből készült régi kürt; — a ránci fürdőt mult században; — Kazinczy Ferencz ifjúkori mellarczképét s 5 darab különböző regényalakokat életűntető rézlemez (matrice), adom. Ellinger János volt kassai könyvnyomdász.

e) V a s m ű v e k.

Két, renaissancekori díszes ajtópánt: adom. Klimkovics Béla, Kassán. Egy, a XVII. század elején használt stylusra em-

lékeztető. művésziesen vésett, díszítménnyel ellátott, s tanulságos mechanizmussal bíró, remekbe készült kincstári zár, a hozzá tartozó ritka példányú kulccsal; adom. a muzeumunkat magas látogatásával szerencsételtetett gróf Zichy Jenő úr ő méltósága, Székesfehérvárott. Egy régi s nagy részben elromlott zabola; adom. Sulkovszky János úr. Két díszes ajtópánt a XVII. századból; lelhelyök: Kassa. Bródy-féle ház; adom. Bródy Fülöp úr, nagykereskedő, Kassán. Díszes ékítményű ládapántok; egy zár s a hozzá tartozó kulcs. E tárgyak 1654. évből származnak, miként azt a ládával, melynek részei valának, leolvasni lehet, ad. Klein László úr, háztulajdonos, Kassán. Gerhardt Sándor tiszaszabályozási főmérnök úr adománya: Két kis vashengerke, melyen 6 bronz-lemez van alkalmazva, találatott a többször említett Kucorgó-domb vízszakadásaiban. Egy 30 c/m hosszú régi kulcs, mely az 1879-ki június 9-én, nagy árvíz utáni mosásban Boldogkőváralján találatott; adom. Mocsár Endre úr gör.-kath. lelkész Boldogkőváralján; — egy 50 c/m hosszú zár, állítólag a boldogkőváraljai régi várról, kulcs nélkül, belseje romlott és hiányos; adom. gróf Péchy Manó úr, Budapesten.

f) P e c s é t n y o m ó k.

Két, rézből készült régi pecsétnyomó, melyek egyikén grófi koronával fedett R. L. betűk láthatók; adom. Tohó István, főgymnasiumi tanuló Kassán; Göncz város pecsétje 1524-ből; találatott a kassai sétateren a gázcsövek lerakása alkalmával; adom. Myskovszky Victor. — Egy Szepesmegyében talált renaissance-korbéli ezüstpecsétnyomó-gyűrű két oldalról bemetszett kariatidaalakokkal, adom. Czirkel József úr, vendéglős Kassa. — Két pecsétnyomó; az egyik Ellinger István volt kassai könyvnyomdász által a könyvnyomdászat megkezdését engedélyező kiváltsággal nyertett, a másik közepén Magyarország címere s e körirat olvasható: „Ung. M. N. Ör. Parancsnoksága“ (ungmegyei magy. nemzetőrség parancsnoksága); adom. Ellinger János, volt kassai könyvnyomdász. — Egy régi pecsétnyomó rézből; adom. Tohó István, főgymnasiumi tanuló, Kassán. — Bodrogközben talált két régi pecsétnyomó gyűrű, az egyik bronzból, a másik sárgarézből készült s XVI. Lajos király alatt dívott díszítményekkel van ellátva; adom. Horvát Béla úr, állami mérnök, Bodrogközön.

g) F e g y v e r e k.

Egy, Forró községbeli illetékességű katona által Boszniából hozott, szétrepedt Uchatius-ágyugolyó csúcsrésze; adom. Schvigut úr, Kassa városi erdőhivatal tisztviselője. Egy hosszúkás lándzsa

régi korszakból; adom. Sulkovszky János úr, birtokos, Hernád-Kéresen. — Egy, egyesöví kovás damasztfegyver, melynek zára és csöve berakott arany arabeskekkel s arabs gyári jelvényvel van ellátva; — egy ujkori tör, melynek nyele özlábból van készítve; — egy a XVII. századból származó, bevésott virágdíszítményekkel ellátott puskapor-tartó szarvasagancsból; ad. Jászay Gáborné úrnő, Kassán. Dluhos Károly, kassai pénzügyigazgatósági titkár úr adománya: Két bosnyákországi kard, melyek egyikének fogantyúja úgy van készítve, hogy a kézvéd nincs összeköttetésben a fogantyúval; — a másik feltűnően görbe, fogantyúja pedig keresztalakú; — egy rövid, igen csinos kivitelű Snider-féle fegyver. Mind három tárgy a breckai csatában a bosnyák felkelőktől vétetett el. — Egy primitív szerkezetű kovás pisztoly, Boszniából; adom. Golovicz Mihály, budapesti főgymnáziumi III. oszt. tanuló. — Egy régi, magyarországi dzsida és egy egyenes, toknélküli kardpenge, melyek állítólag Sárközön találtak; adom. Beszedics úr, postamester Sárközön. — Egy primitív alakú kovás pisztoly Boszniából; adom. Klimkovics Gábor úr, es. kir. százados a 34. gyalogezrednél. — Egy a breckai csatában a felkelőktől elszerzett kovás pisztoly, melynek markolatja török modoru, rézdíszítményű csúcsban végződik s török jelvényekkel van ellátva; adom. Bodnár Péter úr, gazdatiszt Nagy-Szalánczon. — Egy rendkívüli hosszú csöví, sárga rézdíszítményekkel ellátott kovás fegyver Albániából; ad. Klimkovics Béla úr, Kassán. — Egy régi vasostor — az úgynevezett vallató-ostor — melynek végén barackalakú vasgolyó függ; adom. Pilissy Antal úr, köz- és váltó-ügyvéd Kis-Szebenben. — Egy, a szabadságharcból fenmaradt nemzetőrségi kardöv; adom. Kozák Lajos úr, pékmester, Kassán. — Egy régi, kassai polgári díszkard; — egy hosszú egyesöví fegyver; adom. Ellinger János, volt kassai könyvnyomdász.

h) F a t á r g y a k.

Daróczy Mihály úr és neje adománya: Két fakanál; borsodmegyei bánfalvi iparmű; — egy orsó; gömörmegyei szuhári iparmű. — Egy szalmakeresztel fűdött koporsóalakú tartály; adom. Munkácsy József úrnő Kassán. — Egy, 1792. évben Kassa várost bevésve ábrázoló xylographia; — egy körtvealakú cukor-tartó fából; adom. Ellinger János, volt kassai könyvnyomdász.

i) Ü v e g t á r g y a k.

Egy régi csiszolt üvegpohár, gyöngyhimzettel körülvonva; adom. Simon Lajos úr, késes, Kassán. — Két, a XVII. századból származó s Rimaszombatban most 4 példányban talált ugye-

zett „Sutus“-üveg, melyek festett virágdíszítménynyel (s az egyik azonfelül még cin dugaszszal is) vannak ellátva; adom. Kozák István úr, néptanító Rimaszombatban. — Két tejüvegből készült s I. Napoleon korszakbeli alakokkal s díszes virágokkal ékített palack; adom. özv. Jászay Gáborné úrnő, Kassán. — Egy kisebb alakú, kékszinű virágdíszítménynyel ellátott cukortartó, tejüvegből s ugyanilyen fedéllel; adom. Schleifer főreáltanodai tanuló, Kassán. — Daróczy Mihály úr és neje adománya: egy velencei üveg-tálca.

k) A g y a g m ű v e k.

Egy, Csiszár András fazekas által legújabb időben, de régi modorban készített 15 itezés kancsó, mely világos alapon kék és sárga virágdíszítményekkel bír; adom. Szerday Károly úr, néptanító Pazdicson. — Egy, Haraszi környékén kiásott, régi eserépbögre; adom. Későy István úr, közigazgató Harasztiban. — Három edény, egy bögre, egy törött és egy ép korsócska régi időből, melyek állítólag Aszód vidékén ástak ki; adom. Volf József úr, régiségkereskedő, Budapesten. — Egy régi, agyagból készült lámpatörök; adom. Golovics Mihály, budapesti főgymn. III. oszt. növendék. — Két, a mohácsi téren talált s díszítményekkel ellátott római lámpatörök, adom. Volf József úr, Budapesten. — Egy körtvealakú fódélla ellátott két fülű majolika-csészé, a kisded Jézust baljában tartó sz. Mária képével díszítve; — nyolcz darab bábsütőforma fából; — három darab őskori edény és pedig egy $9\frac{1}{3}$ " magas urna s két kisebb bögre — teljesen ép állapotban — s egy kőkorszakbeli or-ókerék; lelhelyök Muhi pusztá; adom. Saárossy-Kapeller Ferencz úr, nyugalmaz. m. kir. pénzügyigazgató, Kassán. — Egy, az egykori kassai kőedénygyárban készült s áttört díszítményű szélzettel ellátott gyümölcstál „Kassai Emlék“ felirattal; adom. Osztrovszki Sztaniszló úr, kassai polgár. — Egy a holicsei kőedénygyárban készült barnaszínű tájképpel díszített tálcza hasonló kisebb ibrikkel s egy majolika levestál; adom. Ellinger János volt kassai könyvnyomdász. — Két vöröses agyagból készült, $34\frac{1}{2}$ c/m magasságú virágváza, s egy ugyanazon anyagból készült, 20 c/m magasságú asztalék — karlsbadi gyártmány; adom. Ganzfried Bertalan úr, ügyvédjelölt Kassán. — Az óruzsini Antal nevű barlangban 1880. évben eszközölt ásatáskor talált őskori edényekből részletek, melyeknek primitív díszítményei különböznek a hegyaljai, szádellői s más vidékeken talált őskori tárgyak díszítményeitől, adom. Dr. Roth Samu úr, főreáltanodai rendes tanár, Lőcsén. — Egy díszítménynélküli őskori agyagbögre, s több hasonló edényből töredék; és egy őskori orsó karikája; adom. Sulkovszky

János úr, birtokos Hernádkéresen. — Egy fatörzsalakú dohánytartó (terra cotta); a kiágazó galyrészletek gyertya-, fidibus- és gyufa-tartóvá vannak alakítva; adom. Jászay Gáborné úrnő, Kassán. — Gerhardt Sándor főmérnök úr adománya: Egy, agyagból készült hálónéhezítő súly átfúrva; — 3 darab terracottából való súly, köztük az egyik átlukasztott; — egy bögre, melynek alsó része párhuzamosan futó esigavonalakkal, felső része pedig rózsaalakból eredő két körvonallal van díszítve; — egy törött állapotban levő bögre, rajta rovatolt díszítmény látható; — egy díszítmény nélküli, fogantyúval ellátott kis bögre; — egy sárga agyagból készült kis bögre fogantyúval ellátva; — egy hagyma-alakú, hosszas nyakkal bíró kisebb bögre, fogantyúja hiányzik, ez alkalmasint úgynevezett könytartó volt; — egy virágcserepalaku korong nélkül készült bögre mintegy $1\frac{1}{2}$ liter tartalommal; egy párhuzamos vonalakkal alakított díszítménynyel s fogantyúval bíró bögrerészlet; — egy rendkívüli vastag oldalfalazattal bíró mozsáralakú csésze; — 23 darab bögre-, csésze-, urna és szűrőtöredék, melyeken különféle eszközökkel készített díszítmények láthatók. Az elősorolt tárgyak lelhelye: Kucorgó-domb. — Csoma József földbirtokos úr adománya: Egy, Dunapentelén talált, vörös égetett agyagból készült római lámpa, melynek felső része behorpadt, alsó részén pedig meg nem határozható betűk láthatók; — egy vörös terracottából való római lámpa fogantyúja, mely három helyen van átlukasztva s domború oroszlánfő díszítményül szolgál, lelhelye: Aquileja; — egy, égetett agyagból készült s primitív díszítménynyel ellátott római lámpa; — egy vörös terracottából készült mécesnek fogantyúja, mely rókaalakú metamorphosa-díszítménynyel van ellátva, találatott Bajárban; egy párhuzamosan csipkealakú vonalakkal álló díszítménynyel ellátott urnarészlet, lelhelye: Korlát; — egy Nagyfalu határában talált, sárga agyagból készült urnarészlet, melynél a rendkívül vastag oldalfalazat feltűnő; — egy durva agyagból készült s primitív díszítménynyel bíró urna, lelhelye: Devecser; — egy felülről lefelé futó hullámvonalakkal díszített urnarészlet, lelhelye: Devecser; — egy, Bűdön talált, primitív díszítménynyel bíró urnarészlet; — egy Nagyfalu környékén kiásott urnatöredék, melyen párhuzamos vonalak láthatók; — egy égetett agyagból készült urnának csuesorja, találatott Devecserben; — egy Nagyfaluban talált, szemecés agyagból készült urnatöredék, melyen ujjal benyomott mélyedések vannak; egy ugyanott talált, s minden díszítményt nélkülöző urnarészlet; — egy tűztartó-edény töredéke agyagból; — 3 darab szűrőtöredék, lelhelyük: Bűd; — egy urnacsuesor; — egy, Korláton talált, primitív ékitménynyel ellátott urnatöredék fekete agyagból; — 2 darab, Bűdön talált urnatöredék; — egy, Korláton kiásott urnarészlet, ujjal be-

nyomott párhuzamos vonalakkal: — egy, fekete agyagból készült urnatöredék, lelhelye Búd; — 2 fogantyú fekete agyagból készült urnákról; lelhelyük Korlát; — egy, Papi környékén talált, számos lyukkal bíró szűrőtöredék; — egy, durva fekete agyagból készült, Búdon kiásott edényrészlet; — egy, Devecseren talált kancsótöredék párhuzamosan futó hullámvonalakból alakított díszítménynyel; — egy, Korláton kiásott nagyobb kancsónak egyik részlete; — több darab szűrő- és urna-töredék, melyek Nagyfalva, Devecser s Korlát határaitban ásattak ki. — A kassai Kalvária-hegyen kiásott vörös agyagból készült pipa; adom. Reitzner János ur, Kassán.

1) Porzellánművek.

Egy, ó-bécsi porcellángyári jelvénynyel ellátott csinos alakú mustártartó-edény; adom. Klimkovics Gábor úr, cs. kir. százados a 34. gyalogsorezrednél. — Két, ó-bécsi porcellángyári jelvénynyel ellátott s fődéllel bíró ibrik; — hat darab ugyanazon gyárból származó csésze, a hozzátartozó aljzatokkal együtt s egy czukortartó; adom. Ellinger János volt kassai könyvnyomdász. — Egy, ó-bécsi porcellángyári jelvénynyel ellátott asztal-ék, mely virágkoszorúval körülvelt földgömbbel játszó nőgyermek-alakot állít elénk; adom. Szichert Karolina úrnő, Kassa. — Egy szőlőlevélalakú, **P.** gyári jelvénynyel s három szőlőlevéllel s másnemű növénynyel díszített majolica-tálca; — egy, a XIII. században divott stylban tartott 4 színű díszítménynyel ellátott bögre, melyen **W.** gyári jelvény látható; — adom. Bálint úr, népbanki igazgató, Kassán. — Egy sugárnyakú. 8" magas, négyszögletes virágtartó (majolika), melyen két-két ellentétes oldalon, virágdíszítmény és aláretek láthatók; a virágtartóba néhány porcellánból készült virág van helyezve: — egy japáni alakokkal és tájképekkel díszített kávé s findzsa, a hozzá tartozó aljzattal; — 6 amorette porcellánból, kettő köztük porcellánvirágokat tart s alapzattal bír; a többi négy ellentétes állásban készült s alapzat nélküli. — Egy **HP.** gyári jelvénynyel ellátott s kis fedővel bíró thea-ibrik, melyen rózsas- s tulipán-díszítmények láthatók, s egy ugyanily gyári jelvénynyel bíró nyolczszögletes tálcaska; adom. Munkácsy Józsefné úrnő, Kassa. — Egy díszes ó-bécsi porcellán tejeskanna; adom. Szinyey Bertalan prépost úr. — Egy domborművű kutya- és farkas-alakokkal ékített kisebb korsó (kőedény), melynek fülét egy felfelé mászó rókaalak képezi; adom. özvegy Jászay Gáborné, Kassán. — Egy rézzománczezal (Kupfer-Emaille) ellátott s festett chinai alakokkal díszített porcellán-szelencze, adom. Dr. Lejthényi Károly úr, m. kir. gazdaszatintézeti tanár, Kassán.

m) Szövött és hímzett művek.

Báró Sardagna N. szül. Dorner Irma úrnő adománya: Egy könyvalakú ereklyetartó, melyen díszes arany és színes selyemfonállal készített hímzések között az imádkozó Wallburga mellképe látható, a mellette lévő fehér selyem szalagon pedig egy rövid ima van kivarrra; — egy pár női commode cipőre való arany, ezüst és színes selyem fonállal kivarrott hímzet. — Egy arannyal, ezüst- és színes selyemmel hímzett cickendő; adom. Sebők Eszter úrhölgy, Szántón. — Két arany hímzettel s fehér csehüveg gyönggyel díszített párta; adom. Hódy Gyula, köz- és váltó-ügyvéd úr, Debreczenben. — Egy arabsnői, vadgalambszínű, virágos selyemruha aranyhímzettel — és egy arany hímzetdíszítménnyel ellátott bíbor színű arabsnői ujjaska; — egy női fez; adom. Klimkovics Ferencz úr, akad. festész s kir. kath. főgymnáziumi rajztanár, Budapesten. — Egy 1848. évi nemzetőrségi huszáröv; — egy ugyanazon időből származó, fehér s zöld színű bojtjal ellátott nemzetőrségi vállöv; — egy üveggyöngyökkel hímzett dohányzacskó; adom. Ellinger János, volt kassai könyvnyomdász. — Selyemszállal különböző modorban varrott hímzési gyakorlatok; adom. Wirkner Gáborné, szül. Seeland Lujza úrnő, Budapest. — Egy finom gyölesből készült és színes selyemszállal díszesen hímzett női ing, és egy durva szövethől való berlini vörös gyapottal stilszerűen díszített férfi ing; adom. özv. Jászay Gáborné úrnő, Kassán. — Egy selyemmel kivarrott régi díszes párnabetét; adom. Ambrózy Etelka úrhölgy, Kassa. — Egy csipkéekkel körülövedezett selyempárnácska, melyen az egybekelés alkalmára szánt üdvözlések vannak kivarrra; adom. Bálint N., népbanki igazgató úr, Kassán. — Egy arany- és ezüstszállal hímzett nagyobb alakú pénztárca; adom. Munkácsy Józsefné úrnő, Kassán.

n) Kisművészeti tárgyak.

Loósz József, Kassa városi tanácsnok úr adománya: Egy, érmek elhelyezésére készült, szalmával díszesen kirakott szekrényke. — Klimkovics Béla, kassai főreáltanodai tanár adománya: Egy vörös rézből készült, megaranyozott tartály XVI. Lajos korszakából; a rajta bevéssett virágdíszítmény igen szép kivitelű mű; — egy vörös rézből készült megaranyozott gyufatartó barokk stílusban tartott díszítményekkel ellátva. — Korzsenszky Antal úr adománya: egy vörös rézből készült, kisebb kép elhelyezésére alkalmas keret rococo stílusban tartott díszítményekkel, érdekes azért, mert szabadkézi ciselírozást tüntet elő. — 5 db. ruhafestők által használatni szokott forma; kettő köztük fába metszett díszes virágbokrékat állít elénk, a többi sodronydíszítményekkel bír. — Egy régi időkből származó orsó, melynek nyele Tisza-

fából van esztorgályozva, kereke pedig elefántcsontból készült: — Egy húsvéti hímes tojás, melyen 1820. évszám látható s melynek fekete alapszínére vésett díszítmények a következők: két galamb, egy gloriette fölött repülő sas, s a szokott ívet és égő fátylát kezeiben tartó Amor; adom. Bálint N. úr, népbanki igazgató Kassán. — Egy díszes szekrényke, számos fiókkal, melyekben 120 madártojás van elhelyezve; adom. özvegy Jászay Gáborné úrnő, Kassán. — Egy rézzománcz-burnótszelence, melynek födelén fehér zománczon virágbokréta van festve; az alsó részen pedig virágkoszorú által övedzett domborművű vadászjelvények: u. m. kürt, tör, pisztoly, elejtett nyúl láthatók; — és egy aranyozott réz-tentatartó, melyben három csiszolt üvegese van elhelyezve; az egyik ostyatartó, melynek fedője fehér zománczon festett tájképecskével bír, a másik tenta- s a harmadik porzótartó; ez utóbbi kettő szintén fehér zománczon festett virágdíszítményű fedelekkal bír; adom. Munkácsy Józsefné úrnő, Kassán. — Egy régi láteső; adom. Demkő Imre kir. tanácsos és jogakadémiai igazgató úr. — Egy gyöngyházzal, vörös és sárgaréz-díszítményekkel kirakott s csúcsos rézkupakkal ellátott fapipa, Bosnyákországból, adom. Ágh Imre államtisztviselő úr Kassán. — A báró Luzsénszky János úr által 1832. évben bemetszett s annak tulajdonát képezett tajtékpipa; — egy elefántcsontból faragott s állítólag Julius Caesar fejét ábrázoló metszvény; adom. Hódy Gyula úr, köz- és váltó ügyvéd Debreczenben. — Egy régi keleti díszítményekkel ellátott ezüst gyűrű, adom. Herglócz Antal úr, kir. törvényszéki bír. Fehértemplomban. — Egy bronzból készült régi pecsétnyomó-gyűrű, melyen **J. H. S.** jelvény bevésvé látható, adom. Hánser Károly úr, aranyműves, Kassán. — Két, báró Luzsénszky Pál által 1852. évben, várfogságban fából művésziiesen faragott karperecz, a hozzátartozó vörös tokkal; ad. a mélt. báró Melczér család. — Egy elefántcsontból eszesen faragott, 5 cmnyi nagyságú „pastor bonus“-t ábrázoló szobrocska, és egy elefántcsontból művésziileg készült satyricus fejet előtűntető faragvány kis alapzattal; adom. Klimkovics Béla, Kassán. — Egy Ó-Szőnyön kiásott, korsócska alakú zománczozott agyag talizmán, és egy szépen metszett díszítményekkel ellátott s lopó tökből készült kulaes, Boszniából, adom. Klimkovics Gábor úr, cs. kir. százados a 34. gyalog-sorezrednél. — Egy rococo-stylű díszítményekkel ellátott s üvegszekrényben elhelyezett régi óra; — egy burnótszelence csigadíszítménnyel s arany császári koronával; — egy veres selyemmel bélelt ékszerartó rézből; — egy csúcsíves papírpohár; — 5 darab kassai és budai lövészegyleti jelvény; adom. Ellinger János volt kassai könyvnyomdász. Egy berakott csontéktítménnyel ellátott kinestartószekrényke; adom. Hericz Etelka kisasszony, Kassán.

o) Fölszerelvény.

Egy rendkívüli sarkantyú; adom. Vécsey Mátyás, főlempi tanuló Kassán; — Két régi bányaszerszám; adom. Hazay Ödön úr. — Egy díszes, aranyozott, rézboglárokkal ellátott lószerszám, mely, a rajta levő díszítményekből itélve, I. Ferencz. magy. király idejéből származik; s alkalmasint e király koronázásakor az ünnepélyességben részt vett borsodmegyei banderium által használtatott; lelhelye: Baba, Borsodmegye; adom. Orczy Gyula, főreáltanodai tanuló Kassán. — Két renaissance-sarkpánt vasból; adom. Reisz Nándor úr, lakatosmester Kassán. — Egy rézből készült ékítményminta, milyen a volt kassai polgári díszöltönyökön látható; adom. Gerhardt János úr, ezüstműves Kassán. — Egy pár, arannyal s ezüsttel hímzett lovagkeztű a XVII. század elejéről; adom. Kobilitz János úr, Szepesváralján. — Egy rézből készült s primitív díszítményekkel ellátott gyutacstartó Boszniából; adom. dr. Lejthényi Károly úr, gazdasági tanintézeti tanár Kassán. — Egy szaruból készült puskaportartó, melyen három vadász alakjai bevésve láthatók. Az egyik oldalon a kürtölő vadászkutyák által körítve, a másikon egy, bográcsban főző társát kulaesből inni kínáló vadász alakja látható e körirat által övedzve: „Servus cimbor, Bizony jó bor a! Süs-sed le már azt a nyulat, Edd meg a mit hátra hullat! Ujra fogtunk egy bak-özet; Ez is lesz vagy három főzet. Mig el-adódna a bőre. Igyunk rá egyet előre!” s még olvashatlan versekkel; adom. Bodnár Zoltán, kassai főgymnáziumi II. oszt. tanuló. — Egy elefántesontból esztergályozott puskaportartó réz csövecskével, díszítmények nélkül; adom. Wilnrotter Henrik úr, városi tisztviselő, Kassán. Egy sarkantyú; ad. Szekeress Ödön úr.

p) Egyiptomi tárgyak.

Egy 12 c/m magas, zöldzománczezel és hieroglyphekkel ellátott régi Bubastis, lelhelye: Basta; — egy 11 c/m magas, halványzöld zománczezel bevont Bubastis szoborka, lelhelye: Thebe; — egy Felső-Bastáról származó, 11 c/m magas kékes-zöld zománczezel ellátott Bubastis szoborka; — egy 9 c/m magas, kék zománczezel ellátott Bubastis szoborka, primitív mű, lelhelye: Felső-Basta; — egy 10 $\frac{1}{2}$ c/m magas, halványzöld zománczezel és hieroglyphekkel ellátott Sebti szoborka, találatott Assasifban; — egy ugyan-onnan származó 10 c/m magas, s kékes zöld zománczezel ellátott Sebti szoborka. — Egy mumia-koporsórészlet élénk színű féstményekkel és hieroglyphekkel, egyiptomi Thebe vidékéről; — egy mumia keze épen fentartva; — két különböző nagyságú mumia-lábtő sok rétegű vászonba bepólyázva; — egy mumia-

részlet egyiptomi Thebéből: — egy bebalzsamozott és többretegű vászonba takart Ibismumia, Thebéből; — egy bronzból készült s patinával erősen fődött Isis Hathowal, egyiptomi Ghize vidékéről; — egy Osirist ábrázoló s bronzból készült bálványka Thebéből; — egy Osirisféle bronz-bálványka, Karnakból Egyiptomban; — egy nagyobb alakú Osirisféle bronzbálványka Luxor vidékéről; — egy összeragasztott, hieroglypekkel ellátott igen szép kivitelű agyag-mumiaszobor Luxor környékéről; egy másik, kékszerű zománczezal s fekete hieroglyphekkel ellátott mumiaszobor égetett agyagból, Assasifból; — egy veres agyagból készült mumia-szobor, Abydosból; — egy igen kemény anyagból készült kék kis mumiaszobor, Abydosból, Egyiptomban; — egy primitív kivitelű, durva agyagból készült mumiaszobor, Assasif környékéről Egyiptomban; — egy cserépbélyeg Medinet-Abuból, Egyiptomban; — egy égetett agyagból készült s egyszerű díszítőmennyekkel ellátott fül nélküli lámpa, Abydosból; — egy égetett agyagból készült régi lámpa, melynek felső részén egy béka alakja látható; Denderahból; — egy terra cottából készült s füllel ellátott régi lámpa, melynek felső része Ámor alakjával van ellátva; — egy kék zománczból készült nyak-ék, melyről egy házi istenke alakja lelóg, Thebe vidékéről; — egy lapos, kétfülű agyagedényke Ramlehből; — egy agyagból készült, gömbölyded alakú, kétfülű edény, mely, szájnyílásnál törött állapotban van; lelhelye Thebe, Egyiptomban; — egy lefüggő, fehér csigák és kék s vörös gyöngydíszítménynyel ellátott bőrv, Kelabscheből, Nubiában; — egy mumia-rongyvászon Luxorból; — papirus-törredék feliratokkal, Elephantinéből; abaculusok mozaik töredéke, Bajae Mercur templomából; — tizenhét darab kova-nyílhegy és huszonhárom darab kovaszilánk Helouanból; — két, hieroglyphekkel ellátott kisebb alakú scarabeus. Mindezen tárgyakat a muzeumunk körül nagy érdemeket szerzett derék hazánkfi, Csoma József úr, deveseri földbirtokos, ki Egyiptomban utazván, azokat intézetünk számára összegyűjteni s megküldeni szíves kedett, adományozta.

q) C z é h l á d á k.

A kassai német szabócéh ládája, mely a czéhbe történt fölvételi kártyairatokon, mesteri oklevélmintákon és jegyzőkönyvön kívül, a Mária Terézia által adományozott szabadalomlevelet másolatban, és az I. Ferencz király által kiadott eredeti kiváltságlevelet s végre a czéh pecsétjét, melybe „Sigillum sanctorum Casoviensium“ körirat van bevésve, tartalmaz; ezt Krusóczky József úr, kassai szabómester helyezte el a muzeumba megőrzés végett.

II. Pénz- és érem-gyűjtemény.

Az erdélyországi bányatörvények visszaállítására alkalmából öntött nagyobb alakú vasérem — hihetőleg utánzata. — melyen e köriratok láthatók: „Leges Metallurg. restitutae 1747“ s „Maria Teresia Rom. imp. Hung. Boh. Rex. Princ. Transsylvaniae“, adom. Czoppel Ferencz úr, cs. kir. huszárfőhadnagy. — Tizenkét darab kisebb ezüstpénz, Zsigmond s Báthory István lengyel királyok idejéből: — egy „20 Pfennig“ nevű németországi pénz, s két ónból készült érem, melyek egyike e körirattal: „Aus Verehrung und Liebe dem Verdienste geweiht“, a túldoldalon pedig a főherczeg feldombárművü fejképe e körirattal: „Erzherzog Johann von Oesterreich J. Reichsverweser erwählt 1848“ — van ellátva, — a másik érem pedig e fölirattal: „Alter és Kiss Pesten váci és régi postautea sarkán, Női divatcsarnok“ s az épület külső alakjával; — adom. ifj. Novelly Sándor úr, kereskedő Kassán. — Egy, sárgarézből készült emlékérem — amulette — sz. Ignác és X. Ferencz domborművü alakjaival; adom. Ágh Imre úr, tisztviselő Kassán. — Egy 1867. évi koronázási emlékérem ónból s e fölirattal: „A budapesti koronázás emlékére 1867“, adom. egy ismeretlen pórnök. — Harminckét darab, Forró község határában 1879. évi május hó 20-án kiadott ezüst pénz, legnagyobb rész Báthory István s Zsigmond lengyel királyok idejéből, adom. Komáromy László úr, abaujmegyei alispán. — Tizenhat darab római rézpénz; — egy darab II. Rákóczy idejéből való rézpénz; — egy darab úgynevezett Miletics-féle emlékpénz; — tíz darab különböző időkből származó ezüst pénz; — két db római bronz-pénz — és nyolcz db régi kisebb alakú rézpénz, adom. Herglőcz Antal úr, kir. törvényszéki bíró, Fehértemplomban. — Hat db, kisebb alakú római ezüstpénz, egy db 1584. évből való lengyel ezüstpénz, négy db újabb korbeli rézpénz; — egy nagyobb alakú, Fülöp Lajos király idejéből származó vasérem e föliratokkal: „L. P. D. Orleans Acceptant La Couronne reunite Les Partis 1830, — Desormais La Charte Sera Une Verité, Liberté Ordre Public Dedié aux Gardes Nationales de France“. — V-dik Károly német császár ezüst érme; találtatott Biharmegyében a gaborjáni sáncokban; adom. Leszkay Gyula. — Egy db. I. Lipót király idejéből származó ezüstpénz — és egy „Loi du 24 Octobre 1793 L' An de la Republique, Domaines nationaux Assignat de dix Livres payable au porteur Caisand Serie 10. 1839me“ föliratu utalvány; adom. Somogyi Rezső úr, gyógyszerész Kis-Várdán. — Harmincz darab, kisebb alakú, régi ezüstpénz, három darab régi réz- és három darab bronzpénz; adm. Zemányi Rezsőné úrnő, Kassán. — Huszonnégy darab egyiptomi rézpénz különböző időből, tizenöt darab réz- és negyven darab

kisebb alakú s különböző évszázadokból való ezüstpéNZ európai államokból; adom. Csoma József földbirtokos úR, Devecseren. — Egy orosz-, egy török-, egy porosz-, egy oláhországi ezüstpéNZ; — két darab oláhországi rézpéNZ, s egy darab ezüst pápai érem; adom. Antalfy Lajos úR, cs. kir. százados a 34. gyalog-sorezrednél. — Három darab nagyobb alakú török ezüst-tallér, három db. kisebb alakú török ezüstpéNZ; — három db. németországi ezüstpéNZ; — kilencz db római rézpéNZ és hét db eddiglen még meg nem határozott minőségű rézpéNZ; adom. Overbeck Sándor úR, cs. kir. százados a 34. gyalog-sorezrednél. — Nyolcz darab kisebb ezüstpéNZ; — tizenkilencz db római rézpéNZ, melyek Ó-Szöny környékén — Komárom mellett — ástak ki; — és egy 10 krajczáros 1848. komáromi papírpéNZ; — adom. Klimkovics Gábor úR, cs. kir. százados a 34. gyalog-sorezrednél. — Két darab, 1858. évi egyforintos papírpéNZ; adom. Kukovszky József úR, kereskedő, Bécsben. — Két darab ezüstpéNZ; a nagyobbikön e fölirat olvasható: „Carolus D. G. Eppus Olomucensis 1694”; adom. Sepitko Ferencz úR, kötélverő, Kassán. — Egy darab chinai péNZ, adom. Dr. Szinyey József úR, földbirtokos Szinyén. — Egy 15 krajczáros s egy 50 krajczáros 1848. évi papírpéNZ; adom. Tohó István, kassai főgymnáziumi tanuló — Két péNZdarab, az egyik az úgynevezett pro libertate, a másik pedig III. Zsigmond király idejéből; adom. Perezer Károly úR, dohánygyári tiszt, Kassán. — Egy II. Rákóczy Ferencz idejéből való érem 1705. évszámmal; 150 darab, Váranonn talált ezüstpéNZ Róbert Károly, Mária s Nagy Lajos királyok idejéből; adom. Hazay Ödön, m. kir. kataszteri becslőbiztos úR, Nagy-Mihályban. — Öt darab „Wiener Bankzettel“ nevű papírpéNZ mintája; adom. Dr. Csorba Gyula úR, abaújmegyei főorvos, Kassán. — Egy, a budai lövészegylet évszázados fordulóján veretett érem és egy, az 1873. évi bécsi világkiállítás emlékére készült érem; adom. Ellinger János, volt kassai könyvnyomdász s polgár hagyományozás útján. — Egy, „Veteranis“ köriratú s egy úgynevezett lipesei emlékérem; adom. Hollicsek Pál úR, a kassai Erzsébet árvaház gondnoka. — Egy III. Béla magyar király mellképét elűntető s „Béla III. Hung. Rex Mont. 1196“ körirattal bíró érem; adom. Répássy István, m. kir. honvédszámvévő-örrmester, Kassán. — Egy, Zsigmond lengyel király korából származó kisebb alakú ezüst péNZ; adom. Füller Jenő úR, néptanító Boroszlón. — 40 db római, német s magyarországi kisebb alakú ezüst- s rézpéNZ; adom. több ismeretlen nevű adakozó. — Négy darab régi ezüstpéNZ és egy 30 kros Kossuthbankó; adom. Venetianer Mór, gymnáziumi tanuló, Kassán. — Egy, Zsigmond lengyel kir. idejéből származó kis ezüstpéNZ; adom. Maxintsák János, tankerületi főigazgatósági tollnok úR,

Kassán. — Egy, hamis osztrák ötforintos bankjegy, adom. Stern Géza, főgymnáziumi tanuló. Kassán. — Hús darab régi vöröspénz; adom. Tohó István, főgymnáziumi tanuló, Kassán. — Két darab régi rézpénz; adom. Mocsár Endre úr, gör.-kath. lelkész, Boldogkőváralján. — Schwarez Malvin úrnő adománya: 20 darab arabs és héber-rézpénz. — Libát István, kassai főgymnáziumi tanuló adománya: 2 darab régi ezüst- és 6 darab rézpénz; — Loósz József, Kassa városi tanácsnok úr adománya: 5 darab ezüst-, 4 drb sárgarézt-, 4 darab vörös rézpénz és 19 darab külböböző érem. — Grungeresik Géza, boldogkőváraljai körjegyző úr adománya: 9 darab régi ezüstpénz, találtattak a baskói erdőben. — Sarudy Ákos és Deák Aranka k. a adománya: egy török ezüst- és 3 db rézpénz. — Bárány Sándor szül. Dorner Irma úrnő adománya: Két darab, Zsigmond király korából való kisebb alakú ezüst, — és egy 1840. évből való „Grossi“ felíráttal ellátott ezüstpénz. — Gerhardt Sándor, tiszaszabályozási társulati főmérnök úr adománya: Egy római, Diocletian-féle rézpénz, két darab IV. Béla király idejéből származó rézpénz, egy tatár rézpénz s egy játékerem. — Csoma József, deveseri földbirtokos úr adománya: Három darab római ezüst; — 1 db. Tancus-féle réz; 1 db. tatár-réz; — 1 db. Lipót király-féle 3 krajczáros ezüst; egy darab kisebbalakú lengyel-ezüst; és egy salzburgi püspöki régi ezüstpénz. — Tetmajer László, zürichi tanár adománya: Egy darab ötfrankos ezüstpénz, melynek képlapján I. Napoleon mellképét körülövező „Napoleon empereur“ felírat olvasható, hátlapján pedig díszes cserkoszorúban „5 franc“ felírat van bevéve s e köríráttal ellátva: „Republique française 1806“. — A kassai takarékpénztári igazgatóság adománya: Egy darab „Ludwig-Donau-Main Canal Actie, Serie 5102 den 15-ten September 1836“ felíráttal bíró részvényjegy. — Tomcsányi Gusztáv, m. kir. nyugalmazott erdőbíró úr adománya: 42 darab régi lengyel ezüstpénz, köztük kettő nagyobb alakú, melyek Ungmegye legfelső részén, nem messze Lengyelország határától ástak ki, s 3 db magyar bankó 1848/9. évekből. — Lovász Ferencz, kassai fodrász úr adománya: Egy schweiczi köztársasági ezüstpénz. — Szővényi Gusztáv, esányi műalmi gondnok úr adománya: Egy nagyobb alakú ezüst-tallér I. Napoleon, mint Olaszország királya által veretett pénz; — s 6 db kisebb alakú régi ezüstpénz. — Dessewffy Sándor, sárospataki esperes-plebános úr adománya: Egy ezüstpénz III. János lengyel király idejéből. — Dr. Spanyol Béla úr adománya: Egy II. József császár idejéből való 10 kros ezüst. — Gaskó Gyula, kassai elemi néptanító úr adománya: Egy II. József császár idejéből való 20 kros ezüstpénz. — Radován Flóris úr adománya: Egy régi olasz bankjegy; — egy kis ezüstpénz I. Lipót király idejéből, s 4 db régi vegyes rézpénz. Rónay Gusztáv adománya: Egy chinai és

egy lengyel ezüstpénz. — Demaresek István, denglázi segédjegyző úr adománya: Egy, Ungmegyében Hortyón talált ezüstpénz 1675. évből. — Több ismeretlen látogató adománya: 20 db. különböző nagyságú s korszakokból való ezüst- és rézpénz. — 28 db. különböző korszak- és országbeli kisebb alakú ezüstpénz; — egy belga-pénz nikeltől; — három db. római bronzpénz; — 1 db. sárgarézről vert emlékpénz; 39 db különböző ország- s korszakbeli rézpénz s 1 db. schleswig-holsteini hadi emlékérem; — adom. özv. Jászay Gáborné úrnő, Kassán. — Egy régi osztrák egyforintos bankjegy; adom. Hegedüs Lajos úr, gyógyszerész, Kassán. — 33 db. II. Mátyás, magy. király-féle apró ezüstpénz; 2 db. Albert és Lajos; — 2 db. III. Zsigmond lengyel királyok idejéből való ezüstpénz, 8 db. Rudolf, — 2 db. II. Maximilian s 5 darab II. Ferdinand magy. királyok idejéből származó apró ezüst-pénzdarabok; ad. ifj. Schir Nándor úr, Miskolcon. — 15 db. régi pénz; adom. Demkő Imre, kir. tanácsos s kir. jogakadémiai igazgató. — Egy ezüst-érem; adom. Dr. Spatz Dávid úr. — Egy chinai pénz; ad. Schirger G. úr. — Egy régi arany; ad. Schmotzer Illés úr.

III. Könyv- és okmánytár.

Schürger Mátyás, cs. és kir. főhadnagy úr adománya: Egy Mária Terézia által gr. Oliver Wallis ezredparancsnokhoz intézett levél 1774. évből. — Dr. Földváry Béla, orvos-sebész tudor hagyománya, a következő című könyvek: A magyar orvosok és természetvizsgálók XII. nagygyűlésének történeti vázlatai és munkálatai, szerkesztették Batizfalvy Sámuel és Rózsay József, Budapest 1868; — „A magy. orvosok és természetvizsgálók XV. nagygyűlésének történeti vázlatai és munkálatai, szerk. Rózsay József Budapest 1872“; — „A magy. orvosok és természetvizsgálók XVIII. nagygyűlésének történeti vázlata és munkálatai, szerk. Dr. Gerlőczy Gyula és Dr. Dulácska Géza, Budapest 1876“; — „A magy. orvosok és természetvizsgálók XIX. nagygyűlésének történeti vázlata és munkálatai, szerk. Dr. Gerlőczy Gyula és Dr. Dulácska Géza, Budapest 1878“; — Máramarosmegye egyetemes leírása, szerk. Szilágyi István, Budapest 1876; — Budapest és környéke természetrajzi, orvosi és közművelődési leírása, szerk. Dr. Gerlőczy Gyula és Dr. Dulácska Géza, Budapest 1879, I., II, III. rész; — Létért való küzdelem, szerk. Dr. Müller Kálmán. — Özvegy Földváry Jánosné, szül. Deéssy Julia úrnő adománya: „Szent Biblia azaz Istennek ó- és új testamentomában foglalt egész szentírás magyar nyelvre írta Károly Gáspár Casselben Ingebrand János költsége által 1704-ben“ című könyv. — Gleviczky Béla, kassai köz-kórházi gondnok adománya: — „Armee-Befehl, Wien am 6-ten April 1809. Erzherzog Karl Generalissimus“; — Regal-Benefizien-Statut, Kaschau den 6-ten Juli 1813

Karl Fischer; — „Polizei-Regeln für die Einwohner der Freistadt Kaschau den 16-ten Dezember 1816 Alexander Haschke“ czimekkel ellátott nyomatott okmányok. — Az erdélyi muzeum igazgatósága adománya: „Erdélyi muzeum“ czímű kiadványokból folytatolagos füzetek. — Az országos magyar iparművészeti muzeum igazgatóságának adománya: „Jegyzék azon Magyarországon és Erdélyben 1711-ig nem magyar nyelven nyomatott munkákról, melyek a nemzeti muzeum könyvtárában őriztetnek“ czímfelirattal ellátott 2 füzet. — Rottauscher Károly, cs és kir. tábornok úr adománya: Ueber einen praehistorischen Schmuck aus Esseg von Professor Johann M. Woldrich czímű könyv; — 6 darab térkép Pozsony város és vidékéről, melyek a bécsi csász. és kir. hadi levéltárban őrzött eredetiekről lefényképeztettek; — 19 darab „Umgebungs-Karte von Wien, ausgeführt durch Julius Albach, k. k. Hauptmann im Geniestabe; — Historische Memorabilien des In- und Auslandes für anziehende Weltbegebenheiten, berühmte Bau- und Kunstdenkmale, ausgezeichnete Grossthaten, Würdigung der Verdienste erlauchter Fürsten und berühmter Männer, verfasst von Anton Ziegler Wien 1840; — Handbuch für Reisende in dem österreichischen Kaiserstaate I., II. Abtheilung von Rudolf v. Jenny Wien 1829; — L'Art de la Correspondence anglais et francais par P. Sadler Bruxelles 1850; — L'Histoire Romaine Racontée aux Enfants par M. Lamé Fleury Deuxième partie L'Empire Paris 1865; — L'Histoire Romaine Racontée aux Enfants par M. Lamé Fleury, première partie, la Republique Paris 1865; — Maximes du Duc de la Rochefoucauld précédées d'une notice sur sa vie par Suard; Pensées diverses de Montesquieu; Oeuvres choisies de Vauvenargues Paris 1864; — Reine Grundlehre der englischen Sprache von Karl Clairmont Wien 1846; — La Cosmographie ou le Socialisme universel par Henri Lecouturier Paris 1850; — Englisch Made Easy, Praktischer Lehrgang zur leichten und schnellen Erlernung der englischen Sprache von Dr. Ottoman Behusch Bresslau 1849; — M. G. Lichtwers königl. Regierungs-Rath im Fürstenthum Halberstadt, Fabeln in 4 Büchern von den Verfasser selbst herausgegeben Amsterdam 1765. — Geschichte des k. k. Pionier-Regiments in Verbindung mit einer Geschichte des Kriegs-Brückenwesens in Oesterreich von Wilhelm Brunner I. Theil 1878. II. Theil 1881; — Mittheilungen des k. k. Kriegsarchivs, herausgegeben und redigirt von der Direction des Kriegsarchivs Jahrgang 1882. I, III., IV. füzet Wien 1881. — Vom Fels zum Meer. Speemanns Illustrierte Zeitschrift für deutsches Haus Stuttgart I., II., III., IV., V., VI. füzet; — Verzeichniss der durchforsehten Archive Oesterreichs und Ungarns 1881 (Manuscript). — Müller János, magánmérnök úr adománya, a követ-

kező czíni könyvek : Rapport sur L'Exposition universelle de 1855 présenté a L'Empereur Par S. A. I. Le Prince Napoleon Président de la Commission Paris 1857; — Exposition Universelle de 1855. Rapport du Jury Mixte International Publiés sous la Direction de S. A. I. Le Prince Napoleon Président de la Commission Imperiale Tome I. Paris 1856; — Exposition Universelle de 1855 Rapport du Jury Mixte International Publiés sous la Direction De S. A. I. Le Prince Napoleon Président de la Commission Imperiale, Tome II. Paris 1866. — A délmagyarországi történeti társulat elnökségének adománya: „Történelmi és régészeti Értesítő szerk. Pontelly István“ czímű folyóirat folytatólagos füzetei. — Kleinszky László, Kassa városi nyugalmazott tanácsnok adománya: „A Hála és öröm napja Rudolf trónörökös és Stephánia hercegnő egybekelése alkalmára írt üdvörs“ díszkötésben. — Doby Antal, homonnai m. kir. sóhivatali ellenőr úr adománya: Erdélyi magyar kalendárium 1826: — Erdélyi magyar kalendárium 1827; — Új és ó kalendárium 1836; — 7 darab régi okmány és 1 régi diploma. — Ráth György úr, kir. táblai bíró s az országos könyvkiállítási bizottság elnökének adománya: „Kalauz az országos magyar iparművészeti muzeum részéről rendezett könyvkiállításához Budapesten 1882“ czímű díszes könyv. — Lasztókay László úr, az eperjesi főgymnázium tanárának adománya: 1 Eperjes szab. kir. város levéltárában található nevezetesebb okiratok ismertetése szerk. Lasztókay László, kir. kath. főgymnáziumi tanár Eperjes 1881; — Az eperjesi kir. kath. főgymnázium Értesítője 1881/2. tanévre. — Dr. Koszka József kassai gyakorló orvos úr adománya: Galeni extra ordinem classium libri. Basiliae. Folio. — Egy, negyven darab múlt évszázadi kartonminta rézmetszeteit tartalmazó gyűjtemény; adom. a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi kir. ministerium, Budapesten. — Erzsébet, apostoli királynénk Ő Felségének, általa használni szokott czímeres levélpapíron levő kézalírása, mely egy udvarmesteri fölíratl ellátott levélborítékban van elhelyezve; adom. Probst Emil úr, cs. s kir. tábor-kari ezredes közvetítése útján Királynénk Ő Felsége. — Egy, Oláh Miklósról vonatkozó okmány; adom. Liszkay Nándor úr, román. kath. lelkész, A.-Szántón. — Egy, Josephi Koller cathedralis ecclesiae Quinqueecclesiensis lectoris et canonici praepositi seu Joannis Baptistae de castro Quinqueecclesiensi Prolegomena in historiam episcopatus Quinqueecclesiarum 1804“ czímű könyv; adom. Agh Sándor úr, tisztviselő, Kassán. — Békés megyei régészeti és művelődéstörténeti társulat Évkönyve 1879. évre; ad. a társulat titkársága, Csabán. — A magyar orvosok és természetvizsgálók meghívása a Szombathelyt tartandó nagygyűlésre; adom. a titkárság Budapesten. — „Rudolf von Habsburg und

die Schlacht bei Durnkrut am Marchfelde zur 600jährigen Gedenkfeier des 26-ten August 1278 von Wilhelm Edlen v. Janko, Wien 1878“ és „Die Feldzüge Eugens v. Savoyen VI. Band“ című könyvek; továbbá „Kriegspläne zu den Feldzügen Eugens v. Savoyen“ című hadi térképgyűjtemény; mindhárom díszkiadásban; adom. Rottauscher Károly úr, csász. és kir. tábornok, Bécs. — Egy, 1812. évi június 9-kéről keltezett s „Johann Kersich derzeit Zechmeister és Franz Mernich Jüngmeister“ aláírásokkal ellátott felszabadítási okmány; adom. Simon Lajos úr, késműves, Kassán. — Ujlak város 1541. évből statu-tum-gyűjteménye — kézirat — gróf Beleznay végrendelete 1819. évből; — egy 1746. évből származó okmány; — egy, Adalbertus Karnafel aláírással ellátott okmány; — egy köteg ily című újságlap: „Bécsi magy. újság ezen nevezet alatt magyar Curir 1832. esztendőre, szerkeszti és kiadja Márton József“; — adom. a tulajdonjog fentartásával Dr. Csorba Gyula úr, abaujmegyei főorvos, Kassán. — A II. József császár által Ellinger Istvánnak, könyvnyomda felállítására adományozott kiváltságlevél függőpecséttel; — Ellinger János István számára kiállított felszabadítási levél a könyvnyomdászat megkezdhetésére; — „Felsőmagyarországi Minerva folyóírás, nyom. Kassán 1825. és 1826. évben Ellinger István könyvnyomdájában“ című könyv, 2 köt.; — „Historia Regni Hungariae ab anno seculi decimi septimi primo ad annum eiusdem seculi trigesimum septimum anthore Francisco Kazy Tyrnaviae 1737“ című könyv; — „Westermanns Holzschnitt-Illustrations-Catalog in etwa 2500 Nummern zum Gebrauch für Buchhändler und Buchdrucker, Braunschweig 1864“ című 16 füzet; — 45 darab különböző stílusban nyomtatott arany s más színű ékítménylapok, könyvek díszítésére és hímzési mintalapok; — 30 darab Kassán nyomtatott magyar és német színlap; adom. hagyományozás útján Istenben elhunyt Ellinger János, volt kassai polgár s könyvnyomdász. — Egy csomag kézirat; adom. Pongrácz Imre úr, m. kir. honvéd-főhadnagy, Kassán. — Egy földabrosz-gyűjtemény; adom. Hamburger Ignác úr, néptanító, A.-Szántón. — A következő című könyvek: „Imádságos könyv“, készítette Glátz Jakab, fordította Babarik Ferencz, nyom. Sárospatakon 1816“; — „Biblia, das ist: Die ganze heilige Schrift alten und neuen Testaments durch Dr. Martin Luthern, verdeutschet, Sonderhausen 1740“. — „Sz. Biblia, azaz Istennek ó- és új-testamentomába foglaltatott sz. írás, magy. nyelvre fordítatott Károli Gáspár által, nyom. Basileában 1751“; — „Új énekes könyv, készítettett az evangélikusok Dunán túli levő superintendenciája által Pozsonyban 1817“; — adom. Gerhard Gusztá úrnő, Amerika. — Egy Joannis Meursii elegantiae latini sermonis seu Aloisia sigaea toletana de arcanis amo-

ris et Veneris, Londini 1782" című könyv, és egy, legendát tartalmazó kéziratnak írástudatlan földész általi írásutánzata; ad. Lehoczky úr, földbirtokos, Sirokán. — Archaeologiai Értesítő; adom. a magy. tud. akadémia, Budapesten. — Egy „Gemeinnützige Blätter zur Belehrung und Unterhaltung als gleichzeitige Begleiter der vereinigten Ofner und Pester Zeitung von Christopf Rössler, Ofen 1815" című könyv; adom. Medveczky Albin úr, lelkész, Boldogkő-Váralján. — Az erdélyi muzeum közlönye; adom. az erdélyi muzeum igazgatósága. — Az 1848. évben a kassai hegyen vívott csatának eredeti jóváhagyott tervrajza s „Illetményi kimutatás a vezérkari személyzetet, továbbá a magy. hadseregi törzs- és fő-tiszteket illetőleg", eredeti okmány 1848-ból; megszerző s adom. Klimkovics Béla, Kassán. — Egy 1777. évi — címlap nélküli — tót naptár, s 3 db., Kazinczy Ferencz, koszorús költőnk eredeti levelei, kettő német s egy magyar nyelven írott; adom. Dessewffy Zsigmond úr, biztosító-társulati főügynök Kassán. — Öt darab régi okmány; adom. Paléta N. úr, m. kir. honvéd-százados Kassán. — „Compendium Hungariae geographicum, Posonii 1767" című könyv; adom. Spiegel Gyula, főgymnáziumi tanuló, Kassán. — „Ueber den Credit von Gr. Stephan Széchenyi, aus dem Ungarischen übersetzt von J. Vajdicsek"; — „Zergliederung des Werkes: Ueber den Credit vom Gr. Stephan Széchenyi, aus dem Ungarischen übersetzt von S. v. Ludwigh"; — „Graf Stephan Széchenyi als Schriftsteller von Josef Oroz"; — „Licht oder aufhellende Bruchstücke und Berichtigung einiger Irrthümer und Vorurtheile vom Gr. Stephan Széchenyi, aus dem Ungarischen übersetzt von Michael v. Paziazi", 2 köt., című könyvek; adom. Baross László úr, köz- és váltóüggyvéd, Kassán. — A következő című képes-naptár: „Der Freund des schönen Geschlechtes Taschenkalender für das Jahr 1809"; adom. Geiger Zsigmond, főgymnáziumi tanuló, Kassán. — „Therapie oder practisches Heilverfahren bei fieberhaften Krankheiten der nutzbaren Hausthiere von Hieronymus Waldinger Wien 1821"; — „Schule der Weisheit und Tugend. Eine Auswahl vorzüglich schönen Parabeln und anderer moralischen Erzählungen, Stuttgart 1806", — „Neue Erdbeschreibung des ersten Theils zweiter Band, welcher Preussen, Polen, Ungarn u. die europäische Türkei enthält". — „Darstellungen edler Handlungen aus dem Leben guter Menschen von Franz X. Sperl Grätz, 1803"; — „Naturgeschichte, Classification und Nomenclatur der Insekten, Bienen, Wespen und Ameisengeschlecht von J. L. Christ, Frankfurt a. M. 1791"; — „Némely feljegyzésre méltó Történetek, magyar nyelven világ eleibe kibocsátotta Hatvany Pál, Kassán, Ellinger János 1796"; — „Gallerie interessanter Personen, von August Schiller, Berlin und Wien 1798"; — Kisded Szótár, írta

Baróti Szabó Dávid, Kassán 1792“; — *Cours academique de la Langue Francoise Ouvrage par Emmanuel Vernezobre a Dresde 1776“*; — Két értekezés a terhes szekerekről, utakról stb. Varga Jánostól 1828“ című könyvek és füzetek; adom. Basel Károly úr, birtokos, Kassán. — A következő című könyvek és füzetek: „Hungaria“ politikai évkönyv és naptár 1877. évre, kiadja Toldy István, Budapest 1877“; — „Vollständiger Lehrbegriff der gesammten Philosophie von Gottfried Immanuel Wenzel, Linz und Leibzig 1804“; — „Otthon, szépirodalmi és ismeretterjesztő havi közlőny, szerk. Szana Tamás, Budapest 1875“; — „Törvénygyűjtemény 1870. évről“; — „Compendium historiae universalis in usum praelectionum academicarum a P. Augustino Schelle, Posonii 1809“; — „Historia pragmatica regni hungariae a Glycerio Spányik, Pestini 1825“; — „Planum Tabulare sive Decisiones Curiales per excelsam deputationem a piaie memoriae imperatrice et regina Hungariae Diva Maria Theresia anno 1769 Posonii 1817“; — „Grundlehren der Religion, von Joh. Mich. Sailer, Grätz 1819“; — „Magy. statistikai évkönyv, szerk. az országos magy. statisztikai hivatal 1874 I. R.“; — „Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich“; — „Latin-magyar-német-tót szótár“; — „Iles de l'Afrique par M. Avezac, Paris 1848“; — A vallás- és közoktatásügyi kir. ministernek a közoktatás állapotáról szóló VI. jelentése Budapest 1878“; — „Statistische Darstellung des Vereinswesen im Kaiserthume Oesterreich, von Moritz v. Stubenrauch, Wien 1857“ — „Wiener numismatische Monatshefte, von Dr. G. A. Egger, Wien 1865“; — *Histoire et Geographie du Madagascar par M. Mase Descartes, Paris 1846“*; — „Rövid utasítás törvényszéki orvosoknak“; — „Table Placement des Gravures“; — „A magyar pénzisméhez Rosos Miklóstól“; — „Tudománytár, közrebocsátja a magy. tudós társaság, szerkeszteti Schedel Ferencz, 1834“ Budán; — „Beiträge zu einer Chronik der archäologischen Funde in der österreichischen Monarchie von Gabriel Seidl“; — „Egy orosz nyelven írt könyv“; — „Az austriai birodalom története, Málík Vince, Pest 1856“; — „Ein Ausflug in das Salzkammergut, von Karl Kimnach 1872“; — „Budapesti Szemle, szerk. és kiadj Csengery Antal és Lónyay Menyhért, Pest 1865“; — „A Mordvaik történelmi viszontagságai, írta Barna Zsigmond, Budapest 1877“; — „Bruchstücke zu Johann Regiomontans von Joh. Fried. Heinrich Panzer 1797“; — „Franciaországnak statistikai, geographiai és historiai leírása, kidolgozta Lassú István, Pesten 1827“; — „Nyelvtudományi közlemények, kiadja a magy. tud. akademia, szerkeszti Hunfalvy Pál 1872“; — „Magyar mű- és történeti emlékek kiállítása különös tekintettel a magyar ötvös- és zománcz műre, írta J. A. Budapest 1876“; — „Programm

des evang. Gymnasiums in Schässburg von Job. Ziegler 1873“ ; — „Auf die Abreise des Friedrich Aug. Clemens Werthes von Georg Aloys Belnai“ : — „Havi Szemle, szerkeszti Bodnár Zsigmond, Budapest 1878“ ; — „Munkács multja és jelene, írta Tabbody József 1861“ ; — „Egy, magyar írók névtárának terve, írta id. Szinnyei József, Budapest 1877“ ; — „Gyűjteménye a magyar-ország számára kibocsátott legfelsőbb manifestumok- és szövegeknek 1849“ ; — „Az első hazai hirlap 1705—1710 ; írta Thaly Kálmán, Budapest 1879“ ; — „A pápaság és a jogállam, írta gróf Pejacseвич Nep. János, Budapest 1873“ ; — „Egyetemes philologiai közlöny ; szerk. Ponori Thewrewk Emil és dr. Heinrich Gustáv 1877“ ; — „Die Arthur-Sage und die Märchen des rothen Buchs von Hergeft, herausgegeben von San-Marte, Quedlinburg und Leibzig 1842“ ; — Notice sur les Forêts, Budapest 1878“ ; — Egy címnap nélküli német-görög szótár ; — „A kereskedelmi iskolák szervezete“ ; — „Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien, verantwortliche Redacteurs : K. Tomaschek, W. Hartel, R. Schenkel, Wien 1877“ ; — „Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft, herausgegeben von Prof. Dr. Lazarus und Prof. Dr. Steinthal 1874 Berlin“ ; — „Kurze Beschreibung der Margarethen-Insel vom Prof. Georg Öri 1876“ ; — „Historische Zeitschrift, herausgegeben von Heinrich v. Sybel, München 1873“ ; — „Rákóczy Ferenc emlékiratai a magyar hadjáratról 1703—1711, közli Ráth Károly, Győrött 1861“ ; — „Funde aus der Steinzeit im Neusiedler-Seebalken, Budapest 1876“ ; — „Iskoláink és az egészségtan, írta Paal Ferenc 1875“ ; — „Műgyetem, írta Kvassay Ferenc, Budapest 1874“ ; — „British muzeum“ ; — „Zádor György emlékezete, írta Tóth Lőrinc 1869“ ; — „A magyar tudományos akadémia munkálódásáról 1874“ ; — „Die Völkerschaft bei Leibzig von Fried. Wilhelm v. Varchmin, Meinberg 1863“ ; — „A vízből való élet-és vagyonmentés és eszközei, Kenessey Albert, Budapest 1875“ ; — „Jodoks von Kussow Steuerforderung an die zwei Stühle Schelk und Mediasch von 1438 von Karl Fabricius“ ; — „Apáthi Péter alispáni jelentése 1877. évről“ ; — „Stolze-Fenyvessy egyszerűsített gyorsírás tankönyve, Budapest 1878“ ; — „Officia propria festivitatem et sanctorum — Viennae 1751“ ; — „Justinii Historiae Philippicae, Frankfurt und Leibzig 1782“ ; — Egy címnap nélküli könyv : „Ó-Buda és környékének leírása“ ; — „Notice sur les Grottes préhistorique. Paris 1875“ ; — „Adatok a „Nagy“ Csáky István életéből, Deák Farkas, Budapest 1877“ ; — „Gedenkbuch zur Eröffnungsfeier des ung. Akademiepalastes 1865“ ; — „Magyar protestans egyházi és iskolai Figyelmező, szerk. Révész Imre, Debreczen 1878“ ; — „Memorial an Seine Excellenz Herrn August von Trefort“ ; — „Auf nach Palästina!“

Ein Wort über den Judenfreund Victor Istóczy von Michael Herzfeld, Wien 1878“; — „The Vicar of Wakefield By Oliver Goldschmith, London“; — „Az uzoratorvényekről, Szinovácz György, Pest 1865“; — „A római jog s az újabbnkori jogfejlődés, Pulszky Ágostól“; — „Jogtudomány és nemzetgazdaságtan Kautz Gyula, Pest 1868“; — „A nyelv optikája, írta Ponori Thewrewk Emil Pest 1870“; — „A nyelvészet mint természettudomány, írta Ponori Thewrewk Emil, Pest 1869“; — „A culturmérnöki intézmény külföldön és meghonosítása hazánkban, felolvasta Kenessey Kálmán Budapest 1879“; — „Disquisitio notitiarum antiquarum, scripsit Franciscus Baranyay, Pestini 1820“; — „Geschichte der Conflicte zwischen Religion und Wissenschaft, von John William Draper, Leibzig 1875“; — „A hatodik nagyhatalom vagy a modern sajtó, Lukács Józseftől Budapest 1877“; — „A Prostitutio s befolyása a közegészségi állapotra, átdolgozta Baráth Ferencz, Pest 1872“; — „Das wahre Guanahani des Columbus von F. A. De Varnhagen, Wien 1869“; — „Buda-Pest fővárosának térképe“; — „Eötvös-Album, szerkesztette Boross Mihály“; — azonkívül több iskolai program, időszaki Értesítő, havi szaktudományi füzet; adom. Dr. Thallóczy Lajos úr, országos levéltárőr Buda-Pesten. — „Biblia tanui... fordettattak Mikolai Hegedüs János által, Trajectomban 1648“; — „Lelki Prebendajok fordetatott Mikolai Hegedüs János által Ultrajectumban 1648“ — és „Szentek napi száma fordetatott Mikolai Hegedüs János által Trajectomban 1648“ című három kis könyv; adom. Doby Antal úr, sóhivatali tiszt Homonnán, ki ezen küldeményhez egy egyforintos bankót is csatolt. — Neogradiensis comitatus de anno 1572, dicatore Georgio Barbarich, connumeratio huius comitatus, facies, portae turcis subiectae“ felíráttal ellátott okmány; adom. Nagy Ferencz úr, nyugalm. pénzügyi tanácsos, Kassán. — „Opuscula Graeca, Budapest 1880“ című könyv; adom. Télfy János úr. — „Buda-pest szab. kir. városok leírása, írt. ifj. Palugyay Imre, Pest 1852“ című könyv; adom. Kohánka István úr, m. kir. postatiszt. — Legközelebb pedig: 58 db. régi könyv, melyek között a francia művek vannak leginkább képviselve; adom. egy, nevét megnevezni nem kívánó magas állású úrnő; továbbá 28 db régi könyv, melyek között a legérdekesebbek és legtanulmányosabbak Klopstock művei s néhány philosophiai munka; adom. Kaynár Vilmos, m. kir. vasúti pénztárnok úr Kassán. — Végre 38 db régi könyv, melyek között a jogi és történelmi tartalmiak különös értéket képviselnek; adom. Fülöp Károly úr, köz- és váltó-ügyvéd, Kassán. — Egy 1677. évben Pozsonyban kiállított tanulólevél, mely pergamenten a legszebb kaligraphiai betűkkel van írva; az aláírás hiányzik, a függőpecsét le van vágva; adom. Baliga Róbert úr,

főerdész, Kassán. — „A képzőművészeti Szemle havifolyóiratának 1880. évi I. füzeté“; adom. e folyóirat kiadóhivatala. — Tizenhét darab könyv és füzet; adom. Werfer Károly úr, könyvnyomda-tulajdonos, Kassán. — „Magyarország ó-keresztény, román és átmeneti stílus műemlékeinek rövid ismertetése, írta Dr. Henszlmann Imre, Budapest 1876“ című könyv, adom. Juhász Mihály úr, országgyűlési képviselő Kassán. — „Pandectarum seu Digestarum iuris civilis 1591“ című könyv; adom. Hübsch Samu úr. — „Lamentationes 1518“ cz. könyv: adom. Gleviczky Béla úr, nyugalm. tanácsnok, Kassán. — „Történelmi és régészeti Értesítő 1879“ című füzet; adom. a történelmi Értesítő kiadóhivatala. — A kassai protestáns hitközség 1783. évi panaszlevele II. József császárhoz; adom. Dürr Ödön úr, KecsKeméten. — „Zsedényi Ede emlékkoszorú, kötötte Klestinszky László 1879“ című füzet; adom. Klestinszky László úr, nyugalm. városi tanácsnok, Kassán. — „Der Rastatter Congress und die II. Coalition von Hermann Hüffer 1879“ című történelmi mű; — ad. Rottauscher Károly úr, tábornok sa hadi levéltár igazgatója Bécsben. — „Monumenta Hungariae Archaeologia“ — „Monumenta Hungariae Historica 1879“; — „Codex Diplom. hungaricus Andegavensis 1878“ „Archaeologiai közlemények a hazai műemlékek ismeretének előmozdítására XII és XIII. kötet“ című könyvek; adom. a magy. tudom. akadémia. — „A délmagyarországi történelmi és régészeti társulat közlönye, szerk. Pontelly István 1880“ című füzetek; adom. e közlöny kiadó-hivatala. — „Archaeologiai Értesítő, szerk. Dr. Henszlmann Imre és báró Nyáry Albert 1879“ című füzetek; adom. a magy. tudom. akadémia Budapesten. — „Phocion der neuen vermischten Schriften von Chr. Aug. Clodius 1780“ három kötet, és „Feuer-Ordnung die königl. freie Stadt Leutschau betreffend“ című két füzet; adom. Kaynár Vilmos úr, tiszavidéki vasúti hivatalnok, Kassán. — Egy Máriássy Ádám által 1849. évben nyomtatott fölszólítás a guerrillákhoz magok bejelentése és fegyverbeszállítás iránt, adom. Simcsó Kálmán úr, körjegyző Szomolnokon. — „Collationum sacrarum libri octo 1584“ című könyv, melyben Báthory Zsigmond sajátkezű aláírása látható; — „Beati Fulgentii ecclesiasticorum veterum Doctorum patrum nulli non conferendi opera“; „Védelmesítő intés a magyar nemességhez költ Romában 1744-ben Faludy Ferenc“ című és egy címnélküli német könyv; adom. Novelly Antal úr. — „Notitio Pharmacologiae“ kézirat; adom. Zemányi Lázár úr, nyugalm. tiszti ügyész, Kassán. — „Mario Equicola 1587“ című könyv; adom. Csehovics N. úr. — „Értekezések a természettudományok köréből, szerk. Szabó József 1880“ című füzet; adom. Stollár Gyula úr, gazdasági tanintézeti tanár, Kassán. — „Klopstock's Lieder 1779“; — és

„Rapin-s Vergleichung des Thycidides mit dem Livius 1767“
 című könyvek; adom. Orczy Gyula, főreáltanodai V. oszt. ta-
 nuló, Kassán. — Egy, Capo di monte nevű muzeum catalogusa,
 adom. Antalfy Lajos úr, cs. kir. százados a 34. sz. gy.-ezrednél.
 — Bosznia és Hercegovina 1878. évi harczérei vázlatrajzainak
 füzete; — a XII. cs. kir. gyalogsorezred történelme 1725—1866-ig;
 1851. évi gyalogsági gyakorló rendszabályzat; a vasmegyei ré-
 gészeti egyesület 1877. évi jelentése; „Zeitschrift von und für Un-
 Ungarn 1802“; — s „Kleine Weltgeschichte“ című könyvek,
 s végre egy, 1877. évi ausztriai német újságlap; adom. Klim-
 kovics Gábor úr, cs. kir. százados. — Műépítészeti lapok dísz-
 kiadása a pannonhalmi sz. Benedek-rendi főtemplomról díszes
 festéknyomatú képekkel; — és „A pannonhalmi apátság alapító-
 oklevele, írta Fejérfataky László 1878“ című könyv; adom. a
 pannonhalmi sz. Benedek-rendi főapátság. — Kilencz darab egy-
 házai és alkalmi szóoklati beszéd; — „A komáromi kisgymná-
 zium 1878/9. évi Értesítője“; — „Komárom város 1872. évi
 eselédrendszabálya“; — „Tata-Tóvárosi takács-ipartársulat 1876.
 évi alapszabályai“; — „Az alsó-csalóközi és csilizközi ármente-
 sítő-társulat 1879. évi alapszabályai“ és „Carmina selecta Cae-
 sariis Vagácis“ című könyv; adom. Gyulay Rezső úr, sz. Bene-
 dekrendi áldozár s gymnáziumi tanár, Komáromban. — „Gro-
 tesken, Satyren und Naivitäten auf das Jahr 1806 von Dr. Falk“;
 és „Speculum Veritatis Wien 1623“ című könyvek; adom. Ma-
 gócsy József úr, kereskedő, Kassán; — „Közlöny, hivatalos lap
 1848. évre“; „Szent Biblia Váradi 1561“; „Szent Biblia Ultra-
 jektom 1794“; — „Dictionarium Paris Pápay Posonii 1801“;
 — „Joannis Frisii Dictionarium 1728“; — „Természet-historia
 a gyermekeknek 1799“; — „Hunyady Ferencz debreczeni
 superintendens predikációi Vác 1795 és 1805“; — „A ke-
 resztyén léleknek halálfélelmei ellen való orvosság, Pozsony
 1775“; — „Gileádbeli Balsamom a döghalál ellen Debreczen
 1741“; — „Keresztyén Catechismus Debreczen 1833“; — „Arany
 Tsésze, Kassa 1809“; — „A köznép számára készült kézi könyv
 Debreczen 1824“; — „Kis Tükör 1822“; — „Kolozsvári A-B-C
 kézi könyv“; — „Kochbuch, Német Zsuzsanna 1835“; — „Fort-
 gesetzte Magie, Wien 1789“; — „Französische Sprachlehre,
 Hilmár Curas 1781“; — „Iba és Szelima szomorújáték, Szőke
 Józseftől 1831“; — „Dietai predikatiók. Dobos Istvántól 1791“;
 — „Publii Tarentii Afri. Comoediae sex, Budai Esaiastól 1795“;
 — „Handlexikon Schellertől 1822“; — „Atlas Minor“; — és
 „Sz. Dávid soltárai Debreczen 1783“ című könyvek; adom.
 Hódy Gyula úr, köz- és váltó-ügyvéd, Debreczenben. — „Jo-
 hannis Barellaii Argenis ad praestantissimorum librorum fidem,
 Winkelmannus 1766“; — „Statistik des Königreichs Ungarn von

Schwartner 1809"; — „J. Gottl. Heineccii Fundamenta stili cultioris 1766" című; — és egy címlap nélküli könyv; adom. Schwarz Dávid úr, kassai lakos. — „A párbaj" Tóth Lőrincztől 1865"; — „Az én utazásom vagyis vaséki méta, Szathmáry Józseftől, Kassán 1831"; — „Uj testamentom fordította Károli Gáspár" és Répászky József „Válasz" című könyvek; adom. Komjáthy Lőrincz úr, ügyvéd, Kassán. — Három darab régi okmány; adom. Adler Manó, főgymnáziumi tanuló, Kassán. — Egy török és egy görög szótár; adom. Tohó István, főgymnáziumi tanuló, Kassán. — Kossuth László 1813. évről levele; adom. Dessewffy Zsigmond, biztosító-társulati felügyelő úr, Kassán. — „Wiens ältester Stadtplan aus den Jahren 1438—1455 von Carl Weiss, Wien 1869" című könyv; adom. Gollubics N. úr, es. kir. főhadnagy a 34. gy.-s.-ezrednél. — A folytatólag beküldött „Erdélyi muzeum" című folyóirat 4. és 5. száma; adom. a kolozsvári muzeum. — „Weihestunden im Tempel des Herrn, Predigten von Moritz Kolbenheyer u. Gustav Steinacker, Pesth 1839"; — „Pontische Versuche von Gottlieb Conrad Pfeffel, Frankfurt und Leibzig 1796"; — „M. G. Lichtwerns königl. Regierungs-Rath im Fürstenthum Halberstadt Fabeln in 4 Büchern, Wien 1787"; — „Trauerspiele von Gotth. Ephraim Lessing. Berlin 1772"; — „Blumauer bei den Göttern im Olympus über die Travestirung der Aeneis angeklagt, oder Tagsatzung im Olympus Virgilius Maro contra Blumauer. Graciz u. Leibzig 1796"; — „Unterhaltungen mit Gott in den Abendstunden von Joh. Friedrich Tiede 1780"; — „Salomo ein Trauerspiel von Klopstok. Wien 1765"; — „Der englische Spion, ein Trauerspiel von Vierthaler, Salzburg 1781"; — „Karl Engelmanns Tagebuch, eine Familiengeschichte von August Lafontaine, Berlin 1800"; — „Franz Fuss Anweisung zur Erlernung der Landwirtschaft, Prag 1809"; — „M. Christoph Christian Sturms: Betrachtungen über die Werke Gottes im Reiche der Natur und der Vorsehung auf alle Tage des Jahres, Wien u. Prag 1795" című könyvek; adom. Quirsfeld Károly úr, kereskedő, Kassán. — A következő című könyvek és füzetek: „A magy. nemzeti őrseregnek kötelező szabályai, kiadja az országos nemzetőrserégi tanács, Pesten 1848"; — „A szabad Jász-kúnkerületek váltóságainak első százados örömunnepe, Pesten 1845. május 20."; — „Biblische Geschichte für Kinder"; — „Der kleine Geograph, oder die Elemente der Erdbeschreibung bearbeitet von einem Vereine praktischer Lehrer, Leibzig 1838"; — „Technologisches Universal-Handbuch für das gewerbetreibende Deutschland von Moritz von Poppe, Stuttgart 1837"; — Egy 1700. évből való, címlap nélküli könyv; adom. Klimkovics Flóris úr, szobrász Kassán. — Egy, 1820. évből való, gróf Majláth József aláírásával ellátott nyomatott

értésítvény, melylyel a közönség tudomására adatik, hogy pénzváltó helyekül Pozsony, Zágráb, Eszék, Debreczen, Kassa és Temesvár szemeltettek ki; adom. Schwarcz Vilmos úr, butor-, épület- és koporsó-gyáros, M.-Szigeten. — Egy kézirat, mely Pulszky Ferencz úr által, Thuránszky Marcellhez írt levelének hiteles másolata szerint, a nemzeti muzeumban e cím alatt őriztetik: „A Magyarország gyűlésében egybegyűlt Méltóságos és Tekintetes Rendekhez 1790. esztendőben tartatott beszéd, mely most deák nyelvből magyarra fordíttatott 1791; a deák szövegét Martinovics írta, a fordítást Laczkovics csinálta”; adom. Dessewffy Zsigmond úr, biztosító-társulati igazgató, Kassán. — „Archaeologiai közlemények és Monumenta Hung. Archaeolog” című füzetek; adom. a magy. tudományos académia, Budapesten. — „Compendium Hungariae geographicum ad exemplar notitiae Hungariae novae historico-geographicae, Mathiae Bél, Posonii et Cassoviae 1779”; — és „Desiderii Erasmi Rotterodami Colloquia Familiaria, Ex recensione et cum notis perpetuis Petri Rabi Roterod. Ulmae 1747” című könyvek; adom. Klimkovics Béla úr, főreáltanodai tanár Kassán. — „Csokonay Vitéz Mihály poetai munkái” című könyv, adom. Tohá István, főgymnáziumi tanuló, Kassán. — Régi színlapok; adom. Hegedüs Lajos úr, gyógyszerész Kassán. — „Neuvermehrtes Paradies-Bärtlein” című könyv, adom. Gábrriel Zoltán, főgymnáziumi tanuló, Kassán. — „Joannis Panormitani Tragodiae” és „Die christliche Beredsamkeit von Blasius Gisbert” című könyvek; adom. Dr. Kosztka József, orvostudor, Kassán. — Egy címnélküli, régi latin nyelvészeti és gondolkodástani könyv; adom. Weinfeld Lajos, főgymnáziumi tanuló, Kassán. — „Herrn von Buffons: Allgemeine Naturgeschichte I., II., III., IV. és VII. Band”; — „Herrn von Buffons: Naturgeschichte der vierfüssigen Thiere, Wien 1786”; — „Neuer Plutarch, oder kurze Lebensbeschreibungen der berühmtesten Männer aller Nationen, von Peter Blanchard, Wien 1806”; — „Beschreibung Hogarthischer Kupferstiche” a hozzá tartozó rézmetszetekkel; — „Der Geisterseher von Friedrich Schiller, Leipzig 1810” című, „Abbildungen naturhistorischer Gegenstände von Johann Friedrich Blumenbach, Göttingen 1799” című könyvek és egy kézirat: „Kochbuch von allerhand Zuckerbäckt anno domini 1736 prima januarii”; adom. Munkácsy József úrnő, Kassa. — 23 db. könyv; adom. Ujházy József úr. — Egy okmány; adom. Stadler S. úr.

IV. Képtár.

Schwarcz Malvina úrnő adománya: Két chinai kép. — Kovács Mihály úr, budapesti festész-művész adománya: Kovács Mihályné szül. Pietra de Castro i Blanco olajban festett arcz-

képe; — Kovács Mihály arcképe, olajfestmény; — Földváry Károly, 1848/9-ki honvédeztársas olajban festett arcképe; — Donna Juanna Parhico Velasquez spanyol festőművész nejének, Madridban 1867. évben eredeti után festett arcképe; — Infante D. Fernando Hermanns de Telepe IV. Velasquez után Madridban festett olajfestmény s Velasquez után festett „Principe Baltasar Carlos“-t ábrázoló olajfestmény. Az utóbbi három képet Kovács Mihályné festette. — Lóczy Károly úr, festőművész adománya: A Grimm Rezső akad. festész s rajztanár által festett olajfestmény, mythologiai jelenetet ábrázolva. — A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi kir. ministerium által megőrzés végett muzeumunknak küldött olajfestmények, melyek egyikét Keleti Gusztáv hírneves festészünk, másikat pedig Brodskij festette, mindkettő tajképeket ábrázol. — Klimkovics Ferencz úr, akad. festész s budapesti főgymnáziumi rajztanár adománya: Borsos arcképe, olajfestmény. — Fischer Mária úrnő, a kassai nevelőintézet tulajdonosnőjének adománya: Két, 18 $\frac{1}{2}$ ctm. magas s 15 ctm. széles vaslemezeken festett kép; az egyik Mária Tereziát, a másik pedig II. József császárt ábrázolja. — Zetgruberné született Brunner Karolina úrnő adománya: Két, rézlemezeken festett kép, az egyik a kisdéd Jézust ölében tartó bold. sz. Máriát, a másik pedig az imádkozó sz. Magdolnát ábrázolja; mindkettő Albani híres festőművészi ecsetéből származik. — Kéler József, kassai kir. törvényszéki elnök úr adománya: Egy rézmetszetű kép, mely Erzsébet királyné Ő Felségét ábrázolja, midőn az Istenben elhunyt Deák Ferencz koporsójára koszorút tesz. — Doby Jenő úr adománya: Sz István keresztelése, Benczur Gyula festménye utáni helographia; — a zentai csatát ábrázoló rézmetszetű kép, Engerth festménye után metszette Doby Jenő; — Zrinyi Miklós kirohanását Szigetvárból ábrázoló rézmetszetű kép, Kraft Péter festménye után metszette Stöber Ferencz; — balatoni halásztanyát ábrázoló rézmetszetű kép, Mészöly Géza festménye után metszette Mörle; — Mátyás király tudósai és művészei körében című rézmetszetű kép, Thán Mór festménye után metszette Mihalek Lajos; — az országos magyar képzőm. társulat által kiadott Albumlapok az 1876., 1877., 1878., 1879., 1880. és 1881. évekből; minden évfolyam öt képet tartalmaz. — Doby-Megayné szül. Henszlmann Karolina úrnő hagyatékából: Medicis Katalint térdképben ábrázoló olajfestmény, eredetiről másolta Doby Jenő; — egy olasz gardistát ábrázoló, igen csinos kivitelű olajfestmény; — a Rubens által festett, kígyókkal küzdő embercsoport másolata, olajfestmény; — két olasz tudós arcképe, tanulmányfejek; — Krisztus mellképben, eredeti után másolta Doby Jenő; — nyolcz, tanulmányi fejeket ábrázoló olajfestmény, festette Doby Jenő. — Két, elefántesonton festett arckép mellképben,

melyek állítólag gróf Vay családbeli tagokat ábrázolnak; — két egyenkint 7" hosszú s $5\frac{3}{4}$ " széles mozaik kép, az egyik futó szarvast, a másik tengeliczet ábrázol; — két, pókhálón festett kép, az egyik kösziklák között bujdosó csempészt, a másik pedig fák között levő házat ábrázol; — Kálvin Jánost szentírási idézetek között ábrázoló 15" hosszú s 12" széles kép egyszerű fekete fakerettel; s egy „Schluss des militärischen Caroussels, gehalten am 3-ten März 1880“ aláírással ellátott festmény; adom. Munkácsy Józsefné úrnő Kassán. — Egy, Knezieh tábornok s aradi vértanú által, szárnysegédtiszti minőségében emlékül még Kassán létekor festett virágcsokor, aquarell; adom. Meskó Sándor úr, ügyvéd Kassán. — Egy, 1623. évből való, igen sikerült vázlat-tollrajz, mely előtérben sz. Czecziliát, háttérben pedig a többi sz. szüzeket ábrázolja; — és az 1850. évi komáromi árvi zet előtüntető fametszetkép; adom. Gyulay Rezső úr, sz. Benedek-rendi áldozár s gymnáziumi tanár Komáromban. — Mária Terézia és I. Ferencz király ifjú korukbeli rézmetszetű arcképei antik keretekkel; adom. Hódy Gyula úr, köz- és váltóügyvéd Debreczenben. — Szepesváraljának régi madártávlatrája 1700 végéről; — Jeruzsálem tájképe, régi rézmetszetű mű; — egy nagyobb alakú olaszországi tájkép, régi rézmetszet; adom. Klimkovich Béla Kassán. — Tizenkét darab, eredeti rézmetszetek után készült kisebb alakú fénykép-nyomat, ezredtulajdonosokat ábrázoló s következő aláírásokkal ellátva: Donat Heissler Freiherr v. Heitersheimb, Errichter des jetzigen Kaiser Franz Josef I. 11. Dragoner-Regiments; — Karl Colonna, Graf zu Fels, Rgmts.-Inhaber von 16. Sept. 1705—1713; — Eberhard, Ludwig, regierender Herzog von Württemberg, Rgmts.-Inhaber von 14. November 1713 bis 31. Oktober 1733; — Karl, Ludwig, regierender Herzog von Württemberg-Neustadt, Rgmts.-Inhaber von 6. April bis 21. November 1740; — Karl, Alexander, regierender Herzog von Württemberg, Rgmts.-Inhaber von 18. Februar 1734 bis 12. März 1737; — Karl, Eugen, regierender Herzog von Württemberg-Stuttgart, Rgmts.-Inhaber von 21. November 1740 bis 24. November 1793; — Ludwig, Eugen, regierender Herzog von Württemberg-Stuttgart, Rgmts.-Inhaber von 10. November 1793 bis 24. Mai 1795; — Friedrich, Wilhelm, Karl, König von Württemberg, Rgmts.-Inhaber von 17. Dezember 1795 bis 13 April 1807; — Vinzenz Baron Knesevich von St.-Helena, Rgmts.-Inhaber von 17. Dezember 1809 bis 11. März 1832; — Friedrich, Freiherr von Minutillo, Rgmts.-Inhaber von 18. Dezember 1832 bis 24. Juli 1843; — und Seine kais. königl. Hoheit der Erzherzog Franz Josef, Rgmts.-Inhaber von 4. August 1843 bis 2. Dezember 1848; — s egy, Bathányi Lajos grófot ábrázoló kisebb alakú körrajz; adom. Rottauscher Károly úr, es.

kir. tábornok, Bécsben. — Három terra cotta szoborka: Confucius, Laotse és Inca chinai hitalapítókat életűntető, mindhárom a régiségtárba, a porcellán és eszeréptárgyak közé helyeztetett; adom. Klimkovics Ferencz úr, kir. kath. főgymnáziumi rajztanár, Budapesten. — 35 darab régi réz- s fametszeti és kőrajzi kép; — 4 db az adományozó által rajzolt kép; — egy füzet rézmet-szetű mintarajzok ezüstművesek használatára; adom. Gerhárd János úr, ezüstműves Kassán. — Ellinger István, a II. József császár által Kassán, könyvnyomda felállítására szabadalmat nyert könyvnyomdász arcképe; — Ellinger János István olajban festett arcképe; — egy pastel, valószínűleg Ellinger János István nejének arcképe; — az adományozó Ellinger János arcképe, olajfestmény; — három bevégezetlen olajfestmény; — két kisebb alakú silhouette; egy lovagló mágna st díszruhában és egy lovagló magas rangú úrnőt ábrázoló; adom. hagyományozás útján Ellinger János, volt kassai polgár s könyvnyomdász. — Egy, Üdvözítőnk mennybe menetelét ábrázoló, bádoglagra festett kép aranykerettel; adom. Hericz Teréz kisasszony Kassán. — Egy 1571. évszámmal ellátott rézmetszetű kép sz. Borbált ábrázolva, — s egy sz. Máriát ábrázoló régi fametszetű kép; adom. Fuhrmann Gyula úr, szobrász, Eperjesen. — A kassai nagytemplomban, Tutkó József által fölállítatni szándékolt emlékkőnek Javorik Gyula által készített photographiája; adom. Dragóner Béla úr.

V. Természettajzi gyűjtemény.

Schwarez Malvina úrnő adománya: Öt darab, ázsiai kígyó és gyík borszeszben. — Gerhardt Sándor úr, a tiszaszabályozási társulat főmérnökének adománya: Egy félig kövesült állapotban levő Antilope agancsrészlet; — egy őzbak majdnem teljesen kövesült agancsrészlete; — egy vadkecske koponyájának részlete a kiágazó, de törött szarvrészletekkel; — 3 db csigolya, melyek alkalmasint ék gyanánt használtattak: — egy kövesült uszony; — tevefog kövesült részlete; — egy mogyoró nagyságú márványgömb. — Csoma József úr, devecseri földbirtokos adománya: Egy Devecseren talált obsidián nucleus. — Desselwffy Sándor, sárospataki esperes-plébános úr adománya: Egy tevefog, mely a Tisza medrében találtatott. — Stollár Gyula, kassai gazdasági tanintézeti tanár úr adománya: Egy tevefog, mely a Hernád medrében találtatott. — Daróczy Mihály úr és neje adománya: Csigagyöngyök a nagyvárad „Püspök“ forrásból. — Pazar Miklós adománya: Egy Rhinoceros tichorynus fogtöredék, találtatott szántás közben a benyéki határban. — Egy darab tejopál; adom. Klimkovics Ferencz úr, budapesti főgymnáziumi rajztanár. — Egy, nyolecágú szarvasagancs; adom. Tomesányi

Gusztáv, nyugalm. erdőbiró úr Kassán. — Egy kis krokodil esontváza, Abu Simbelből; piros és fehér korál, a Vörös tengerből; — négy darab fehér kóralképlet, Alexandriából; — egy db veres homokkő, Ibrimből, Nubiában; — egy db fehér kavicsconglomerat, El-Metsidből, Nubiában; — két petrificált fadarab a cairói kőerdőből; — egy darab barna nummulith, Siuthból; — két db sárga nummulith, Mekkattamból; — öt db csigakövület Beni-Hassanból; — egy db kénkő Solfatarából; adom. Csoma József úr, földbirtokos Devecseren. — Egy darab kövült csiga; adom. Kürz Jakab, kassai főgymnáziumi tanuló. — Egy, különféle eszközök készítésére alkalmas bronz-anyag, mely a régiségtárba a bronz-kori tárgyak közé helyeztetett; adom. Hazay Ödön, m. kir. kataszteri mérnök úr, N.-Mihályban. — Két, kanál alakú gomba; — 3 db rendkívüli alakú növény; — egy tengeri csikóca; — két kősdarab, az egyik fehér, átlátszó, a másik sárgaszínű; adom. Klimkovics Ferencz úr, kir. kath. főgymnáziumi tanár, Budapesten. — Ötven darab különböző nevű ásványpéldány s négy kis üvegesében rézpor s fehér homok; adom. Heyduk Ambrus úr, birtokos, Tokajban. — Hat darab nagyobb hegyjegőcz s két darab kisebb alakú füst-topáz, melyek a szent-gottardi hegy alatt vezető tunel építésekor a hegyoldalból szedettek ki; adom. Máday úr, földbirtokos, Sirokán. — 6 db, meggyaszói Hajdú-Csákó nevű dombon talált, kövesült nyírfaág-részlet s egy petrificált fenyő-fadarab; adom. Németh János úr, kataszteri mérnök, Kassán. — Hat pár őz-agancs; — 4 pár szarvas-agancs; — 3 dämvad-agancs; — egy rendkívüli hosszúságú ökörzarv; adom. hagyományozás útján Istenben elhunyt Ellinger János, volt kassai polgár s könyvnyomdász. — Egy csomag pávatoll; — egy csomag külföldi nádvirág; — többféle madártoll; adom. Wirkner Gáborné, szül. Seeland Lujza úrnő, Budapesten. — Egy úszóosztályba tartozó ragadozó madár; adom. Dr. Hegyi István úr, Gönczön. — Húsz darab a Vezúv kráteréből sajátkezűleg kiemelt láva- s kénkő; adom. ifj. Pocsátkó úr, üveges. — Két darab Ferromangan 50% tartalommal. A legelső, mely Alsó-Metzenzénfén előállítatott; adom. Várkony Imre úr, kereskedő, Kassán. — Két darab, úgynevezett magkő mészlerakodással; találtatott Selmeczbánya vidékén; adom. Legányi úr, erdőész. — Egy 26 fontnyi súlyú petrificát, mely Boldogkővárálja vidékén találtatott; adom. Szabó János úr, szőlőfelügyelő, Boldogkővárálján. — A Kassa szab. kir. város tulajdonát képező „Ó-ruzsini Antal” nevű barlangban 1880. év őszén eszközölt kutatások és ásások alkalmával talált tárgyakból e következők: *Arvicola nivalis*, *arvicola gregalis*, *arvicola agrestis*, *arvicola arvalis*, *Lagopus albus* és *mutus*, *Lagopus mutus metatarsi*, *Lepus variabilis*, *Myotes torquatus*, *Lagomys pusillus* és *hyperboreus*, és *Lagopus albus*, 11 dobozban,

továbbá különböző őskori állatok csontrészei; adom. Dr. Roth Samu úr, főreáltanodai r. tanár, Lőcsén. — Egy függő ezinke fészke; adom. Roxer úr, kataszteri hivatali tisztviselő, Kassán. — Egy petrificát; adom. Sulkovszky János úr, Hernád-Kéres. — Két, ötágú szarvasagancs; — 28 db kisebb alakú csiga; — 17 db kisebb alakú kagyló; — 2 korál; — 2 db csiga-conglomerat; — 5 petrificált osztriga; — egy csikócza; — 2 db gypszegecz; — 1 db aggtelek-barlangi cseppkő; — 120 db különböző nevű madártojás; adom. özv. Jászay Gáborné úrnő, Kassán. — Egy, kifüstölt darázs-fészek, a tiszadobi erdőből; adom. Stephány István, főgymnáziumi tanuló, Kassán. — Egy, állítólag hangyák által szétrágott fadarab; adom. Magyarvári Endre úr, esperes-plébános, Battyánban. — Egy tengeri növény, mely keretbe van foglalva; adom. Munkácsy Józsefné úrnő, Kassán

E szerint muzeumunk gyarapodása következő:

1. A régiségtár	353
2. A pénz- és éremgyűjtemény	736
3. A könyv- és okmánytár .	648
4. A képtár	152
5. A természetrajzi gyűjtemény	359

Összesen . . . 2248 db tárgy.

Ezzel az utóljára kimutatott 23728 dbszám 25976-ra emelkedett.

Fogadják e helyen a mélyen tisztelt ajándékozók egy-letünk hálás köszönetét. Szolgáljon további pártfogoltásunkra az a tudat, hogy önzetlen áldozatkészségökkel, tehát tisztán társadalmi úton, máris oly intézetet sikerült megeremteni Kassán, melynek jótékony befolyása a közművelődésre mindinkább jobban érezhető.

Klimkovics Béla,
muzeumi igazgató.

A felsőmagyarországi muzeum-egylet tagjainak névsora. *)

A) Tiszteletbeli tagok:

Benczúr Gyula, fest. akad. tanár, München.
De Leva József, főlovag, Pádua.
Dr. Fraknói Vilmos, kanonok s akad. főtitk., Bpest.
Fulin Rinaldo, lovag, Velence.
Geduly Ferencz, orsz. műeml. biz titk., Bpest.
Dr. Hampel József, m. n. muzeumi őr, Bpest.
Dr. Henszlmann Imre, egyetemi tanár, Bpest.
Hegedüs K. Lajos, miniszteri tanácsos, Bpest.
Dr. Horváth Géza, orsz. filloxéra-biztos, Bpest.
Dr. Ipolyi, Arnold megy. püspök, Besztercebánya.
Klimkovics Ferencz, akad. fest. s főgymn. r. tanár, Bpest.
Dr. Krenner József, m. n. muzeumi őr, Bpest.
Latinovics Albin, földbirtokos, Budapest.
Lotz Károly akadém. festész, Bpest.
Br. Nyári Jenő, földbirtokos, Bpest.
Gf. Péchy Manó, földbirtokos, Bpest.
Pulszky Ferencz, m. n. muzeumi igazgató, Bpest.
Dr. Rómer Flóris, apát, kanonok, N.-várad.
Rottauscher Károly, tábornok, hadi levélt. ig., Bécs.
Stefáni Frigyes, lovag, Velence.
Dr. Szabó József, egyetemi tanár, Budapest.

*) A helybelieknél a lakhely nincs kitéve.

Telepy Károly, képző m. társ. titk., Bpest.
 Dr. Thallóczy Lajos, orsz. levélt. fogalmazó, Bpest.
 Trefort Ágoston, m. kir. vallás- s közokt. min., Bpest.
 Ujházy Ferencz, akad. festész, Bpest.
 Ifj. br. Vay Miklós, földbirtokos, Bécs.
 Gf. Zichy Jenő, földbirtokos, Sz.-Fehérvár.
 Gf. Zichy Rezső, földbirtokos, Enyiczke.

Összesen : 28.

B) Alapító-tagok :

Bárczy Ödön, földbirtokos, Báreza.
 Benedek Ferencz, prem. főgymn. igazgató.
 Bulgyovszkyné Szilágyi Lilla, művésznő, Budapest.
 Csoma József, földbirtokos, Devecser.
 Fábian Imre, prem. főgymn. tanár.
 Fülöpp Károly, ügyvéd.
 Gf. Forgách Kálmán, földbirt., N.-Szaláncz. †
 Gf. Forgách László, földbirt., N.-Szaláncz.
 Gf. Hadik-Barkóczy Ilona, esil. ker. hölgy, Pálóc.
 Herovitz Mór, festő.
 Jakabfalvy Ferencz, kir. tan., földbirtokos.
 Jakab Péter, építész.
 Kassa sz. kir. város.
 Dr. Klekner Alajos, kir. jogakad. tanár.
 Klimkovics Béla, akad. fest. s főreáltanodai rajztan.
 Klimkovics Ferencz, akad. festész s főg. rajztanár.
 Klimkovics Flóris, szobrász.
 Klimkovics Gábor, nyug. cs. kir. százados.
 Krajnyik László, földbirtokos. †
 Melczér István, v. b. t. tan. ny. kur. elnök, Bpest.
 Molitorisz Dániel, iparos.
 Perger János, k. m. püspök †.
 Répászky Mihály, akad. építész.
 Schaller Ernő, elemi isk. igazgató. †
 Dr. Schuster Konstantin, v. b. t. tan. k. m. püspök.
 Dr. Stöhr Antal, prem. főgymn. tanár.
 Vitalis György, postaigazg. fogalmazó, N.-Várad

Dr. Werner Rudolf, kir. jogakad. tanár.
 Werfer Károly, nyomdatulajdonos.
 Gf. Zichy Rezső, földbirtokos.
 A jászói prémontrei prépostság.
 A kassai vadásztársaság.

Összesen : 32.

C) Pártoló-tagok.

Antal Emil, városi urad. főügyész.
 Antalfy Lajos, cs. kir. őrnagy.
 Antolik Károly, főgymn. tan., Arad.
 Baczoni Albert, főreált. tanár.
 Bayer Leo, serfőző.
 Baross László, ügyvédi kamarai elnök.
 Barthos Tivadar, közalapítv. ügyész.
 Bassó Bertalan, földb., Baksa.
 Bázel Aurél, főgymn. tanár, Bpest.
 Bázel Károly, földbirtokos.
 Bellágh Sámuel, iparos.
 Beller Károly, kereskedő.
 Benczúr Géza, ügyvéd.
 Dr. Bernolák József, honv. törzsorvos.
 Bernovics Gyula, kereskedő.
 Bezsilla Samu, ügyvéd.
 Bielek Aladár, magánzó.
 Bolkai Vilmos prem. tanár, N.-Várad.
 Böllmann Antal, gazd. int. kert. tan.
 Bornemisza Katalin, Tegenye.
 Brudl Fülöp, cs. k. hadnagy.
 Bügler János, vendéglős.
 Bulyi Dezső, ügyvéd.
 Dr. Buzay Károly, orvos, Budapest.
 Id. gf. Csáky Rudolf.
 Cséplő Péter, prem. főgymn. tan., N.-Várad.
 Csiskó János, ev. lelkész.
 Csoma István, földbirt., Kászony.

Clas Nándor, légszeszgy. igazgató.
 Czinner Mór, kereskedő.
 Darvas Béla, földbirt., Ujfalu.
 Darvas Imre abaujm., főispán.
 Deil Jenő, keresk. és iparkamarai titkár.
 Gf. Dessewffy Dénes, földbirt., Finta.
 Desewffy Sándor, plebános, Sárospatak.
 Desewffy Zsigmond, biztosító ügynök.
 Dobrovay Lajos, ügyvéd.
 Dorner Ferencz, földbirtokos.
 Dragóner Béla, hitelemző.
 Duka Marczell, kataszteri felügyelő.
 Éder Géza, reált. tanár, Budapest.
 Éder Ödön, ügyvéd.
 Eckerdt József, földbirt., Gagy-Bátor.
 Elischer Károly, iparos.
 Erdélyi Géza, hivatalnok.
 Erdődy János tanítóképezd. igazgató.
 Ereős István, m. k. pénzügyig. tisztviselő.
 Fábíán Ferencz, plebános, Hidvég-Ardó.
 Fábíán János, abaujm. ügyész.
 Fábry Emil, prem. főgymn. tan.
 Fábry Károly, magánzó.
 Fáy István, földbirt., Méra.
 Fajt Antal, erdész, Ladna.
 Farkas István, szolgabíró, Léh.
 Fekete István, földbirtokos, Szkáros.
 Fischer Gusztáv, hivatalnok.
 Flickinger József, földbirt., Halmaj.
 Frey Lajos, építész, Budapest.
 Forgács József, földbirtokos, Kassa.
 Frankó István, tisztviselő.
 Gallik Géza, gyógyszerész.
 Géczy István, plebános, Csebb.
 Gerhardt György, magánzó.
 Gerhardt János, mérnök.
 Grega András, iparos.

- Gönczy István, hivatalnok.
 Görög Gyula, főreált. tanár.
 György Béla, földbirt., Szántó.
 Gf. Hadik Endre, joghallgató.
 Gf. Hadik János, kat akad. növendék, Bécsujhely.
 Gf. Hadik Sándor, joghallgató.
 Haltenberger Béla, iparos.
 Haltenberger Rezső, iparos.
 Id. Halykó Mihály, iparos.
 Ifj. Halykó Mihály, hivatalnok.
 Hammersberg Dezső, cs. kir. huszárfőhadnagy.
 Haske Emil, városi erdőmester.
 Haydu Gyula, főreált. tanár, N.-Várad.
 Hedry Bódog, plébános, Siroka.
 Heffler Konrád, prem. főgymn. tanár.
 Hegedüs Lajos, gyógyszerész.
 Holicsék Pál, árvaház-felügyelő.
 Horváth Lajos, közs. elemi tan.
 Hubesik József, közs. elemi tan.
 Hunyor Sámuel, földbirt. Korlát.
 Junger Gyula, ügyvéd.
 Juhász Mihály, ügyvéd.
 Kaczvinszky Béla, kereskedő.
 Kaczvinszky Géza, kir. alügyész.
 Kapláresik Mihály, főreált. tanár.
 Dr. Károly Gy. Hugó, nőképz. int. tanár Budapest.
 Karsa Tamás, abaujm. főjegyző.
 Keleti Gusztáv, akad. festész, Budapest.
 Kemény Géza, kereskedő.
 Kieselbach Károly, iparos.
 Kiszely József, ügyvéd.
 Kemény Lajos, magánzó.
 Kolaeskovszky Elza, polg. isk. tanítónő.
 Konrády Mihály, közs. elemi tan.
 Korányi Károly, közalapítv. ügyész.
 Kosztka Győző, prem. főgymn. tanár.

Kozák Endre, szállító.
 Kozora Endre, plebános, Kavecsány.
 Kozora Vince, városi aljegyző.
 Krajnyik Mihály, papnöveldei lelkész.
 Krajnyik Ödön, földbirt., Göncz-Ruszka.
 Kriegerbeck Ferencz, cukrász.
 Ifj. Kunszt György, kertész.
 Külkey Nándor, földbirt.
 Lang Imre, építőmester.
 Lakner József, gazd. tan. igazgató.
 Lapsánszky János, főreált. tanár.
 Lasztókay László, főgymn. tanár, Eperjes.
 Lászy Vilmos, színigazgató.
 Legányi Samu, iparos.
 Dr. Lejtényi Károly, gazd. int. tanár.
 Lekly Gyula, gép. tan. tanár.
 Lencz Ödön, gépészmérnök, Budapest.
 Letzter Simon, fényképész.
 Lokhorn János, városi kapitány.
 Loósz József, városi tanácsos.
 Löffler Lajos, kereskedő.
 Macher Béla, kereskedő.
 Mácza János, telekkönyvvezető.
 Maffey Gaudenz, cukrász.
 Magyarváry Endre, cz. kanonok, esp. pléb., Battyán.
 Maléter Vilmos, magánzó.
 Markó Lajos, közs. elemi tan.
 Mártonfy K. Márton, polg. tan. igazgató.
 Matyasovszky Ágoston, építész.
 Maurer Adolf, könyvkereskedő.
 Dr. Maurer Arthur, orvos, Rozsnyó.
 Maurer Gyula, iparos.
 Maurer Rezső, kereskedő.
 Mauritz Rezső, főreált. igazgató.
 Meissner Regina v. tanítónő.
 Mesko Sándor, birtokos.
 Mihályi Kálmán járásbíró, Rozsnyó.

- Mikes Gyula, mérnök.
 Mocsáry József, kereskedő.
 Dr. Moskovics Jakab, városi főorvos.
 Dr. Moskovics Leo, orvos, Batavia.
 Müller János, mérnök.
 Müllner Frigyes, főgymn. rajztanár.
 Münster Tivadar, városi polgármester.
 Myskovszky Viktor, akad. építész, főreált. tan., m. t. a. tag.
 Nagy László, kir. törv. bíró.
 Naményi Bertalan, földbirtokos.
 Naményi Gyula, m. árvaszéki elnök.
 Novelly Antal, magánzó, Budapest.
 Novelly Imre, mérnök, Budapest.
 Novelly Sándor, keresk. s iparkamarai elnök.
 Orbán Bertalan, prem. főgymn. tanár.
 Pausz Tivadar, üvegkereskedő.
 Pellion Béla, mérnök, Budapest.
 Pellion Lajos, erdész, Szászsebes.
 Pischl Ferencz, m. kir. pénzügyi tanácsos.
 Pocsátkó Viktor, papirkereskedő.
 Polinszky Emil, m. é. k. vasuti főfelügyelő, Budapest.
 Puky Gyula, m. kir. kuriai pótbíró.
 Puky István, földbirt. Tomor.
 Rakovszky György, országgyűlési képviselő.
 Reitzner Felix, iparos.
 Révay Manó, főreált. tanár.
 Rossmann János, birtokos.
 Roth Imre, fényképész.
 Rottenberg Noë, elemi isk. igazgató.
 Ruzinkó Zsigmond, kir. törv. bíró.
 Saád Lajos, városi főkapitány.
 Schadl János, gazd. tan. tanár.
 Schiffbeck Mátyás, szálloda-tulajdonos.
 Schiller Ferencz, üvegkereskedő.
 Schlatter Alfréd, prem. főgymn. tanár.
 Schmidt Kálmán, prem. főgymn. tanár.
 Schmidt Lajos, iparos.

- Scholtz Szilárd, földbirt, Gagy-Bátor.
 Dr. Schütz Nándor, plébános.
 Schwartz Adolf, m. kir. dohánygyári kezelő.
 Schwarz Izaiás, magánzó.
 Dr. Senka József, közkórházi igazgató-orvos.
 Siposs Gyula, kereskedő.
 Sissoovich Károly, gazd. intézeti tanár.
 Soukup Adolf, városi mérnök.
 Spielenberg István, honvéd-hadbíró
 Spielenberg József, birtokos.
 Stadler Sándor, tak.-pénztári igazg.
 Steer Ferencz, kuriai bíró, Budapest.
 Stépán Vincze, földbirtokos.
 Stollár Gyula, gazd. tan. tanár.
 Sudy János, közs. elemi tan. igazgató.
 Szabó József, plébános, Mindszent.
 Szabó László, m. kir. tisztviselő.
 Szalay József, földb., Bánóc.
 Szakkay József, állami gép. t. igazg.
 Szakmáry Károly, kereskedő.
 Szathmáry Kálmán, m. kinest. urad. ügyész, N.-Beckerek.
 Dr. Szemák István, tanár, Budapest.
 Szentimrey Gellért, földbirt, Buzita.
 Szekeress Ödön, prem. főgymn. tanár.
 Szerencsy Ede, kereskedő.
 Szikay Lipót, főreáltan. tanár.
 Sziklay Ede, földbirt., Jánok.
 Szilcz István, ügyvéd.
 Szinyey Bertalan, prépost, plébános, Szinye.
 Szlabey Géza, gyáros.
 Szluka Rezső, magánzó.
 Szmrecsányi Jenő, kir. törvényszéki bíró
 Szmrecsányi László, kir. közjegyző.
 Téglássy András, földbirt., Korlát.
 Timkó József, ügyvéd.
 Tischler Vincze, országgy. képviselő.
 Tok Samu, ügyvéd, Tornán.

Tóth János, iparos.
Tóth Lőrincz, prem. főgymn. tanár.
Vadász József, főreált. tanár.
Ifj. Várkonyi János, kereskedő.
Dr. Verédy Károly, kir. tanfelügyelő.
Vukovics Mihály, kereskedő.
Weichard Alajos, ügyvéd.
Weisz Vilmos, apát, kanonok.
Willenrotter Henrik, v. tisztviselő.
Wojnárovits Sándor, honv.-huszár alezredes, Kecskemét.
Závodszky János, megyei tisztviselő.
Zemányi Flóra, közs. elemi tanítónő.
Zemányi Gizella kisasszony.
Zóna Lipót, magánzó.

Összesen: 226.

SZ. KIR. KASSA VÁROSÁNAK PECSÉTJE ÉS CIMEREI.

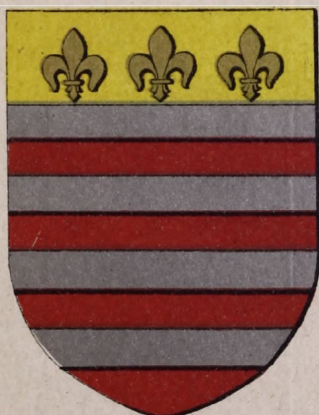
[Leírásuk a 35-41. lapokon.]

Kassa pecsétje: 1245.

Nagy-Lajos alatt: 1369.¹⁾

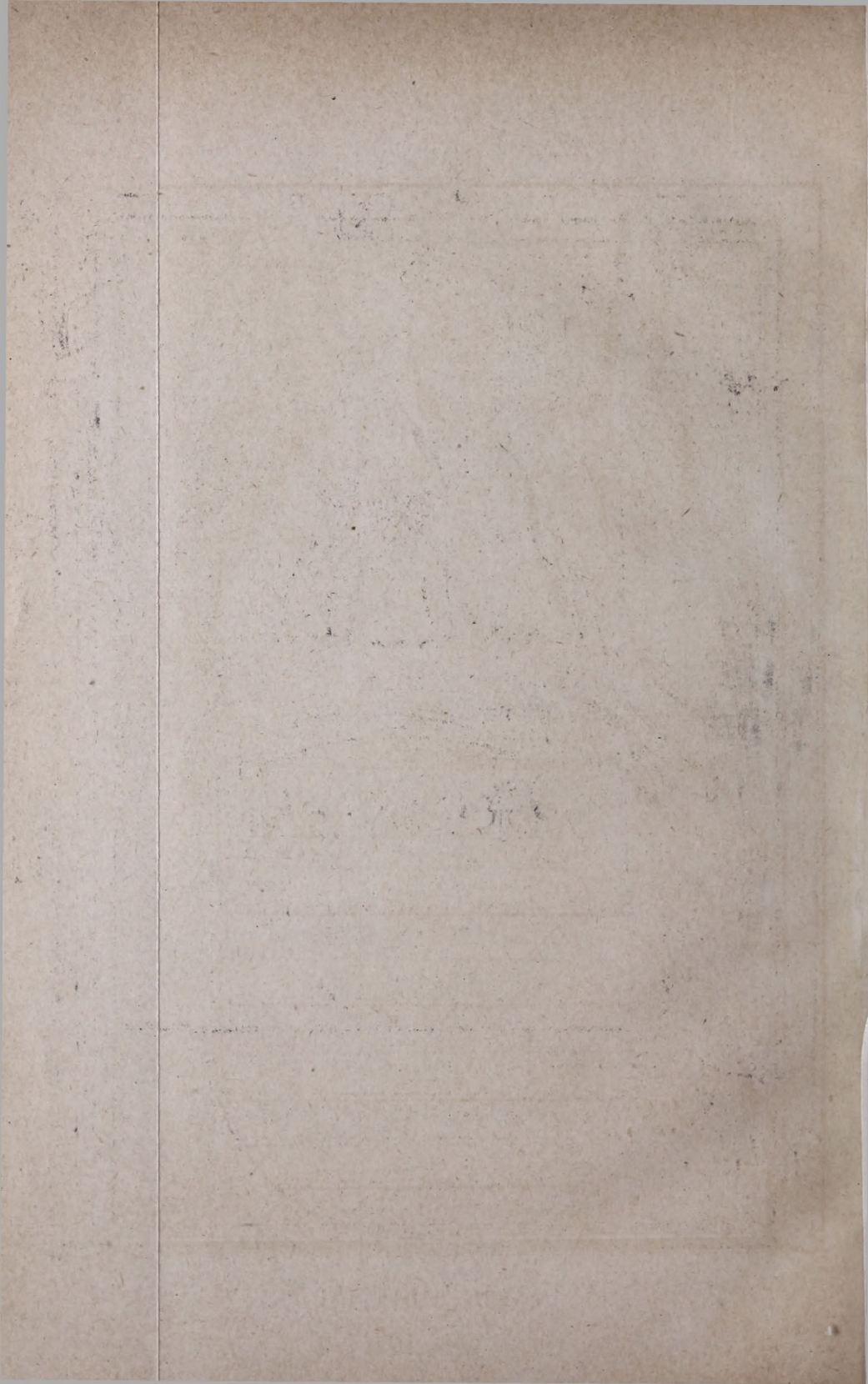

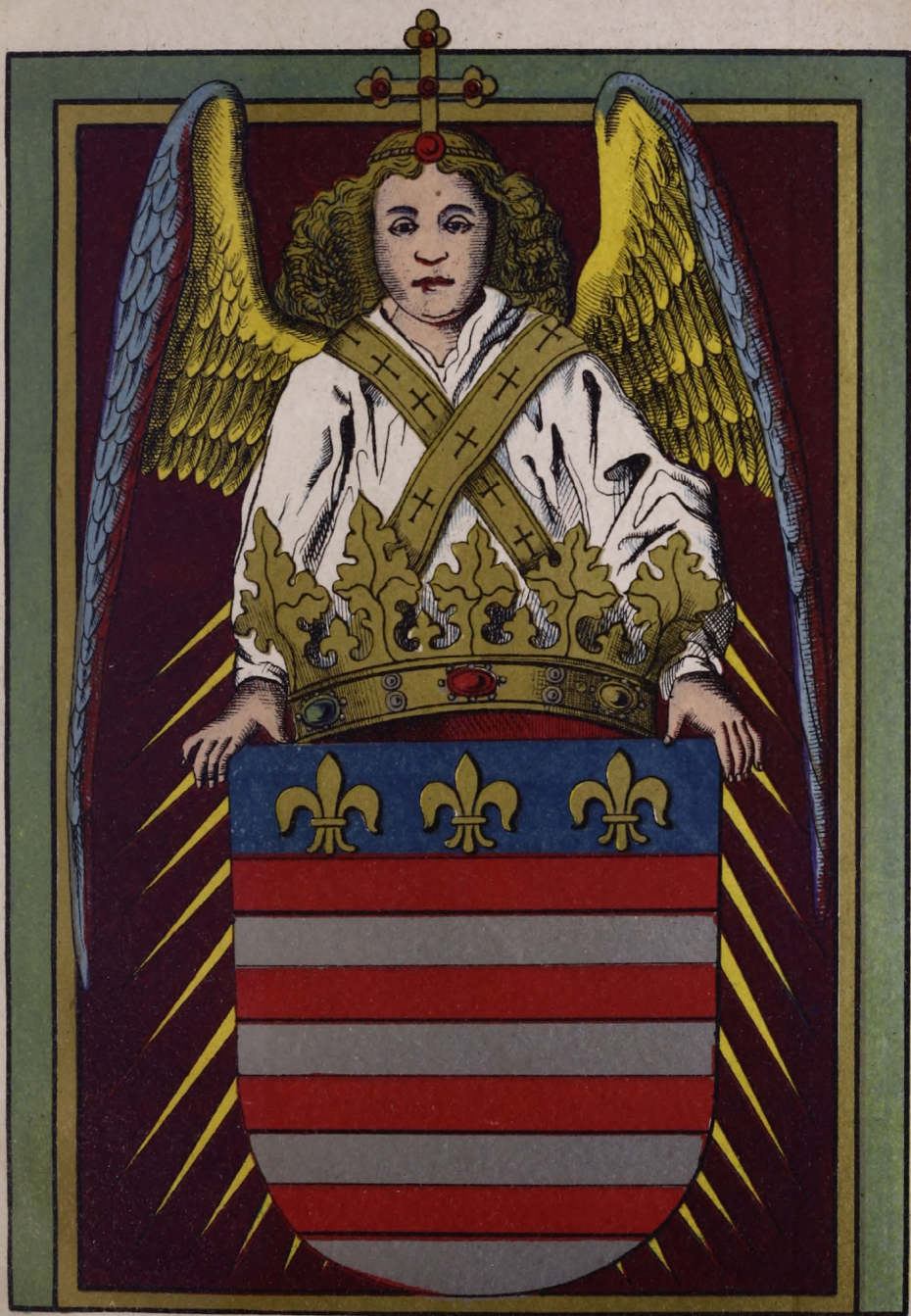
Nagy-Lajos alatt: 1369.²⁾

¹⁾ Az első címer Tuthó J. hibás leírása [l. e könyv 39. l.] –, ²⁾ a második az 1369. és 1453. évi címeradományozási eredeti okmányok nyomán van szerkesztve. [L. Archiv. Civ. Cassov. Secretum. Sub. lit. C. Insignia. Nro. 1. et 3., – Tuthó, Kassa vár. tört. évkönyve. 220 és 223. Ugy. Ország-Világ" hep. l. 1881. I. f. 24. l.] X. 13.

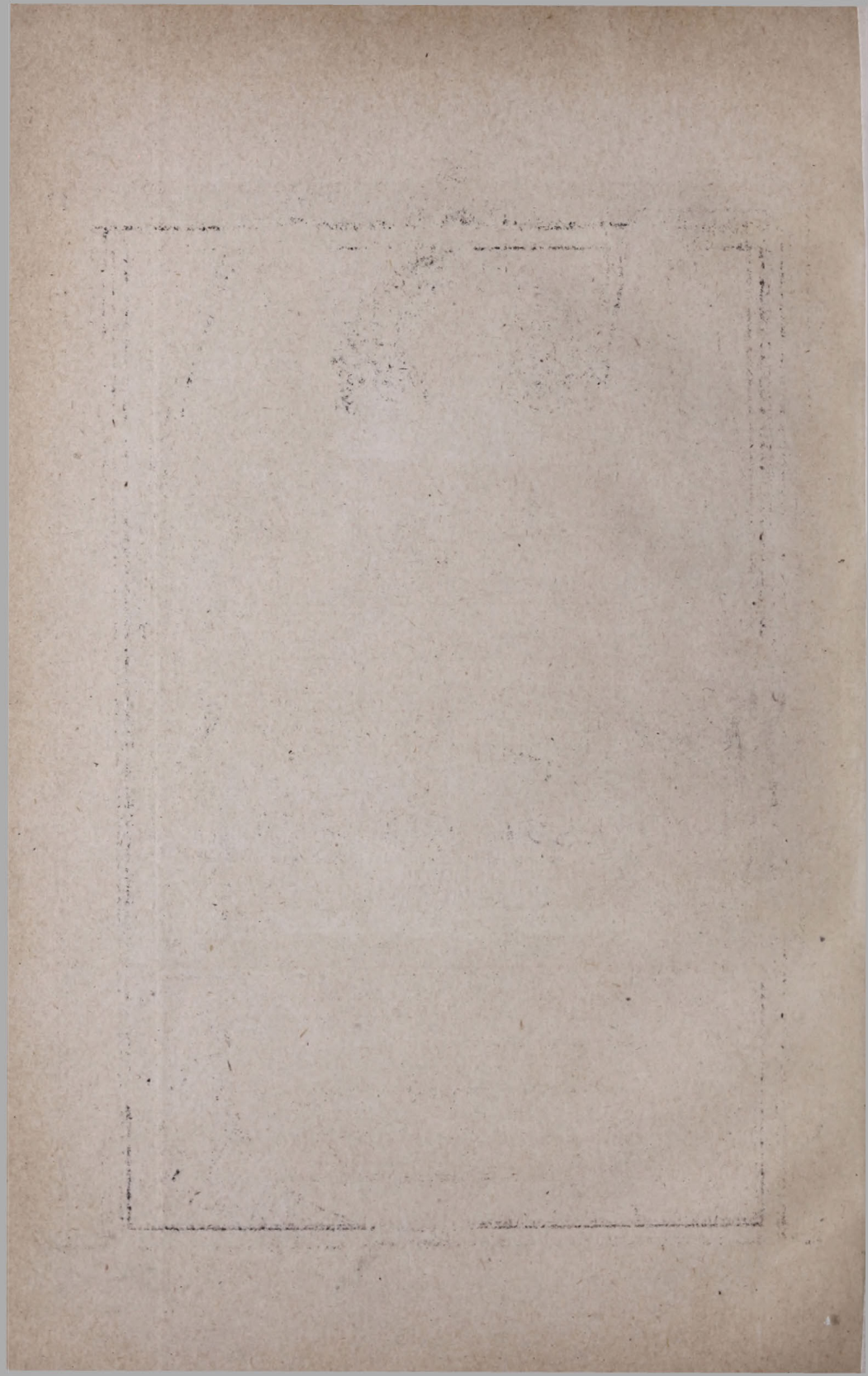

Zsigmond alatt: 1423.

V. László alatt: 1453.

II. Ulászló alatt: 1502.

*A kassai titkos levéltárban lévő eredeti okmányokról rajzolta
Klimkovics Béla. — Kőre metszé Zóbráczky Gyula. 1883.*

Nyom. Werfer Károly műintézetében Kassán.

